

Hubert Smekal, Jaroslav Benák a kol.

MIMOPRÁVNÍ VLIVY NA ROZHODOVÁNÍ ČESKÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU

MASARYKOVA
UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO SCIENTIA

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

MIMOPRÁVNÍ VLIVY NA ROZHODOVÁNÍ ČESKÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU

Hubert Smekal, Jaroslav Benák a kol.

Masarykova univerzita
Brno 2021

Kolektivní monografie je výstupem projektu Grantové agentury ČR Mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu, projekt č. GA17-10100S, panel č. P408.

Autoři kapitol

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.	2, 9, spoluautor kap. 1, 3, 10, 11
Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D.	5, 6, spoluautor kap. 3, 10, 11
Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.	8, spoluautorka kap. 1, 11
JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.	7, spoluautor kap. 4, 10, 11
Štěpán Janků	spoluautor kap. 4

Recenzent: JUDr. Jan Grinc, Ph.D.

Gratis Open Access – <https://www.press.muni.cz/open-access>

© 2021 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-9884-8 (online ; pdf)

DOI <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9884-2021>

OBSAH

O autorech	9
Poděkování	11
Abstrakt a klíčová slova / Abstract and Keywords	12
1 Úvod	13
1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	19
1.2 Data a metody.....	20
1.3 Plán knihy.....	24
2 Výzkum mimoprávních vlivů na soudní rozhodování	27
2.1 Legalisté, realisté a složité případy	29
2.2 Co ovlivňuje rozhodování soudce.....	34
2.2.1 Postojový model	36
2.2.2 Ostatní osobnostní charakteristiky.....	42
2.2.3 Strategický model	44
2.2.4 Další faktory ovlivňující soudní rozhodování	47
2.2.5 Velká syntéza?.....	48
2.3 Přenositelnost modelů.....	49
3 Výzkum vlivů na rozhodování Ústavního soudu	53
3.1 Makro-úroveň: Parlament a veřejné mínění.....	55
3.2 Meso-úroveň: Opakovaný mandát a diskreční výběr případů.....	60
3.3 Mikro-úroveň soudního rozhodování: Politické přesvědčení a soudní rozhodování.....	61
3.4 Další témata	64
3.5 Portréty soudců.....	66
3.6 Závěrem.....	68
4 Jmenování soudců Ústavního soudu: Je zde prostor pro mimoprávní vlivy?	71
4.1 Model jmenování soudců Ústavního soudu	72
4.2 Zkušenosti s „českým modelem“ a působení mimoprávních vlivů v ústavní praxi.....	80
4.3 Závěrem. Zhodnocení ústavní praxe a prostoru pro mimoprávní vlivy.....	99

5	Navrhovatelé a advokáti	101
5.1	Prezident republiky.....	102
5.2	Poslanci a senátoři.....	104
5.3	Kvalifikování navrhovatelé nepolitické povahy.....	105
5.4	Jednotlivci.....	106
5.5	Závěrem.....	107
6	Strategické rozhodování	111
6.1	Důvody pro strategické chování.....	111
6.2	Příležitosti pro strategické chování.....	117
6.2.1	Rozhodování soudce zpravodaje.....	117
6.2.2	Rozhodování v senátu.....	120
6.2.3	Rozhodování plenárních věcí.....	121
6.3	Závěrem.....	122
7	Kolegialita na Ústavním soudu. Jak kolegialita vyvažuje osobnost a preference soudců	125
7.1	Teoretická východiska.....	125
7.2	Preference a deliberace: Osobnost soudce v rozhodovacích tělesech.....	127
7.3	(Nefunkční?) kolegialita v senátech Ústavního soudu a její příčiny.....	131
7.4	Kolegiální procesy v plenárním rozhodování a hlasovací koalice.....	140
7.5	Závěrem.....	145
8	Soudci a veřejné mínění	147
8.1	Úvodem.....	147
8.2	Teoretické vymezení.....	149
8.2.1	Veřejné mínění.....	149
8.2.2	Role médií.....	150
8.2.3	Veřejné mínění a legitimita Ústavního soudu.....	152
8.2.4	Dosavadní výzkum k veřejnému mínění, médiím a Ústavnímu soudu.....	157
8.3	Rozhovory se soudci k veřejnému mínění.....	158
8.3.1	Výzkumné otázky a cíl rozhovorů.....	158
8.3.2	Analýza odpovědí ústavních soudců.....	159
8.4	Shrnutí a diskuze: soudci jako aktéři veřejného mínění.....	175

9	Vlivy na soudní rozhodování – analýza rozhovorů	181
9.1	Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na makro-úrovni.....	182
9.1.1	Ústavní soudci a politika.....	182
9.1.2	Ústavní soudci a veřejné mínění.....	188
9.1.3	Ústavní soudci a odborná veřejnost.....	198
9.1.4	Shrnutí.....	200
9.2	Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na meso-úrovni.....	201
9.2.1	Senátní rozhodování.....	201
9.2.2	Plenární rozhodování.....	204
9.2.3	Neformální dohody a konzultace.....	206
9.2.4	Prostředí na Ústavním soudu.....	212
9.2.5	Zázemí na Ústavním soudu.....	213
9.2.6	Shrnutí.....	215
9.3	Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na mikro-úrovni.....	216
9.4	Závěr.....	220
10	Aktualizace modelu soudního rozhodování	223
11	Závěr	229
	Summary	237
	Literatura a další použité zdroje	241
	Příloha č. 1: Průvodce rozhovorem	275
	Otázky pro rozhovory.....	276

O AUTORECH

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno; Ústav pro otázky soudnictví, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno; Katedra ústavního práva a politologie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of International Relations and European Studies, Faculty of Social Studies, Masaryk University, Brno, Czech Republic; Judicial Studies Institute, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic; Department of Constitutional Law and Political Science, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: hsmekal@fss.muni.cz / ORCID: 0000-0001-7960-0559 / Research ID: 56566787800

Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D.

Katedra ústavního práva a politologie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Constitutional Law and Political Science, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: jaroslav.benak@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-6981-7954 / Research ID: 57213836946

Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.

Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno; Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Faculty of Social Studies, Masaryk University, Brno, Czech Republic; Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 348314@mail.muni.cz

JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.

Katedra ústavního práva a politologie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Constitutional Law and Political Science, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: Ladislav.Vyhnanek@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-9761-5313 / Research ID 57189260833

Štěpán Janků

Student, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Student, Faculty of Law,
Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 458866@mail.muni.cz

PODĚKOVÁNÍ

Tato kniha by nevznikla bez grantu financovaného Grantovou agenturou České republiky, za což jí patří náš velký dík. Vedle finanční podpory se nám dostalo také významné podpory intelektuální. Na prvním místě zaslouží zmínku Tereza Papoušková, která nám poskytla data i vlastní expertízu.

Publikace by dále nemohla vzniknout bez laskavého svolení desítky soudců Ústavního soudu, kteří s námi vedli rozhovory. Poděkování patří i těm soudcům, kteří rozhovory odmítli, protože také ti přispěli k pochopení uvažování ústavních soudců.

Děkujeme Sarah Ouředníčkové a Šimonu Podrazilovi za pomoc při rešerši pramenů, Petru Ocelíkovi za pomoc se síťovými grafy a Lukáši Hamříkovi za editaci.

Děkujeme zatím nemnoha tuzemským autorům, kteří se tématu vlivů na rozhodování Ústavního soudu věnovali. Díky nim je na co navazovat a rozvíjet. Stejně tak jsme vděční za zpětnou vazbu, které se nám dostalo na několika konferencích.

K výsledné podobě publikace přispěly i cenné poznámky recenzenta a Ediční rady Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

Konečně, rádi bychom vyjádřili poděkování Janě Kledusové za veškerou pomoc při přípravě publikace.

ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA / ABSTRACT AND KEYWORDS

Abstrakt

Kniha „Mimoprávní vlivy na rozhodování českého Ústavního soudu“ se zabývá jinými než čistě právními faktory, které ovlivňují soudce českého Ústavního soudu při jejich rozhodování. Publikace se inspiruje zejména zahraničními modely soudního rozhodování a diskutuje jejich aplikovatelnost v českém prostředí. Konkrétněji se zaměřuje například na vliv osobnosti soudce, kolegiality, strategického rozhodování či vlivu veřejného mínění a médií. Kniha se opírá především o rozhovory se současnými ústavními soudci.

Klíčová slova

Soudy, soudci, soudcovské rozhodování, ústavní soudnictví, Ústavní soud ČR, mimoprávní vlivy, ideologie, kolegialita, deliberace, strategické chování soudců, ustavování soudců, veřejné mínění, judicializace politiky, elitní rozhovory

Abstract

The book „Extralegal Influences on the Decision-Making of the Czech Constitutional Court“ studies other than purely legal factors that influence the Czech Constitutional Court judges in their decision-making. The publication is inspired by foreign models of judicial decision-making and discusses their applicability in the Czech environment. More specifically, it focuses, for example, on the influence of the judge's personality, collegiality, strategic decision-making or the impact of public opinion and the media. The book is based mainly on interviews with current constitutional judges.

Keywords

Courts; Judges; Judicial Decision-making; Constitutional Courts; Czech Constitutional Court; Extra-legal Influences; Ideology; Collegiality; Deliberation; Strategy; Appointment; Public Opinion; Media; Judicialization of Politics; Elite Interviews.

1 ÚVOD

Země Visegrádské skupiny již delší dobu přitahují pozornost zahraničních komentátorů a akademiků zejména v souvislosti s upadajícími standardy kvality právního státu. Zatímco v případě Polska a Maďarska situace přiměla instituce Evropské unie k aktivaci mechanismu na základě článku 7 Smlouvy o Evropské unii,¹ tedy jakési „pojistky jaderného odstrašení“,² která neměla být nikdy použita, Slovensko a Česká republika do tohoto stádia nedospěly, byť ani jim se problémy nevyhýbají.³ Například české politické hnutí ANO, které je dominantní součástí aktuální vládnoucí koalice,⁴ si osvojilo některé taktiky a formy koncentrace moci jako vládnoucí síly v Polsku.⁵ Právě v zemích jako Česká republika, které mají zkušenosti s nedemokratickými režimy, ale kde populistické síly zcela neovládají politický systém, se naplno projevuje význam ústavních soudů⁶ jakožto podporovatelů a zároveň pojištěk demokracie a lidských práv.⁷ Ústavní soudy samozřejmě nemohou hrát

-
- 1 SITTER, Nick a Elisabeth BAKKE. Democratic Backsliding in the European Union. *Oxford Research Encyclopedia of Politics* [online]. 2019 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1476>; BOGDANDY, Armin von a Luke Dimitrios SPIEKER. Countering the Judicial Silencing of Critics: Article 2 TEU Values, Reverse Solange, and the Responsibilities of National Judges. *European Constitutional Law Review*, 2019, roč. 15, č. 3, s. 391–426.
 - 2 BUGARIČ, Bojan a Tom GINSBURG. The Assault on Postcommunist Courts. *Journal of Democracy*, 2016, roč. 27, č. 3, s. 69–82.
 - 3 CIANETTI, Licia, James DAWSON a Seán HANLEY. Rethinking “democratic backsliding” in Central and Eastern Europe – looking beyond Hungary and Poland. *East European Politics*, 2018, roč. 34, č. 3, s. 243–256; MUNGIU-PIPPIDI, Alina. EU Accession Is No “End of History”. *Journal of Democracy*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 8–16; RUPNIK, Jacques. From Democracy Fatigue to Populist Backlash. *Journal of Democracy*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 17–25.
 - 4 K březnu 2021.
 - 5 HANLEY, Seán a Milada Anna VACHUDOVA. Understanding the illiberal turn: democratic backsliding in the Czech Republic. *East European Politics*, 2018, roč. 34, č. 3, s. 276–296.
 - 6 V knize označujeme pojmem Ústavní soud konkrétní orgán působící v České republice na základě čl. 83 a násl. Ústavy. Pro obecné označení orgánu, který se věnuje ústavnímu soudnictví, používáme pojem ústavní soud, a to bez ohledu na to, že v konkrétním případě může mít příslušný orgán v rámci daného právního řádu jiné označení.
 - 7 ISSACHAROFF, Samuel. Constitutional Courts and Consolidated Power. *The American Journal of Comparative Law*, 2014, roč. 62, č. 3, s. 585–612.

v obraně právního státu všespásnou roli,⁸ jejich úlohu však rozhodně nelze podceňovat.⁹ Ústavní soudy se již vícekrát osvědčily jako překvapivě silná hráz proti útokům na demokratické režimy.¹⁰

Předchozí věty měly dokumentovat důležitost ústavních soudů pro současné liberální demokracie. Tělesa takového významu zaslouží důkladné zkoumání, a to ideálně z různých perspektiv. Soudům jakožto právním institucím se tradičně dostávalo pozornosti zejména z řad právních myslitelů, kteří až na výjimky pochopitelně zastávali přístupy vlastní právní disciplíně. V rámci procesu judicializace politiky, kdy soudy stále více rozhodují o důležitých společenských a politických otázkách a ostatní instituce přebírají soudní optiku k řešení problémů,¹¹ nemohly soudy jakožto nastupující zásadní politické instituce uniknout ani pozornosti politických věd.¹² Za baštu politologického

⁸ BLAUBERGER, Michael a R. Daniel KELEMEN. Can courts rescue national democracy? Judicial safeguards against democratic backsliding in the EU. *Journal of European Public Policy*, 2017, roč. 24, č. 3, s. 321–336.

⁹ LANDAU, David a Rosalind DIXON. Abusive Judicial Review: Courts Against Democracy. *UC Davis Law Review* [online]. 2020, roč. 53 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3366602; ISSACHAROFF, Samuel. Constitutional Courts and Democratic Hedging. *Georgetown Law Journal*, 2010, č. 4, s. 961–1012.

¹⁰ MUDDE, Cas. Are populists friends or foes of constitutionalism? *The Foundation for Law, Justice and Society* [online]. 2013 [cit. 20. 9. 2019]. Dostupné z: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:fc657de0-ab0c-4911-8d2b-646101599b65>

¹¹ VALLINDER, Torbjörn. When the Courts Go Marching. In: TATE, Chester Neal a Torbjörn VALLINDER (eds.). *The global expansion of judicial power*. New York: New York University Press, 1995, s. 13–26.

¹² Pro přehled výzkumného pole stýkání a potýkání práva a politiky srovnajte zejména kapitulu HIRSCHL, Ran. The Judicialization of Politics? In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 828 s., s. 119–141; Za zmínku stojí rovněž přehledový článek téhož autora (HIRSCHL, Ran. The Judicialization of Mega-Politics and the Rise of Political Courts. *Annual Review of Political Science*, 2008, roč. 11, č. 1, s. 93–118) či jeho kniha (HIRSCHL, Ran. *Towards Juristocracy: The Origins and Consequences of the New Constitutionalism*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2007, 296 s.

Výše uvedené publikace jsou výrazně ameriko-centrické, pohled západoevropské akademie lépe zastupuje například DYEVIČ, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327.

V České republice nabízejí přehled výzkumu soudů z víceřkých perspektiv například SMEKAL, Hubert a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *Soudcovská, nebo judicializace politiky? Vzrůst práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 216 s.; PÍŠA, Radek. *Soudcovské, zachránčí a byrokratické soudy a soudci v USA, Izraeli a České republice*. Praha: Leges, 2018, 184 s.

výzkumu soudů lze jednoznačně označit Spojené státy americké, kde takové bádání probíhá již dlouhá desetiletí, nicméně s celosvětovým rozmachem ústavního přezkumu¹³ se rozšířilo empirické zkoumání soudů s jistým zpožděním i do dalších zemí. V Evropě se politologové či nedoktrinární právníci výzkumně realizují zhruba od 90. let minulého století,¹⁴ v České republice se systematictější empirické práce o soudech objevují až v posledních deseti letech.¹⁵

Naše kniha, vědoma si důležitosti českého Ústavního soudu pro tuzemský politický systém, se snaží přispět k poznání jeho fungování. Publikace navazuje na práce Jana Chmela, Terezy Papouškové, Jana Petrova a Lubomíra Kopečka, Jany Ondřejkové a dalších.¹⁶ Kniha komunikuje s mezinárodním vědeckým prostředím a na základě vhledu do případu českého Ústavního soudu se snaží obohatit současné poznání o determinantách soudního rozhodování. Díky blízké obeznámenosti s fungováním Ústavního soudu jsme měli pochybnosti o plné adekvátnosti existujících, převážně amerických, teorií soudního rozhodování. V naší publikaci představujeme model, který lépe odráží realitu soudního rozhodování, minimálně v České republice.

Při sestavování modelu jsme vycházeli z existujících poznatků o soudním rozhodování. Zohlednili jsme práce jak zahraničních, tak tuzemských autorů, které jsme konfrontovali s různými zdroji dat. Relevantní byla i přímá zkušenost některých členů autorského týmu z prostředí Ústavního soudu. Autorský tým pochopitelně zachovává mlčenlivost o tom, co se jeho členové dozvěděli v souvislosti s výkonem funkce asistenta soudce. Jejich zkušenost však umožnila prvotní posouzení aplikovatelnosti zahraničních výzkumů na tuzemskou realitu. Další významný zdroj představují rozhovory se současnými Ústavními soudci. Jak již bylo zmíněno, do modelu jsme zakomponovali rovněž zjištění výzkumů o fungování Ústavního soudu, na něž navazujeme. Zásadní součást

¹³ V roce 2011 přiznávaly ústavy plných 83 % zemí světa soudům pravomoc přezkoumávat dodržování ústavy a nepoužít legislativní akty pro jejich nesoulad s ústavou – srov. GINSBURG, Tom a MÍLA VERSTEEG. Why Do Countries Adopt Constitutional Review? *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2014, roč. 30, č. 3, s. 587–622, s. 587.

¹⁴ DYEUVRE, 2010, op. cit.

¹⁵ Přehled hlavních směrů mezinárodního výzkumu soudů přináší kapitola 2, zatímco v kapitole 3 se zaměřujeme na poznatky bádání o českém Ústavním soudu.

¹⁶ Viz kap. 3.

podkladů výzkumu tvoří také data poskytnutá Terezou Papouškovou a dále data sesbíraná autorským kolektivem za využití databáze NALUS.¹⁷

Výsledný model pracuje s maticí fází a faktorů, které v dané fázi vstupují do hry. Model se ani nesnaží předstírat, že by vysvětlil chování všech aktérů ve všech situacích. Jeho předností je zkušenostmi, rozhovory a daty podložená prezentace variability faktorů, které vstupují do hry. Nikterak nezastíráme, že právní normy hrají velmi důležitou roli v soudním rozhodování, ale na druhé straně ukazujeme, že nejsou faktory výlučnými. Vedle právních elementů ovlivňují rozhodování Ústavního soudu také mimoprávní elementy. Soudci nejsou rozhodovací přístroje ovládané algoritmy, ale lidské bytosti s osobnostními rysy a hodnotami (podmíněnými osobní i pracovní historií), které fungují v jistém sociálním, politickém a mediálním prostředí, jež je dále formuje.

Náš projekt se zaměřuje na mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu. Mimoprávním vlivem rozumíme takový vliv, který vybočuje z tradičního legalistického modelu, v němž soudní rozhodnutí vznikají tak, že soud vydává rozhodnutí na základě subsumpce jím zjištěného skutkového stavu pod hypotézu právní normy. Je pochopitelné, že řada mimoprávních vlivů (jako například délka trvání mandátu soudce, způsob ustavování soudců, okruh oprávněných navrhovatelů) má svůj původ v právu, jsou však mimo-
právní v tom smyslu, že právní úprava rozhodování soudu nepředpokládá, že by tyto vlivy měly při rozhodování hrát nějakou roli.¹⁸

Téma mimoprávních vlivů není prosté kontroverzí. Například i ve Spojených státech amerických, kde – jak již bylo řečeno – má empirický výzkum soudního rozhodování nejdelsí tradici a dosahuje bezkonkurenčně největšího objemu, naráží idea, že soudce při rozhodování ovlivňují také mimo-
právní faktory, na nepochopení. Mezi klasické oponenty tzv. realistického přístupu se řadí zejména legalistický přístup, jehož zastánci věří, že soudní rozhodování je čistě analytické, bez jakéhokoliv nádechu ideologie, která

¹⁷ NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky. *Ústavní soud České republiky* [online]. 2006 [cit. 22. 9. 2019]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

¹⁸ Blíže srov. SMEKAL, Hubert a Ladislav VYHNÁNEK. Determinants of Judicial Decision-making: State of the Art and the Czech Perspective. *The Lawyer Quarterly*, 2020, roč. 10, č. 2, s. 106–129, s. 108.

by mohla ovlivňovat pozici soudce v ekonomických či sociálních sporech.¹⁹ V praxi nejviditelněji se takový názor objevuje při senátních slyšeních kandidátů na soudce Nejvyššího soudu Spojených států, kteří opakovaně tvrdí, že se budou striktně držet právního formalismu, ale v soukromí přiznávají, že na výsledné podobě jejich soudního rozhodování se podepisuje vícero vlivů.²⁰ Ke stejnému závěru docházejí i mnohé sociálněvědní výzkumy,²¹ pro něž představuje tvrzení, že právo je pouze jedním z faktorů ovlivňujících soudcovské rozhodování, v zásadě nerozporovatelnou skutečnost.²² V českých podmínkách systematický empirický výzkum soudního rozhodování není vyvinut srovnatelně se Spojenými státy americkými, ani se západní Evropou,²³ a právní akademii stále dominuje doktrinární legalistický přístup.²⁴ Jsme si vědomi, že v prostředí, kde se pracuje zejména s právní teorií, právní filosofií a které staví na právní interpretaci, bude přístup, který se o tyto základní stavební kameny plně neopírá, přijímán s nedůvěrou. Na druhou stranu víme, že když se systematický empirický výzkum na téma rozhodování Ústavního soudu publikuje, tak je ústavněprávní komunitou diskutován, a to včetně samotných aktérů.²⁵

Rádi bychom nabídli naše zjištění o rozhodování Ústavního soudu k diskusi, přičemž očekáváme, že budou zpochybňována a případně nacházena adekvátnější vysvětlení než ta, k nimž se dopracoval náš autorský kolektiv. Tímto způsobem ostatně bádání funguje²⁶ a patrně by fungovat mělo. Raději ještě jednou zopakujeme naši výchozí pozici, k níž se posléze blíže vyjadřují jednotlivé kapitoly. Na rozhodování ústavních soudů působí vedle právních

¹⁹ POSNER, Richard A. Realism about Judges. *Northwestern University Law Review*, 2011, roč. 105, č. 2, s. 577–586.

²⁰ IULIANO, Jason. The Supreme Court's Noble Lie. *U.C. Davis Law Review*, 2018, roč. 51, č. 3, s. 911–978.

²¹ KNIGHT, Jack. Are Empiricists Asking the Right Questions About Judicial Decisionmaking? *Duke Law Journal*, 2009, roč. 58, č. 7, s. 1534–1538.

²² GILLMAN, Howard. What's Law Got to Do with It? Judicial Behaviorists Test the "Legal Model" of Judicial Decision Making. *Law & Social Inquiry*, 2001, roč. 26, č. 2, s. 465–504, s. 466.

Ucelenější popis vývoje a hlavních trendů výzkumu soudního rozhodování viz v kap. 2. V kapitole 3 přinášíme přehled tuzemského výzkumu rozhodování Ústavního soudu.

²⁴ To není kritická poznámka, nýbrž konstatování zjevného.

²⁵ V tomto duchu se alespoň vyjadřoval ústavní soudce Vojtěch Šimíček na Ph.D. workshopu v listopadu 2017 v Olomouci.

²⁶ JACCARD, James a Jacob JACOBY. *Theory construction and model-building skills: a practical guide for social scientists*. New York: Guilford Press, 2010, 522 s., s. 40.

vlivů (jež lze v zásadě ztotožnit s prameny práva) také mimoprávní vlivy. Neuzurpujeme si ambici posoudit poměr důležitosti právních a mimoprávních vlivů při soudním rozhodování. Ten se bude pravděpodobně lišit případ od případu a soudce od soudce.²⁷ Vlivům právních faktorů na rozhodování Ústavního soudu se detailně nevěnujeme, stejně jako podrobně nerozebíráme rozhodnutí Ústavního soudu v jednotlivých věcech. Zaměřujeme se na faktory mimoprávní a diskutujeme, jak se promítají do soudního rozhodování. Takto pojaté bádání by mohlo zaujmout jak ústavněprávní, tak politologické publikum. Předmětem výzkumu je zde totiž instituce právní (Ústavní soud), nicméně otázky a metody vykračují z právního výzkumného pole a našlapují již do pole sociálněvědního.²⁸ Nepovažujeme za produktivní dlouze rozebírat, jestli se jedná o právní či politologický výzkum a přiřadit se k jedné ze „sekt“.²⁹ Pokud bychom přeci jen měli publikaci disciplinárně zaškatulkovat, pak pod mírně mlhavý přístup Law and Politics.³⁰ Obeznamnost s právem a právní vědou je pro výzkum soudů nezbytná, stejně jako se při zodpovídání otázek „Jak?“ a zejména „Proč?“ doporučuje pochopení sociálněvědních přístupů.³¹ Mix politologických a právních přístupů má potenciál vylepšit dosavadní spíše

²⁷ Při dlouhodobém sledování bychom mohli posoudit alespoň tendence, jako například že někteří soudci při rozhodování tohoto typu případů mají tendenci, ve srovnání s ostatními soudci či ve srovnání s jinými typy případů, používat jiný typ výkladu, který umožní více zohlednit osobní preference daného soudce na úkor striktně textualistického výkladu normy.

²⁸ Ke kladení otázek v právním výzkumu viz BOBEK, Michal. Výzkum v právu: reklama na Nike anebo kvantová fyzika? *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 3–10.

²⁹ K sektám v politologii viz např. ALMOND, Gabriel A. *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Science*. Newbury Park/Calif.: Sage Publications, 1997, 352 s.; KAUFMAN-OSBORN, Timothy V. Dividing the Domain of Political Science: On the Fetishism of Subfields. *Polity*, 2006, roč. 38, č. 1, s. 41–71.

³⁰ SHAPIRO, Martin M. Law and Politics: The Problem of Boundaries. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 767–774.

³¹ Pro debatu právních metod a jejich interakce se společenskovědními přístupy viz speciální číslo *Jurisprudence* 6/2016, zejména HAVELKOVÁ, Barbara. Co a jak psát aneb obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 11–17; KYSELA, Jan. Metodologie v právnickém psaní: Dobrý sluha, špatný pán. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 18–30; SMEKAL, Hubert a Katarína ŠIPULOVÁ. Empirický právní výzkum. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 31–38; URBÁNIKOVÁ, Marína a Hubert SMEKAL. Právní věda a právní psaní: Postačí vždy jako výzkumná metoda „číst, přemýšlet a psát“? *Jurisprudence*, 2017, roč. 26, č. 4, s. 37–41; KYSELA, Jan. Užitečné zastřelování na cíl. *Jurisprudence*, 2017, roč. 26, č. 4, s. 41–42.

izolované bádání, jak vysvětlují Karen J. Alter, Renaud Dehousse a Georg Vanberg,³² jejichž postřehy sdílíme.

Jednotlivé kapitoly naší knihy si kladou různé otázky a vyžadují různé přístupy. Nezařazujeme proto jednu souhrnnou metodologickou kapitolu, ale náš postup osvětlujeme v rámci jednotlivých kapitol. Výjimku tvoří základní informace o rozhovorech a kvantitativních datech, s nimiž pracujeme v knize průběžně a které zaslouží zmínku již na tomto místě.

1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem našeho výzkumu je prozkoumat, jak vybrané mimoprávní vlivy působí na rozhodování Ústavního soudu. Mimoprávní vlivy jsme identifikovali na základě odborné literatury³³ a následně v konfrontaci s primárními a sekundárními zdroji posuzovali jejich působení v českých realitách.

Konkrétněji nás zajímaly například následující otázky: Jak sami ústavní soudcové chápou roli ústavních soudců a pozici Ústavního soudu v politickém systému ČR? Jak ústavní soudci vnímají vliv mimoprávních faktorů? Jaký význam v jejich přístupu hrají úvahy o důsledcích rozhodnutí Ústavního soudu? Jak přistupují k odůvodnění, když při rozhodování zvažují možné dopady svého rozhodování? Zahrnují do odůvodnění všechny své úvahy, nebo nikoliv? Uvědomují si ústavní soudci tlak veřejného mínění při rozhodování exponovanějších sporů? Jak ústavní soudci postupují, když si chtějí zajistit podporu ostatních soudců pro svou pozici v konkrétní kauze?

Vzhledem k tomu, že se nám dostalo vzácné možnosti vést rozhovory se zástupci tuzemské právní elity, pokusili jsme se knihu doplnit též postřehy, které nesměřují přímo k zodpovězení v předchozím odstavci načrtnutých otázek, ale které přitom obohacují naše doposud kusé poznání o fungování Ústavního soudu. Zajímalo nás například, jak se soudci liší při postupu v práci se spisem, jak využívají své asistenty či jak pracují s odbornou literaturou. V rámci zkoumání vlivu veřejného mínění jsme rozebrali přístup soudců k vystupování v médiích a k jejich konzumaci. Sledovali jsme, zda

³² ALTER, Karen J., Renaud DEHOUSSE a Georg VANBERG. Law, Political Science and EU Legal Studies: An Interdisciplinary Project? *European Union Politics*, 2002, roč. 3, č. 1, s. 113–136.

³³ Srov. přehled v kap. 2 a 3.

ústavní soudci mají mediální strategii, případně zda se naopak médií straní a názor veřejnosti jako takový je s ohledem na jejich rozhodovací procesy spíše nezajímá.

1.2 Data a metody

K výzkumu mimoprávních vlivů na rozhodování Ústavního soudu používáme mix kvalitativních a kvantitativních přístupů. Původní plán projektu předpokládal větší využití kvantitativních metod, ale postupně vyšla najevo negativa takového postupu. Ačkoliv měření působení mimoprávních vlivů na rozhodování ústavních soudců není *a priori* nemožné, jejich kvantifikace je v některých prostředích, včetně tuzemského, značně ztížena. Navzdory četným zahraničním kvantitativně orientovaným výzkumům, především ze Spojených států amerických, tento problém totiž v České republice naráží na nedostatek dostupných dat. Ta buď nejsou dostupná vůbec (např. ucelená data o politické afiliaci soudců nebo informace o jejich náboženském přesvědčení), popřípadě slouží pouze interním účelům Ústavního soudu (např. záznamy o hlasování jednotlivých soudců v senátním i plenárním rozhodování).

Problém úplných informací o hlasování ústavních soudců znemožňuje plně využít potenciálu kvantitativních metod. Z rozhovorů s ústavními soudci vyplynulo, že praxe hlasování proti většině bez vypracování či podpoření odlišného stanoviska je rozšířenější, než jsme se původně domnívali.³⁴ Nemůžeme tak stejně jednoduše jako v americkém prostředí využít data o hlasování jednotlivých ústavních soudců, jelikož jejich rozhodování lze

³⁴ Srov. též kap. 2.3. Naše hodnocení se tedy liší od Jana Chmela, který fikci, že pokud soudci hlasují odlišně od většiny, tak vždy uplatní odlišné stanovisko, považuje za poměrně blízkou realitě „druhého“ a „třetího“ Ústavního soudu [CHMEL, Jan. Vliv politické ideologie na rozhodování Ústavního soudu ČR. In: BROŽ, Jan a Jan CHMEL (eds.). *Pohled za oponu: studie o vzniku Ústavy České republiky a o kontextu její interpretace*. Praha: Leges, 2016, s. 66–117, s. 90]. Jan Chmel k tomuto závěru dospívá na základě rozhovorů, což je pozoruhodné, jelikož někteří z našich respondentů z řad ústavních soudců – když na toto téma přišla řeč – působili naopak spíše skepticky. V jednom z rozhovorů například zaznělo: „To, že soudec nezveřejní separátní vótum, neznamená, že nehlasoval proti. A zároveň se to nezveřejnění děje z různých důvodů – časových, jiných... A taky nemám potřebu se ke všemu vyjadřovat.“ Na základě rozdílných výpovědí samotných soudců tudíž bohužel nemůžeme s rozumnou mírou nejistoty určit, jaká verze lépe reflektuje realitu. Předpokládáme, že praxe bude dosti subjektivní, někteří soudcové nesouhlas s většinou přetaví v odlišné stanovisko, zatímco jiní s vidinou časových a dalších nákladů nikoliv.

v konkrétních případech odvodit pouze z rozhodování v samosoudcovských věcech (která ovšem nemají zásadní význam při mapování rozhodovací praxe Ústavního soudu a zkoumání motivací jednotlivých soudců při rozhodování) nebo ze zveřejněných disentančních stanovisek. Soudce ovšem nemá povinnost odlišné stanovisko sepsat v žádné z možných situací, ani u souhlasného hlasování s výrokem (má-li výtky k odůvodnění rozhodnutí), ani v případech, kdy s výrokem rozhodnutí nesouhlasí. Kvantitativní data tudíž slouží povětšinou jako podklad pro deskriptivní statistiku, ale nikoliv již pro složitější operace na podporu našeho modelu.³⁵ Místo kvantitativních metod se tedy více opíráme o informace získané z našich rozhovorů s ústavními soudci, jejich soudních výstupů, stenografických přepisů parlamentních debat či mediálních vystoupení. Dále čerpáme z odborné literatury, ale též z médií a populárnějších žánrů, jaké představují například biografie.

Jednotlivé kapitoly částečně stavějí na hloubkových polostrukturovaných rozhovorech, které jsme vedli se současnými ústavními soudci. Kvalitativní hloubkové rozhovory se používají v situaci, kdy se jedná o osobní témata, případně témata komplexnějšího či hůře měřitelného charakteru. Tazatel v takovém případě podněcuje respondenta k volné odpovědi bez zábran na dané téma a zaznamenává veškerý materiál. Hloubkový rozhovor umožňuje respondentu volně vyjadřovat své názory a pocity k předmětu výzkumu a detailněji přiblížit, jak osobně chápe určitý problém či koncept. Nadto dovoluje pozorovat sociální fenomény a procesy v jejich přirozeném prostředí.³⁶ Díky tomu výzkumníkům umožňuje hluboké pochopení zkoumané problematiky, neboť umožňuje odkrýt význam příkládaný sdělovaným informacím jednotlivými aktéry.³⁷

Zásadním omezením takového výzkumu zůstává ovšem ochota dotazovaného upřímně odpovídat na otázky, zvláště v případech, kdy je buď nelze ověřit z jiných zdrojů či pouze v omezené míře a nepřímě. Výzkumník se tedy musí spolehnout, že respondent mu říká pokud možno co nejvíce relevantních informací, které jej k tématu napadnou, a zároveň, že se jedná o informace pravdivé. Odpovědi ovšem budou subjektivně rámované,

³⁵ Viz kap. 10.

³⁶ SILVERMAN, David (ed.). *Qualitative research: theory, method and practice*. Londýn: SAGE, 2011, 450 s.

³⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002, 374 s.

s čímž je třeba při následné interpretaci dat počítat.³⁸ Může také docházet k tzv. efektu morčete, kdy zkoumaný ví, že je zkoumán, a proto své chování přizpůsobí.³⁹ Neodpovídá tedy spontánně a upřímně, ale se zkresleními způsobenými tím, že respondent chce být například viděn v co nejlepším světle apod. Při výzkumu interpretativní a etnografické povahy nelze počítat pouze se subjektivním názorem zpovídaného, ale též se subjektivním přístupem a možným zkreslením ze strany výzkumníků.

Vzhledem k citlivé povaze některých odpovědí všechny respondenty anonymizujeme. Rozhovory probíhaly na základě jednotné kostry,⁴⁰ kterou tvoří celkem patnáct otevřených otázek, jež poskytují dostatek prostoru pro případné další vyjasňující či navazující otázky. Rozhovory probíhaly v letech 2017 až 2019 a trvaly většinou přes hodinu. Celkem jsme s žádostí o výzkumný rozhovor oslovili všech patnáct soudců činných v období provádění výzkumu.⁴¹ Pět ústavních soudců se nám bohužel nepodařilo ani přes opakovanou snahu k rozhovoru přesvědčit. Tři se výslovně odmítli výzkumu účastnit a dva z různých důvodů rozhovor opakovaně odkládali, až jsme se dostali do bodu, kdy jsme nepovažovali za společensky přípustné kontaktovat tyto respondenty znovu. Zapojené množství soudců nám přitom zaručilo, že se rozhovorů účastnili jak soudci různých přechozích povolání (soudce z povolání, advokát, akademik), tak i věku a pohlaví, což zajišťuje kýženou variabilitu vzorku.⁴²

Ačkoliv to výslovně nikdo z respondentů nepožadoval, automaticky jsme jim přislíbili při výzkumu anonymitu, čímž se zvýšila pravděpodobnost, že při odpovídání půjdou více do hloubky, nebudou se bát autenticky sdělovat vlastní názory a blíže podhalí své smýšlení. Anonymizované přepisy

³⁸ SOMEKH, Bridget a Cathy LEWIN. *Theory and methods in social research*. Londýn: SAGE, 2011, 368 s.

³⁹ DISMAN, 2002, op. cit., s. 132–134.

⁴⁰ V první části projektu jsme pracovali na vytvoření manuálu pro vedení rozhovorů s ústavními soudci, kterým jsme se posléze při vlastní realizaci interview řídili.

⁴¹ Datováno pro rok 2018 – osloven byl tedy i prof. JUDr. Jan Musil, CSc., který již na Ústavním soudě nepůsobí.

⁴² Vzhledem k velmi nízkému počtu žen na Ústavním soudu (po celé zkoumané období do roku 2019 tzv. třetího Ústavního soudu jako soudkyně působily pouze dvě ženy – Milada Tomková a Kateřina Šimáčková) se v této kapitole i jinde v knize držíme generického maskulina „soudce“, „respondent“ a podobně, a to zejména proto, aby při citacích z hloubkových rozhovorů nebo interpretaci výroků dotazovaných nebylo možné identifikovat, o kterého ze soudců, respektive soudkyň, se jednalo.

rozhovorů jsme posléze analyzovali s pomocí software pro kvalitativní analýzu dat Atlas.ti. Elitní rozhovory pro nás splnily dva účely. Jednak přiblížily faktickou stránku práce soudce, díky níž můžeme posoudit, do jaké míry postupují při rozhodování soudci podobně či odlišně. Zejména však poodkryly, jak soudci vnímají svou roli a jakou důležitost připisují různým faktorům při svém rozhodování a při rozhodování Ústavního soudu jako celku.

Konkrétněji naše sada patnácti otázek mířila na vnímání poslání ústavního soudce, postoj k opakování mandátu, praxi při práci se spisem, spolupráci v senátech a plénu, zvažování dopadů rozhodnutí ústavního soudu a jejich zdůvodňování, postoj k odlišným stanoviskům, tlak veřejného mínění, sledování médií a odborných periodik a vystupování soudců v médiích. Opírali jsme se o námi předem připraveného Průvodce rozhovorem⁴³, v němž jsme nastínili nejen hlavní otázky, ale i otázky navazující, pokud by odpovědi nebyly postačující. Dotazující kladli i navazující otázky v závislosti na odpovědích ústavních soudců. Cílem výzkumu rozhodně nebylo „skandálně odhalit“, zda jsou soudci ovlivněni při svém rozhodování i jinými faktory než čistě právními, ale naopak na tyto případné vlivy poukázat a konkrétněji je zkusit popsat. Takový postup totiž následně dává možnost nahlédnout veřejnosti pod pokličku soudního uvažování a rozhodování, což má důležitou funkci pro otevřenost a transparentnost dané instituce i soudního systému. Před samotnými rozhovory jsme jasně sdělovali, na jakém projektu pracujeme, proč dané informace požadujeme a z jakého důvodu jsou pro nás důležité.⁴⁴

Velmi významnou součást korpusu dat nám ochotně poskytla Tereza Papoušková, jež shromáždila 72 832 konečných rozhodnutí Ústavního soudu ČR z celkového počtu 73 408 konečných rozhodnutí, která Ústavní soud podle údajů v databázi NALUS od počátku své činnosti až do konce roku 2018 vydal.⁴⁵ Díky tomu máme k dispozici asi 99,22 % všech rozhodnutí Ústavního soudu, což umožňuje činit závěry bez velkých obav o jejich vnější validitu. Datový soubor obsahuje všechna konečná rozhodnutí Ústavního soudu do konce roku 2006, protože do té doby databáze NALUS vždy neuváděla typ řízení. Údaj o typu řízení se v databázi NALUS

⁴³ Viz Příloha č. 1.

⁴⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, 407 s.

⁴⁵ Data jsou též dostupná na adrese <https://oadvokatech.ospravedlnosti.cz/data>

objevuje až od začátku roku 2007, přičemž od této chvíle se datový soubor zaměřuje na konečná rozhodnutí Ústavního soudu v řízeních o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d).⁴⁶ Toto omezení je motivováno praktickými ohledy, jelikož právě takto složený datový soubor obsahuje konečná rozhodnutí v otevřeném, tedy strojově snadno zpracovatelném formátu. Z makro-pohledu se nejedná o problém, protože řízení o individuálních ústavních stížnostech každý rok tvořila nejméně 98 % všech řízení.⁴⁷

Vedle popsaného výchozího datového souboru pracujeme také se specifickými zaměřenými datovými soubory, které pomáhají odpovědět na dílčí otázky a jejichž konstrukci na příslušných místech osvětlujeme.

Pro doplnění datové základny využíváme rovněž mediální databáze Anopress, konkrétně jsme za období v období 2013 až 2018 prošli přibližně sedm tisíc mediálních výstupů ústavních soudců,⁴⁸ a to nejen z tištěných periodik, ale rovněž přepisů z televizního a rozhlasového vysílání.

1.3 Plán knihy

V následující kapitole představíme přehled výzkumu mimoprávních vlivů na rozhodování soudů. Vedle vlivných amerických studií uvádíme rovněž naši situaci bližší bádání v evropských zemích, jež doplníme též o nově vznikající studie soudů mimo okruh liberálních demokracií. Z ohromné masy teoretické i empirické literatury se zaměříme právě na mimoprávní determinanty soudních rozhodnutí.

V českém prostředí se systematický empirický výzkum nachází stále v počátcích, nicméně řádka kvalitních děl se již dočkala publikace. Oproti předchozí kapitole naše ambice stoupají – vedle utřídění stavu poznání jednotlivé práce diskutujeme a poukazujeme na prázdná místa, která na výzkumné mapě navzdory narůstajícímu počtu studií stále přetrvávají (kapitola 3).

⁴⁶ Tj. o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, tzv. individuální ústavní stížnosti.

⁴⁷ PAPOUŠKOVÁ, Tereza. *Nastolování soudní agendy: případová studie Ústavního soudu České republiky*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 59–60.

⁴⁸ Ve vyhledávací masce Anopress jsme hledali za pomoci (kombinace) hesel „Ústavní soud“, „ústavní soudce“ / „ústavní soudkyně“ a konkrétních jmen jednotlivých ústavních soudců a soudkyň.

Zásadní pro rozhodování Ústavního soudu jsou soudci, kteří jej tvoří, proto nejprve analyzujeme proces jmenování ústavních soudců a jaké dopady tento proces může mít pro fungování soudu (kapitola 4).

Vedle soudců představují klíčové aktéry triadického řešení sporů⁴⁹ obě strany konfliktu. Vycházíme z předpokladu, že stěžovatelé a jejich právní zástupci hrají v procesu soudního rozhodování důležitou roli a ovlivňují konečnou podobu rozhodnutí (kapitola 5).

Stejně tak akceptujeme přesvědčivá sociálněvědní zjištění o strategickém počínání soudců a rozebíráme, jak se strategické úvahy projevují či mohou projevat na Ústavním soudu (kapitola 6).

Soudci ve velké většině věcí nerozhodují samostatně, nýbrž jsou součástí různých formací (v rámci tříčlenného senátu, případně v rámci patnáctičlenného pléna) a mohou zde vystupovat v různých rolích (soudce zpravodaj, autor odlišného stanoviska atd.). Obojí ovlivňuje vzájemnou dynamiku uvnitř těchto formací, jež má za následek, že kolektivní těleso je něčím víc než prostým souhrnem svých členů, což se projevuje i ve výsledcích řízení. V souladu s mainstreamovou zahraniční nedoktrinární literaturou nepodceňujeme osobnost soudce a diskutujeme, jak se tato může promítnout do jeho preference ohledně výsledku sporu (kapitola 7).

Konečně, soudní rozhodování probíhá v širším společenském, politickém a právním kontextu, který je soudcům vedle vlastního prožívání typicky zprostředkováván skrze média. Tento provoz však funguje oboustranně. Stejně jako mohou média ovlivňovat soudce při rozhodování,⁵⁰ mohou soudci vhodně zvolenou mediální strategií ovlivnit, jak se o jednotlivých soudcích či soudu jako celku píše. Tímto se spirála roztáčí dál, neboť mediálně pozitivní obraz, vyvolaný promyšlenými impulsy ze strany soudce, může soudce ponouknout k odvážnějšímu rozhodnutí, neboť tuší, že se může opřít o rezervoár mediální, potažmo společenské podpory (kapitola 8).

⁴⁹ SHAPIRO, Martin M. *Courts: A Comparative and Political Analysis*. Chicago: University of Chicago Press, 1986, 256 s.

⁵⁰ LIM, Claire S. H. Media Influence on Courts: Evidence from Civil Case Adjudication. *American Law and Economics Review*, 2015, roč. 17, č. 1, s. 87–126; BLAUBERGER, Michael et al. ECJ Judges read the morning papers. Explaining the turnaround of European citizenship jurisprudence. *Journal of European Public Policy*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 1422–1441.

V kapitole 9 utřizujeme poznatky, které jsme získali z rozhovorů s ústavními soudci ohledně faktorů působících na makro-, meso- a mikro-úrovni. Tato kapitola má průřezový charakter, částečně opakuje již dříve napsané, ale činí tak v jiných souvislostech.

V kapitole 10 navrhuje, jak vylepšit stávající modely vysvětlující soudcovské rozhodování. Přinášíme popis našeho obohacení modelu soudního rozhodování a vysvětlení, proč by měl obstát v konkurenci alternativních modelů.

Závěrečná kapitola 11 rekapituluje, co náš výzkum přinesl.

2 VÝZKUM MIMOPRÁVNÍCH VLIVŮ NA SOUDNÍ ROZHODOVÁNÍ

Jaké faktory ovlivňují soudní rozhodování? Tak stojí otázka, nad kterou již dlouhá desetiletí zásadně nenacházejí shodu celé zástupy akademiků.⁵¹ My si dáváme za cíl celé notně rozsáhlé výzkumné pole utřídit dle hlavních probíhajících debat a dále strukturovat s ohledem na otázky, které si klademe v této knize. Zaměříme se pouze na výzkum ústavních soudů, potažmo nejvyšších soudů s pravomocí ústavního přezkumu, tudíž nezařazujeme studie soudů v nižších patrech soudní hierarchie. Vzhledem k americké dominanci systematického empirického výzkumu soudního rozhodování se opíráme především o americkou literaturu,⁵² nicméně snažíme se v největší možné míře prezentovat také bádání o evropských, případně mimoevropských soudech.

Náš projekt se zaměřuje na mimoprávní vlivy na soudní rozhodování, nicméně sluší se začít bitvou probíhající o úroveň výše, která také do značné míry kopíruje hranice disciplín.⁵³ Na úvodní otázku „Jaké faktory ovlivňují soudní rozhodování?“ právní experti typicky velmi rychle odpovědí, že pochopitelně zejména právo, část z nich možná řekne, že výlučně právo. Většina politologů patrně bude souhlasit, že právo, ve formě právních předpisů, precedentů či právních zásad, hraje důležitou roli, nicméně již bude rozporovat, že roli výlučnou. Mnohem častěji než právníci také budou pravděpodobně akcentovat roli mimoprávních vlivů. Výklad tedy zahájíme přehledem diskuzí, zda na soudní rozhodování mají vliv také mimoprávní faktory.

⁵¹ Pro přehled výzkumného pole viz např. SMEKAL, Hubert a Ladislav VYHNÁNEK. Determinants of Judicial Decision-making: State of the Art and the Czech Perspective. *The Lawyer Quarterly*, 2020, roč. 10, č. 2, s. 106–129, z něž tato kapitola vychází.

⁵² Empirický výzkum proniká do bádání a výuky o právních tématech stále více (EPSTEIN, Lee, Barry FRIEDMAN a Geoffrey R. STONE. Testing the Constitution Symposium: Foreword. *New York University Law Review*, 2015, roč. 90, č. 4, s. 1003–1009).

⁵³ Zajímavá debata o pojetí empirického výzkumu mezi politology a právníky proběhla na stránkách *The University of Chicago Law Review*, viz EPSTEIN, Lee a Gary KING. The Rules of Inference. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 1–133; CROSS, Frank, Michael HEISE a Gregory C. SISK. Above the Rules: A Response to Epstein and King. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 135–151; GOLDSMITH, Jack a Adrian VERMEULE. Empirical Methodology and Legal Scholarship. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 153–167; REVESZ, Richard L. A Defense of Empirical Legal Scholarship. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 169–189; EPSTEIN, Lee a Gary KING. A Defense of Empirical Legal Scholarship: A Reply. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 191–209.

Pod pojmem mimoprávní vlivy na soudní rozhodování rozumíme faktory působící v soudním rozhodování, které nelze podřadit pod právní instituty jako právní akty, precedenty či právní zásady. Jedná se tedy o zbytkovou kategorii zahrnující vše, co působí na soudce a zároveň nelze považovat za právo. Demonstrativně se může jednat například o základní demografické a osobnostní charakteristiky soudce jako pohlaví, věk, rasa, ideologické nastavení atd., případně kontext soudního rozhodování jako reputace soudu a jeho soudců, sebeuvědomění politické role soudců a jejich podpora ze strany občanské společnosti a opozice,⁵⁴ fragmentace politického systému,⁵⁵ ústavní nastavení redistribuce bohatství,⁵⁶ pozornost médií⁵⁷ a tak podobně.

Přehled existujícího výzkumu mimoprávních vlivů na soudní rozhodování strukturujeme dle jeho hlavních proudů. Tyto se odlišují jak na základě nezávisle (vysvětlujících) proměnných, tak závisle (vysvětlovaných) proměnných. Náš rozbor třídíme primárně dle nezávisle proměnných, tedy dle hlavních faktorů ovlivňujících soudní rozhodování jako například politická ideologie či strategie. Jako závisle proměnná, neboli na co či koho dané faktory působí, typicky vystupuje soudce, ale jednotlivé studie se též zabývají analýzou vlivu na soudní formace či soud jako celek. I z tohoto důvodu volíme v nadpisu obecnější pojem soudní rozhodování, který zahrne jak tyto tři různé objekty výzkumu, tak různé fáze soudního rozhodování – od jeho započetí, přes přípravu rozhodnutí až po rozhodnutí jako finální produkt soudního rozhodování.⁵⁸

54 BAKINER, Onur. Endogenous Sources of Judicial Power: Parapolitics and the Supreme Court of Colombia. *Comparative Politics*, 2020, roč. 52, č. 4, s. 603–624.

55 RÍOS-FIGUEROA, Julio. Fragmentation of Power and the Emergence of an Effective Judiciary in Mexico, 1994–2002. *Latin American Politics and Society*. 2007, roč. 49, č. 1, s. 31–57; COOTER, Robert D. a Tom GINSBURG. Comparative judicial discretion: An empirical test of economic models. *International Review of Law and Economics*, 1996, roč. 16, č. 3, s. 295–313.

56 MA, David K. Explaining Judicial Authority in Dominant-Party Democracies: The Case of the Constitutional Court of South Africa. *Comparative Politics*, 2020, roč. 52, č. 4, s. 625–664.

57 BLAUBERGER, Michael et al. ECJ Judges read the morning papers. Explaining the turnaround of European citizenship jurisprudence. *Journal of European Public Policy*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 1422–1441.

58 Tuto strukturu podrobněji představíme a vysvětlíme v desáté kapitole, v níž formulujeme vlastní – byť stávající literaturou ovlivněný – teoretický model soudního rozhodování.

2.1 Legalisté, realisté a složité případy

Významný americký soudce a akademik Richard Posner upozorňuje, že o povaze oblasti jurisprudence se vedou spory již přes dvě tisíciletí. Na jedné straně stojí „legalisté“ (či „formalisté“), kteří považují právo za objektivní entitu, prostřednictvím něž soudcové poskytnou správné odpovědi i na ty nejsložitější právní problémy, zatímco na straně druhé stojí „skeptikové“, přistupující k právu jako k politice.⁵⁹ Posner posléze podává sofistikovanou diskuzi obou pozic, tedy něco, co se podle kritiků nedostává veřejné debatě, v níž jsou oba směry zbytečně extrémně polarizovány. Na jednom pólu se objevují pohledy na soudce (amerického Nejvyššího soudu) jako na neutrální rozhodčí, kteří nikdy neuplatňují nic jiného než svou apolitickou technickou expertízu v oboru právních pravidel. Takové chápání role soudce je konec konců součástí (přínejmenším v kontinentální Evropě stále vlivného) legitimizačního narativu soudců jako „úst zákona“.⁶⁰ Logika tohoto narativu spočívá v tom, že soudci nejsou demokraticky legitimováni k vytváření pravidel a ve státě založeném na principu suverenity lidu mohou toliko specifikovat pravidla chování formulovaná zástupci lidu, a nikoliv se stavět do role *policy makerů*. Jakkoliv extrémní pojetí tohoto narativu již zřejmě nepatří do teoretického hlavního proudu, který podrobněji reflektuje soudní realitu (k tomu srov. i dále), celá řada významných přístupů k roli soudců se o tento ideový pól stále opírá.⁶¹

⁵⁹ POSNER, Richard A. *The Problems of Jurisprudence*. Londýn: Harvard University Press, 1993, 512 s., s. 24–25.

⁶⁰ Tato konkrétní formulace je ovšem překladem francouzského *bouche de la loi*, formulovaného mj. již v Montesquieho „O duchu zákonů“ (MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Praha: Oikoymenh, 2010, 380 s.).

⁶¹ Může jít přitom o tak rozdílné skupiny právníků jako na jedné straně „postkomunistické formalisty“ v pojetí Zdeňka Kühna (viz KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace*. Praha: C. H. Beck, 2005, 201 s.) či na straně druhé americké originalisty (za všechny jmenujme například nedávno zesnulého soudce amerického Nejvyššího soudu Antonína Scaliu).

Mezi nejhojněji citované patří vyjádření předsedy amerického Nejvyššího soudu Johna Robertse během slyšení před Výborem pro soudnictví v Senátu, které se hodí prezentovat v originále: „*Judges and Justices are servants of the law, not the other way around. Judges are like umpires. Umpires don't make the rules, they apply them. The role of an umpire and a judge is critical. They make sure everybody plays by the rules, but it is a limited role. Nobody ever went to a ball game to see the umpire. (...) I will fully and fairly analyze the legal arguments that are presented. I will be open to the considered views of my colleagues on the bench, and I will decide every case based on the record, according to the rule of law, without fear or favor, to the best of my ability, and I will remember that it's my job to call balls and strikes, and not to pitch or bat.*“ (Confirmation Hearing on the Nomination of John G. Roberts, Jr. to Be Chief Justice of the United States. U.S. Government Printing Office [online]. 2005 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CHRG-ROBERTS/pdf/GPO-CHRG-ROBERTS.pdf>).

Na opačném pólu pak stojí pojetí soudců jakožto ideologů rozhodujících případy na základě své politické agendy.⁶² Jason Iuliano nicméně upozorňuje, že populární veřejná prezentace právního formalismu a právního realismu připomíná spíše groteskní karikaturu než skutečný stav propracované akademické debaty, která je od oné extrémně polarizované populární verze masivně vzdálena.⁶³

Vyhraněnost politické a veřejné debaty o soudcích jako nestranných rozhodcích ilustruje příběh soudkyně amerického Nejvyššího soudu Soniy Sotomayor, která sedm let před svou nominací vyjádřila přesvědčení, že moudrá Hispánka s bohatými zkušenostmi může častěji dospívat k lepším závěrům než bílý muž bez obdobné životní dráhy. V roce 2009 při schvalovacím slyšení zdůrazňovala, že žádná rasová, etnická či genderová skupina nemá ve správném rozhodování případů výhodu. Tím nicméně nepřesvědčila konzervativní senátory, podle nichž byla Sotomayor příkladem soudce, který považuje za přijatelné, aby se do souzení promítaly záležitosti jako osobní zkušenosti, pohlaví, předsudky či sympatie, což má být pro soudce automaticky diskvalifikující.⁶⁴

Konkrétní diskuze při jmenování soudkyně Sotomayor navazuje na dlouhou historii představ o tom, jaké charakteristiky má soudce naplňovat. Ve druhé polovině 19. století se rozšířilo pojetí práva jako vědy, v jejímž rámci mohou právníci skrze aplikaci právní metody přijít na základě právních principů a konceptů ke správnému právnímu soudu. Tato perspektiva intelektuálně navazuje na předchozí obdobné práce, ale na rozdíl od nich se zásadně promítla nejen do akademické diskuze, ale také do právního vzdělání a následné praxe.⁶⁵ Právní formalisté neprováděli systematická empirická šetření, jak soudcové aplikují právní normy v praxi, nýbrž teoretizovali, jak by právní systém měl fungovat.⁶⁶

⁶² EISGRUBER, Christopher L. *The Next Justice: Repairing the Supreme Court Appointments Process*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010, 256 s., s. 6.

⁶³ IULIANO, Jason. The Supreme Court's Noble Lie. *U.C. Davis Law Review*, 2018, roč. 51, č. 3, s. 911–978, s. 920.

⁶⁴ HARRIS, Allison P. a Maya SEN. Bias and Judging. *Annual Review of Political Science*, 2019, roč. 22, č. 1, s. 241–259.

⁶⁵ GREY, Thomas C. Langdell's Orthodoxy. *University of Pittsburgh Law Review*, 1983, roč. 45, č. 1, s. 1–54, s. 5.

⁶⁶ V teoretické literatuře se objevilo několik vysvětlení, proč se soudcové opírají o právo a jak se právní preference formují. Tato vysvětlení zahrnují například socializační proces v rámci přípravy na povolání soudce, vnímání soudce o své roli, případně používání práva a precedentů pro zajištění respektu pro soudní rozhodnutí, respektive pro soudnictví obecně (KIM, Pauline T. Lower Court Discretion. *New York University Law Review*, 2007, roč. 82, č. 2, s. 383–442).

Brian Tamanaha však na historických příkladech ukazuje, že autoři považovaní za právní formalisty měli ve svých dílech překvapivě realistické postřehy, čímž se otupuje standardní narativ o dominanci právního formalismu na přelomu 19. a 20. století, který měl být následně rozmetán nástupem právního realismu v meziválečném období.⁶⁷ Tamanaha upozorňuje, že taková interpretace intelektuálního sváru vyvěrá z jednostranné prezentace právního formalismu, kterou ve svém vlivném díle *Mechanical Jurisprudence*⁶⁸ prezentoval Roscoe Pound a následně nekriticky převzali další, což významně přispělo ke zrodu zjednodušeného zobrazení právního formalismu, jemuž ve skutečnosti obsah děl právních formalistů neodpovídal.⁶⁹

Obdobně se ani právní realisté, kteří kritizovali právní formalisty za upozadění vlivu soudcova vnímání tepu doby a převažujících morálních a právních teorií, nevyjadřovali zcela fundamentalisticky ve smyslu, že právní normy nemají v rozhodování soudce žádný význam. Například Jerome Frank opatrně naznačuje, že právo (ve smyslu výsledné interpretace) se může lišit v závislosti na osobnosti soudce, který spor rozhoduje. Frank následně připouští, že neumí určit, do jaké míry se osoba soudce do soudního rozhodnutí promítá.⁷⁰ Od 40. let 20. století se začínají objevovat ojedinělé politologické studie, které opakovaně přinášejí obdobné výsledky – politické přesvědčení soudců ovlivňuje, jak v případech rozhodují. Toto zjištění vychází z meta-analýzy 140 knih, článků, disertací a konferenčních příspěvků publikovaných mezi lety 1959 až 1998, která potvrzuje intuici, že demokratičtí soudcové rozhodují liberálněji než ti republikánští.⁷¹

Debata mezi formalisty a realisty o roli práva a politické orientace soudců v soudním rozhodování neskončila první polovinou 20. století, ale ve vlnách se vynořuje až do současnosti. Z novějších diskuzí stojí za zmínku například

⁶⁷ TAMANAHA, Brian Z. The Mounting Evidence against the Formalist Age Response. *Texas Law Review*, 2013, roč. 92, č. 6, s. 1667–1684, s. 1669–1679.

⁶⁸ POUND, Roscoe. *Mechanical Jurisprudence*. *Columbia Law Review*, 1908, roč. 8, č. 8, s. 605–623.

⁶⁹ TAMANAHA, 2013, op. cit., s. 1679–1683. Tamanahovo dílo však není přijímáno zcela jednoznačně, viz například kritiku v LEITER, Brian. Legal formalism and legal realism: What is the issue? *Legal Theory*, 2010, roč. 16, č. 2, s. 111–133.

⁷⁰ FRANK, Jerome. *Law and the Modern Mind*. 6. vyd. Londýn: Steven & Sons Limited, 1949, s. 111–116.

⁷¹ PINELLO, Daniel R. Linking Party to Judicial Ideology in American Courts: A Meta-analysis. *The Justice System Journal*, 1999, roč. 20, č. 3, s. 219–254.

ta mezi Richardem Reveszem⁷² a Harrym Edwardsem.⁷³ Revesz, přední americký expert na právo životního prostředí, posuzoval, do jaké míry politická ideologie vysvětlí soudní rozhodnutí v environmentálních kauzách na americkém odvolacím soudu pro obvod District of Columbia. Revesz studoval případy, v nichž průmyslové nebo environmentální skupiny soudně napadaly rozhodnutí Agentury pro ochranu životního prostředí. Průmysl zpochybňoval rozhodnutí Agentury, jelikož její rozhodnutí příliš omezovala zájmy průmyslu, zatímco environmentalisté se na soud obraceli, když Agentura podle nich dostatečně nechránila zájmy zdravého životního prostředí. Odvolací soud následně dal za pravdu buď Agentuře, že vykonávala regulační činnost správně, nebo jedné ze zájmových skupin, pokud Agentura byla přísná příliš či naopak nedostatečně. Revesz zjistil, že ve většině sledovaných období soudcové jmenovaní republikánskými prezidenty s vyšší pravděpodobností než soudcové jmenovaní demokraty podpořili ve sporech zájmy průmyslu. Naopak, soudcové jmenovaní demokratickými prezidenty vždy vykazovali vyšší podíl podpory pro spory vznesené environmentalisty než jejich republikánští kolegové.⁷⁴

Revesz svými zjištěními vyprovokoval k reakci osobu nadmíru povolnou, soudce odvolacího soudu pro obvod District of Columbia Harryho Edwardse, který se ostře vymezil proti tomu, že by výsledky sporů mohla zásadně ovlivňovat politická ideologie soudců.⁷⁵ Edwards kontruje tvrzením, že rozhodování na odvolacím soudu je principy vedená činnost („principled practice“), v rámci níž se soudcové ve většině případů řídí právem, nikoliv politickým přesvědčením.⁷⁶ Soudcům, či právníkům obecně, se nelíbí, jak empirické studie zplošťují realitu, když se zaměří na jednu proměnnou – zde politickou ideologii – a přehlídí komplexitu soudního rozhodování spočívající v interpretaci a aplikaci

⁷² REVESZ, Richard L. *Environmental Regulation, Ideology, and the D. C. Circuit. Virginia Law Review*, 1997, roč. 83, č. 8, s. 1717–1772.

⁷³ EDWARDS, Harry T. *Collegiality and Decision Making on the D. C. Circuit. Virginia Law Review*, 1998, roč. 84, č. 7, s. 1335–1370.

⁷⁴ REVESZ, 1997, op. cit., s. 1739–1743.

⁷⁵ Zde opět poukazujeme na to, že oba intelektuálně znesvářené tábory posunují významy tvrzení protistrany. Zatímco Revesz píše, že ideologie významně ovlivňuje soudní rozhodování na daném soudu (REVESZ, 1997, op. cit., s. 1719), Edwards chce rozmetat mýtus, že by právě ona byla nejdůležitějším determinantem soudního rozhodování (EDWARDS, 1998, op. cit., s. 1335).

⁷⁶ EDWARDS, 1998, op. cit., s. 1364–1365.

práva na základě ustálených pravidel, při němž jsou soudcové omezeni precedenty. Edwards navíc empirickému právnímu výzkumu vyčítá, že nezohledňuje čtyři determinanty, které považuje za nejdůležitější v rozhodování odvolacích soudů (soudní spis, aplikovatelné právo, precedent a soudcovské deliberace). Dále upozorňuje, že empirické studie vycházejí pouze z publikovaných rozhodnutí, kterých je však méně než 20 %, což jistě zkresluje výsledky. Edwards (spolu s Michaelem Livermorem) tak má za to, že empirické studie vypovídají o vlivu mimoprávních faktorů na soudní rozhodování v odvolacích věcech přinejlepším velmi málo, pokud vůbec.⁷⁷

Edwardsovi a Livermoreovi se dostalo odpovědi od dalšího povolaného experta – Richarda A. Posnera, rovněž soudce odvolacího soudu a přednášejícího na chicagské právnické fakultě. Posner poukazuje na nepřesvědčivost legalistického modelu, v němž soudcové působí jako strojoví vykladači práva používající striktně vědecké metody a pravidla logiky. Posner, hlásící se k „realistickému přístupu“, uznává, že soudcové jsou lidské bytosti a jako takové je při rozhodovacím procesu mohou ovlivňovat faktory jako životní zkušenosti, kariérní dráha, politická ideologie, demografické a osobnostní charakteristiky a další.⁷⁸

Rovněž právní teoretikové jako Herbert L. A. Hart⁷⁹ či hermeneutičtí filosofové jako Hans-Georg Gadamer⁸⁰ zůstávají skeptičtí ohledně možnosti dojít na základě právních textů k jediné „správné“ odpovědi. Text, jakožto předmět interpretace, nám poskytuje pouze neúplný soubor vodítek k rekonstrukci norem, tudíž zcela zásadní zůstává role interpreta a jeho předporozumění.⁸¹

Proč je legalistická verze soudního rozhodování důležitá a proč se soudcové při nominačních slyšeních opakovaně označují za neutrální rozhodce aplikující právo, jsme naznačili již výše. Bez přímého demokratického mandátu

⁷⁷ EDWARDS, Harry T. a Michael A. LIVERMORE. Pitfalls of Empirical Studies that Attempt to Understand the Factors Affecting Appellate Decisionmaking. *Duke Law Journal*, 2009, roč. 58, č. 8, s. 1895–1990, s. 1899–1900.

⁷⁸ POSNER, Richard A. Some Realism about Judges: A Reply to Edwards and Livermore. *Duke Law Journal*, 2010, roč. 59, č. 6, s. 1177–1186, s. 1177–1178.

⁷⁹ HART, Herbert L. A. *The Concept of Law*. 2. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1994, 328 s., s. 128–136.

⁸⁰ GADAMER, Hans-Georg. *Truth and Method*. New York: Crossroad Publishing, 1989, 594 s., s. 306–337.

⁸¹ *Ibid.*, s. 265–270.

patří reputace soudců jakožto nezávislých řešitelů sporů mezi jejich hlavní legitimační nástroje.⁸² Je tudíž pochopitelné, že jakékoliv zpochybnění práva jakožto výlučného či alespoň jednoznačně určujícího determinantu soudního rozhodování soudcům nekonvenuje. Níže prezentujeme hlavní přístupy, které se právě na mimoprávní faktory zaměřují.

Ke struktuře kapitoly je třeba poznamenat, že soudci fungují v širším institucionálním, politickém a společenském kontextu. Jejich osobnostní nastavení a ideologie se dostávají do kontaktu s pravidly a prostředím v dané soudní formaci, na celém soudu a s nastavením a fungováním celého politického systému, jakož i s postoji médií a veřejnosti. Dělení výzkumu soudního chování na tři úrovně, makro-, meso- a mikro-, jak činí Arthur Dyeve,⁸³ je sice elegantní, ale nikoliv zcela adekvátní, jak sám Dyeve připouští. Jednotlivé roviny výzkumu se totiž prolínají a ne vždy je objektem bádání rozhodování soudce, ale může se jednat o jednotlivá rozhodnutí, rozhodování soudní formace či rozhodování celého soudu. Lze tedy například studovat vliv podpory veřejnosti na rozhodování jednotlivých soudců, ale také na rozhodování soudu jako celku. Vzhledem k zaměření naší knihy se budeme nejvíce věnovat přehledu literatury zaměřené na osobnost soudce, ale zmíníme rovněž výzkumy realizované na úrovni soudní formace a soudu jako celku.

2.2 Co ovlivňuje rozhodování soudce

Výzkum soudního rozhodování se od dob prvního konfliktu mezi legalisty (formalisty) a realisty před více než sto lety výrazně diverzifikoval. Prastará realistická kritika právního formalismu, že právo je neurčité a jeho aplikace není matematickým cvičením, v němž lze na základě několika axiomů dospět ke správné odpovědi,⁸⁴ přetrvává dodnes. Stejně tak, jak jsme ukázali na debatách výše, si legalistické pozice udržely svou důležitost a stále patří do standardní výbavy právního mainstreamu. V této souvislosti nabývají

⁸² GIBSON, James L. Campaigning for the Bench: The Corrosive Effects of Campaign Speech? *Law & Society Review*, 2008, roč. 42, č. 4, s. 899–928, s. 900; Srovnejte ale též kritiku v SHAPIRO, Martin M. Judges As Liars. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 1994, roč. 17, č. 1, s. 155–156; IULIANO, 2018, op. cit.

⁸³ DYEVE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327.

⁸⁴ HOLMES, Oliver Wendell Jr. Privilege Malice and Intent. *Harvard Law Review*, 1894, roč. 8, č. 1, s. 1–14.

na významu nové experimentální studie, které legalismus v jeho čisté podobě zpochybňují.⁸⁵

V rámci sociálněvědního výzkumu mimoprávních vlivů na soudní rozhodování se dostaly do popředí studie zdůrazňující důležitost politické ideologie soudců (postojové modely)⁸⁶ a publikace prezentující soudce jako strategické aktéry, kteří se snaží maximalizovat své preference (strategické modely). Ještě než v následujících pasážích představíme oba z modelů, je vhodné připojit několik poznámek k zařazeným výzkumům. Mimoprávní vlivy se projevují zejména u soudů vyšších instancí, které řeší proporcionálně větší počet složitých případů⁸⁷ než na prvoinstančních soudech. Zatímco u soudů níže v soudní hierarchii se objevují převážně případy, kde dochází k poměrně přímočaré aplikaci práva, u soudů vyšších stupňů stoupá podíl složitých případů. Vysvětlující potenciál studií akcentujících mimoprávní vlivy tedy bude stoupat směrem k vrcholku soudcovské pyramidy. Na druhou stranu, na vrcholných soudních institucích působí omezený počet soudců,⁸⁸ což mírně komplikuje velké kvantitativní studie, které v případě nižších soudů s větším počtem soudců pracují třeba se stovkami tisíc jednotek dat.

Níže prezentujeme pouze hlavní proudy debaty (tj. ty, které se běžně objevují jako klíčové i v jiné přehledové literatuře), jelikož důkladný popis celého výzkumného pole by vydal na samostatné pojednání. Raději proto uvádíme na pravou míru, že výklad níže debatu nevyčerpává, ale snaží se popsat

⁸⁵ Srov. např. na experimentu založenou švédskou studii ukazující, že soudní rozhodnutí (zde výše odškodnění) jsou ovlivněna právně irrelevantními faktory (BERGIUS, My et al. *Are judges influenced by legally irrelevant circumstances? Law, Probability and Risk*, 2020, roč. 19, č. 2, s. 157–164).

⁸⁶ V angličtině *attitudinal model*.

⁸⁷ Za složité případy se považují takové, v nichž výsledek sporu není z právního předpisu či precedentu zjevný (DWORKIN, Ronald. *Hard Cases. Harvard Law Review*, 1975, roč. 88, č. 6, s. 1057–1109). Ke složitým případům typicky vedou normy s otevřenou texturou (HART, 1994, op. cit., s. 128–136) obsahující striktně nedefinované koncepty. V českém jazyce téma složitých případů zásadně rozpracoval Zdeněk Kühn (KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, 419 s.).

⁸⁸ V případě českého Ústavního soudu se například jedná o 42 soudců za více než čtvrtletí existence (O Ústavním soudu. *Ústavní soud České republiky* [online]. 2015 [cit. 3. 10. 2019]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/o-ustavnim-soudu/>), u amerického Nejvyššího soudu pak o 115 osob od roku 1789 (Justices 1789 to Present. *Supreme Court of the United States* [online]. 2019 [cit. 3. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.supremecourt.gov/about/members_text.aspx).

alespoň základní přehled nejzásadnějších příspěvků k dané problematice. Například Richard Posner napočítal osm různě se překrývajících teorií soudního rozhodování: postojovou, strategickou, sociologickou, ekonomickou, psychologickou, organizační, pragmatickou a fenomenologickou.⁸⁹ My zůstáváme méně obsáhlí a zaměřujeme se na klasické představení postojového a strategického modelu, doplněné o zbytkové kategorie.⁹⁰

2.2.1 Postojový model

Důležitou součástí politologického výzkumu soudů tvoří posuzování vlivu ideologie na soudní rozhodování, které se rozvíjí zhruba od 60. let minulého století.⁹¹ Právníci považují tzv. postojový (atitudinální) model za dominantní hypotézu politologů a domnívají se, že tento model má za to, že v každém případě soudcové hlasují pro výsledek, který odpovídá jejich individuálním politickým preferencím.⁹² Takto extrémně („v každém případě“) by však většina politologů postojový model nevymezila.⁹³ Politologický mainstream se jistě shodne, že preference ohledně dosaženého výsledku hrají důležitou roli v jakémkoliv rozhodovacím procesu, nejsou však determinantem exkluzivním. Vedle politických tíhnutí soudců působí na jejich rozhodování i další faktory.⁹⁴ Třeba právě právní faktory, byť ne v roli hlavních motivačních sil, ale spíše jako omezení.⁹⁵

⁸⁹ POSNER, Richard A. *How Judges Think*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2010, 400 s., s. 19.

⁹⁰ Obdobně reduktivní přístup aplikovala rovněž např. přehledová kniha o soudcovském chování, která se vedle legalistického modelu věnuje již jen postojovému a strategickému modelu (srov. HUME, Robert J. *Judicial behavior and policymaking. An introduction*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2018, 264 s.).

⁹¹ WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA. The Study of Law and Politics. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 3–18, s. 9.

⁹² MERRILL, Thomas W. The Making of the Second Rehnquist Court: A Preliminary Analysis. *Saint Louis University Law Journal*, 2003, roč. 47, č. 3, s. 569–658, s. 590–591.

⁹³ PERRY, H. W. Jr. Taking Political Science Seriously. *Saint Louis University Law Journal*, 2003, roč. 47, č. 3, s. 889–898, s. 890–891.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 890–895. S tvrzením o důležitosti ideologie mimochodem nemají problém ani nedoktrinární právníci, srov. např. práci Casse Sunsteina a jeho kolegů: „No reasonable person seriously doubts that ideology, understood as moral political commitments of various sorts, helps to explain judicial votes.“ (SUNSTEIN, Cass R., David SCHKADE, Lisa M. ELLMAN a Andres SAWICKI. *Are Judges Political?: An Empirical Analysis of the Federal Judiciary*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2006, 177 s., s. 147).

⁹⁵ EPSTEIN, Lee et al. Ideology and the Study of Judicial Behavior. In: HANSON, Jon (ed.). *Ideology, Psychology, and Law*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2012, s. 705–728, s. 706.

Hlavní protagonisté postojového modelu, Jeffrey Segal a Harold Spaeth, tvrdí, že (ústavní) soudy rozhodují spory ve světle faktů případu vnímaných skrze ideologické postoje a hodnoty soudců.⁹⁶ Soudcové se tedy při rozhodování případů nechávají vést zejména svými politickými preferencemi. Zastánci postojového modelu přiznávají, že hodnoty a postoje soudců nevysvětlí vše a že jejich perspektiva závisí na institucionálním kontextu. Ten je tomuto modelu nakloněn zejména v případě amerického Nejvyššího soudu, na němž Segal a Spaeth model vyvinuli. Devítka soudců vrcholku americké soudní pyramidy si sama rozhoduje o případech, jimiž se bude zabývat, není omezena předem přesně určenými funkčními obdobími a požívá vysoké podpory veřejnosti, která snižuje pravděpodobnost, že by ostatní složky moci rozhodnutí Nejvyššího soudu ignorovaly.⁹⁷

Segal a Spaeth svou zásadní knihu *The Supreme Court and the Attitudinal Model*⁹⁸ vydali už před více než čtvrt stoletím, avšak minimálně podle Segala má postojový model co říci i v současnosti. Segal si pochvaluje, že jím spoluvinutá metrika (tzv. *Segal-Cover score*) takřka bezchybně předpovídá i rozhodování současných soudců na Nejvyšším soudu.⁹⁹ Obdobný optimismus však nesdílejí kritikové z řad tradičních či pokrokovějších legalistů, ale ani politologové. Obdobně jako právní vědce dráždily již první behavioralistické

⁹⁶ „[A court] decides disputes in light of the facts of the case vis-a-vis the ideological attitudes and values of the justices“ (SEGAL, Jeffrey A. a Harold J. SPAETH. *The Supreme Court and the Attitudinal Model Revisited*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2002, 459 s., s. 86).

⁹⁷ SEGAL, Jeffrey A. Judicial Behavior. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 19–33, s. 25; SEGAL, Jeffrey A. a Alan J. CHAMPLIN. The Attitudinal Model. In: HOWARD, Robert M. a Kirk A. RANDAZZO (eds.). *The Routledge Handbook of Judicial Behavior*. New York: Routledge, 2018, s. 17–33, s. 19–22.

Aplikace postojového modelu v nižších patrech soudní hierarchie se podle experimentální studie Rachlinského a dalších (RACHLINSKI, Jeffrey J., Andrew J. WISTRICH a Chris GUTHRIE. Judicial Politics and Decisionmaking: A New Approach. *Vanderbilt Law Review*, 2017, roč. 70, č. 6, s. 2051–2104) ukazuje jako problematictější.

⁹⁸ SEGAL, Jeffrey A. a Harold J. SPAETH. *The Supreme Court and the Attitudinal Model*. New York: Cambridge University Press, 1993, 480 s.

⁹⁹ SEGAL, Jeffrey A. All Relationships Dissipate Except This: The Attitude-Behavior Link on the Roberts Court Judicial Behavior of the Roberts Court. *Washington University Journal of Law & Policy*, 2017, roč. 54, s. 181–194, s. 190–191.

studie v 60. letech,¹⁰⁰ tak současní legalisté tvrdí, že soudcové přistupují k řešení právních sporů s vědomím závazku dospět k co nejlepšímu rozhodnutí, které vyplývá z jejich právní průpravy a vědomí profesionální odpovědnosti. Soudcové tedy rozhodují na základně upřímné rozvahy ohledně toho, co právo vyžaduje, přičemž postojovému modelu se podle legalistické kritiky nepodařilo vyvrátit, že by tomu mělo být jinak.¹⁰¹ Gerald Rosenberg upozorňuje, že subjektivní preference, tedy koncept, z nějž postojový model vychází, také mohou znamenat subjektivní upřímnou snahu soudců konzistentně aplikovat právo.¹⁰² Segal se brání tím, že pak by jakékoliv rozhodnutí mohlo být vysvětlené legalistickým modelem, jehož autorům by stačilo tvrdit, že soudce v konkrétním případě rozhodl na základě svého upřímného přesvědčení o tom, jaké má být správné právní řešení. Pak ovšem vyvstává zásadní problém, jelikož výzkumník se u každého rozhodnutí nemá šanci dozvědět, na základě jakých pohnutek soudce rozhodl. Takový model tedy zůstává nefalzifikovatelný,¹⁰³ a tudíž nepříliš použitelný.

Právní experti se vůči postojovému modelu vymezují dosti razantně, připomeňme například Edwardse a Livermorea, kteří zpochybňují nejen jeho zjednodušující předpoklady o povaze práva a preferencích soudců či upozaděním soudních deliberací, ale také problémy s kódováním, měřením a nezapojením důležitých proměnných do modelu.¹⁰⁴ Samuel Issacharoff dodává, že zastánci hodnotového modelu do svých kalkulací nezahrnují jednomyšlné rozsudky. Kdyby se rozsudky, na nichž se celá devítka soudců shodne, do modelu zapojily, pak by tento již tak přesvědčivé výsledky nevykazoval.¹⁰⁵

¹⁰⁰ SPAETH, Harold J. Reflections about Judicial Politics. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 752–766, s. 756–757.

¹⁰¹ GILLMAN, Howard. What's Law Got to Do with It? Judicial Behaviorists' Test the "Legal Model" of Judicial Decision Making. *Law & Social Inquiry*, 2001, roč. 26, č. 2, s. 465–504, s. 486–487.

¹⁰² ROSENBERG, Gerald. The Supreme Court and the Attitudinal Model. *Law and Courts*, 1994, roč. 4, s. 6–8, s. 7.

¹⁰³ SEGAL, 2010, op. cit., s. 20–21.

¹⁰⁴ EDWARDS, LIVERMORE, 2009, op. cit.

¹⁰⁵ ISSACHAROFF, Samuel. What Does the Supreme Court Do? In: KAISER, Anna-Bettina, Niels PETERSEN a Johannes SAURER (eds.). *The U.S. Supreme Court and contemporary constitutional law. The Obama era and its legacy*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2018, s. 19–40.

Postojové modely vycházejí z očekávání, že soudcové nejsou mechanickými vykladači práva, ale nechávají se při rozhodování vést svým politickým přesvědčením. Jako indikátor politického přesvědčení nejčastěji funguje politická příslušnost osoby navrhuující soudního kandidáta. Americký prezident typicky bude chtít, aby alespoň základní obrysy jeho politiky vydržely nad horizont jeho funkčního období, proto navrhne na pozici soudce Nejvyššího soudu svého ideového spojence, jenž poté může takovou politiku na Nejvyšším soudu dlouhodobě prosazovat.¹⁰⁶ Ve výsledku by tedy měli soudcové jmenování republikánskými či demokratickými prezidenty dlouhodobě rozhodovat jinak, což empirické studie potvrzují.¹⁰⁷

Při nemnohých aplikacích postojového modelu v Evropě nelze ohledně jeho uplatnitelnosti v kontinentálních jurisdikcích docházet k silným závěrům. Existující práce tohoto typu však naznačují, že postojový model má i zde svou vypovídací hodnotu. Například portugalské soudcové s nižší pravděpodobností vetují legislativní akt podporovaný politickou stranou, která soudce jmenovala. Obdobně, se vzrůstajícím počtem soudců na španělském ústavním soudu jmenovaných aktuální politickou silou klesá pravděpodobnost, že tento soud shledá zákon za neústavní. Španělské a portugalské soudce jmenování pravicí či levicí mají tendenci rozhodovat případy v souladu s ideologií stran, které je vybraly.¹⁰⁸ V Německu a Francii zase roste pravděpodobnost zrušení legislativního aktu, když počet ústavních soudců jmenovaných opozicí stoupá. Když německé soudcové disentují, tak typicky na podporu strany, která je nominovala a která ve sporu zároveň prohrála. Německé soudcové nedisentují, když strana, která je nominovala, ve sporu zvítězila.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Kritikové poukazují, že tento předpoklad se nemusí vždy naplnit, přičemž mohou existovat velké ideologické rozdíly jak mezi prezidenty z jedné politické strany, tak mezi prezidenty a jejich soudcovskými kandidáty (EPSTEIN et al., 2012, op. cit., s. 707–708).

¹⁰⁷ V rozhodování soudců amerického Nejvyššího soudu se navíc projevuje loajalita vůči vládě prezidenta, který je do funkce uvedl. Tento efekt loajality přetrvává i v období, kdy si nominující prezident užívá politického důchodu (EPSTEIN, Lee a Eric A. POSNER. Supreme Court Justices' Loyalty to the President. *The Journal of Legal Studies*, 2016, roč. 45, č. 2, s. 401–436).

¹⁰⁸ HANRETTY, Chris. Dissent in Iberia: The ideal points of justices on the Spanish and Portuguese Constitutional Tribunals. *European Journal of Political Research*, 2012, roč. 51, č. 5, s. 671–692.

¹⁰⁹ HÖNNIGE, Christoph. The Electoral Connection: How the Pivotal Judge Affects Oppositional Success at European Constitutional Courts. *West European Politics*, 2009, roč. 32, č. 5, s. 963–984; DYEVIČ, 2010, op. cit., s. 301–302; HÖNNIGE, Christoph. Beyond Judicialization: Why We Need More Comparative Research About Constitutional Courts. *European Political Science*, 2011, roč. 10, č. 3, s. 346–358.

Z mimoevropských zemí se postojový model osvědčil ve výzkumu rozhodování izraelských¹¹⁰ či kanadských nejvyšších soudců.¹¹¹ Výzkum soudního rozhodování v Chile a Kolumbii nicméně napovídá, že v systémech se smíšeným způsobem výběru soudců nemusí být politická ideologie jmenujícího subjektu nejúspěšnějším prediktorem jejich rozhodování. Soudcové mohou projevovat vyšší loajalitu vůči instituci, která je do soudcovské pozice obsadila, než vůči politickým stranám.¹¹² Aplikaci postojového modelu proto nelze provést mechanicky, model se musí přizpůsobit místním podmínkám. I v takovém případě však přináší očekávané výsledky jen v určitých časových obdobích a v určitých typech případů.¹¹³

2.2.1.1 Měření soudcovské ideologie

Osoba nominujícího patří mezi nejjednodušší (a nejkritizovanější) zkratky, jak klasifikovat ideologii soudce. K měření soudcovské ideologie se nabízejí dva přístupy – endogenní a exogenní, které se liší základem pro měření. Endogenní měřítka odvozují soudcovu ideologii z jeho rozhodnutí: pokud někdo rozhoduje liberálně, pak bude liberál. Exogenní měřítka odvozují soudcovu ideologii z vnějších zdrojů, například z již zmiňované politické afliace nominujícího prezidenta: pokud je nominujícím americkým prezidentem demokrat, pak soudce bude liberál, a proto bude rozhodovat liberálně. Oba přístupy mají své klady i zápory,¹¹⁴ záleží na tom, k jakému účelu má být skóre soudcovské ideologie využito.

Endogenní způsoby měření se využívají především pro přesnou ideologickou lokalizaci soudce v porovnání s ostatními. Pravděpodobně nejvyužívanější

¹¹⁰ WEINSHALL-MARGEL, Keren. Attitudinal and Neo-Institutional Models of Supreme Court Decision Making: An Empirical and Comparative Perspective from Israel. *Journal of Empirical Legal Studies*, 2011, roč. 8, č. 3, s. 556–586.

¹¹¹ SONGER, Donald R., Susan JOHNSON, C. L. OSTBERG, a Matthew WETSTEIN. *Law, ideology, and collegiality. Judicial behaviour in the Supreme Court of Canada*. Montréal, Kingston: McGill-Queen's University Press, 2012, 240 s.; OSTBERG, C.L. a Matthew WETSTEIN. *Attitudinal decision making in the Supreme Court of Canada*. Vancouver: UBC Press, 2008, 288 s.

¹¹² TIEDE, Lydia Brashear. Mixed Judicial Selection and Constitutional Review. *Comparative Political Studies*, 2020, roč. 53, č. 7, s. 1092–1123.

¹¹³ ROUX, Theunis. American ideas abroad: Comparative implications of US Supreme Court decision-making models. *International Journal of Constitutional Law*, 2015, roč. 13, č. 1, s. 90–118.

¹¹⁴ EPSTEIN et al., 2012, op. cit., s. 708.

jsou tzv. Martin-Quinn scores,¹¹⁵ které seřazují soudce amerického Nejvyššího soudu podle jejich hlasování na jednorozměrném kontinuu.¹¹⁶ Na rozdíl od exogenních přístupů samozřejmě nejde endogenní skóre, vypočtené na základě soudcových rozhodnutí, použít k předvídaní hlasování soudců v těch samých rozhodnutích, to bychom se pohybovali v kruhu. Endogenní skóre ale mohou poskytovat vodítko pro předvídaní pozdějších hlasování soudců. Asi největší nedostatek měření pozice soudce na základě jeho rozhodnutí představuje nemožnost jednoduše určit, proč soudce rozhoduje právě daným způsobem.¹¹⁷

Martin-Quinn scores našla využití i v tzv. Judicial Common Space, který je obohacuje o měřítko zachycující ideologii politických aktérů, kteří soudce nominují.¹¹⁸ Zatímco se, podle Michaela Baileyho, na Judicial Common Space nedá zcela spolehnout při měření ideologie soudců v 50. a 60. letech minulého století, od roku 1980 již jeho výsledky fungují dobře.¹¹⁹

Mezi nejrozšířenější exogenní měřítka ideologie soudce se vedle politické příslušnosti nominujícího¹²⁰ řadí tzv. Segal-Cover scores, která určí ideologii soudce na základě analýzy komentářů v hlavních amerických denících. Ačkoliv odvozování ideologie soudce na základě mínění autorů komentářů

¹¹⁵ MARTIN, Andrew D. a Kevin M. QUINN. Martin-Quinn Scores. *Martin-Quinn Scores* [online]. 2019 [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné z: <https://mqscores.lsa.umich.edu/>

¹¹⁶ Pro podrobnější popis, co Martin-Quinn scores měří, srov. HO, Daniel E. a Kevin M. QUINN. How Not to Lie with Judicial Votes: Misconceptions, Measurement, and Models. *California Law Review*, 2010, roč. 98, č. 3, s. 813–876; kritický rozbor pak přináší FARNSWORTH, Ward. The Use and Limits of Martin-Quinn Scores to Assess Supreme Court Justices, with Special Attention to the Problem of Ideological Drift. *Northwestern University Law Review*, 2007, roč. 101, č. 4, s. 1891–1904.

Někteří kritikové také poukazují na problémy použití jednorozměrných skóre v případech, které řeší vícero témat, případně které postrádají jasnou ideologickou dimenzi (BONICA, Adam et al. Measuring Judicial Ideology Using Law Clerk Hiring. *American Law and Economics Review*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 129–161, s. 133–134).

¹¹⁷ SEGAL, CHAMPLIN, 2018, op. cit., s. 25.

¹¹⁸ EPSTEIN, Lee, Andrew D. MARTIN, Jeffrey A. SEGAL a Chad WESTERLAND. The Judicial Common Space. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2007, roč. 23, č. 2, s. 303–325.

¹¹⁹ BAILEY, Michael A. Measuring Ideology on the Courts. In: HOWARD, Robert M. a Kirk A. RANDAZZO (eds.). *The Routledge Handbook of Judicial Behavior*. New York: Routledge, 2018, s. 62–83.

¹²⁰ EPSTEIN, Lee, William M. LANDES a Richard A. POSNER. When It Comes to Business, the Right and Left Sides of the Court Agree Judicial Behavior of the Roberts Court. *Washington University Journal of Law & Policy*, 2017, roč. 54, s. 33–56.

se může zdát v tuzemských podmínkách hodně troufalé, minimálně v postojových studiích funguje.¹²¹ Alternativně lze soudcovskou ideologii dovozovat také z projevů kandidátů před jejich jmenováním.¹²² Pak ovšem pracujeme s poměrně odvážným předpokladem, že se soudcové ve svých veřejných projevech vyjadřují upřímně.¹²³ Zde zmiňovaná exogenní měřítka disponují tou nevýhodou, že jsou statická a nereagují na možný posun v ideologii soudce v čase.¹²⁴

Zajímavé způsoby, jak překonat staticčnost většiny exogenních měření, představují pokusy zapojující ideologickou orientaci asistentů soudců¹²⁵ a také dárce finančních příspěvků na kampaně kandidátů na soudce.¹²⁶ Určení ideologie soudců na základě ideologie jejich asistentů umožňuje dynamické posuzování, jelikož soudcové své asistenty pravidelně obměňují. Tento přístup spoléhá na to, že soudcové si za asistenty vybírají osoby, jež s nimi ideologicky souzní. V praxi se nicméně ukazuje, že tento předpoklad místy nedorozumí, jelikož někteří soudcové si záměrně vybírají do svého týmu i názorové oponenty, aby jim pomohli vylepšit argumentaci.¹²⁷

2.2.2 Ostatní osobnostní charakteristiky

Vedle vztahu mezi politickou ideologií a soudním rozhodováním se výzkumy zabývají také jinými proměnnými, například základními demografickými charakteristikami jako pohlaví, rasa, věk, náboženské vyznání a podobně. Množství provedených šetření ukazuje, že i další proměnné se do soudcovského rozhodování mohou promítat, byť ne tak intenzivně a široce jako ideologické nastavení soudce. Základní demografické charakteristiky se typicky stanou relevantními ve sporech, které zahrnují jako důležitý prvek právě onu specifickou charakteristiku. Soudkyně tedy mají tendenci býti citlivější

¹²¹ SEGAL a CHAMPLIN, 2018, op. cit., s. 25–29.

¹²² EPSTEIN, Lee a Carol MERSHON. Measuring political preferences. *American Journal of Political Science*, 1996, roč. 40, č. 1, s. 261–294, s. 264.

¹²³ DYEVIČKA, 2010, op. cit., s. 301.

¹²⁴ EPSTEIN, MERSHON, 1996, op. cit., s. 281.

¹²⁵ BONICA et al., 2017, op. cit.

¹²⁶ BONICA, Adam a Michael J. WOODRUFF. A Common-Space Measure of State Supreme Court Ideology. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2015, roč. 31, č. 3, s. 472–498.

¹²⁷ SEINFELD, Gil. The Good, the Bad, and the Ugly: Reflections of a Counterclerk. *Michigan Law Review First Impressions*, 2016, roč. 114, s. 111–123.

vůči diskriminaci žen,¹²⁸ soudci nevětšinové rasy zase tehdy, pokud se jedná o rasové odlišnosti (například v délce udílených trestů), při rozhodování o potrzech či práv LGBT se může projevit náboženská denominace soudce¹²⁹ a tak dále. Výsledky nicméně nejsou tak jednoznačné jako v případech ideologie a existuje i řada studií, která mezi demografickými charakteristikami soudce a jeho rozhodováním nenašla spojitost. Ideologie soudce navíc charakteristiky jako rasa, pohlaví, věk či náboženství do značné míry absorbuje – tyto proměnné se promítají do utváření osobnosti člověka a jeho ideologického nastavení.¹³⁰

Další silné upozornění, že soudcové nefungují jako „prométheovští“ vykladaelé práva přináší již vícekrát zmiňovaný Richard Posner. Soudcové se podle něj chovají jako ostatní lidé, když se snaží maximalizovat svůj užitek z času rozděleného mezi soudcovskou a mimopracovní činností. Do výsledné rovnováhy mezi pracovním časem a odpočinkem vstupují faktory jako příjem, reputace a další přínosy z povolání soudce jako popularita či prestiž.¹³¹ Nelze podceňovat ani osobní vazby, například soudcové amerického Nejvyššího soudu s vyšší pravděpodobností při hlasování souzní se stranou sporu, pokud tuto zastupuje právník, který danému soudci dříve dělal asistenta.¹³²

Řada výzkumů potvrzuje, že soudcové, stejně jako jiní lidé, používají při rozhodování intuitivní strategie vedoucí k chybám. I oni v komplexním rozhodovacím prostředí spoléhají na mentální zkratky, které vyústí v nesystematická

¹²⁸ BOYD, Christina L., Lee EPSTEIN a Andrew D. MARTIN. Untangling the Causal Effects of Sex on Judging. *American Journal of Political Science*, 2010, roč. 54, č. 2, s. 389–411.

¹²⁹ BLAKE, William. God Save This Honorable Court: Religion as a Source of Judicial Policy Preferences. *Political Research Quarterly*, 2012, roč. 65, č. 4, s. 814–826.

¹³⁰ HARRIS a SEN, 2019, op. cit., s. 246–254; RACHLINSKI, Jeffrey J. a Andrew J. WISTRICH. Judging the Judiciary by the Numbers: Empirical Research on Judges. *Annual Review of Law and Social Science*, 2017, roč. 13, č. 1, s. 203–229, s. 204–209.

¹³¹ POSNER, Richard A. What Do Judges and Justices Maximize? (The Same Thing Everybody Else Does). *Supreme Court Economic Review*, 1993, roč. 3, s. 1–41. Další výzkumy v tomto směru ukazují, že jednotlivé složky užítku soudce z jeho zaměstnání, jakými jsou jeho spokojenost s prací, externí satisfakce (reputace, prestiž, moc, vliv), volný čas, příjem a povýšení, hrají v kalkulacích soudce roli (EPSTEIN, Lee a Jack KNIGHT. Reconsidering Judicial Preferences. *Annual Review of Political Science*, 2013, roč. 16, č. 1, s. 11–31, s. 15–24).

¹³² BLACK, Ryan C. a Ryan J. OWENS. The Influence of Personalized Knowledge at the Supreme Court: How (Some) Former Law Clerks Have the Inside Track. *Political Research Quarterly*, 2020, s. 1–13.

rozhodnutí. Ukázalo se například, že imigrační soudcové poté, co rozhodli se stejným výsledkem několik případů po sobě, začínají cítit nutkání rozhodnout další případ jinak, ačkoliv má velmi podobné skutkové pozadí jako předchozí případy.¹³³ Obdobně, pouze malá manipulace s časem – instrukce, aby soudcové vymezovali délku trestu v měsících, a nikoliv v letech – vedla k výraznému snížení ukládaných sankcí.¹³⁴

Zajímavou nadstavbu výzkumu vlivu ideologie a dalších osobnostních charakteristik na soudní rozhodování představuje působení tzv. panelového efektu. Soudy ve vyšších patrech justiční hierarchie typicky rozhodují ve vícečlenných soudních formacích. Ukazuje se však, že již zapojení jednoho soudce s rozdílným ideologickým pozadím může pozměnit rozhodování celé soudní formace ve srovnání se senáty, kde se takový diverzifikující ideologický element nenachází.¹³⁵ K obdobným výsledkům dospívá též výzkum studující vztah mezi rasou či pohlavím soudce a soudním rozhodováním – přítomnost ženy či Afroameričana v soudní formaci s sebou přináší vyšší citlivost vůči diskriminaci dané (mocenské) menšiny ve srovnání se senáty, kde tato diverzita absentuje.¹³⁶

2.2.3 Strategický model

Vedle vlivů vycházejících ze samotné osoby soudce a jeho pohlaví, rasy, věku, životní a pracovní zkušenosti, které formují jeho osobnost a politickou ideologii, se do soudcovského rozhodování promítají též faktory mimo samotnou osobnost soudce. Některé, jako například přítomnost diverzifikujícího elementu v rámci soudní formace jsme již zmínili, jiné stručně nastíníme nyní, přičemž podrobněji je rozebíráme v kapitole 6. Strategické modely vycházejí z předpokladu provázanosti soudního rozhodování s okolním politickým a společenským systémem. Soudce neovlivňuje čistě právo či jeho osobnostní

¹³³ RACHLINSKI, WISTRICH, 2017, op. cit., s. 211–215.

¹³⁴ Ibid., s. 211–215.

¹³⁵ KIM, Pauline T. Deliberation and Strategy on the United States Courts of Appeals: An Empirical Exploration of Panel Effects. *University of Pennsylvania Law Review*, 2009, roč. 157, č. 5, s. 1319–1381; EPSTEIN, 2012, op. cit., s. 721–722.

¹³⁶ KASTELLE, Jonathan P. Racial Diversity and Judicial Influence on Appellate Courts. *American Journal of Political Science*, 2013, roč. 57, č. 1, s. 167–183; HARRIS a SEN, 2019, op. cit.; Obdobně, přítomnost ženy v soudním tělese má vliv na výše udělovaných trestů, srov. EREN, Ozkan a Naçı H. MOCAN. Judge Peer Effects in the Courthouse. *National Bureau of Economic Research, Working Paper 27713*, 2020, s. 1–46.

charakteristiky, ale rovněž vědomí preferencí a pravděpodobných reakcí na soudní rozhodnutí ze strany kolegů, nadřízených a ostatních složek moci. Soudcové se chovají jako strategičtí aktéři, kteří vědí, že mohou maximalizovat své preference pouze tehdy, když si uvědomí závislost na ostatních aktérech a zařadí jejich preference do svých kalkulací.¹³⁷ Soudci amerického Nejvyššího soudu strategicky využívají hrozeb, signálů a přesvědčování, aby ovlivnili své kolegy,¹³⁸ přičemž zvláště intenzivně se strategické uvažování projevuje ve fázi výběru případů.¹³⁹ Strategické chování soudců a soudů se neomezuje na americké prostředí, jeho elementy se projevují například i na belgickém ústavním soudu.¹⁴⁰

Takzvané internalistické institucionální modely upozorňují na rozhodování soudů v soudních formacích a akcentují důležitost deliberací mezi soudci. Studie debatují důležitost aspektů jako uvážení soudu ohledně výběru případů, délka a obnovitelnost mandátů soudců, možnost podávat odlišná stanoviska, kvora pro rozhodování soudu atd.¹⁴¹

Externalistické institucionální modely jdou ještě o úroveň výše a presumují, že soudy v rámci svého rozhodování uvažují nad reakcemi politických aktérů a veřejnosti. To, s jakou razancí budou ústavní soudy ve své rozhodovací činnosti postupovat, ovlivňují například míra rigidity ústavy (pokud lze ústavu změnit lehce a zvrátit rozhodnutí ústavního soudu, tak soud bude postupovat opatrněji), míra ideologické vzdálenosti mezi parlamentní většinou a opozicí, pokud se tyto utkají před soudem, či preference moci zákonodárné

¹³⁷ EPSTEIN, Lee a Tonja JACOBI. The Strategic Analysis of Judicial Decisions. *Annual Review of Law and Social Science*, 2010, roč. 6, č. 1, s. 341–358, s. 342; LAX, Jeffrey R. The New Judicial Politics of Legal Doctrine. *Annual Review of Political Science*, 2011, roč. 14, č. 1, s. 131–157.

Pokud soudcové preference ostatních aktérů do svých úvah nezařazují, jejich postavení se může výrazně zhoršit, jak na příkladu prvního ruského soudu ukazují Epstein, Knight a Shvetsova (EPSTEIN, Lee, Jack KNIGHT a Olga SHVETSOVA. The Role of Constitutional Courts in the Establishment and Maintenance of Democratic Systems of Government. *Law & Society Review*, 2001, roč. 35, č. 1, s. 117–164).

¹³⁸ MALTZMAN, Forrest, James F. SPRIGGS a Paul J. WAHLBECK. *Crafting law on the Supreme Court: the collegial game*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, 224 s.

¹³⁹ SOMMER, Udi. *Supreme Court agenda setting: strategic behavior during case selection*. New York: Palgrave Macmillan, 2014, 186 s.

¹⁴⁰ DE JAEGERE, Josephine. *Judicial review and strategic behaviour: an empirical case law analysis of the Belgian Constitutional Court*. Cambridge, Chicago: Intersentia, 2019, 368 s.

¹⁴¹ DYEUVRE, 2010, op. cit., s. 302–304.

a výkonné.¹⁴² Případ argentinských soudců pak ukazuje, jak se v časech institucionální nejistoty soudci projevují jako strategičtí aktéři: když vládnoucí moc významně slábne, uchylují se k tzv. strategickým přeběhnutím a hlasují v případech proti končící vládě.¹⁴³

Další specifický faktor, který soudcové mohou při rozhodování silně vnímat, představují očekávané reakce veřejnosti, potažmo médií, která obraz soudních rozhodnutí veřejnosti zprostředkovávají. Mezi známé studie se řadí historická analýza Barryho Friedmana, jež ukazuje, že v dlouhodobém horizontu americký Nejvyšší soud následuje mínění veřejnosti, které ho tak významně formuje.¹⁴⁴ Soudcové jsou si podle Friedmana přízně veřejnosti dobře vědomi, protože ztráta veřejné důvěry, spojená s možnou ztrátou legitimacy, by se projevila ve snížení efektivity soudu.¹⁴⁵ Pozdější kvantitativní studie vliv veřejnosti na rozhodování Nejvyššího soudu potvrzují, ačkoliv nepanuje shoda na tom, jak mechanismus vztahu mezi míněním veřejnosti a rozhodováním Nejvyššího soudu přesně funguje.¹⁴⁶ Soudcovské ohledy

¹⁴² Ibid., s. 304–310; GILLMAN, Howard. Courts and the Politics of Partisan Coalitions. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 644–662; HELMKE, Gretchen a Frances ROSENBLUTH. Regimes and the Rule of Law: Judicial Independence in Comparative Perspective. *Annual Review of Political Science*, 2009, roč. 12, č. 1, s. 345–366; STONE SWEET, Alec. Constitutional Courts and Parliamentary Democracy. *West European Politics*, 2002, roč. 25, č. 1, s. 77–100; BARNES, Jeb. Bringing the Courts Back In: Interbranch Perspectives on the Role of Courts in American Politics and Policy Making. *Annual Review of Political Science*, 2007, roč. 10, č. 1, s. 25–43.

¹⁴³ HELMKE, Gretchen. The Logic of Strategic Defection: Court–Executive Relations in Argentina Under Dictatorship and Democracy. *American Political Science Review*, 2002, roč. 96, č. 2, s. 291–303.

¹⁴⁴ FRIEDMAN, Barry. *The Will of the People: How Public Opinion Has Influenced the Supreme Court and Shaped the Meaning of the Constitution*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009, 614 s.

¹⁴⁵ Ibid., s. 371.

¹⁴⁶ EPSTEIN, Lee a Andrew D. MARTIN. Does Public Opinion Influence the Supreme Court – Possibly Yes (But We’re Not Sure Why). *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2010, roč. 13, č. 2, s. 263–281; CASILLAS, Christopher J., Peter K. ENNS a Patrick C. WOHLFARTH. How Public Opinion Constrains the U.S. Supreme Court. *American Journal of Political Science*, 2011, roč. 55, č. 1, s. 74–88.

Vliv médií se podle všeho podepisuje i na rozhodování nižších soudů (LIM, Claire S. H. Media Influence on Courts: Evidence from Civil Case Adjudication. *American Law and Economics Review*, 2015, roč. 17, č. 1, s. 87–126).

Vztah médií, veřejného mínění a jejich vliv na soudní rozhodování představuje velmi dynamickou oblast. Po dlouhé době shody ohledně prokázaného vlivu veřejného mínění na soudní rozhodování se objevila studie, která tímto konsenzem otřásá (srov. JOHNSON, Ben a Logan STROTHER. The Supreme Court’s (Surprising?) Indifference to Public Opinion. *Political Research Quarterly*, 2021, roč. 74, č. 1, s. 18–34).

na veřejné mínění se neomezují jen na americkou realitu, ale představují širší světový trend postihující vysoce odlišné státy jako Japonsko, Spojené království, Itálii a Francii.¹⁴⁷

2.2.4 Další faktory ovlivňující soudní rozhodování

Novější směry výzkumu soudů a soudců zohledňují jejich širší prostředí a všímají si, že soudní výstupy ovlivňují také neformální instituce a vazby.¹⁴⁸ Kdo se stane soudcem, jaké jsou jeho kariérní možnosti, jaký výklad používá a jak rozhoduje spory, odvisí také od jeho pozice v síti vztahů s ostatními soudci, politiky, právníky a dalšími aktéry v politickém, právním a společenském systému.¹⁴⁹ Výzkum neformálních vazeb v soudním prostředí se prokázal životaschopným ve společnostech nezápadního světa a čeká na své výraznější rozšíření také do prostředí liberálních demokracií.¹⁵⁰ Pozornost si získávají rovněž formální instituce působící v rámci soudů, jako sekretariáty či kanceláře, které ovlivňují fungování soudů, ale doposud zůstávaly v zázemí. Tento scénář tak zavdává úvahám o legitimitě mocných sekretariátů a kancelářů, která se diskutuje například v případě mezinárodních soudů.¹⁵¹

Na rozhodování soudců mají dále vliv i externí institucionální aspekty, konkrétně vybavení zdroji jako například čas na rozhodnutí případu, technika a software, personál atd. Pokud se zdrojů nedostává, soudcové volí jednodušší řešení a namísto náročného vymýšlení nuancovaného řešení se vydají snazší cestou, jakým je například extenzivnější čtení použitelného precedentu.¹⁵²

¹⁴⁷ GAROUPA, Nuno a Tom GINSBURG. Judicial Audiences and Reputation: Perspectives from Comparative Law. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2009, roč. 47, č. 3, s. 451–490.

¹⁴⁸ HELMKE, Gretchen a Steven LEVITSKY. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics*, 2004, roč. 2, č. 4, s. 725–740.

¹⁴⁹ DRESSEL, Björn, Raul SANCHEZ-URRIBARRI a Alexander STROH. Courts and informal networks: Towards a relational perspective on judicial politics outside Western democracies. *International Political Science Review*, 2018, roč. 39, č. 5, s. 573–584.

¹⁵⁰ DRESSEL, Björn, Raul SANCHEZ-URRIBARRI a Alexander STROH. The Informal Dimension of Judicial Politics: A Relational Perspective. *Annual Review of Law and Social Science*, 2017, roč. 13, č. 1, s. 413–430.

¹⁵¹ BAETENS, Freya (ed.). *Legitimacy of unseen actors in international adjudication*. Cambridge, United Kingdom; New York, NY: Cambridge University Press, 2019, 626 s.

¹⁵² KORNHAUSER, Lewis A. Adjudication by a Resource-Constrained Team: Hierarchy and Precedent in a Judicial System. *Southern California Law Review*, 1995, roč. 68, č. 6, s. 1605–1630.

2.2.5 Velká syntéza?

Jak již bylo zmíněno vícekrát, žádný z modelů nemá monopol na kompletní vysvětlení soudcovského rozhodování. Hlavní proud se shodne na vyšší přesvědčivosti multikauzálních vysvětlení, přičemž jednotliví autoři se liší v kladení důrazu na konkrétní proměnnou. Například James Gibson již na začátku 80. let minulého století výstižně napsal, že soudcovská rozhodnutí jsou funkcí preferencí soudců, omezených jednak představami o tom, co by jako soudcové dělat měli, a jednak tím, co si myslí, že je dosažitelné.¹⁵³ Prolíná se tu tedy prvek postojový (preference), teorie rolí (vize toho, jak by jako soudcové měli rozhodovat) a prvek strategický (omezení dalšími aktéry v politickém a společenském systému). Lawrence Baum obdobně shrnuje dosavadní výzkum s tím, že (odvolací) soudci rozhodují na základě své motivace dělat dobré právo, dobrou politiku (*policy*) či obojí.¹⁵⁴ Pokusy o syntetizující empirické výzkumy ukazují, že kombinované modely zahrnující jak osobnost soudce a jeho životní a profesní dráhu, tak proměnné vztahující se k institucionální struktuře vykazují lepší výsledky než každý z modelů izolovaně.¹⁵⁵ V dohledné době se však žádná „velká syntéza“ neočekává,¹⁵⁶ systematický empirický výzkum spíše ukazuje, že vliv ideologických postojů a práva na soudní rozhodování se liší v závislosti na typu případů.¹⁵⁷ V každém případě se ukazuje, že jak postojový, tak strategický model mají k pochopení a vysvětlení soudního rozhodování co říci, třeba i ve vzájemné kombinaci¹⁵⁸ a s využitím dalších konceptů jako ideologie

¹⁵³ GIBSON, James L. From Simplicity to Complexity: The Development of Theory in the Study of Judicial Behavior. *Political Behavior*, 1983, roč. 5, č. 1, s. 7–49, s. 9.

¹⁵⁴ BAUM, Lawrence. *Judges and Their Audiences: A Perspective on Judicial Behavior*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2006, 240 s.

¹⁵⁵ CARMAN, Raymond. *Making Good Law or Good Policy? The Causes and Effects of State Supreme Court Judges' Role Orientations*. Cham: Springer, 2017, 140 s. Vypovídací hodnotu tohoto výzkumu bohužel trochu snižuje nevysoká míra návratnosti dotazníků (39 %).

¹⁵⁶ WHITTINGTON, Keith E. Once More Unto the Breach: PostBehavioralist Approaches to Judicial Politics. *Law & Social Inquiry*, 2000, roč. 25, č. 2, s. 601–634.

¹⁵⁷ BARTELS, Brandon L. The Constraining Capacity of Legal Doctrine on the U.S. Supreme Court. *American Political Science Review*, 2009, roč. 103, č. 3, s. 474–495.

¹⁵⁸ KEITH, Linda Camp. *The U.S. Supreme Court and the judicial review of Congress: two hundred years in the exercise of the court's most potent power*. New York: P. Lang, 2008, 199 s.; PACELLE, Richard L., Brett W. CURRY a Bryan W. MARSHALL. *Decision making by the modern Supreme Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 279 s.

a kolegialita.¹⁵⁹ Zvláště produktivní se jeví pokusy o zapojení méně obvyklých metod, jako například rozhovorů, k lepšímu zachycení dalších faktorů,¹⁶⁰ mezi něž se řadí zejména akcentace sebepojetí soudce a kontextuálních faktorů.¹⁶¹

2.3 Přenositelnost modelů

Empirické výzkumy ze specifického amerického prostředí s velmi silným Nejvyšším soudem, čítajícím pouze devět soudců s časově předem neomezeným mandátem jmenovaných na základě ideologické spřízněnosti a s pravomocí vybrat si případy, jimiž se soud bude zabývat, nejsou zcela jednoduše přenositelné do jiných jurisdikcí. Konkrétně v tuzemské realitě nelze například jednoduše spoléhat na zkratku, že prezidentem navržený kandidát na ústavního soudce sdílí jeho politickou ideologii. S ohledem na počáteční nastavení při přijetí Ústavy v roce 1992 došlo k tomu, že Václav Havel, Václav Klaus i Miloš Zeman měli příležitost při začátku svého prvního mandátu jmenovat prakticky všechny soudce a složit tak „svůj“ soud. Existují-li i za těchto podmínek ideologické rozdíly mezi soudci, nelze smysluplně odhadovat ideologickou pozici konkrétního soudce podle toho, který z prezidentů ho jmenoval.

Stejně tak nelze odvodit ideologii z komentářů v denících, protože ty se v českém prostředí o ideologických preferencích kandidátů na post ústavního soudce příliš nerozepisují. V dalších evropských zemích se rovněž potýkají s nemožností určení soudcovské ideologie, která navíc není zjištělná ani ze samotných rozhodnutí, jelikož ta patří soudu jako celku a hlasy jednotlivých soudců se okamžitě či vůbec nezveřejňují.¹⁶²

¹⁵⁹ BAUM, Lawrence. *Ideology in the Supreme Court*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2017, 288 s.; SUNSTEIN, SCHKADE, ELLMAN a SAWICKI, 2006, op. cit., s. 147; SONGER, 2012, op. cit.

¹⁶⁰ COHEN, Jonathan Matthew. *Inside appellate courts: The impact of court organization on judicial decision making in the United States Courts of Appeals*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002, 248 s.

¹⁶¹ MACFARLANE, Emmett. *Governing from the bench: the Supreme Court of Canada and the judicial role*. Vancouver: UBC Press, 2013, 264 s.; NG, Kwai Hang a Xin HE. *Embedded Courts Judicial Decision-making in China*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 258 s.

¹⁶² HÖNNIGE, 2011, op. cit., s. 6; BLEICH, Erik. Historical Institutionalism and Judicial Decision-making: Ideas, Institutions, and Actors in French High Court Hate Speech Rulings. *World Politics*, 2018, roč. 70, č. 1, s. 53–85, s. 61–62.

Diskuzi k nezveřejňování hlasování jednotlivých soudců na úrovni Soudního dvora EU viz např. v DUNOFF, Jeffrey L. a Mark A. POLLACK. The Judicial Trilemma. *American Journal of International Law*, 2017, roč. 111, č. 2, s. 225–276, s. 242–247.

Nicméně tvrzení, že nelze mechanicky aplikovat výzkumnou šablonu využívanou na případě amerického Nejvyššího soudu a přenést ji do jiné jurisdikce, ještě neznamená, že využitelný není obecnější přístup ke studiu soudcovského rozhodování. Vycházíme z toho, že Ústavní soud, případně ústavní soudy obecně, rozhodují složité případy, k nimž právní normy neposkytují jednoznačné odpovědi, což soudcům poskytuje jistou míru diskrece. Existuje-li míra prostoru pro uvážení, dostávají se do hry mimoprávní vlivy jako ideologické nastavení v interakci se strategickým uvažováním soudce a dalšími interními a externími institucionálními vlivy. Nastavení rozhodovacích procesů a vyjednávací praxe ovlivňují výsledky, jichž bude dosaženo – takové tvrzení by rovněž mohlo aspirovat na univerzální použitelnost; stejně jako úsilí soudců, jakožto lidí, maximalizovat svůj užitek a najít rovnováhu mezi prací, která přináší příjem, respekt okolí, prestiž atd., a volným časem.¹⁶³ Celkový rámec studia vlivů na rozhodování ústavních soudů, který zahrnuje i neprávní aspekty, by tedy neměl vyvolávat větší kontroverze.

Jako problematictější se však bohužel ukazuje přenesení takového rámce do výzkumné praxe. Klíčový předpoklad přesvědčivého systematického empirického výzkumu představuje dostupnost dat, která má však v případě Ústavního soudu bohužel své limity. Zatímco například ve Spojených státech se dozvíme, jak soudcové Nejvyššího soudu v daném případě hlasovali, u českého Ústavního soudu se nesouhlas s většinou v plenárních věcech dozvíme pouze tehdy, když soudce napíše odlišné stanovisko, případně se k němu připojí. Soudce nicméně nemá povinnost odlišné stanovisko sepsat, tudíž jeho hlasování proti většině za současné neexistence odlišného stanoviska zůstane utajeno. O rozšířenosti takového scénáře nepanuje shoda, nicméně z rozhovorů s ústavními soudci vyplývá, že se nejedná o praxi raritní.¹⁶⁴ Jakýkoliv výzkum, který pracuje s hlasováním soudce v konkrétním případě jako se závislou proměnnou, tedy podléhá jistému zkresení. Samozřejmě, lze

¹⁶³ K tomu více kap. 3.

¹⁶⁴ Navíc je na základě rozhovorů zřejmé, že mezi jednotlivými soudci jsou v tomto ohledu značné rozdíly. Zatímco někteří přehlasovaní soudci pokládají sepsání odlišného stanoviska (popřípadě připojení se ke stanovisku jiného soudce) téměř za „profesionální povinnost“, jiní se staví k odlišným stanoviskům rezervovaně, a to i z toho důvodu, že rozhodování Ústavního soudu personalizuje či i politizuje. Třetí skupina soudců ke spisování odlišných stanovisek přistupuje *ad hoc*. Podrobněji se touto problematikou zabýváme v kapitole 7 věnované kolegialitě soudců.

studovat ústavní stížnosti odmítnuté pro zjevnou neopodstatněnost, protože v nich se výrok soudce rozhodujícího jako samosoudce rozpozná jednoduše. Nicméně studium odmítnutých stížností, byť nepochybně zajímavé, by nám přineslo obrázek pouze o té méně relevantní součásti judikatury Ústavního soudu.

V naší knize s těmito nástrahami bojujeme skrze uplatnění mixu empirických metod. Jednak spoléháme na data ze systému NALUS ve vybraných otázkách, v nichž by nemělo docházet ke zkreslení popsanému výše. Dále pracujeme s primární a sekundární literaturou a zejména s rozhovory s ústavními soudci.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Srov. též kap. 1.2.

3 VÝZKUM VLIVŮ NA ROZHODOVÁNÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU

Po představení směrů mezinárodního výzkumu, který se zabývá soudcovským rozhodováním a zejména mimoprávními vlivy na něj, se zaměřujeme na stav poznání o rozhodování Ústavního soudu. Většina prací vcelku očekávaně pochází od českých autorů a je psána česky, ale objevují se i anglicky psané texty jak od tuzemských, tak zahraničních autorů. Nejprve nastiňujeme celé publikační pole a poté vysvětlujeme, na jaké práce se zaměřujeme a jak je strukturujeme.

Většina literatury věnované Ústavnímu soudu má doktrinární charakter. Věnuje se postavení Ústavního soudu v rámci ústavního systému a pravidlům řízení před ním,¹⁶⁶ shrnuje judikaturu k určitému tématu¹⁶⁷ či kritizuje konkrétní rozhodnutí.¹⁶⁸ Přínosné studie, založené na obeznámeném a všímavém pozorování, představují Ústavní soud zahraničnímu publiku.¹⁶⁹ Vychází rovněž pocty emeritním ústavním soudcům či biografie. Vedle toho však zejména v posledních letech vznikla řada děl zaměřených na mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu. Výjimečně se vyskytují i studie zaměřené na mimoprávní vlivy u jiného soudu.¹⁷⁰ Ty však nebudou předmětem našeho zájmu.

Z hlediska hloubky zaměření se můžeme setkat se stručnými zmínkami o tom, že mimoprávní vlivy by bylo dobré zkoumat,¹⁷¹ přes přehledové

¹⁶⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 252 s.

¹⁶⁷ VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura: výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky: judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku*. 2. vyd. Praha: Linde, 2005, 1295 s.

¹⁶⁸ TĚGL, Petr a Filip MELZER. Glosa: Problematická judikatura ÚS k vyloučení materiální publicity obchodního rejstříku v procesu nabývání vlastnického práva k nemovitosti. *Bulletin advokacie*, 2020, č. 5, s. 65–72.

¹⁶⁹ KŮHN, Zdeněk. The Constitutional Court of the Czech Republic. In: JAKAB, András, Arthur DYEVE a Giulio ITZCOVICH (eds.). *Comparative Constitutional Reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 199–236.

¹⁷⁰ Zajímavý je například výzkum Martina Bobáka, ukazující mimo jiné, že výsledky posuzování dopravních přestupků v řízení před NSS mohou být ovlivněny řídičskými zkušenostmi soudců (BOBÁK, Martin. *Mimoprávní aspekty trestání dopravních deliktů*. In: KYSELOVSKÁ, Tereza et al. (eds.). *COFOLA 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 270–290).

¹⁷¹ ZBÍRAL, Robert. Volání po posílení empirie: Jak (ne)měnit českou Ústavu. *Jurisprudence*, 2015, č. 4, s. 10–15, s. 13.

publikace¹⁷² až po studie, které přinášejí nové poznatky o české situaci. Právě posledně zmíněné studie jsou předmětem zájmu této kapitoly. Do našeho přehledu poznání o Ústavním soudu zařazujeme díla, která se tematicky zabývají mimoprávními vlivy, a která metodologicky z významné části¹⁷³ spadají do škatulky empirického výzkumu. Zároveň by měla splňovat požadavek systematického přístupu k bádání a odkrytí výzkumného procesu, tak aby bylo možné rekonstruovat autorčin či autorův postup.

Pro představení dosavadního bádání o mimoprávních vlivech na český Ústavní soud využijeme Dyevreho model působení mimoprávních vlivů. Tento model nám umožní strukturovat dosavadní českou tvorbu a identifikovat, která témata již byla zpracována a kde jsou dosud bílá místa. Cílem Dyevreho textu bylo primárně ukázat, že dosavadní přístupy k výzkumu mimoprávních vlivů se nemusí navzájem vylučovat a mohou být komplementární. Jeho model pracuje s rozdělením mimoprávních vlivů do třech skupin na faktory na makro-, meso- a mikro-úrovni.¹⁷⁴ Byť do Dyevreho modelu nelze přesně zařadit všechny studie, jelikož jednotlivé úrovně analýzy a proměnné se mohou prolínat, drtivou většinu z nich jeho model zachytí bezproblémově.

Na nejvyšší, makro-, úrovni mají vliv na soudcovské rozhodování celospolečenské jevy jako politická fragmentace či veřejná podpora soudu.¹⁷⁵ K faktorům na meso-úrovni patří jevy, které souvisejí s institucionálním rámcem

172 STACHOŇOVÁ, Monika. Vliv médií na současné soudní rozhodování. In: VEČEŘA, Miloš, Jan HURDÍK a Martin HAPLA et al. (eds.). *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 221–238; SMEKAL, Hubert. Soudcokracie, nebo judicializace politiky? In: SMEKAL, Hubert a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *Soudcokracie, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 12–33; Přehledový charakter má i většina příspěvků na toto téma ve sborníku z konference Cofola 2016 (Dostupné z <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2016/cofola2016.pdf>) nebo text Sáry Hrubešové ve sborníku Doupě (HRUBEŠOVÁ, Sára. Veřejné mínění jako mimoprávní vliv na rozhodování soud(c)ů a pojistka jejich nezávislosti. In: BENÁK, Jaroslav a Zuzana VIKARSKÁ (eds.). *DOUPĚ: Diskutujeme o ústavním právu*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 201–209).

173 Existují studie, které kombinují různé výzkumné strategie, typicky například vedle analýzy stavu také hodnotí či doporučují. Nás zajímají zejména empirické části takových výzkumů.

174 DYEVRE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327, s. 318.

175 Ibid.

fungování soudu a ostatními složkami státní moci. Jde tak například o délku funkčního období soudců a možnost případného opakování mandátu. Konečně, proměnné na mikro-úrovni jsou jevy, které najdeme uvnitř konkrétního soudu. Přehled jednotlivých typů faktorů přináší ve svém článku Dyevre v tabulce, kterou zde reprodukuje.

Tabulka 1: Makro-, meso- a mikro-úrovně analýzy a proměnné soudcovského rozhodování dle A. Dyevreho¹⁷⁶

Úroveň analýzy	Proměnné	Odpovídající model
Makro-	Politická fragmentace, podpora veřejnosti	Institucionální externalistický
Meso-	Diskrece nad výběrem případů, obnovitelný mandát, délka mandátů, možnost odlišných stanovisek, nastavení většin při rozhodování soudu, pravidla o přidělování spisů atd.	Institucionální externalistický a internalistický
Mikro-	Postoje	Postojový

3.1 Makro-úroveň: Parlament a veřejné mínění

Obecný úvod do problematiky vztahu soudů a politiky představuje kniha Jany Ondřejkové.¹⁷⁷ Autorka problém rozčleňuje podle jednotlivých typů aktérů interagujících se soudu (hlava státu, parlament, vládnoucí většina, parlamentní menšina, opozice, jednotliví členové parlamentu, moc výkonná). Pro každý segment autorka shrnuje zahraniční i domácí literaturu a uvádí dostupné příklady z judikatury Ústavního soudu.

Další dostupnou tuzemskou literaturu ke vztahům mezi politikou a Ústavním soudem lze členit podle toho, zda se zabývají interakcemi na vstupu (tedy tím, kdo a proč se z politiků obrací na soud), nebo na výstupu (tedy tím, jak politici reagují na rozhodnutí Ústavního soudu). K porozumění prvnímu z aspektů významně přispěla série textů Jana Petrova.

Ve svém článku z roku 2014 Petrov představuje koncept judicializace politiky a zmiňuje i některé specifické příklady z českého prostředí svědčící o tom,

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Vnější limity soudcovské interpretace a argumentace*. Praha: Leges, 2017, 176 s.

že ne všechny návrhy směřované Ústavnímu soudu jsou nutně motivovány snahou uspět v řízení.¹⁷⁸

Podrobněji se problematikou motivace pro zahájení řízení před Ústavním soudem zabývají další dva Petrovovy texty. V nich rozebírá návrhy na zrušení právních předpisů podané skupinami poslanců a senátorů. Dochází k závěru, že pro vznik senátních návrhů je důležitá iniciativa tzv. nezávislých senátorů (tedy takových, které nelze podle jejich politické afilace přiřadit ani k vládě ani k opozičním stranám), pro něž jde o jednu z mála smysluplných možností, jak dosáhnout substantivních změn.¹⁷⁹

V případě poslaneckých návrhů se ukazuje jako klíčový faktor, zda vláda disponuje většinou v Poslanecké sněmovně. Dokáže-li vláda pomocí koaličních poslanců efektivně prosazovat zákony, které jí vyhovují, vede to k nárůstu návrhů na zrušení takových zákonů podávaných skupinami opozičních poslanců. Naopak aktivita opozičních poslanců ustává v situaci, kdy je vláda slabá a opozice může snadno blokovat vládní návrhy zákonů již při projednání v parlamentu. Za této situace se naopak před Ústavním soudem objevují návrhy podávané vládními poslanci, kteří se tak snaží vyvolat změny existující legislativy, jež v aktuální situaci nemohou prosadit cestou návrhu novely zákona.¹⁸⁰

Přímo rozhodováním Ústavního soudu se zabývá studie Jana Géryka. Autora zajímalo, jak se Ústavní soud staví k návrhům na zrušení zákonů či jejich ustanovení, když je vláda nazve reformními.¹⁸¹ Mělo by takové označení vést soudce ke zdrženlivosti, nebo naopak k aktivistickému rozhodování? Článek je prodchnut zajímavými a přínosnými pozorováními, ale má také několik

¹⁷⁸ Konkrétně jde například o podání poslanců strany Věci veřejné učiněné za zájmu médií „za 5 minut 12“ na Silvestra roku 2012, které dva týdny na to bylo odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele (skupina neměla dostatečný počet poslanců). Viz PETROV, Jan. *Parlamenty, ústavní soudnictví a judicializace politiky. Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 149–154, s. 152.

¹⁷⁹ PETROV, Jan. *Senátoři a iniciace ústavního přezkumu zákonů*. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 173–187, s. 187.

¹⁸⁰ KOPEČEK, Lubomír a Jan PETROV. *From Parliament to Courtroom: Judicial Review of Legislation as a Political Tool in the Czech Republic. East European Politics and Societies*, 2016, roč. 30, č. 1, s. 120–146, s. 140.

¹⁸¹ GÉRYK, Jan. *Typy diskurzu v rozhodování Ústavního soudu o „reformních“ zákonech v kontextu judicializace politiky. Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 415–438.

nedostatků. Zaprvé, výzkumná otázka čtenáře může zmást, jelikož substantivně nepojednává o typech diskurzu, jak naznačuje název článku. Zadruhé, konstrukce vzorku není zcela transparentní, autor uvádí, že vychází „*zpláště z trojice rozhodnutí (...)*“.¹⁸² Zatřetí, obdobně transparentní není ani způsob operacionalizace jednotlivých typů diskurzu a jak k nim autor dospěl. Konečně, J. Géryk nepracuje s žádnou kontrolní skupinou. Nevíme tedy, jestli vládní označení zákona jakožto reformního vede k vyšší či nižší shovívavosti ústavních soudců, protože z výzkumu není zřejmé, jak se soudci staví k zákonům, které reformními vláda nenazve. Navzdory těmto dílčím výtkám se jedná o velmi přínosné zpracování tématu, které ukazuje, že na některé soudce vládní zdůraznění důležitosti zákona může zapůsobit, zatímco na jiné nikoliv. Interakcí politiky a Ústavního soudu po vydání rozhodnutí se zabývá několik studií s různým designem. I přes odlišnou metodologii docházejí jejich autoři ke shodnému závěru, že nedochází k významným konfliktům mezi soudem a parlamentem.

Jan Chmel tuto tezi podporuje kvantitativní analýzou parlamentních debat. Sledoval, v jakých kontextech a jak se poslanci o Ústavním soudu vyjadřují, a dochází k závěru, že přinejmenším na rétorické úrovni poslanci akceptují nadřazenost Ústavního soudu v tom smyslu, že jeho rozhodování je třeba respektovat a závěry z judikatury promítat i do budoucího chování parlamentu.¹⁸³

Jan Grinc a Kristina Blažková analyzovali, kdy a z jakých důvodů Ústavní soud ruší právní předpisy týkající se sociálních práv a jak si parlament počíná v situaci, kdy Ústavní soud svým nálezem zruší zákon či jeho část. Hlavním závěrem jejich analýzy je, že Ústavní soud ve svém rozhodování nevybočuje z mezí vyplývajících z doktríny sebeomezení zdůrazněné v případě sociálních práv článkem 41 Listiny základních práv a svobod, a že ani parlament se nechová excesivně, neboť na zrušení předpisů nereaguje buď vůbec, nebo nahradí zrušená ustanovení jinými, jež vyhovují odůvodnění derogačního nálezu.¹⁸⁴ Za jedinou výjimku autoři považují opakované „výměny“ mezi

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ CHMEL, Jan. Parlament a judicializace politiky: Reflexe rozhodovací činnosti Ústavního soudu České republiky v poslaneckých debatách. *Jurisprudence*, 2018, č. 5, s. 3–14, s. 14.

¹⁸⁴ GRINC, Jan a KRISTINA BLAŽKOVÁ. Ústavní soud a zákonodárce v hospodářských a sociálních otázkách: Ochrana ústavnosti, nebo přetahovaná o politice? *Jurisprudence*, 2019, č. 3, s. 6–15, s. 14–15.

parlamentem a soudem v otázce soudcovských platů, což připisují tomu, že v těchto věcech jde o mocenské vymezení vztahů soudů a zákonodárce.¹⁸⁵

Závěry obou studií se jeví být v kontrastu s názorem Mariana Kokeše, že parlamentu se systematicky nedaří realizovat legislativní proces v souladu s relevantní judikaturou Ústavního soudu.¹⁸⁶ Tento kontrast lze do určité míry vysvětlit tím, že Kokešova kritika se týká postupu parlamentu při regulaci soudcovských platů, jež druhá ze studií kvalifikuje jako výjimku, zatímco první studie se zabývá až následujícím volebním obdobím 2013–2017.¹⁸⁷

Postavení Ústavního soudu v tuzemském politickém systému se věnuje v rámci srovnání středo- a východoevropských ústavních soudů¹⁸⁸ Katarína Šipulová. Autorka dochází k závěru, že Ústavní soud obecně nepůsobí jako aktér, který by významněji omezoval zákonodárce. Toto tvrzení nicméně kvalifikuje dvěma výjimkami, a to vystupováním Ústavního soudu jakožto silného aktéra v obdobích politické nestability a v době ohrožení vlastního postavení (např. v roce 2009 v souvislosti s kauzou Melčák).¹⁸⁹ Závěry jsou podloženy měřením „síly“ derogačních nálezů na základě kompozitního indexu.¹⁹⁰

Druhým faktorem působícím na makro-úrovni v Dyeveho schématu je podpora veřejnosti. Vzájemný vztah mezi soudem, politickými aktéry, médií a veřejným míněním i se zohledněním českých reálií dobře popisují texty Moniky Hanych. Velmi zjednodušeně lze shrnout, že vysoká veřejná podpora soudu snižuje pravděpodobnost, že se političtí aktéři pokusí rozhodnutí soudu ignorovat či dokonce zvrátit změnou právní úpravy. Takové kroky budou pro politiky, právě v důsledku vysoké veřejné podpory soudu, velmi nákladné a mohou se proti nim obrátit u příštích voleb.

¹⁸⁵ GRINC, BLAŽKOVÁ, 2019, op. cit., s. 15.

¹⁸⁶ KOKEŠ, Marian. Soudcovské platy 2013 aneb prozatímní vrchol českého zákonodárceho kutilství v kontextu judikatury Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2013, č. 3, s. 3–9, s. 9.

¹⁸⁷ CHMEL, 2018, op. cit., s. 6.

¹⁸⁸ PÓCZA, Kálmán (ed.). *Constitutional Politics and the Judiciary: Decision-making in Central and Eastern Europe*. Abingdon, New York: Routledge, 2019, 274 s.

¹⁸⁹ ŠIPULOVÁ, Katarína. The Czech Constitutional Court: Far away from political influence. In: PÓCZA, Kálmán (ed.). *Constitutional politics and the judiciary: decision-making in Central and Eastern Europe*. Abingdon, New York: Routledge, 2019, s. 32–60.

¹⁹⁰ Tento index má měřit, v jaké míře představuje derogační nález omezení pro následnou činnost parlamentu. Index byl představen v článku PÓCZA, Kálmán, Gábor DOBOS a Attila GYULAI. How to Measure the Strength of Judicial Decisions: A Methodological Framework. *German Law Journal*, 2017, č. 6, s. 1557–1586.

Tato výchozí úvaha může mít pro rozhodování soudů několik implikací. Předně si lze představit, že soudy se mohou snažit nerozhodovat v rozporu s veřejným míněním, aby veřejnou podporu neztratily. Dále je možné očekávat, že by se soudy mohly pokusit zejména prostřednictvím posilování svého mediálního obrazu dosáhnout zvýšení své veřejné podpory.¹⁹¹

Prvním aspektem se zabýval text Jana Kozubíka a Jana Wintra z roku 2016. Autoři zkoumali vztah mezi veřejným míněním a rozhodováním ústavních soudů ve věcech LGBT agendy. Do své studie zařadily ty státy, v nichž existovala recentní soudní rozhodnutí o těchto otázkách. Konkrétně šlo o USA, Itálii, Rakousko, Rusko, Mexiko, Kolumbii, Indii a Českou republiku. Trendem, který dle autorů z jejich pozorování vyplývá, je rozhodování ve prospěch LGBT práv ve státech, kde je veřejné mínění jednoznačně v jejich prospěch (USA, Rakousko).¹⁹² Opatrné postupné rozhodování o jednotlivých dílčích aspektech se objevuje ve státech, kde veřejné mínění není jednoznačné, a konečně negativní naladění veřejnosti (Rusko) předznamenává negativní rozhodnutí soudu.¹⁹³ Slabinou výzkumné metody autorů je, že umožňuje ukázat pouze korelaci, nikoliv však kauzalitu. Ovšem i korelace mezi veřejným míněním a soudním rozhodnutím umožňuje oslabit kritiku „soudcokracie“ založenou na narativu, že nikým nevolení soudci vnucují svými rozhodnutími obyvatelům svou ideologii.

Druhému aspektu, konkrétně strategii Ústavního soudu při vydávání tiskových zpráv, se věnoval Jan Chmel. Autor usuzuje, že Ústavní soud cílí svými tiskovými zprávami na dvě odlišná publika. Jednak jde o publikum interní představované obecnými soudy, jež se mají judikaturou soudu ve své činnosti řídit, a jednak o publikum externí představované veřejností včetně médií.¹⁹⁴ Podle Chmela může být strategie soudu zaměřena mimo jiné na hledání podpory veřejnosti, potažmo médií, jež může být užitečná při případných střetech s politickými aktéry.¹⁹⁵ Autorova kvantitativní analýza ukazuje, že existují

¹⁹¹ V obou případech je příslušný teoretický model složitější. Podrobněji je rozebrán v kap. 8.

¹⁹² KOZUBÍK, Jan a JAN WINTR. Ústavní soudy a práva gayů a leseb - veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 34–46, s. 47.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ CHMEL, Jan. Tiskové zprávy jako nástroj tvorby reputace ústavního soudu ČR a jeho soudců. *Jurisprudence*, 2020, č. 1, s. 25–35, s. 35.

¹⁹⁵ *Ibid.*

disproporce mezi tím, jak Ústavní soud prostřednictvím tiskových zpráv referuje o nálezech různých soudců zpravodajů. Autor tuto skutečnost komentuje tak, že na vytváření mediálního obrazu soudu se různí soudci podílejí v různé míře. Podrobnější diskusi tohoto jevu nabízí kapitola 8, v níž formulujeme konkurující vysvětlení založené na tom, že neexistuje jednotná mediální strategie soudu jako celku, nýbrž pouze různé strategie jednotlivých soudců.

3.2 Meso-úroveň: Opakovaný mandát a diskreční výběr případů

Z množství faktorů na meso-úrovni, které Dyevre uvádí, byly v českém kontextu dosud rozebrány jen některé. Jedním z nich je problematika opakování soudcovského mandátu. Tomu se věnuje studie Davida Kosaře a Ladislava Vyhnánka. Autoři upozorňují, že možnost opakovat mandát má korozivní účinek, neboť může mít vliv na rozhodování soudců, kteří usilují o znovujmenování, v posledních letech jejich mandátu.¹⁹⁶ Tento problém autoři ilustrují na rozhodování Senátu v roce 2014, kdy rozhodnutí o (ne)souhlasu se jmenováním bylo velmi pravděpodobně ovlivněno tím, jak kandidáti hlasovali v některých politicky citlivých věcech (zejména ve věci *Církevní restituce*, Pl. ÚS 10/13).¹⁹⁷ Obdobnou myšlenku ve zhuštěné podobě vyslovuje David Kosař i v poctě Janu Filipovi a dodává, že jubilant nejspíš sám ví, jaká nebezpečí případný pokus opakovat mandát skrývá.¹⁹⁸

Další texty se věnují propojeným otázkám rozdělování spisů a diskrečního výběru případů k projednání. Prvně jmenovanému problému se věnuje text Jana Chmela. Na základě kvantitativních dat Chmel tvrdí, že tříčlenné senáty mají při rozhodování o ústavních stížnostech spíše formální roli a klíčový je návrh soudce zpravodaje, k němuž ostatní členové senátu deferují.¹⁹⁹ Podrobnou diskusi Chmelových zjištění podává kapitola 7 této knihy.

¹⁹⁶ KOSAŘ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210, s. 193.

¹⁹⁷ *Ibid.*, s. 194.

¹⁹⁸ KOSAŘ, David. Proč nedoufat v „druhý term“ Jana Filipa? In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Pocta Janu Filipovi*. Brno: 2020, s. 138.

¹⁹⁹ CHMEL, Jan. Zpravodajové a senáty: Vliv složení senátu na rozhodování Ústavního soudu České republiky o ústavních stížnostech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, roč. 25, č. 4, s. 739–758, s. 757.

Chmelovu kvantitativní analýzu doplňuje Tereza Papoušková též rozhovory se soudci a jejich asistenty a zjišťuje, že votanti věnují výrazně větší pozornost těm věcem, v nichž je navrhováno vydání nálezu.²⁰⁰ Papoušková z tohoto závěru dovozuje, že i v případě rozhodování v tříčlenných senátech má soudce zpravodaj k dispozici možnost, jak se vyhnout meritornímu rozhodnutí ve věci, neboť navrhne-li odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost, má prakticky jistotu, že tento návrh získá v senátu podporu.²⁰¹

Dalším z textů, které se věnují (ne)existenci diskrece při výběru případů k rozhodnutí, je článek Jaroslava Benáka. Autor rozebírá právní úpravu zpravodajského rozhodování a související judikaturu a identifikuje několik příležitostí, v nichž soudce může rozhodnout strategicky. Všem je společné to, že závisí na nějaké faktické okolnosti, která je mimo soudcovu kontrolu.²⁰² Podrobněji tuto problematiku diskutujeme v kapitole 6.

3.3 Mikro-úroveň soudního rozhodování: Politické přesvědčení a soudní rozhodování

K průkopníkům systematického přístupu k výzkumu Ústavního soudu patří Jan Chmel, který přispěl k poznání fungování Ústavního soudu řadou článků a kapitol v editovaných knihách. Již v roce 2013 v *Časopise pro právní vědu a praxi* publikoval dvoudílné pojednání s názvem „Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců ‚druhého‘ Ústavního soudu“.²⁰³ Jak již název napovídá, autor zkoumá, jak se konkrétní mimoprávní faktor (politické přesvědčení) projevuje na hlasování soudce. Pohybujeme se tedy na mikro-úrovni analýzy, kdy předmětem zájmu je jednotlivec a jeho výstupy. První díl představuje teoretické podhoubí (přehled americké literatury k tématu), na něž v druhém dílu navazuje empirická část. Ta se zaměřuje

²⁰⁰ PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Nastolování agendy u Ústavního soudu: kdo a na základě čeho vybírá, které případy projednat a které odmítnout? *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 3–21, s. 18.

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² BENÁK, Jaroslav. Mají soudci českého Ústavního soudu prostor pro strategický výběr případů k projednání? *Jurisprudence*. 2018, roč. 27, č. 2, s. 32–38, s. 38.

²⁰³ CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. 1. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 178–185; CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. 2. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, roč. 21, č. 4, s. 475–483.

na tři skupiny otázek – ideologii v hlasování, hlasovací koalice a odlišná stanoviska.²⁰⁴ Chmelův vzorek tvoří 50 meritorních rozhodnutí s alespoň jedním odlišným stanoviskem z období „druhého“ Ústavního soudu (tj. 2003–2013). Vzorek by měl pokrývat celou takto definovanou skupinu rozhodnutí. Autor dále vymezil pět základních skupin politických názorů, – konzervativně-liberální, sociálně-demokratické, liberální, pro-lidskoprávní a prosazující právní stát – k nimž přiřazuje hlasování jednotlivých soudců a soudkyň. Nejedná se o skupiny disjunktivní, jedno hlasování může vykazovat hodnotu „Ano“ ve více skupinách politických názorů. Kvůli tomu dochází k poněkud paradoxní situaci, kdy se Eliška Wagnerová ukázala být jako nejsilnější zastánkyně dané ideologie ve čtyřech z pěti základních skupin politických názorů a ve zbývajících (sociálně-demokratické hodnoty) skončila druhá. Jan Chmel tento problém reflektuje a vysvětluje to politickou nezařaditelností E. Wagnerové.²⁰⁵

Zajímavá zjištění přináší i přehled hlasovacích koalic (ať již společná hlasování pro výrok nálezu nebo disenty), z nichž Chmel dovozuje neexistenci soudržných pevných koalic. Rýsovaly se jen slabé tendence k jejich tvorbě, a to spíše u soudců s pravicovou orientací.²⁰⁶ Autor tudíž uzavírá, že postojový model se v tuzemských podmínkách neuplatní tolik jako v USA.²⁰⁷ Škoda, že se autor nepokusil více provázat jednotlivé části výzkumu.

Chmelův výzkum rozhodně zaslouží uznání, jelikož přináší podložené výsledky. Jistý nedostatek představuje pochybnost nad validitou výzkumu, protože ten neprovádí to, co nadpis slibuje. Autor nepřináší poznatky o tom, jak se promítá politické přesvědčení (nezávisle proměnná) do hlasování (závisle proměnná), ale z hlasování soudce vyvozuje jeho politické přesvědčení. Jinými slovy, z použitých dat nepoznáme, jak politické přesvědčení ovlivňuje soudce při rozhodování, pouze můžeme rozřadit do daných skupin na základě jejich výstupů.²⁰⁸ To ovšem příliš nemění na významném výkopu do terénu systematických studií Ústavního soudu.

²⁰⁴ K problematice ztotožnění hlasování proti většině a podání odlišného stanoviska srov. kap. 1.2 a 2.3.

²⁰⁵ CHMEL, 2013 (2. část), op. cit., s. 478.

²⁰⁶ Ibid., s. 480.

²⁰⁷ Ibid., s. 482.

²⁰⁸ Srov. kap. 2.2.1, pasáž Měření soudcovské ideologie.

Jan Chmel si nahrávku sám doběhl a v pozdějších dílech²⁰⁹ datový soubor rozšířil a zpracoval „první“ i aktuální „třetí“ Ústavní soud i nové kategorie dat a dále sofistikoval analýzu. Co se přístupu týče, stále se opírá zejména o hlasovací koalice a rozebírá též míru vyhovění. Autor například nejnoveji zařazuje velmi zajímavé poměry vstřícnosti soudců v trestních a civilních věcech a shledává, že 14 z 15 soudců vykazuje vyšší míru vstřícnosti v soukromoprávní oblasti.²¹⁰ Obdobně dle míry vyhovění shlukuje soudce na základě osoby stěžovatele – fyzické či právnické osoby – a předmětu řízení (typu práv – práva vlastnit majetek a sociálních práv). Chmel posléze diskutuje možné důvody rozdílné vstřícnosti. Rozhodně inovativní příspěvek představuje posouzení ochoty judikovat či snad spíše inovovat právní status quo, které vyžadovalo obsahovou analýzu. Autor prezentuje deskriptivní statistiky a následně je diskutuje, přičemž se zaměřuje zejména na rozbor možných vysvětlujících proměnných. Jedná se o velmi obeznamenou, originální a přínosnou analýzu. Jako možný další postup se nabízí zahrnutí více proměnných do jednoho modelu s následnou statistickou analýzou.

Jan Chmel ve svých textech soustavně dospívá k velmi limitovanému vlivu politického přesvědčení v hlasování ústavních soudců. Politické hlasování se podle něj projevuje jen u části soudců, u jiných převažuje spíše pojetí role ústavního soudce jakožto zdrženlivého arbitra, či naopak aktivnějšího napravitel nevyhovujícího stavu.²¹¹ Chmelovu pozici dále podporují závěry Kataríny Šipulové,²¹² která rovněž neshledává v soudních hlasovacích koaliciích silný vliv politické orientace na pravolevé ose, ale vidí v nich spíše vliv vzájemných vztahů (utužených například členstvím v tom samém senátu), pojetí Ústavního soudu jako zdrženlivého nebo aktivního či vliv profesní orientace a pracovní minulosti soudců.²¹³

²⁰⁹ CHMEL, Jan. Vliv politické ideologie na rozhodování Ústavního soudu ČR. In: BROŽ, Jan a Jan CHMEL (eds.). *Pohled za oponu: studie o vzniku Ústavy České republiky a o kontextu její interpretace*. Praha: Leges, 2016, s. 66–117; CHMEL, Jan. Postoje soudců a jejich vliv na senátní rozhodnutí Ústavního soudu ČR. In: ONDŘEJKOVÁ, Jana a Jan MALÍŘ (eds.). *Ústavní soud ČR: strážce ústavy nad politikou nebo v politice?* Praha: Leges, 2020, s. 128–159.

²¹⁰ CHMEL, 2020, op. cit., s. 143.

²¹¹ CHMEL, 2016, op. cit., s. 115–116.

²¹² ŠIPULOVÁ, 2019, op. cit., s. 53.

²¹³ K vysvětlení skrze profesní orientaci je však např. Jan Chmel skeptický, když ukazuje, že profesní specializace soudců (občanskoprávní či trestněprávní) nemá valný vliv na míru jejich vyhovění (CHMEL, 2020, op. cit., s. 142–144).

3.4 Další témata

Do struktury vycházející z Dyevreho modelu se některé dosud publikované texty o českém Ústavním soudu nevešly. V zásadě všechny tyto práce sledují jedno ze dvou zaměření. Předně jde o texty, které mají exploratorní ambice. Představují prvotní ohledání terénu a poskytují užitečné informace pro další bádání. Druhým tematickým zaměřením, které Dyevreho model neobsahuje, je otázka osobního složení Ústavního soudu a konkrétně pak zejména procesu výběru soudců.

Nejstarším z exploratorních textů je studie Hořeňovského a Chmela z roku 2015.²¹⁴ Autoři na základě rozhovorů se soudci a asistenty rekonstruují proces vzniku rozhodnutí Ústavního soudu. Pro další bádání jsou užitečné zejména poznatky o průběhu projednávání věci v plénu²¹⁵ či různé možnosti, jak může být věc projednána v senátu. Zajímavá je informace, že řada rozhodnutí „druhého“ Ústavního soudu byla projednána per rollam tedy bez fyzického setkání členů senátu.²¹⁶ Rovněž se objevuje informace některých respondentů, že senátní věci jen zřídka skončí jiným výrokem, než jaký navrhne soudce zpravodaj.²¹⁷ Na tato zjištění navázaly v první řadě další texty Jana Chmela. Vycházejí z nich však i jiní autoři a měla vliv také na formulaci otázek pro rozhovory, z nichž čerpá tato kniha.

Na problematiku osobního složení Ústavního soudu se zaměřuje studie Michala Říhy publikovaná v rámci knihy *Právnický Olymp*²¹⁸ z roku 2015. Autor prezentuje data týkající se procesu ustavování Ústavního soudu a vyhodnocuje složení Ústavního soudu dle různých kategorií.

Dalším textem, který přinesl užitečné informace pro další výzkum, je článek Terezy Papouškové a Jana Papouška z roku 2017.²¹⁹ Autoři prezentují kvantitativní data o rozhodování Ústavního soudu od jeho počátku do roku 2016. Sledují, u kolika rozhodnutí byl který soudce zpravodajem, jak rychle bylo

²¹⁴ HOŘEŇOVSKÝ, Jan a Jan CHMEL. Proces vzniku rozhodnutí Ústavního soudu ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 3, s. 302–311.

²¹⁵ *Ibid.*, s. 307–308.

²¹⁶ *Ibid.*, s. 309.

²¹⁷ *Ibid.*, s. 309.

²¹⁸ KYSELA, Jan, Kristina BLAŽKOVÁ a Jan CHMEL (eds.). *Právnický Olymp: portréty vybraných soudců Ústavního soudu ČR*. Praha: Leges, 2015, 256 s.

²¹⁹ PAPOUŠKOVÁ, Tereza a Jan PAPOUŠEK. Ustavní soudci v kvantitativní perspektivě. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1, s. 73–92.

ve věcech kterého zpravodaje rozhodnuto a strukturu jednotlivých typů rozhodnutí (zejména podíl vyhovujících nálezů).²²⁰ Fakt, že data ukazují ve sledovaných charakteristikách rozdíly mezi jednotlivými zpravodaji, umožňuje formulovat hypotézy o tom, co tyto rozdíly způsobuje. Může přitom jít o proměnné spojené přímo se zpravodaji i o skryté intervenující proměnné.

Případovou studii důsledků rozhodnutí Ústavního soudu přináší jedna z kapitol knihy Radka Píší z roku 2018. Autor vybral vzorek vyhovujících nálezů ve věcech ústavních stížností (konkrétně šlo o nálezy vydané v roce 2007 ve věcech, v nichž byl zpravodajem Vojen Güttler) a od obecných soudů si vyžádal rozhodnutí, jež byla vydána v dalším řízení po vydání nálezu Ústavního soudu.

Ve své knize věnované problematice lidské důstojnosti²²¹ si Filip Horák všímá, že různí zpravodajové s tímto konceptem ve „svých“ rozhodnutích zacházejí velmi odlišně, což může mít vliv na výsledek řízení.²²² Ač autor nemá ambici vysvětlovat, co k těmto rozdílům mezi soudci vede, a vstupovat tím svou publikací do tématu mimoprávních vlivů na soudcovské rozhodování, lze data o rozhodování Ústavního soudu, která sebral, využít i při formulování hypotéz, jež mohou být v dalším výzkumu ověřovány.

Metodologickými otázkami se zabývá text Smekala a Vyhnánka z roku 2020.²²³ Autoři představují vývoj a současný stav výzkumu mimoprávních vlivů v USA a uvažují o tom, které metody zkoumání mimoprávních vlivů jsou přenositelné do české reality. Vedle odlišností ve vnitřním fungování soudu a jeho postavení v rámci ústavního systému je relevantní rovněž odlišná struktura dostupných dat.

Důležitý je zejména poznatek, že v českém kontextu není možné zjistit, jak který soudce hlasoval v konkrétní věci.²²⁴ Vyjma situací, kdy je třeba jednomyslné hlasování (usnesení, jímž se ústavní stížnost odmítá jako zjevně neopodstatněná) a kdy soudce své hlasování prozradí v odlišném stanovisku,

²²⁰ Ibid., s. 74.

²²¹ HORÁK, Filip. *Lidská důstojnost: kritická relexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu*. Praha: Leges, 2019.

²²² Ibid., s. 65.

²²³ SMEKAL, Hubert a Ladislav VYHNÁNEK. Determinants of Judicial Decisionmaking: The State of the Art and the Czech Republic. *The Lawyer Quarterly*, 2020, roč. 10, č. 2, s. 106–129.

²²⁴ Ibid., s. 127.

nelze s jistotou určit, zda byl konkrétní soudce součástí většiny, nebo hlasoval proti. Některé studie považují automaticky za soudce hlasující pro výrok všechny, kteří nezveřejnili dissent.²²⁵ Přinejmenším v podmínkách „třetího“ Ústavního soudu však taková aproximace neodpovídá realitě. Z rozhovorů, které jsme²²⁶ se soudci vedli, vyplynulo, že v řadě případů soudci hlasují proti výroku, avšak (zejména z časových důvodů) nepřipravují odlišné stanovisko. Problematika ustavování soudců Ústavního soudu je zpracována hned v několika textech ze sborníku ke 20 letům Senátu. Výše již byl připomenut text Kosaře a Vyhánka zaměřený na komparativní přehled a identifikování problematických míst české úpravy. V dalším textu Maxim Tomoszek rozebírá rozhodování Senátu o jednotlivých kandidátech na soudce Ústavního soudu a snaží se identifikovat faktory, které by umožnily predikovat výsledek hlasování. Zaměřuje se přitom primárně na posouzení vztahu mezi politickými silami v Senátu a ideologickou orientací jednotlivých soudců.²²⁷ Druhou proměnou přebírá ze studie Jana Chmela,²²⁸ což jeho závěry může problematizovat, vzhledem k naší výše předestřené polemice s Chmelovým textem. Mimořádně užitečným pro další výzkum je text Vojtěcha Šimíčka, v němž autor představuje vlastní zkušenost s průběhem projednávání jeho nominace v Senátu.²²⁹

3.5 Portréty soudců

Specifický žánr představují publikace zaměřené na jednotlivé soudce Ústavního soudu. Jde v zásadě o několik kategorií. V první řadě najdeme knihy napsané samotnými soudci. Jde o díla autobiografická²³⁰ či eseje zaměřené na ústavně-právní témata, do nichž autoři promítají svou profesní zkušenost.²³¹

²²⁵ CHMEL, 2013 (2. část), op. cit., s. 476.

²²⁶ Článek Smekala a Vyhánka vychází z týchž rozhovorů jako tato kniha.

²²⁷ TOMOSZEK, Maxim. Senát a legimita soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 212–224, s. 220.

²²⁸ CHMEL, 2013 (2. část), op. cit.

²²⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Výběr kandidátů na soudce Ústavního soudu a jejich schvalování Senátem. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 225–240.

²³⁰ PROCHÁZKA, Antonín. *V boji za ústavnost: ze vzpomínek bývalého ústavního soudce*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 216 s.

²³¹ ŠEVČÍK, Vlastimil. *Právo a ústavnost v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 357 s.

Dále pak můžeme najít tzv. pocty. Jde o knihy složené z příspěvků řady autorů vydávané typicky u příležitosti jubilea dané osobnosti.²³² Některé z těchto knih jsou koncipované primárně akademicky a reagují na jubilentovy odborné aktivity včetně těch mimosoudních.²³³ Jindy je text osobnější a nabízí reflexi společných zážitků autorů s jubilantem či významné myšlenky jubilanta, které autory ovlivnily.²³⁴

Konečně se můžeme setkat s portréty jednotlivých soudců zpracovanými na základě rozhovorů a sběru dalších pramenů. Logikou svého zpracování se tyto knihy v zásadě neodlišují od děl, která představují jiné významné současné či historické osobnosti veřejného života jako jsou například politici, sportovci nebo manažeři.²³⁵ Hlubší vhléd do životních a profesních osudů soudců jistě může být pro čtenáře zajímavý a inspirativní.

Ojedinelým dílem na tomto poli je kniha Vladimír Čermák. Člověk – filozof – soudce.²³⁶ Základem knihy je text Jiřího Baroše, který představuje Čermákovu filosofické dílo a jeho průběh do soudních rozhodnutí Ústavního soudu. Dále kniha obsahuje vzpomínky Čermákových přátel, rozhovor s Vladimírem Čermákem a ukázky z jeho díla.

Dalšími zajímavými díly jsou tři knihy Tomáše Němečka představující Vojtěcha Cepla,²³⁷ Elišku Wagnerovou²³⁸ a Pavla Rychetského.²³⁹ Podobnou

²³² Výjimkou z tohoto pravidla je kniha POSPÍŠIL, Ivo a Eliška WAGNEROVÁ (eds.). *Vladimír Klokočka Liber Amicorum: in memoriam emeritního soudce Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2009, 316 s., vydaná v souvislosti s Klokočkovým úmrtím. Původní editorský záměr však i zde byl oslavit Klokočkovy 80. narozeniny.

²³³ K takové koncepci má blízko kniha VANDUCHOVÁ, Marie a Jaromír HOŘÁK. *Na keř-životkách práva: pocta Janu Musilovi ke sedmdesátým narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.

²³⁴ Příkladem tohoto žánru je kniha KOKEŠ, Marian a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *In dubio pro libertate: úvahy nad ústavními hodnotami a právem: pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 311 s.

²³⁵ V poslední době v České republice vyšly z takto zaměřených knih například publikace ANÝŽ, Daniel. *Jdu s blavou vstýčenou: příběh rodiny Milady Horákové*. Praha: Zed, 2020, 360 s.; MACHÁLEK, Vít. *Prezident lidskosti: životní příběh Emila Háchy*. Praha: Academia, 2020, 860 s.; KOSATIK, Pavel. *Emil Běžec*. Praha: Prostor – architektura, interiér, design, 2015, 376 s.; nebo HAJNÝ, Pavel. *Tomáš Baťa zblízka*. Praha: Dobrovský, 2016, 304 s.

²³⁶ BAROŠ, Jiří (ed.). *Vladimír Čermák: člověk – filozof – soudce*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 292 s.

²³⁷ NĚMEČEK, Tomáš. *Vojtěch Cepl: život právníka ve 20. století*. Praha: Leges, 2010, 168 s.

²³⁸ NĚMEČEK, Tomáš. *Padni komu padni: život a případy Elišky Wagnerové*. Praha: Leges, 2014, 160 s.

²³⁹ NĚMEČEK, Tomáš a Pavel RYCHETSKÝ. *Diskrétní zóna*. Praha: Vyšehrad, Rozhovory, 2011, 272 s.

koncepti mají i kratší texty jiných autorů, jež společně vyšly v rámci knihy Právnický Olymp.

Z hlediska výzkumu mimoprávních vlivů na rozhodování Ústavního soudu může být přínos těchto děl v zásadě dvojitý. Předně z nich lze „mezi řádky“ vyčíst zajímavé informace, které nám poskytují vhled do fungování Ústavního soudu. Můžeme se dozvědět něco o způsobu, jak prezident vybírá kandidáty pro jmenování soudcem,²⁴⁰ jak probíhají debaty nad jednotlivými věcmi²⁴¹ či jak soudci vnímají svou profesní roli.

Druhý význam takových knih vyplývá z myšlenky v úvodu článku Terezy Papouškové a Jana Papouška. Své výzkumné otázky odůvodňují mimo jiné tím, že čtení knih o osobních zkušenostech, hodnotách a názorech soudců nedává z vědeckého hlediska smysl, není-li nejprve prokázáno, že na osobě soudce záleží, tedy že existují rozdíly mezi soudci v tom, jak k vyřizování věcí přistupují.²⁴² Obrátíme-li jejich logiku, dává potom smysl číst takové knihy pro výzkumné účely, máme-li dobrý důvod se domnívat, že tam obsažené informace mají potenciál vysvětlit některé jevy, které můžeme sledovat v datech.

3.6 Závěrem

Přehled dosavadní literatury k problematice mimoprávních vlivů na rozhodování Ústavního soudu přinesl několik poznatků týkajících se autorů, témat a přínosu pro globální poznání. Předně se ukazuje, že prakticky veškerá existující literatura k tématu vznikla v posledních 10 letech. Pomineme-li kategorii označenou výše jako portréty soudců, náleží autoři textů takřka výhradně do jednoho ze dvou klastrů spojených s právníckými fakultami v Praze a v Brně. Vzhledem k lokaci Ústavního soudu a působení mnoha ústavních soudců na brněnské právnícké fakultě, zejména na její katedře ústavního práva a politologie,²⁴³ brněnský badatelský zájem o Ústavní soud nepřekvapí. Co se pražského výzkumu Ústavního soudu týče, zdá se, že tamní produkci zastřešuje zejména osobnost profesora Jana Kysely. Mnozí autoři patří k jeho

²⁴⁰ NĚMEČEK, 2010, op. cit., s. 120–126.

²⁴¹ RYCHETSKÝ, NĚMEČEK, 2012, op. cit., s. 210–211; PROCHÁZKA, 2008, op. cit., s. 135.

²⁴² PAPOUŠKOVÁ, PAPOUŠEK, 2017, op. cit., s. 74.

²⁴³ Hned tři současní ústavní soudcové působí na jedné katedře (Filip, Šimáčeková a Šimíček), což může patřit k pozoruhodnostem i v mezinárodním měřítku.

doktorandům a mladší generace pražských konstitucionalistů (vedle Kysely například též Marek Antoš či Jan Wintr) se jeví být otevřenější i jiným než doktrinárním přístupům. Téměř absentují autoři, kteří by pocházeli ze zahraničí²⁴⁴ či byli spojeni s jinou z českých právnických fakult.

Kdo o mimoprávních vlivech na rozhodování Ústavního soudu píše? Z našeho přehledu vyplývá, že se často jedná (v době publikace výstupu) o doktorské studentky a studenty, případně akademičky a akademiky v rané post-doktorské fázi. Významná část z nich absolvovala alespoň část studia také v jiném oboru než právo, typicky jde o politologii v širokém smyslu. Tuzemská politologie o výzkum Ústavního soudu doposud neprojevila soustavnější zájem. Metodologicky se výzkumné pole diverzifikuje, používá se deskriptivní statistika i složitější regresní modely. Přínosem by byla sofistikace kvalitativních metod.

Z hlediska tematického zaměření je zřejmé, že zatímco některé otázky přitahují větší pozornost autorů, některá témata nebyla pokryta dosud vůbec. Z Dyeveho schématu chybí literatura k otázce vlivu možnosti zveřejnit odlišné stanovisko na průběh a výsledek deliberace v kolektivních rozhodovacích formacích, délce mandátu a hlasovacích pravidel. Disent Vladimíra Sládečka k nálezu Pl. ÚS 49/10 a jím zde citovaná literatura naznačují, že zejména posledně jmenovaná problematika hlasovacích pravidel by stála za podrobnější prozkoumání.

Celkově lze říci, že dosavadní bádání přineslo řadu poznatků, které mohou být užitečné primárně v dalším výzkumu. Každý další badatel tak bude stát na ramenou těch předešlých a má k dispozici řadu užitečných informací o vnitřním fungování Ústavního soudu a množství dat, s nimiž může dále pracovat. Doposud příliš nedochází k výzkumné komunikaci ve smyslu soustředěné časopisecké polemiky nad výsledky jednotlivých výzkumů a pokusu o zakomponování jednotlivých poznatků do souhrnnější analýzy. Výjimku představuje série textů Jana Chmela, který soustavně rozvíjí svou práci zaměřující se na politické přesvědčení soudců, jejich profesní zázemí, míru vyhoštění a hlasovací koalice.²⁴⁵

²⁴⁴ Místy se vyskytují práce, které blíže pracují s Ústavním soudem v rámci mezinárodního srovnání, srov. např. BRICKER, Benjamin. *Visions of judicial review a comparative examination of courts and policy in democracies*. Colchester: ECPR Press, 2016, 188 s.

²⁴⁵ CHMEL, 2013, op. cit.; CHMEL, 2016, op. cit.; CHMEL, 2020, op. cit.

Pomineme-li, že jde v drtivé většině o texty psané v češtině a někdy poněkud ukryté uvnitř publikací, které nemusí být snadné si opatřit, je možno najít několik poznatků, jež jsou relevantní i z globálního pohledu.

Z perspektivy srovnávacího ústavního práva je přínosné zejména bádání v oblasti ustavování soudců. Detailní vhléd do praktického fungování ustavovacího procesu, získaný mimo jiné na základě svědectví přímých aktérů z řad soudců i senátorů, představuje užitečné doplnění informací o českém modelu ustavování Ústavního soudu. Zároveň jde o příspěvek k teorii právních transplantátů,²⁴⁶ neboť se ukazuje, že systém funguje výrazně odlišně než v USA, z jejichž ústavního systému byla česká ústavní úprava převzata.

Celosvětově zatím problematika mimoprávních vlivů čeká na uchopení z normativní perspektivy. Je více než žádoucí vymezit se k tomu, zda je akceptovatelné, aby výsledek soudního řízení do určité míry závisel na tom, komu věc napadne. Pro obě možné odpovědi je přitom zkoumání mimoprávních vlivů užitečné a dosavadní české výzkumy mohou být relevantní.

Chceme-li význam mimoprávních vlivů zmenšit, musíme pečlivě identifikovat „skuliny“, jimiž do rozhodování soudů vstupují. Potom můžeme hledat taková nastavení procesních pravidel či interních postupů soudů, aby byl vliv mimoprávních faktorů na výsledek řízení potlačen. Zde hrají významnou roli texty Terezy Papouškové a Jana Chmela o fungování kolektivních rozhodovacích těles.

I v případě, že nám pluralita přístupů a pohledů na důležité hodnotové otázky ze strany různých soudkyň a soudců konvenuje, čeká nás spousta práce. Vnímáme-li některé vlivy (například předchozí profesní zkušenost soudců Ústavního soudu) jako přínosné, měli bychom usilovat o to, aby se rovnoměrně projevovaly ve všech věcech, které k tomu mají potenciál. To může zahrnovat změny v designu rozhodovacích formací, přidělování spisů či jiných postupech uvnitř soudu. V této linii uvažování mohou být užitečné studie ukazující odlišnosti mezi soudci, které mají vliv na výsledek řízení.

²⁴⁶ Podrobněji k této teorii srov. PERJU, Vlad. *Constitutional Transplants, Borrowing, and Migrations*. In: ROSENFELD, Michel a András SAJÓ (eds.). *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law* [online]. 2012 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199578610.001.0001/oxfordhb-9780199578610-e-65>

4 JMENOVÁNÍ SOUDCŮ ÚSTAVNÍHO SOUDU: JE ZDE PROSTOR PRO MIMOPRÁVNÍ VLIVY?

Jedním z klíčových determinantů fungování Ústavního soudu je proces ustanovení jeho soudců. Kromě samozřejmého rozměru této problematiky – totiž že musí existovat způsob, jak členy Ústavního soudu ustanovit – se nabízí i otázka, zda ustanovovací (jmenovací) proces nevytváří prostor pro mimoprávní vlivy, ať již vlivy legitimní (např. úvahy o tom, jak má být složen Ústavní soud, aby korektně plnil svou funkci), kontroverzní či dokonce nežádoucí (dosahující úrovně ohrožující nezávislost soudu). S ohledem na skutečnost, že se jmenovacího procesu v České republice účastní politické instituce, se přirozeně nabízejí v první řadě vlivy politické. Kromě toho však lze uvažovat i o zprostředkovaném vlivu veřejného mínění (k tomu srov. níže) případně i dalších vlivech naznačených v úvodních kapitolách.

Působení mimoprávních vlivů prostřednictvím jmenovacího procesu může mít v podstatě dvě podoby. Prvním (a pravděpodobně méně častým) případem je přímý vliv. Tím míníme, že určité nastavení jmenovacího procesu, popř. praxe, která se v tomto ohledu vyvinula, mohou mít bezprostřední vliv na to, jak soudce rozhodne v určité kauze.²⁴⁷ Prakticky nevyhnutelný je pak nepřímý vliv jmenovacího procesu a ústavní praxe na rozhodování Ústavního soudu. Tím, že zapojené ústavní instituce (prezident a Senát), ovlivňují složení Ústavního soudu, ovlivňují nepřímo i jeho rozhodovací činnost. Až učebnicovým příkladem přiznání existence takových vlivů je vyjádření Jeronýma Tejce, tehdejšího předsedy poslaneckého klubu ČSSD, z roku 2013: „*Očekávám, že ti soudci, kteří budou navrženi levicovým prezidentem a schválení levicovým senátem, budou přístupnější argumentům, které budeme namítat.*“²⁴⁸

Tyto nepřímé vlivy mohou ovšem být i nevědomé, resp. neúmyslné, předmětem této kapitoly však bude zejména výzkum úmyslného, vědomého ovlivňování ze strany zapojených ústavních orgánů. To, jakého rozměru může

²⁴⁷ Srov. níže pasáž týkající se církevních restitucí.

²⁴⁸ LÉKO, István. Levicový prezident. Levicový senát. Jaký bude Ústavní soud? *Česká pozice* [online]. 2013 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/levicovy-prezident-levicovy-senat-jaky-bude-ustavni-soud.A130330_100826_pozice_108558

toto vědomé politické formování ústavního soudu teoreticky nabývat, lze ilustrovat i na polarizaci a naprosté politizaci jmenovacího procesu soudců Nejvyššího soudu USA. Například podle Ferejohna a Pasquina²⁴⁹: „*Americký systém ústavního soudnictví kombinuje rigidní a téměř nezměnitelný ústavní dokument se soudem, jehož personální obsazení kontroluje prostá politická většina. Důsledkem této kombinace je, že spory o to, jak má být ústava vykládána a chápána, se překlápějí do politických bojů o složení soudu.*“

Předmětem této kapitoly je tak zkoumání naznačených mimoprávních vlivů a „kanálů“, jejichž prostřednictvím se mohou projevat. Za tímto účelem nejprve zhodnotíme a do kontextu zasadíme model jmenování soudců Ústavního soudu. I samotné nastavení modelu a jeho jednotlivých parametrů totiž může mít obrovský význam pro to, v jaké míře námi studované mimoprávní vlivy působí či mohou působit. Klíčovou částí této kapitoly však bude až část následující, jež bude opřena o kvalitativní analýzu ústavní praxe, jež se v rámci českého modelu jmenování soudců Ústavního soudu vyvinula. V této souvislosti budeme zkoumat, jaká kritéria rozhodují o tom, kde (ne)bude jmenován soudcem Ústavního soudu. Opřeme se přitom zejména o analýzu stenozáznamů z jednání Senátu, ale i o reflexi jmenovacího procesu jeho samotnými aktéry (ať již na straně soudců a kandidátů na soudce či na straně senátorů).

4.1 Model jmenování soudců Ústavního soudu

V této části,²⁵⁰ jak již naznačil úvod, se zabýváme nastavením modelu jmenování soudců Ústavního soudu a rozebíráme, jaké důsledky toto nastavení může mít pro rozhodovací činnost Ústavního soudu. O tento rozbor se pak opřeme v následující části kapitoly, v níž budeme hodnotit praxi, jež se v rámci tohoto modelu zformovala. Samotný rozbor modelu přitom musí obsahovat jak zhodnocení institucionálního nastavení, tak samotných hmotněprávních podmínek jmenování soudcem Ústavního soudu, jež vytvářejí manévrovací prostor, v němž se ústavní praxe může pohybovat.

²⁴⁹ FEREOHNS, John a Pascale PASQUINIO. Constitutional Adjudication: Lessons from Europe. *Texas Law Review*, 2004, roč. 82, č. 7, s. 1671–1705, s. 1700.

²⁵⁰ V částech této podkapitoly vycházíme z dříve publikovaných textů, zejména KOSAŘ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210.

Český ústavodárce se při nastavování pravidel pro výběr soudců Ústavního soudu zřejmě inspiroval „americkým modelem“,²⁵¹ ve kterém prezident republiky vystupuje jako nominující i jmenující orgán, zatímco Senát kandidáty schvaluje. „Český model“ je však definován vícero znaky než jen nominačním kanálem a schvalovatelem. Ve skutečnosti najdeme těchto definičních znaků nejméně šest: (1) jediný nominační kanál (prezident); (2) jediný schvalovatel (Senát); (3) absence postupného jmenování soudců Ústavního soudu,²⁵² což vede k tomu, že všichni soudci jsou jmenováni v krátkém sledu 3 až 4 let, tj. de facto najednou;²⁵³ (4) přípustnost (neomezeného)²⁵⁴ opakovaného mandátu soudce Ústavního soudu; (5) minimální věková hranice pro soudce Ústavního soudu ve výši 40 let; a (6) absence maximální věkové hranice pro soudce Ústavního soudu.²⁵⁵

Kumulace těchto šesti znaků činí z českého modelu světový unikát, který je podstatně vzdálen od americké inspirace (zejména existence „jmenovacích vln“ či časově omezený mandát s možností znovujmenování).²⁵⁶ Již první znak, jediný nominační kanál, je v Evropě vzácné řešení a najdeme jej u specializovaných ústavních soudů²⁵⁷ jen na Slovensku, v Chorvatsku, ve Slovinsku

²⁵¹ SVOBODA, Veronika. *Vznik Ústavy České republiky*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2018, s. 108.

²⁵² Tak jak tomu je například při sestavování Senátu Parlamentu ČR, u nějž se obměňuje každé dva roky jedna třetina senátorů. Srov. čl. 16 odst. 2 Ústavy ČR.

²⁵³ „První“ Ústavní soud byl „najmenován“ v průběhu 257 dní (od 15. 7. 1993 do 29. 3. 1994), přičemž hned 12 soudců bylo jmenováno ve stejný den (k 15. 7. 1993). U „druhého“ Ústavního soudu to trvalo o něco déle, a to 1 366 dní (od 20. 3. 2002 do 15. 12. 2005; do tohoto rozmezí nepočítáme nahrazení Ivy Brožové Jiřím Malenovským, které bylo zcela mimo „jmenovací cykly“), přičemž 11 soudců bylo jmenováno v krátkém sledu od února 2003 do září 2004). U „třetího“ Ústavního soudu se toto „jmenovací okno“ zkrátilo na 958 dní (od 3. 5. 2013 do 17. 12. 2015), přičemž 13 soudců bylo jmenováno během 13 měsíců od května 2013 do června 2014.

²⁵⁴ Dosud žádný soudce Ústavního soudu nebyl jmenován do funkce více než dvakrát (ani neusiloval o třetí mandát), ale současná pravidla hry tomu nebrání.

²⁵⁵ Stranou zde ponecháváme další aspekty, které dotvářejí podobu Ústavního soudu, jako například jsou formální požadavky na soudce Ústavního soudu (bezúhonnost, státní občanství, vysokoškolské právnické vzdělání a nejméně desetiletá právní praxe), které jsou z komparativního hlediska (až na pár výjimek) standardní, způsob výběru předsedy a místopředsedů Ústavního soudu a některá další institucionální pravidla.

²⁵⁶ Nehledě na to, že „americký model“ operuje ve zcela jiném kontextu – v prezidentském systému s druhou komorou parlamentu, která reflektuje federativní uspořádání Spojených států amerických.

²⁵⁷ Ponecháváme zde stranou země, kde roli ústavního soudu (v širším slova smyslu) či jeho de facto „náhradníka“ plní Nejvyšší soud (např. země s common law právní kulturou, severské země a Nizozemsko).

a v Ázerbájdžánu. Kombinaci jediného nominačního kanálu a možnosti opakovaného mandátu však již nenajdeme v rámci Rady Evropy nikde.²⁵⁸

Na první pohled nejpalcivějšími aspekty tohoto modelu jsou přípustnost opakovaného mandátu (definiční znak č. 4) a absence postupného jmenování soudců Ústavního soudu (definiční znak č. 3). Byť přípustnost opakovaného mandátu považujeme za závažnější problém, oba definiční znaky spolu natolik úzce souvisí, že je nelze pojímat samostatně. Tím netvrdíme, že zbývající definiční znaky nelze nastavit jinak, ani že současné nastavení je bezproblémové. Chceme pouze řešit nejpalcivější problémy současného modelu s přihlédnutím k tomu, co je v dohledné době možné s ohledem na současnou parlamentní většinu prosadit.

Pokud jde o přípustnost opakovaného mandátu, je existence prostoru pro politické vlivy zjevná. V historii bylo jmenování na dobu určitou s možností opakování mandátu²⁵⁹ zneužíváno k podřízení soudů vládnoucímu režimu, neboť to umožňovalo se elegantně po skončení mandátu zbavit nepohodlných soudců bez nutnosti kárného řízení či impeachmentu, které by pochopitelně vyvolaly větší pozornost.²⁶⁰ I pokud necháme stranou kontext totalitních a autoritářských režimů, opakovaný mandát stále ohrožuje důvěru veřejnosti v nestranný výkon soudní moci,²⁶¹ jako ostatně zdůraznil sám Ústavní soud, když při posuzování přípustnosti opakovaného mandátu soudních funkcionářů obecných soudů uvedl: „*Problém (...) spočívá v samotné možnosti opětovného jmenování, která může vést soudní funkcionáře k tomu, aby postupovali způsobem vytvářejícím předpoklady pro jejich opětovné jmenování, resp. aby jejich jednotlivé kroky, včetně způsobu rozhodování (funkcionáři soudů jsou především soudci), byly vnějším světem takto nablženy a posuzovány. (...) zákonná úprava*

²⁵⁸ Nám se nepodařilo najít takový systém ani jinde na světě, ale neprocházeli jsme podrobně ústavy všech zemí světa.

²⁵⁹ V zahraniční literatuře se pro tento mechanismus „znovujmenování“ či „znovuzvolení“ označuje jako „retenční mechanismus“. Srov. KOSAR, David. *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies*. New York: Cambridge University Press, 2016, 488 s., s. 78.

²⁶⁰ Srov. příklady z jiných zemí Ibid., s. 78–80.

²⁶¹ Navíc se opakovaný mandát dostává čím dál více do pnutí s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva; srov. výše zmíněné společné souhlasné stanovisko soudců Garlického a Pellonpää ve věci *Gurov vs. Moldavsko*; Srov. rovněž rozsudek ESLP ze dne 11. 7. 2006 ve věci *Gurov vs. Moldavsko*, č. stížnosti 36455/02, bod 34; a rozsudek ESLP ze dne 22. 4. 2010 ve věci *Fatullayev vs. Ázerbájdžán*, č. stížnosti 40984/07, bod 145.

nesmí vytvářet podmínky pro vznik personální korupce, která by obrozovala ústavně příkázanou nezávislost a nestrannost soudců“.²⁶² Pokud taková personální korupce (resp. „pokušení“ zalíbit se jmenujícímu aktérovi) hrozí u „pouhých“ soudních funkcionářů, pak nepochybně ohrožuje i soudce.²⁶³ U soudce je takové pokušení navíc nebezpečnější, neboť může ovlivňovat jeho rozhodovací činnost přímo, zatímco soudní funkcionář tak může činit toliko nepřímou skrze rozvrh práce či loajalitu vůči jmenujícímu aktérovi projevovanou například v médiích. Proto od opakovaného mandátu ustoupila většina zemí se specializovaným ústavním soudnictvím.²⁶⁴ Ze stejného důvodu svůj postoj změnila i Benátská komise,²⁶⁵ která v 90. letech minulého století jedno opakování mandátu Ústavního soudce za určitých okolností připouštěla.²⁶⁶ Ke zrušení přípustnosti opakovaného mandátu nakonec došlo i u Evropského soudu pro lidská práva,²⁶⁷ a to opět z důvodu možného ovlivnění rozhodovací činnosti soudců ve prospěch svých vlád ke konci jejich mandátu.²⁶⁸

²⁶² Viz náleze ÚS ze dne 6. 10. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 39/08, bod 65.

²⁶³ Zajímavostí je, že někteří soudci „třetího“ Ústavního soudu, kteří hlasovali pro zrušení možnosti opakovaného jmenování *soudních funkcionářů*, se sami posléze ucházeli o opakované jmenování do funkce *soudce* Ústavního soudu.

²⁶⁴ V posledních 20 letech od možnosti znovujmenování ustoupily např. Maďarsko, Azerbajdžán či Černá Hora. Pokud je nám známo, existuje v rámci Rady Evropy možnost znovujmenování pouze v Chorvatsku. V Lotyšsku je znovujmenování možné, avšak nové jmenování nesmí navazovat na první mandát (tj. zákaz dvou mandátů po sobě), obdobná úprava platí ve Španělsku.

²⁶⁵ Srov. CDL-AD(2008)030 Opinion on the Draft Law on the Constitutional Court of Montenegro, bod 20; CDL-AD(2009)042 Opinion on Draft Amendments to the Law on the Constitutional Court of Latvia, bod 14; a naposledy CDL-AD(2013)028 Opinion on the draft amendments to three constitutional provisions relating to the Constitutional Court, the Supreme State Prosecutor and the Judicial Council of Montenegro, bod 24 (vše Benátská komise).

²⁶⁶ Srov. Benátská komise. CDL-STD(1997)020 The composition of constitutional courts – Science and Technique of Democracy, no. 20 (1997), s. 14: „*The option of re-election may undermine the independence of a judge. Nevertheless, the possibility of only one further appointment following a long term also appears favourable in order to allow for the continuing service of excellent judges (...)*“.

²⁶⁷ Pro zdůvodnění tohoto kroku srov. Committee on Legal Affairs and Human Rights. Need to reinforce the independence of the European Court of Human Rights. *AS/Jur*, 2013, 12. 11. 2013, bod 11 (Dostupné z http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2013/ajdoc34_2013.pdf).

²⁶⁸ Pro tento závěr svědčí i empirická studie Erika Voetena (srov. VOETEN, Erik. The Impartiality of International Judges: Evidence from the European Court of Human Rights. *American Political Science Review*, 2008, roč. 102, č. 4, s. 417–433, zejména s. 427–428).

Druhý problém současného modelu výběru soudců Ústavního soudu, absence postupného jmenování soudců Ústavního soudu, je s tím prvním úzce spjat. Při absenci postupného jmenování by totiž v případě zákazu opakovaného mandátu soudců Ústavního soudu došlo k narušení kontinuity Ústavního soudu, ztrátě institucionální paměti a dalším negativním důsledkům. Jak už bylo zmíněno výše, dosud „jmenovací okno“ u prvních tří ústavních soudů trvalo od necelých 257 dní („první“ Ústavní soud) do 1366 dní („druhý“ Ústavní soud), přičemž navíc drtivá většina každého z těchto tří ústavních soudů byla jmenována během 18 měsíců. Během roku a půl tak v podstatě vymizí institucionální paměť Ústavního soudu a začíná se s čistým stolem se všemi s tím spojenými negativními důsledky pro Ústavní soud i pro dělbou moci a ústavní systém České republiky jako celek. Vytváří se tak riziko, že za určité konstelace jeden prezident a jemu politicky nakloněný Senát rozhodnou o složení většiny (teoreticky až celého) Ústavního soudu.

Zároveň je však třeba přiznat, že samotná existence „kooperačního“ modelu, ve kterém se musí shodnout více aktérů, jejichž složení je ovlivněno různými politickými vlivy (zde Senát a prezident) činí celý proces přece jen v některých ohledech robustním. Ještě „zranitelnější“ momentální politickou situací mohou být modely, v nichž složení celého ústavního soudu závisí na vůli jediného politického orgánu a v nichž tento faktor není vyvážen požadavkem kvalifikované většiny. Typickým příkladem takového modelu je model slovenský.

Již na tomto místě je však třeba zdůraznit, že samotné institucionální nastavení jmenovacího či volebního procesu toliko vytváří podmínky pro působení mimoprávních (zejména politických) vlivů na rozhodování Ústavního soudu. I formálně zcela shodné modely se mohou v důsledku vývoje ústavní praxe, resp. šířeji i ústavní a politické kultury chovat velmi odlišně. Lze tak například tvrdit, že obsazení Spolkového ústavního soudu determinuje nikoliv primárně model kvalifikovaných většin v obou komorách parlamentu, nýbrž velmi konsensuální německá politická kultura. V Německu totiž mezi hlavními dvěma stranami vznikla jakási džentlmenská dohoda, podle níž tyto strany (CDU/CSU a SPD) budou mít na spolkovém ústavním soudu „paritní zastoupení“ (přesněji řečeno budou mít možnost zvolit polovinu soudců

SÚS).²⁶⁹ Některá z míst pak mohou alokovat svým politickým spojencům, tj. menším stranám: Zeleným a Liberálům. Naopak „zpolitizovanost“ jmenování soudců Nejvyššího soudu USA není primárně způsobena zapojením hlavy státu a horní komory parlamentu, nýbrž hlubšími politickými vlivy, které ovlivňují personální obsazení těchto institucí.²⁷⁰

Samotná úprava hmotněprávních podmínek pro jmenování v čl. 84 odst. 3 Ústavy ústavní praxi příliš nespazuje. Podle tohoto ustanovení „[s]oudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právníké vzdělání a byl nejméně deset let činný v právníkém povolání.“ Při rozboru citovaného článku Ústavy dokážeme rozeznat tyto jednotlivé požadavky:

1. **Bezúhonnost** – Kandidát na soudce svou bezúhonnost prokazuje výpisem z rejstříku trestů a negativním lustračním osvědčením. Nelze však pominout ani morální dimenzi či něco, o čem se běžně hovoří jako o osobní integritě.²⁷¹
2. **Státní občanství ČR**
3. **Volitelnost do Senátu** – Do Senátu přitom může být podle čl. 19 odst. 2 Ústavy ČR. „(...) zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.“ Z tohoto článku plynou tři požadavky: státní občanství, které je tak v rozebíraném článku zdvojeno, aktivní volební právo a dosažení věku 40 let.²⁷²

²⁶⁹ HEIDEBACH, Martin, The election of the German Federal Constitutional Court's judges – A lack of democracy? *Ritsumeikan Law Review*, 2014, roč. 31, č. 1, s. 153–160.

²⁷⁰ EPSTEIN, Lee, René LINDSTÄDR, Jeffrey A. SEGAL a Chad WESTERLAND. The Changing Dynamics of Senate Voting on Supreme Court Nominees. *Journal of Politics*, 2006, roč. 68, č. 2, s. 296–307.

²⁷¹ Podle Filipa je v tomto ohledu důležité samotné posouzení prezidentem a vyhodnocení toho, zda osoby představují dostatečnou záruku naplnění nároků. Srov. FILIP, Jan. Komenář k čl. 84 Ústavy. In: BAHÝELOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1035–1049, s. 1048.

²⁷² Stanovení právě této věkové hranice pro soudce Ústavních soudců je velmi běžné, viz KOSAR, David. Selecting Strasbourg Judges: A Critique. In: BOBEK, Michal (ed.). *Selecting Europe's judges: a critical review of the appointment procedures to the European Courts*. Oxford, UK: Oxford University Press, 2015, s. 120–161, s. 143. Pro úplnost dodáváme, že naše současná právní úprava žádnou stropní věkovou hranici pro výkon funkce soudce Ústavního soudu nezná.

4. **Vysokoškolské právnické vzdělání** – V daném případě se jedná o dosažení úplného pětiletého magisterského vzdělání v právnickém oboru.²⁷³
5. **Nejméně deset let činný v právnickém povolání** – Ústavní soudce by neměl být jen člověk vzdělaný, ale jeho erudice by měla být prohloubena i životní a profesní zkušeností. I přesto, že jsou intence ústavodárce zřejmé,²⁷⁴ interpretace a posuzování splnění tohoto kritéria může být mnohdy komplikované.²⁷⁵ Nabízí se nám tak položit otázku: Co považujeme za „to správné“ právnické povolání? Je tak otázkou, zda není vhodnější posuzovat kvalifikaci a zkušenosti kandidátů spíše na základě jejich věku, který představuje objektivněji měřitelný údaj bez výše uvedených rozporů. I přes tyto interpretační komplikace se opět nejedná, tím spíše v kombinaci s nárokem na volitelnost do Senátu, resp. 40 let věku, o požadavek nikterak přísný. I přesto

²⁷³ Filip k tomuto bodu píše, že je potřeba jej vykládat ve smyslu judikatury Ústavního soudu, tedy nálezu Pl. ÚS 7/95, jakožto „úplné právnické vzdělání dosažené na právnické fakultě vysoké školy v ČR (bývalém Československu, popř. v zabraničích pod podmínkou nostrifikace podle ZVŠ)“: (FILIP, 2010, op. cit., s. 1049).

²⁷⁴ Tento požadavek klade důraz na ustavení osob s určitou dávkou životní a profesní zkušenosti. Kosář označuje za hlavní důvod stanovení určité věkové hranice a minimální doby praxe to, aby rozhodnutí takovýchto zkušených a moudrých soudců v náročných právních otázkách a případech měla dostatečnou váhu, a to i oproti takovým vysoce postaveným a silným orgánům, jakou může být hlava státu, předseda vlády, ministerstva a další vrcholné orgány (KOSÁŘ, 2015, op. cit., s. 142).

²⁷⁵ Zatím nejkomplicovanější bylo posuzování splnění tohoto požadavku v případě Dagmar Lastovecké: „Dagmar Lastovecká: Já jsem, když jsem byla vyzývána prezidentskou kanceláří před dvěma nebo třemi dny, abych dodala veškeré podklady, tak jsem dokládala i potvrzení o průběhu svých zaměstnání. Mám tam doloženo šest let zaměstnání nebo sedm let ve Státní bance československé, kde jsem vykonávala jak právní, tak ekonomickou agendu, ale je pravda, že jsem nebyla jakási vyložené právnické banky. Ono je ale také potřeba říct, že v těchto letech celá jihomoravská pobočka, která měla čtyři sta dvacet zaměstnanců, neměla ani jednoho právníka, takže z toho je vidět, že jsem jaksi jakticky některou tu agendu vykonávala. A potom pět roků jsem působila ve výzkumném středisku družstevního podniku Druží Brno, kde jsem tedy byla přijímána na inzerát, jako že hledali právníka. Redaktor: Tak... Tedy myslíte, že nebudete mít v Senátu problém s prokazováním toho, zda jste deset let vykonávala právnické služby? Dagmar Lastovecká: Já vím, že samozřejmě jakási moje právnická praxe vedle těch hvězdných prací některých kandidátů není srovnatelná, na druhé straně si myslím, že jaksi vyslovit, že je to neústavní nebo protiústavní, já myslím, že ty vyklady tohoto ustanovení ústavního jaksi spíš plědují k tomu širokému výkladu, k tomu, že je na posouzení prezidenta a Senátu, zda určitá praxe je dostatečná, zda lze takto posoudit pětiletou práci ústavně-právního výboru Senátu, půlroční práci ve Federálním shromáždění, to opravdu bych si já netroufala, netroufala tvrdit.“ Rozhovor s Dagmar Lastoveckou. BBC.czech.com [online]. 2003 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/interview/030717_lastovecka.shtml

že si jej komentářová literatura vykládá různě,²⁷⁶ v zásadě můžeme říci, že jeho naplnění a uznání závisí z velké části na vzájemném porozumění prezidenta a Senátu, kteří si jeho obsah vykládají poměrně extenzivně.²⁷⁷

6. **Další požadavky** – Bylo by chybné se ve výčtu nutných požadavků zastavit pouze u čl. 84 odst. 3 Ústavy. Další nároky totiž vyplývají i z podústavní, resp. zákonné úpravy.²⁷⁸

Jak je patrné, jedná se o požadavky poměrně obecné, strohé, nepřliš náročné, a některé z nich také později v praxi komplikovaně jednoznačně definovatelné, jež vytvářejí značný prostor pro formování svébytné ústavní praxe a pro „profilování“ kandidátů, kteří by vyhovovali té které části politické reprezentace.

²⁷⁶ Jak píše Kysela, snadné je posouzení splnění tohoto požadavku za situace, kdy kandidát soustavně vykonával takové povolání jako je soudce, státní zástupce, advokát, notář, vysokoškolský pedagog aj., které je tradičně pojímáno jako právnické. Komplikované to však může být při posuzování takové činnosti jako je povolání poslance nebo senátora, a to i přesto, že hlavním úkolem těchto zákonodárců je tedy – jak už jejich označení napovídá – tvorba zákonů, tedy práva. Další takto komplikovaně podradiitelnou profesí může být právní poradenství v neziskovém sektoru či činnost některých správních úředníků. KYSELA, Jan. Komentář k čl. 84 Ústavy. In: KLÍMA, Karel et al. *Komentář ke Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 651–658, s. 657; Podle Langáška za právnické povolání nemůžeme považovat „*takové, ke jehož výkonu není vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru právo nezbytnou podmínkou, byť při něm bývá právo aplikováno či tvořeno, např. výkon politické funkce starosty, hejtmána, ministra spravedlnosti anebo člena ústavněprávního výboru komory parlamentu.*“ LANGÁŠEK, Tomáš. Komentář k čl. 84. In: RYCHETSKÝ, Pavel et al. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 824–838, s. 836.

²⁷⁷ Na základě minulého konání subjektů se tak dá tedy připojit ke komentáři Filipa, podle něhož se praxí může rozumět výkon každého zaměstnání, „*ve kterém se uplatňuje vysokoškolské právnické vzdělání, nikoli kde zákon takové vzdělání výslovně požaduje.*“ (FILIP, 2010, op. cit., s. 1049); Tento výklad v podstatě zpřístupňuje cestu k nominaci na kandidáta soudce Ústavního soudu takřka každému právníkovi staršímu 40 let.

²⁷⁸ Pro soudce platí tzv. princip apatijnosti (FILIP, 2010, op. cit. s. 1039); Shodně FILIP, 2011, op. cit., s. 242; To znamená, že podle § 4 odst. 4 ZÚS je výkon funkce soudce neslučitelný s členstvím v politické straně nebo hnutí. Zde se však hovoří pouze o výkonu funkce, ne o nabytí funkce. Podle Filipa je tedy sporné, zda může být prezidentem republiky jmenována osoba, která stále je členem politické strany. Výsledkem takového postupu by podle něho byla nemožnost výkonu funkce (FILIP, 2010, op. cit., s. 1049). Mimo to je výkon funkce soudce podle § 4 odst. 3 ZÚS neslučitelný taktéž s placenou funkcí nebo jinou výdělečnou činností s výjimkou některých činností, které zároveň nepředstavují riziko pro některé s chráněných hodnot. Pochopitelná je i neslučitelnost s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu a jakoukoliv funkcí ve veřejné správě (čl. 82 odst. 3 Ústavy); Jako další požadavky Filip uvádí plnou způsobilost k právním úkonům a předchozí souhlas se jmenováním do funkce (FILIP, 2010, op. cit., s. 1049).

4.2 Zkušenosti s „českým modelem“ a působení mimoprávních vlivů v ústavní praxi

Jak již bylo naznačeno v úvodu, po vymezení základních znaků modelu ustanovování Ústavního soudu a identifikaci prostorů, v nichž se mohou mimoprávní vlivy projevit, se pokusíme o zhodnocení navazující ústavní praxe a jejího vývoje.

a) Přímé vlivy na rozhodování Ústavního soudu

V předchozí části věnované formálním aspektům modelu jmenování soudců Ústavního soudu jsme uvedli, že možnost znovujmenování otevírá určitý (nežádoucí) prostor pro narušení nezávislosti soudců. Orgány, jež o znovujmenování rozhodují, totiž mohou mít tendenci „odměnit“ či naopak „potrestat“ soudce usilujícího o znovujmenování za jeho rozhodování. Naplno se však tyto obavy naplnily až při přechodu z „druhého“ na „třetí“ Ústavní soud, kde bylo zjevné, že právní názor soudců „druhého“ Ústavního soudu ke konci mandátu v několika klíčových nálezech²⁷⁹ zásadně ovlivnil jejich šance na znovujmenování. Ti soudci „druhého“ Ústavního soudu, kteří hlasovali v těchto nálezech v souladu s názorem většiny senátorů, u Senátu následně uspěli a dočkali se znovujmenování. Naopak ti soudci „druhého“ Ústavního soudu, kteří nehlasovali v těchto nálezech v souladu s názorem většiny senátorů, v Senátu následně neuspěli a znovujmenování nebyli.²⁸⁰

Zaznamenaníhodné bylo v tomto ohledu vystoupení senátorů Vladimíra Drymla (SPOZ) a Pavla Lebedy (nestraníka za ČSSD) ke kandidatuře Jiřího Nykodýma. Senátor Dryml mj. uvedl, že „*Ústavní soud (...) se stal skrytou,*

²⁷⁹ Jako klíčový se mezi nimi jeví náleze ze dne 29.5.2013, *Církevní restituce*, sp. zn. Pl. ÚS 10/13 (177/2013 Sb.).

²⁸⁰ Srov. např. stanovisko tehdejšího poslance Stanislava Polčáka, podle něž se při slyšení jak Milošlava Výborného, tak Jiřího Nykodýma v Senátu objevily dotazy, které lze považovat z ústavního hlediska za zcela nemístné (neboť jde o posuzování kandidátů podle toho, jak rozhodovali v konkrétních kauzách) (Ústavním soudcem jen jednou, zato na 12 let, navrhuji poslanci TOP 09. *iDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/top-09-chce-ustavni-soudce-volit-jen-jednou-a-prodlouzit-jejich-mandat-1jt-/domaci.aspx?c=A140613_110548_domaci_jpl). Otázky, které na schůzi Senátu zazněly, se ovšem netýkaly toliko právního názoru na církevní restituce, nýbrž i zcela konkrétního procesního postupu soudu při projednávání této věci. V tomto ohledu lze odlišit hlasování o souhlasu s opakovaným jmenováním od jmenování prvního (byť v případě soudce obecného soudu, jehož právní názory jsou dobře známy).

ale fakticky nejmocnější silou ve státě, která dokáže v některých zásadních aspektech obejít i legislativní proces.“²⁸¹ Ve svém projevu následně zdůraznil fakt, že Nykodým byl jedním z těch, kdo hlasoval proti zrušení zákona o církevních restitucích. Způsob, jakým se Ústavní soud postavil k církevním restitucím, označil za velmi nestandardní a na hraně zákonnosti. K senátoru Drymlovi se připojil i senátor Lebeda, další z osmnáctky stěžovatelů. Jeho proslov byl plný silných emocí a tvrzení. Senátor Lebeda byl ještě přímočařejší než jeho předřečník. Zcela otevřeně řekl, že vystupuje proti opětovnému jmenování kandidáta Nykodýma kvůli „jeho postupu ve věci řízení návrhu na zrušení zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi.“ Posléze doplnil, že tento postoj není založený na základě nevyhovění soudu, ale způsobu, jakým „se soud vysmál ústavním činitelům a Senátu jako celku!“ Soudci, kteří rozhodli o zamítnutí návrhu na zrušení zákona o církevních restitucích, podle něj byli nepřipraveni a nedostatečně prostudovali soudní spis. Senátor Lebeda dokonce vyjádřil podiv nad tím, že takoví soudci „si dovolí znovu kandidovat na soudce Ústavního soudu (...).“ O jednání Ústavního soudu o církevních restitucích pak mluvil Lebeda jako o „blamáži“ a zdůraznil, že očekával, že „všichni soudci druhý den podají demisi!!!“. Jimi projevená neznalost je podle něho „porušením základních principů demokratického státu!!!“ Svým rozhodnutím prý Ústavní soud podle přitakal názoru, že „demokratický stát nevyžaduje morálku!“ Senátor jedním dechem dodal, že naopak podpořil kandidaturu Pavla Rychetského a Jana Musila, tedy těch, kteří v této věci uplatnili odlišné stanovisko.

Tím ovšem netvrdíme, že soudci, kteří byli v roce 2013 znovujmenováni, nerozhodovali v klíčových nálezech (zejména ve věci církevních restitucí) nezávisle. Naopak jsme přesvědčeni (zejména s ohledem na to, že jejich stanovisko k církevním restitucím bylo konzistentní s jejich dlouhodobým vystupováním a názory na obdobné ústavněprávní otázky), že stanovisko obou znovujmenovaných soudců bylo upřímným odrazem jejich postojů a že „odměnu“ ze strany Senátu nemohli jakkoliv ovlivnit. Do budoucna však každý soudce Ústavního soudu ví, že své šance na znovujmenování může

²⁸¹ Všechny přímě citace v tomto odstavci jsou převzaty ze Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2014 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Jiřího Nykodýma, Vojtěcha Šimíček, Tomáše Lichovníka). *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 14. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=9&IS=5293&D=29.05.2014#b15005>

zvýšit (přínejmenším ke konci svého mandátu) tím, že se bude chovat strategicky – tj. že například nebude zcela následovat svůj vlastní právní názor, pokud není v souladu s postojem většiny v Senátu nebo prezidenta. Velká část soudců Ústavního soudu, s nimiž jsme vedli rozhovory, konec konců vyjádřila názor, že kandidaturu na druhé období považují za problematickou, a proto ji ani neplánují.

b) Nepřímé vlivy na rozhodování Ústavního soudu (rozhodování o politickém či hodnotovém nastavení členů Ústavního soudu)

Pokud jde o to, co jsme v úvodu označili za „nepřímé vlivy“, je ústavní praxe na jejich projevy mnohem bohatší. V této oblasti lze v první řadě zkoumat přístup prezidentů republiky, tj. Václava Havla, Václava Klause a Miloše Zemana. Zkoumání této fáze jmenovacího procesu je však poněkud ztíženo omezenou dostupností dat k analýze. Přesto však lze konstatovat, že i nositelé úřadu prezidenta republiky svou možnost formovat směřování rozhodovací činnosti do jisté míry vnímali a částečně se jí i pokoušeli využít.

Prvnímu prezidentu republiky, Václavu Havlovi, se naskytl jedinečná šance stát u zrodu Ústavního soudu samostatné ČR a v rámci velmi krátké doby naplnit celé jeho složení. Jeho postup při hledání vhodných kandidátů byl přitom v porovnání s jeho následovníky nejtransparentnější a do jisté míry i nejkurióznější. Svě potenciální kandidáty totiž hledal prostřednictvím denního tisku, se současným oslovením právnických fakult, soudů, profesních komor, dalších institucí, ale také i politických stran.²⁸² To prezident Havel doplnil o konzultace s „vybranými osobnostmi“,²⁸³ na které se obrátil společně s předsedou Nejvyššího soudu Motejlem s dotazem, zda by o post ústavního soudce neměli zájem.²⁸⁴ K bližšímu ověření předpokladů a vhodnosti kandidátů pak sloužila pracovní skupina z řad právníků.²⁸⁵ I postup prezidenta Havla však byl z řad senátorů za svůj postup kritizován ohledně netransparentnosti

²⁸² NĚMEČEK, Tomáš. *Vojtěch Cegl: život právníka ve 20. století*. Praha: Leges, 2010, 168 s., s. 120.

²⁸³ KYSELÁ, Jan. Reflexe způsobu konstituování „druhého“ Ústavního soudu ČR. In: HLOUŠEK, Vít a Vojtěch ŠIMÍČEK (eds.). *Dělna soudní moci v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní Politologický Ústav, 2004, s. 134–147, s. 139.

²⁸⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 252 s., s. 56.

²⁸⁵ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJKA a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 520 s., s. 218.

jeho výběru či absencím předběžných konzultací s komorami Parlamentu.²⁸⁶ S takovými závěry se však neztotožňuje akademická obec.²⁸⁷

Na rozdíl od prezidenta Havla, vztah prezidenta Klause k Ústavnímu soudu byl přinejmenším otažitý. Jako jeden příklad za všechny lze uvést vzpomínku bývalého ústavního soudce Vladimíra Klokočky: „*Když mi v roce 1993 ve Vladislavském sále tehdejší premiér blabopřál ke jmenování do funkce soudce Ústavního soudu, ujistil jsem ho, že tuším, jak náročný a obtížný úkol přijímám. S úsměvem sobě vlastním na mě pohlédl a pravil: ‚Ale prosím Vás, co je to Ústavní soud, co je to Ústavní soud?‘ To byl okamžik, kdy jsem si plně uvědomil, že nejen tuším, ale že opravdu (ale opravdu) vím, jak obtížný úkol to bude.*“²⁸⁸

Tímto prizmatem je třeba proto nahlížet i na Klausovy kroky v této oblasti. Václavu Klausovi lze vyčíst zejména způsob, jakým probíhal výběr

²⁸⁶ Absence předběžných konzultací byla později alespoň částečně napravena zapojením několika pracovníků Kanceláře prezidenta republiky při vyjednávání podpory pro kandidáty. Sám Václav Havel však v jednom z rozhovorů uvádí, že jednotlivé kandidáty předjednával s poslanceckými kluby (rozhovor s Václavem Havlem. www.vaclavhavel.cz [online]. 2004 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=1557_rozhovory.html&typ=HTML%3E); Podle senátora Lišky kritika v odborných kruzích směřovala k prezidentu republiky vzhledem k jeho málo transparentnímu způsobu výběru daných kandidátů (Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003 [Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Miloslava Výborného]. [Senat.cz](http://www.senat.cz) [online]. 1. 1. 2012 [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2534&T=95#st95>); Senátor Jiří Stodůlka: „*Připouštím ovšem, že prezident republiky o kandidátech konzultuje, nikoliv však se senátory. Na tomto místě připomínám, jak byl za absenci takových konzultací kritizován prezident Havel. Vzpomeňme ostatně i na kritiku praxe, kdy byla jména kandidátů sdělována dříve novinářům, než senátorům. Dnes jsme v situaci, kdy ČTK je informována ve středu, Senát až následující pondělí.*“ (Ibid.).

²⁸⁷ Šimíček naopak považuje způsob výběru prezidenta Havla za dosud nejvíce transparentní (ŠIMÍČEK, Vojtěch. Výběr kandidátů na soudce Ústavního soudu a jejich schvalování Senátem. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 225–240, s. 230); Kysela výběr Havla považuje za doposud nejzodpovědnější: „*Asi budu znít jako ‚pravdoláskař‘, ale nejzodpovědnějším se mi zdál přístup Václava Havla. Byl oprěn o hluboké povědomí o tom, jak významnou instituci je Ústavní soud v prvních letech budování demokratického právního státu. Kromě existence poradního sboru v prvních letech se i později na Hradě vytvářely seznamy „nadějných“ právníků, poptávala se doporučení od relevantních institucí a podobně. Tento seznam byl prý ponechán k dispozici Václavu Klausovi, jenž s ním ale nadále nepropracoval*“ (LÉKO, Kristián. Na Ústavní soud nejsou nominováni jen lidé s levicovými názory. [Lidovky.cz](http://lidovky.cz) [online]. 2015 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/na-ustavni-soud-nejsou-nominovani-jen-lide-s-levicovymi-nazory-psz-/tema.aspx?c=A150824_175508_pozice-tema_lube).

²⁸⁸ KLOKOČKA, Vladimír. Cesty české ústavnosti. In: KOKEŠ, Marian a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *In dubio pro libertate: úvahy nad ústavními hodnotami a právem : pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 15–21, s. 15.

jednotlivých kandidátů,²⁸⁹ možnou politickou motivovanost této selekce²⁹⁰ a celkovou netransparentnost jejich výběru.²⁹¹ „Kancelář pana prezidenta Klause, ale zvedne telefon a obtelefonuje pár známých“²⁹² interpretoval to senátor Martin Mejstřík. Faktem je, že některé návrhy skutečně pocházely přímo od konkrétních osob, jako např. na doporučení jednoho ze senátorů²⁹³ či předsedy

²⁸⁹ Senátor Jiří Stodůlka: „Poslední poznámku bych chtěl věnovat způsobu výběru kandidátů na funkce ústavních soudců. Vyprovokovala mě k ní věrejší slova pana kancléře Weigla na Ústavně-právním výboru. Tam totiž poznamenal, že prezident republiky vybírá kandidáty podle své pozitivní zkušenosti s nimi. Nemám důvod o tom pochybovat. Nemyslím však, že je to správné. U nás působí desetitisíce právníků a těžko mezi nimi vybírat na základě osobní zkušenosti. Je proto užitečné obeslat nejrůznější právnícké instituce s výzvou, aby vybraly ty nejlepší ze svého středu. Taková kandidátka by pochopitelně nebyla závazná, již proto, že mnohdy by nebyli vybráni ti nejlepší, překonala by však nutná omezení bezprostřední prezidentovy zkušenosti.“ (stenozáznam z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003, op. cit.).

²⁹⁰ Senátor Jiří Zlatuška: „Nominace přichází od prezidenta Václava Klause, který se ve svém předchozím politickém působení zmiňoval o Ústavním soudu jako o třetí komoře Parlamentu. Domnívám se, že nominace aktivních politiků nejsou posílením důvěry veřejnosti v politiku, ale naopak znedvěřivohodněním toho, že jsou podporou toho, aby na Ústavním soud nebylo bluděno jako na vrcholnou ústavní instituci nezávislou na stranách a stranickém nablížení světa. Nepoužívám termin politické nablížení. Samozřejmě politika je širší než jen stranická struktura a přichází tento návrh jako první od prezidenta republiky, který se sám vyjádřil, že nevidí za potřebné vystupovat z politické strany se zjevným zdůvodněním, že takové spojení se vstupem do vrcholné ústavní funkce nezpřetrhává. Domnívám se tedy, že bez ohledu na to, co dobrého zaznělo na adresu Dr. Výborného, že není dobré, že přichází tady tato nominace právě jako první, že není garantováno, že to je výjimka v tom systému, že to není jen prstíček, který jezinky dávají do dvířek a žádají o to, aby tato část se upustila bez toho, aby bylo garantováno, že to není ve skutečnosti systémová deformace Ústavního soudu jako taková. Děkuji.“ (stenozáznam z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003, op. cit.).

²⁹¹ Předseda senátorského klubu ODS, senátor Jiří Liška, jeho proces výběru označil za transparentní: „V průběhu posledních dvou let, a již to zde zmiňovala paní zpravodajka, jsme vyslovili souhlas se jmenováním čtyř ústavních soudců. Souhlas byl vždy dán Senátem bez velkých komplikací, přestože v odborných kruzích byly občas vznášeny námitky na málo transparentní způsob výběru kandidátů. Prezident Klaus si vzal z této kritiky určité poučení a konzultuje se svým poradním sborem, tzv. právníckým grémiem, návrhy různých právníckých institucí na členy Ústavního soudu.“ Senátor Jiří Zlatuška však jeho pocity nesdílel: „Na rozdíl od klubu ODS a od jeho předsedy se nedomnívám, že ten proces je průhledný. Senátor Liška zde zmiňoval, že ta nominace je podpořena vyjádřením odborníků a odkazoval se na sbor poradců pana prezidenta. Musím konstatovat, že nejsem v té části nebo v takovém politickém klubu, se kterým poradci pana prezidenta takové nominace nebo takovéto zdůvodnění konzultují a myslím si, že je to jen svědectvím o tom, že ten proces není průhledný a že tyto vazby zřejmě se omezují na politickou souvislost.“ (stenozáznam z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003, op. cit.).

²⁹² Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam ze 4. dne 7. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 4. 8. 2005 [Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Vlasty Formánkové]. *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=5&IS=3208&T=95>

²⁹³ Vlastu Formánkovou nominoval Václav Klaus na doporučení senátora ODS. Na následné dotazy zdůvodňující jeho výběr se pak Václav Klaus ústy svého mluvčího Petra Hájka nechal slyšet, že „[n]ávrh vzešel ze Senátu,“ a proto se mají senátoři obrátit s otázkami tam (MACHÁČEK, David. Přes pochybnosti má Formánková úspěch. *Hospodářské noviny* [online]. 2005 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <https://ihned.cz/c1-16516010-pres-pochybnosti-ma-formankova-uspech>).

Ústavního soudu Pavla Rychetského.²⁹⁴ I prezident Klaus měl však sestaven vlastní tým právních odborníků.²⁹⁵ Dá se také hovořit o nedostatečné komunikaci se Senátem.²⁹⁶ I kvůli tomu se následná rozhodnutí horní komory často nesečkala s prezidentovým pochopením. Opakované Klausovy neúspěchy v Senátu později vedly až k tomu, že na určitou dobu rezignoval na navrhování kandidátů, čímž došlo k částečné paralýze Ústavního soudu.²⁹⁷ Míru, v jaké si (později) Václav Klaus uvědomil význam Ústavního soudu, a tudíž i potenciál, jaký skýtá možnost ovlivnit jeho složení, lze doložit jeho pozdějšími výroky. Ústavní soud, který se mu nepodařilo obsadit přesně podle jeho

²⁹⁴ Tak tomu bylo v případě nominace Vladimíra Kůrky (NĚMEČEK, Tomáš a Pavel RYCHETSKÝ. *Diskrétní zóna*. Praha: Vyšehrad, Rozhovory, 2011, 272 s, s. 223).

²⁹⁵ Zajímavostí je, že čtyři z členů této pracovní komise (jmenovitě Vladimíra Balaše, Václava Pavlíčka, Aleše Pejchala a Jana Sváčka) vybral jako své kandidáty pro funkci soudce Ústavního soudu. Nikomu z nich však Senát svůj souhlas neudělil (v případě Milošem Zemanem opakovaně nominace Jana Sváčka dokonce dvakrát; dvakrát byl Václavem Klausem navržen i Aleš Pejchal). Prezident Václav Klaus svolal první schůzku svého týmu právních a legislativních konzultantů – Pražský hrad [online]; Podle některých Klausův výběr spolupracovníků „málo respektoval věcná kritéria a spíše prosazoval prezidentu osobně a politicky přijatelné osoby.“ (KLOKOČKA, 2009, op. cit., s. 18); Podle Pavla Rychetského tak mohl navenek tento výběr spolupracovníků působit tak, že hlavní kvalifikaci pro členství v tomto sboru spočívala v tom, „že chodí hrát tenis na stejné kurty, na kterých hraje pan prezident.“ (NĚMEČEK, RYCHETSKÝ, 2011, op. cit., s. 233).

²⁹⁶ Podle Klause by podobná předjednávání v konečném důsledku znamenala, „že kandidáty vybírá Senát.“ (Rozhovor s Václavem Klausem. *BBC Czech.com* [online]. 2003 [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/interview/story/2003/12/031218_klaus.shtml). Na výtky směřované k absenci takového předjednávání reagoval Klausův mluvčí Petr Hájek takto: „Měl by snad se Senátem jednat o politickém obchodu? Nedovedu si představit, o čem by to jednání bylo.“ (Senát opět odmítl pustit Pejchala do Brna. *iDNES.cz* [online]. 2003 [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/senat-opet-odmitl-pustit-pejchala-do-brna-f1k-/domaci.aspx?c=A030807_134016_domaci_has); Naopak podle tajemníka Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury Jana Kysela prezident Klaus své kandidáty se Senátem, resp. s jeho předsedou, konzultoval (KYSELA, 2004, op. cit., s. 138).

²⁹⁷ Neshody mezi prezidentem Klausem a Senátem tak způsobily znemožnění činnosti Ústavního soudu jako takového. Senát se tímto ostatně zabýval v rámci jedné ze svých schůzí, kde přijal usnesení, které vyzývalo prezidenta Klause k urychlenému předložení kandidátů. Senátor Bárta toto prezidentovo jednání dokonce považoval za jednání, které by se dalo kvalifikovat jako chování zapříčiňující velezradu. Paradoxní je, že takovouto ústavní žalobu by Ústavní soud v tehdejšímu počtu nemohl projednávat. Podle senátora Bártu se tak nenabízí jiné řešení než použití práva na odpor. Dobré dodat, že Klausovo chování týkající se nenavržení kandidátů se skutečně stalo jedním z předmětů ústavní žaloby, která byla proti němu podána. Ústavní soud však toto řízení zastavil, a to z důvodu, že prezident Klaus již úřad prezidenta republiky v době projednávání nezastával (viz Pl. ÚS 17/13).

představ, označil též za „*aktivistický levicově pokrokový*“ a směřující „*ke přebudování společnosti podle představ levicových ideologů*.“²⁹⁸

Také Miloš Zeman vytvořil pro výběr a selekci kandidátů na funkci soudce Ústavního soudu jistý poradní sbor. Jeho členové prezidentovi nabídli nejen obsáhlý seznam kandidátů,²⁹⁹ ale taktéž se účastnili konzultací s kandidáty u prezidenta republiky, načež k osobě kandidáta zaujímalí stanoviska.³⁰⁰ Mezi osoby, které patřily do prezidentova užšího poradního sboru, prezident označil např. trojici předsedů vrcholných soudů.³⁰¹

Z hlediska působení mimoprávních (zejména politických vlivů) je však podstatné, že analýza praxe prezidentů ukazuje, že se dosud žádný z nich nepokusil o „ovládnutí“ Ústavního soudu tím, že by Senátu předkládal toliko názorově spřízněné kandidáty, resp. kandidáty reprezentující určitý ideologický proud. Tato skutečnost může mít ovšem několik příčin. V prvé řadě může jít o upřímné přesvědčení, resp. odraz politické kultury, že Ústavní soud má být z hlediska ideologického či hodnotového nastavení jeho soudců složen vyváženě. Je však možné i to, že se dosavadní prezidenti chovali do jisté míry strategicky. S ohledem na složení Senátu totiž mohou odhadovat, nakolik „ideologicky nabitě“ složení Ústavního soudu je ještě realistické prosazovat a tomuto odhadu mohou přizpůsobit své chování. Třetím důvodem pak může být, že v České republice – s ohledem na relativně úzký okruh kandidátů, kteří splňují nejen formální, ale i jisté neformální podmínky pro jmenování soudcem Ústavního soudu (tj. jisté profesní renomé, úspěchy v dosavadní právníčské činnosti apod.) – je obtížné nalézt dostatečný počet kandidátů,

²⁹⁸ Stanovisko IVK ke dni 26. 7. 2017: Pozor na Ústavní soud. *Klaus.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/4143>

²⁹⁹ „*Pavel Rychetský: Pan prezident dostal z různých míst seznam možných kandidátů v této republice. Redaktor: Na vašem seznamu tato čtveřice byla? Pavel Rychetský: Ty návrhy by stačily na obsazení několika ústavních soudů. Úkolem prezidenta bylo, aby z těchto mnoha různých návrhů vybral ty pravé.*“ (Česká televize. Otázky Václava Moravce s Pavlem Rychetským. *Otázky Václava Moravce* [online]. 2013 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/213411030500428/titulky#t=30m40s>).

³⁰⁰ SLÁDEČEK, 2016, op. cit., s. 927.

³⁰¹ Jmenovitě se jednalo o předsedu Ústavního soudu Pavla Rychetského, předsedu Nejvyššího správního soudu Josefa Baxu a předsedkyni Nejvyššího soudu Ivu Brožovou (později Pavla Šámala). Svě kandidáty však konzultoval i s nejvyšším státním zástupcem Pavlem Zemanem, veřejnou ochránkyní práv Annou Šabatovou či předsedou České advokátní komory Martinem Vychopněm. Později podle svých slov nahradil představitele Nejvyššího soudu za zástupce Soudcovské unie. Mělo tak dojít po rozhodnutí Nejvyššího soudu ohledně imunity exposlanců Fuksy, Šnajdra a Tluchoře.

kteří by takové podmínky splňovali a zároveň byli „adekvátně“ ideologicky orientovaní. Konečně je pak možné vycházet i z předpokladu, že prezidenti (přínejmenším někteří a v určitých fázích) vycházeli z legalistického chápání činnosti Ústavního soudu. V takovém případě by jednoduše měli za to, že u soudu, který rozhoduje na základě práva, na personálním složení tolik nezáleží. Konec konců i shora citovaná³⁰² vzpomínka Vladimíra Klokočky naznačuje, že Václav Klaus si význam a povahu rozhodování Ústavního soudu jednoduše neuvědomoval či nepřipouštěl. Pozdější shora citované výroky Václava Klause i vývoj jeho „kooperace“ se Senátem však naznačují, že toto „podcenění“ Ústavního soudu, resp. nedocení politických rozměrů a dopadů jeho fungování, rozhodně nemělo dlouhého trvání. Miloš Zeman již – s ohledem na tuto změnu v reflexi Ústavního soudu – v žádném případě „nevědomý“ být nemohl. Vzhledem k tomu, že význam Ústavního soudu vstoupil (i s ohledem na některé jeho politicky výbušné nálezy) do obecného politického povědomí, bylo by naivní očekávat, že příští prezidenti republiky budou tyto skutečnosti ignorovat.

Z hlediska výzkumu mimoprávních vlivů ve jmenovacím procesu je však bohatší **senátní fáze**. V jejím rámci lze hovořit v podstatě o třech dílčích etapách. První etapou – jež však není právní úpravou předvídána a má charakter spíše neformální – je setkání navržených kandidátů se senátory v rámci senátorských klubů. Tato fáze je pro vnějšího pozorovatele velmi obtížně průhledná, lze však usuzovat, že právě zde se mohou šance kandidáta „tvořit či ničit“. Druhou fází je pak projednávání kandidátů ve výborech, konkrétně v ústavně-právním výboru a výboru petičním, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu. Třetí fází je pak samotné projednávání a konečné hlasování na plenární schůzi. V porovnání s výstupy ze schůzí lze konstatovat, že právě díky jisté uzavřenosti (tedy nepořizování veřejně dostupných stenozáznamů či absence kamer) jsou výbory místem, kde probíhá hlubší a podrobnější debata i na kontroverznější a citlivější témata, u kterých může být žádané, aby byla zachována určitá míra proporcionality mezi veřejným zájmem a potřebou se o kandidátovi dozvědět co možná nejvíce. Kandidáti se však nepředstavují jen tam. Nemůžeme zamlčovat ani trvale rostoucí roli senátorských klubů, kam se přesouvá stále větší část diskuze. Diskuse s kandidáty

³⁰² Viz poznámku č. 288.

na soudce Ústavního soudu v rámci senátorských klubů jsou však ještě méně transparentní, než tomu je v případech jednání ve výborech, a je tak velmi složité dostat se k jakýmkoliv použitelným datům. Důležitou roli mohou kluby hrát z hlediska ideologického vyvažování soudu³⁰³ a jejich jednání jsou taktéž považovány za méně formální než v případech výborů.³⁰⁴

Nejvíce dostupných informací stran praxe Senátu lze tak získat prostřednictvím analýzy stenozáznamů ze schůzí Senátu. Debaty stran jednotlivých kandidátů na soudce Ústavního soudu, jež v Senátu (či před rokem 1996 v Poslanecké sněmovně) probíhaly, lze obecně označit za velmi nerovnoměrné. Zatímco některé kandidatury prošly zcela bez diskuse, u jiných naopak probíhala poměrně rozsáhlá debata, která však nesledovala žádnou standardizovanou strukturu.

Přesto však lze zobecnit, že dotazy na kandidáty na soudce Ústavního soudu, potažmo navazující debata o nich mezi senátory, se týkaly následujících témat:

- a) životní a profesní etapy kandidáta, specificky pak členství v KSČ,
- b) společenské a politické problémy a politickofilosofické nastavení kandidáta,
- c) hodnocení vybraných rozhodnutí Ústavního soudu,
- d) výklad jednotlivých základních lidských práv, Listiny či Ústavy,³⁰⁵
- e) přiblížení kandidátovy představy o roli Ústavního soudu, vztah a prioritizace jednotlivých Ústavním soudem vybudovaných doktrín,
- f) zhodnocení vlastního přínosu či profesní vklad Ústavnímu soudu,
- g) motivy pro výkon funkce soudce Ústavního soudu,
- h) způsob výkonu funkce soudce Ústavního soudu.

Z hlediska potenciálního působení působení mimoprávních vlivů v rámci jmenovacího procesu jsou přitom zjevně nejpodstatnější kategorie a) až d).

³⁰³ KOSARĚ, VYHNÁNEK, 2016, op. cit., s. 201.

³⁰⁴ ONDŘEJKOVÁ, Jana. Výběr soudců Ústavního soudu ČR. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 11, s. 945–958, s. 951 (v poznámce pod čarou č. 57).

³⁰⁵ Eliška Wagnerová potvrzuje, že dotazy na tato témata na výborech padaly: „Proto jsem vždy považovala za legitimní konfrontovat kandidáty např. s otázkami výkladu jednotlivých základních práv, stejně jako ptát se na jejich názory na určitá rozhodnutí Ústavního soudu, která měla ve veřejnosti rozporuplný ohlas. Ostatně, z vlastní zkušenosti vím, že v dřívějších letech byly tyto otázky v senátních výborech kladeny a nikdo se nad jejich legitimitou nepozastavoval.“ (WAGNEROVÁ, Eliška. Reflexe práce v Senátu. In: KYSELÁ, Jan. *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 39–45, s. 44–45).

Tyto dotazy, zejména dotazy na politickou orientaci, jsou mezi senátory chápány rozporuplně. Zatímco podle senátora Miroslava Škalouda mohou být podobné otázky nemístnou „*lustrací názorů na bytostně politické záležitosti*“³⁰⁶, jiní jako např. senátor Jiří Dienstbier naopak tvrdí, že otázky na bezplatnou právní péči, školné atd. jsou legitimní a úzce se vztahující k lidskoprávní materii. Spíše než o filosoficko-politickou korelaci s kandidátem senátoru Dienstbierovi podle jeho slov více záleží na schopnosti kandidáta své názory řádně odůvodnit.³⁰⁷

Pokud jde diskusi o politické orientaci a hodnotovém nastavení kandidátů, dá se vysledovat určitý rozdíl mezi projednáváním kandidátů, kteří v minulosti působili v politice, a kandidáty ostatními. Příkladem projednávání kandidatur bývalých politiků mohou být kandidatury Miloslava Výborného, Pavla Rychetského či Zdeňka Koudelky.

Miloslav Výborný před Senát předstupoval jako velmi zkušený politik, a stal se tak předmětem první důkladnější debaty horní komory o vhodnosti jmenování bývalého politika ústavním soudcem. Takové debaty, kterou Poslanecká sněmovna zažila již před necelými deseti lety. Výborný již ve svém úvodním projevu upozorňoval, že „*není možné, aby se člověk vzdal svých názorů*.“ Dodal však zároveň, že nebude žádnou „*pákou názorů jakékoliv politické strany* (...)“³⁰⁸

Senátorka Zuzana Roithová, v té době místopředsedkyně KDU-ČSL, společně právě s Miloslavem Výborným hovořila o tom, „*že nezávislost v čisté podobě ve skutečnosti neexistuje*“, protože každý vycházíme z určitého prostředí, které nás utváří. Rizikové by podle ní bylo, kdyby senátoři nevěděli, jaké to prostředí je a jak se v něm kandidát pohyboval. To však podle ní není případem

³⁰⁶ Senátor Miroslav Škaloud: „*Já jsem získal dojem, že otázky, byť byly zcela legitimní, byly jakousi lustrací názorů na bytostně politické záležitosti, aspoň od některých účastníků. A svědčí o tom také výsledek doporučení tohoto výboru, kdy jeden kandidát nebyl doporučen.*“ (Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 11. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 20. 6. 2013 [jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Kateřiny Šimáčkové, Ludvíka Davida, Pavla Rychetského a Miloslava Výborného]. *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 14. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/hlasovani?action=steno&O=9&IS=5094&D=20.06.2013#b14143>).

³⁰⁷ Senátor Jiří Dienstbier: „*Ve svém projevu taktéž narážel na projednávání kandidáta Filipa, jehož postoj k bezplatnosti vzdělávání na veřejných vysokých školách byl, zcela v rozporu s názorem senátora. Přijal ji však pro fakt, že na ni měl kandidát jasný a fundovaný názor.*“ (stenozáznam z 1. dne 11. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 20. 6. 2013, op. cit.).

³⁰⁸ Stenozáznam z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003, op. cit.

Miloslava Výborného,³⁰⁹ který sklízel chválu ze všech stran. Senátor Petr Pithart se o něm vyjádřil jako o člověku, kterého doprovází „*doslova úctyhodná kariéra člověka, který nemůže být zaslepeným straníkem ani podezřelým ministrem.*“ Podle senátora Falbra se na české politické scéně „*pohybuje tak málo úzkostlivě slušných a čestných lidí*“, jakým je právě poslanec Výborný. Řeč se také stočila k tomu, jaké výhody může politik do rozhodovací činnosti soudu přinášet.³¹⁰

Rozprava se však soustředila i na rizika kandidatur bývalých politiků. Obavy směřovaly zejména k tomu, aby Ústavní soud přílišným zapojováním politiků nepřestal být „*hrází politiky, ale jejím prodloužením*“³¹¹ či aby nedocházelo k nárůstu politických dohod.³¹² Další kritický hlas připojila senátorka Helena Rögnerová, která informovala ostatní, že její klub „*je zásadně proti jmenování aktivních politiků do funkcí Ústavního soudu*“, i když v tomto případě učiní

309 Ibid. Senátorka Zuzana Roithová: „(...) chtěla bych říci, že nezávislost v čisté podobě ve skutečnosti neexistuje. Každý vychází z nějakého prostředí a pro nás při rozhodování je naopak velkým problémem, když nevíme, jak se v tom prostředí, odkud pochází, které ho formovalo během jeho dlouhých let života, jak se v něm pohybovalo. O některých to víme, o některých nikoliv. O tom, v jakém prostředí, ze kterého kandidát Výborný pochází, se pohyboval, víme hodně, a proto můžeme s docela čistým svědomím, každý podle svého vědomí, rozhodovat.“

310 Ibid. Senátor Zdeněk Bárta: „(...) velká řada přijímaných rozhodnutí Ústavního soudu je výsostně politické povahy, a bývalí politici do rozhodování mohou vnést speciální znalost prostředí, ve kterém posuzované normy vznikají, a mohou v rozhodovacím procesu svou orientaci v tomto prostředí politiky pomoci při řešení kauz s politickými konotacemi. Jsem přesvědčen, že politici paradoxně mohou do rozhodování Ústavního soudu vnést i prvek jisté odvahy vzepřít se převládající společenské poptávce v té či oné kauze politické povahy a rozhodnout se nepopulisticky a proti této poptávce. Jako příklad bych zcela subjektivně uvedl po mém soudu příkrvené rozhodnutí našeho Ústavního soudu ve věci platnosti Benešových dekretů, rozhodnutí, které po mém soudu jen pomohlo zabetonovat řadu komunistických mýtů o naší válečné a poválečné historii.“

311 Ibid. Senátor Jiří Stodůlka: „Nedomnívám se totiž, že kandidát přicházející z aktivní politiky je bez dalšího zaměnitelný s kandidátem přicházejícím z advokacie nebo z jiné právnické profese. Ústavní soud totiž svou činností mj. vymezuje prostor politiky, resp. odděluje každodenní politiku od sféry ústavnosti. Byl-li by složen z lidí, kteří by nepřerušili těsné spojení s politickými stranami, přestane plnit svou funkci. Nebude hrážet politiky, ale jejím prodloužením. Nebude limitovat moc parlamentní většiny, ale bude se jí podřizovat. Riziko, že by se Ústavní soud stal baštou třeba advokátů, v tomto kontextu jistě nepůsobí tak hrozivě.“

312 Ibid. Senátor Jan Ruml: „Problém účasti politiků při kandidatuře do takto významných institucí, jako je Ústavní soud, tkví v tom, že může účast politiků v tomto procesu znamenat i jisté politické dohody, protože politici vždycky pocházejí z nějakých politických stran, a máme obavy z těch politických dohod, protože ty mohou být na úkor kvality v tomto případě Ústavního soudu.“

výjimku. Zároveň také varovala před možností opakovaného jmenování.³¹³ Ironií osudu je, že zrovna rizika tohoto prvku se poprvé a naplno projevila o deset let později, kdy Senát znovu jednal o vyslovení souhlasu právě se jmenováním Miloslava Výborného. O tom však až později. V tomto případě Miloslav Výborný, s poměrně širokou podporou, uspěl.

Dalším kandidátem, který byl pro svou politickou minulost mnohými vnímán jako rizikový,³¹⁴ byl Pavel Rychetský.³¹⁵ V souvislosti s ním vyvstala otázka, zda není ohrožena jeho nezávislost a nestrannost, když bude muset jako bývalý politik a ministr posuzovat zákony, na kterých se sám podílel. Pokud by se před něj na Ústavní soud tyto zákony dostaly, „*těžko jej ve své nové roli označí za protiústavní*“ řekl v této souvislosti senátor Jiří Stodůlka. I přesto, že taková činnost pro soudce Ústavního soudu není překážkou, nechal se Pavel Rychetský slyšet, že tam, kde byl předkladatelem zákona, by bylo vhodné se nechat vyloučit pro podjatost. „*[Č]lověk se v takovém případě u svého, promiňte mi, dítěte, nemůže cítit zcela nepodjatý.*“³¹⁶ zdůvodnil svůj postoj.

³¹³ Ibid. Senátorka Helena Rögnerová: „*Klub Nezávislých je zásadně proti jmenování aktivních politiků do funkcí Ústavního soudu. Zároveň v debatě nikdo ze členů neměl žádné vyhrady, naopak si velmi vážím odborných a jiných, hlavně morálních kvalit pana Miloslava Výborného. Ale klub by byl hrozně rád, aby on byl tou výjimkou, která potvrdí pravidlo a ne aby byl tím, kdo otevře zpolitizování Ústavního soudu a bude znamenat další jmenování všech nyní aktivních politiků jednotlivých stran. Zároveň bych chtěla říci, že mě jako členku Komise pro Ústavu a parlamentní procedury mrzí, že jsme nedokázali prosadit změnu Ústavy v článku týkající se jmenování soudců a zajistit jejich delší funkční období, ale bez možnosti opakování. Ale tak, jako jsme zde bovořili o tom, že nemůžeme být politická příslušnost jakousi absolutní diskriminací, tak zároveň, když jsme nezměnili Ústavu, tak těžko můžeme dnes říci, že nebudeme hlasovat pro opakované jmenování nynějších ústavních soudců.*“

³¹⁴ Nebezpečí z jeho jmenování vnímala i jedna z nejvýznamnějších postav „prvního“ Ústavního soudu Vladimír Čermák. Ten jej označil za politika s averzí k Ústavnímu soudu, který na právo názírá jako na instrument bez jakéhokoliv hodnotového hlediska. O jistých pochybnostech a nedůvěře tehdejších ústavních soudců ohledně jeho jmenování se ostatně vyjádřil i sám Pavel Rychetský (NĚMEČEK, RYCHETSKÝ, 2011, op. cit., s. 203–207).

³¹⁵ Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 8. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 16. 7. 2003 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Vojena Güttlera, Pavla Holländera, Aleše Pejchala a Pavla Rychetského). *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssnat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2579&T=100#st100>

³¹⁶ Ibid. Kandidát na ústavního soudce Pavel Rychetský: „*Chtěl bych říci, že tam, kde jsem byl předkladatelem zákona, i když zákon o Ústavním soudu říká, že nejde o konflikt zájmů, bych samozřejmě jako soudce Ústavního soudu nepovažoval za možné jednat o ústavnosti takového zákona a myslím si, že by bylo na místě vyloučit se, protože člověk se v takovém případě u svého, promiňte mi, dítěte, nemůže cítit zcela nepodjatý.*“

I v případě Pavla Rychetského byla vyzdvihována jeho odbornost, pracovitost a veřejné vystupování, a to zejména z úst senátora Petra Smutného, předsedy senátorského klubu ČSSD. Ten přednesl poměrně dlouhý projev plný pozitiv a chvály, jež kandidáta kvalifikují pro funkci ústavního soudce.³¹⁷ Senátor Mejstřík se na tuto věc díval z opačného konce. Rychetský by podle něj vzhledem k jeho zkušenostem a odbornosti pro Českou republiku „udělal víc a byl by prospěšnější, kdyby zůstal ministrem spravedlnosti a pokračoval ve svém rozdělaném díle.“ Jako jeden z důvodů, proč na nabídku funkce soudce Ústavního soudu kývl, uvedl Pavel Rychetský mj. svůj věk: „[O]d čtyřka za měsíc mně bude šedesát let“, začal. „Jak víte, funkční období Ústavního soudu je na deset let a za dalších deset let buď nebudu žít, nebo bych nebyl zpusobitý, to otevřeně přiznávám, se o takovou nominaci ucházet.“³¹⁸ Pavel Rychetský se však o opětovné jmenování ucházel o deset let později znovu, a i přes vědomí senátorů o tom, že nemá v plánu na Ústavním soude zůstat po celé funkční období,³¹⁹ mu senátoři v roce 2013 dali svůj opětovný souhlas.

Kandidátem, jehož projednávání bylo jedním z nejbouřlivějších v historii, byl Zdeněk Koudelka.³²⁰ Jeho životní historie byla úzce spjata s ČSSD. Skoro jako by tím navrhující prezident vysílal jakýsi vzkaz Senátu, resp. ČSSD, která tehdy v horní komoře držela většinu. Tomu by ostatně napovídalo i vyjádření, ve kterém uvedl, že by ho velmi zajímaly argumenty, pro které by senátoři z ČSSD „zamítali svého dlouholetého, mimořádně kvalitního poslance“.³²¹ Tehdejší

³¹⁷ Ibid. Senátor Petr Smutný: „Není totiž pochyb, že Pavel Rychetský svým osobním životem před listopadem i po listopadu 1989, svou odbornou erudicí, svým chováním, vystupováním a zejména svými pracovními výsledky skýtá záruku, že bude dobrým ústavním soudcem. Došel-li k tomuto závěru prezident Václav Klaus, který se v minulosti dost často politicky vymezoval i proti Pavlu Rychetskému, pak by sám tento fakt měl být jedním z motivů pro rozhodnutí ANO.“

³¹⁸ Ibid.

³¹⁹ ŠULCOVÁ, Helena. Pavel Rychetský ve Dvaceti minutách Radiožurnálu. *Rozhlas.cz* [online]. 2016 [cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetiminut/_zprava/1580968

³²⁰ Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25. 4. 2012 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Zdeňka Koudelky). *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4786&D=25.04.2012>

³²¹ Prezident Václav Klaus: „Se Senátem jsem o tom nejednal, ale s velkým zájmem bych sledoval argumenty senátorů, kde domínuje ČSSD, že by zamítali svého dlouholetého, mimořádně kvalitního poslance, to by mě skutečně velmi zajímalo, jakým způsobem by se k tomu postavili.“ Srov. Klaus má nového koně na ústavního soudce: Koudelku. *E15.cz* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <https://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/klaus-ma-noveho-kone-na-ustavniho-soudce-koudelku-748221>

předseda ČSSD Bohuslav Sobotka se však již před jeho samotným projednáním nechal slyšet, že by jeho strana „navrhovala jiné kandidáty na ústavní soudce než prezident“.³²² A celé jednání tak mohlo začít. Právě z projevu na této schůzi lze dle našeho názoru nejlépe vysledovat a popsat obavy senátorů z toho, zda se kandidát dokáže oprostít od své politické minulosti a zda je způsobilý ochrany zájmů a cílů Ústavního soudu na úkor zájmů politických.

Velmi diskutovaným bylo Koudelkovo autorství koeficientu pro přepočítávání hlasů na mandáty v rámci novely volebního zákona v době opoziční smlouvy, ke kterému se později i ve své obhajobě přihlásil.³²³ Právě v období opoziční smlouvy, které měl být Koudelka podle senátorky Jiřiny Rippelové „výraznou postavou“, zakořenily příčiny „rozežírání české politiky kmetrovskými praktikami, klientelismem“.³²⁴ Kandidát byl v Senátu vnímán taktéž jako osoba spojená s kauzou tzv. justiční mafie a další výtky směřované k jeho osobě byly předmětem jednání ústavně-právního výboru.³²⁵ S dopisem Jana Urbana vystoupil senátor Jaromír Štětina. V něm autor upozorňoval na neetické a korupční jednání Koudelky, kvůli kterému na něj podal trestní oznámení. V dopise zároveň žádal o odložení hlasování ohledně kandidáta Koudelky. Za nevysholení souhlasu kandidátovi plédovala i Veřejnost proti korupci.³²⁶ Výrazně proti Koudelkovi vystoupil také Petr Pithart. „Docent Koudelka totiž

³²² SVOBODOVÁ, Ivana. Zkouška Koudelkou. *Respekt.cz* [online]. 2012 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2012/11/zkouska-koudelkou>

³²³ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25. 4. 2012, op. cit. Kandidát Zdeněk Koudelka: „Niméně se hlásím k tomu, že například volební dělitel, který tady byl použit, byl v podstatě navržen mnou a je to volební dělitel, který se dodnes používá v zákoně o volbách do krajů. Co je na krajských volbách nedemokratického? Byl někdy od zavedení krajů návrh na to, aby volební dělitel jako něco špatného byl zrušen? Nepamatuji se, ani z Poslanecké sněmovny, ani ze Senátu takový návrh nevyšel.“

³²⁴ Ibid.

³²⁵ Ty směřovaly zejména k jeho aktivitě přílepkování a událostem spojenými s vyrovnáním ČR se společností Diag Human. Vyčítáno mu taktéž bylo jeho spolupodílení se na zákoně o exekutorech a činnost spojená s náměstkováním nejvyšší státní zástupkyně Renaty Vesecské. Přípomínky se týkaly i jeho odborné a publikační činnosti, zejména Koudelkovy habilitační práce či pochybnostem kolem jeho časopisecké publikační činnosti.

³²⁶ Veřejnost proti korupci vyzývá senátory, aby nesouhlasili se jmenováním Zdeňka Koudelky ústavním soudcem. *Britské listy* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/63165-verejnost-proti-korupci-vyzyva-senatory-aby-nesouhlasili-se-jmenovanim-zdenka-koudelky-ustavnim-soudcem.html>

*příliš vychází vstříc politikům.*³²⁷ uvedl hned na začátek svou největší obavu. „K tomu, že straníte aktuálním držitelům moci před jejím omezením, se totiž nelze dost dobře přiznat. To lze jen dělat a doufat, že to bude jednou oceněno, třeba při volbě ústavním soudcem.“³²⁸ řekl senátor Pithart směrem ke Koudelkovi.

Senátor Dryml, který vystoupil na obhajobu Zdeňka Koudelky, ve svém projevu odsuzoval „kádrování“, kterého se měli dopouštět senátoři, když v případě Koudelky posuzovali něco více než jen zákonně stanovené požadavky, které kandidát splňuje. Všechny jiné na něj kladené nároky podle něj představují

³²⁷ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25. 4. 2012, op. cit. Senátor Petr Pithart: „*Docent Koudelka totiž příliš vychází vstříc politikům. Dvěma nejsilnějším politickým stranám v době platnosti smlouvy, která se drze nazývala opoziční, ačkoliv opozici měla provždy zlikvidovat, vyšel vstříc, když hodlaly změnit pro sebe výhodně volební systém. A přitom i poslanci ne docenti po straně říkali no, je tu problém, ale ústavně se to vyřeší až potom. Tehdy jim byl ochotně k službám. Ke spoluautorství novely volebního zákona, který Ústavní soud z větší části zrušil, se hlásil a hlásil. Pro mě osobně by toto už stačilo, abych mu dnes nedal hlas. Jistě, já nebájam princip poměrného zastoupení, ale zpusob, jakým byl nelegitimně prosazován. Volební zákony se samozřejmě mohou měnit, ale jen ústavně konformní cestou. Když se pak většina stran ve sněmovně rozhodla, že si zkrátí volební období, prostě proto, že se jim to jevílo momentálně výhodně, docent Zdeněk Koudelka, jejichž jménem ústavní akt hájil, ačkoliv většině ústavních soudců a také radě z nás se jeví jako naprosto nepřijatelný, protože obešel Ústavu, jako kdyby neexistovala, na čemž nic nezměnilo, že jej tehdy většiny v obou komorách označily za zákon ústavní. Přidat adjektivum ke slovu zákon, to umí opravdu každý, na to nemusíte být docenty. To však ještě z aktu čiré opportunity nedělá součást Ústavy. Součástí, která by měnila či doplňovala tak, jak Ústava sama říká. A přitom tehdy v Senátu, dobře si to pamatujete, už několik let ležel návrh ústavního zákona, který zkrácení volebního období ústavní cestou umožňoval.*“

³²⁸ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25. 4. 2012, op. cit. Senátor Petr Pithart: „*Pan docent Zdeněk Koudelka obhajuje nejen problematické, ale i po mém soudu neústavní kroky prezidenta s důsledností, která nemůže než vzbudit pozornost. Napsal o prezidentském úřadu u nás celou knihu a současný prezident republiky si v předmluvě pochvaluje, že autor ospravedlňuje všechny jeho kroky, které jimi problematizují. Troufám si tvrdit, že kdyby takovou knihu napsal kdokoliv jiný, neodvážil by se přijmout nabídku chvalořečeného kandidovat k Ústavnímu soudu do Brna. To je alespoň pro mne silná káva. Někdo by možná řekl chucpe. Pan prezident nemá u nás dnes lepšího obhájce. Kdyby bylo docela podle představ pana docenta, měli bychom tu možná za čas poloprezidentský a možná také prezidentský systém. Těmto třem vybraným situacím je to společné, že docent Zdeněk Koudelka je zkrátka k máni. Je na straně potřebných politiků, kteří mají moc, nikoliv na straně nebohé Ústavy, která se sama bránit neumí. I když on by jistě dokazoval, že tomu tak není. K tomu, že straníte aktuálním držitelům moci před jejím omezením, se totiž nelze dost dobře přiznat. To lze jen dělat a doufat, že to bude jednou oceněno, třeba při volbě ústavním soudcem. Je tedy mým hlubokým přesvědčením, že docent Koudelka je ústavním odborníkem, který je bobužel až příliš k dispozici politiké moci. K dispozici bobužel i těm politikům, kteří, jsou-li dost silní, či arogantní, si troufají Ústavu porušovat či obcházet. To je oršem podle mého kontraindikace, k roli ústavního soudce, i kdyby se kandidát habilitoval na těch úplně nejlepších právnických fakultách světa. Ústavní soudce by měl být něco jako rytíř, ochránitel, k dispozici Ústavě, a naopak neměl by být tak nápomocen politikům, jak on podle mého názoru je.*“

záležitosti politické, věc osobních sympatií či antipatií.³²⁹ Koudelkovu stranicou příslušnost nechápal jako problém. Naopak jej kvůli chladnému vztahu svých spolustraníků překvapilo, „*jak se ČSSD chce odvděčit některým svým dlouhodobým členům.*“ Senátor Dryml vystoupil opakovaně: „*Nevyčítám nikomu, že má jiný názor. Prostě tak to je, takový je život. Je to o tom, že to je ta demokracie. A já jsem rád, že můžeme tady všichni vyjádřit své názory, jeden soubhlasný, jeden nesoubhlasný. Život je ale také o tom, že všichni děláme chyby (...) pokud chceme být tak nekompromisní, tak skutečně tak jedněme. A ne, aby něco za nás říkalo slova a něco jiného za nás říkaly naše činy.*“ Z jak hlubokého vnitřního přesvědčení tento proslov vycházel, se mohli ostatní přesvědčit už při projednávání kandidáta Jiřího Nykodýma.

Podle prezidenta Klause představovalo vyjádření nesouhlasu s kandidátem Koudelkou potvrzení toho, že podle něho jde senátorům „*o politický soubor, a ne o kvalitu, vybavení Ústavního soudu.*“³³⁰ Taktiku sociální demokracie, která měla tehdy v Senátu převahu a které se snažil jít návrhem Koudelky na ruku, označil za dětinskou.³³¹ Zdeněk Koudelka se stal posledním návrhem, který prezident Klaus Senátu předložil.

Politická angažovanost však může být vytýkána i kandidátovi, který formálně v žádné straně nepůsobil. To byl případ Vlasty Formánkové, která se v roce 1996 zapojila do senátní volební kampaně tím, že na oficiálních propagačních materiálech vyjadřovala podporu kandidátovi ODS.³³² To vše z křesla předsedkyně Okresního soudu v Plzni. To se stalo předmětem kritiky senátora Martina Mejstříka, podle kterého mohlo toto konání ohrožovat důvěru v soudnictví. „*I soudce je občan a má právo na politický názor*“ kontroval naopak senátor Karel Schwarzenberg. Podezření z propojenosti kandidátky s ODS bylo o to silnější, že Vlastu Formánkovou navrhl prezidentu Klausovi senátor

³²⁹ Ibid. Senátor Vladimír Dryml: „*Jasně jsme zjistili, že nároky na ústavního soudce kolega Koudelka splňuje. Vše ostatní je záležitost možná politická, možná záležitost osobních antipatií nebo sympatií, záležitost politická.*“

³³⁰ Senátoři se zachovali nedůstojně, zlobí se kvůli Koudelkovi prezident. *iROZHLAS.cz* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/senatori-se-zachovali-nedustojne-zlobi-se-kvuli-koudelkovi-prezident_201204252111_mtaborska

³³¹ Ibid.

³³² Stenozáznam z 4. dne 7. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 4. 8. 2005, op. cit. Vlasta Formánková však tuto podporu vnímala jako čistě osobní a ne politickou, když uvedla: „*Podpora bývalého pana senátora Kulhánka byla podporou osobní, nikoli politickou. V Plzni si ho vážili a váží hodně lidí bez ohledu na to, zda jsou straníci, nebo nestraníci.*“

za již zmíněnou stranu – Jirí Šneberger.³³³ Ten však později jakýkoliv vztah mezi kandidátkou a ODS popřel. Její kandidatura se podle jeho slov opírala o širokou mezistranickou plzeňskou shodu.³³⁴ Vlasta Formánková byla bez ohledu na zmíněné výhrady Senátem schválena.

Jako nevhodnou vnímali senátoři politickou minulost i v případě kandidáta Aleše Pejchala.³³⁵ Ten však už, na rozdíl od předešlé kandidátky, neuspěl, a stal se tak historicky prvním Senátem odmítnutým kandidátem.

Specifickým problémem v historii jmenování soudců Ústavního soudu bylo i členství v KSČ. To však zpravidla nebylo považováno ani tak za příznak určitého politického nastavení, jako spíše za doklad o morální (ne)způsobilosti kandidáta. „[K]uriózní situace“,³³⁶ jak ji sám poslanec Jirí Šolér označil, nastala při projednávání první čtrnáctky kandidátů na soudce Ústavního soudu. Zde totiž před poslanci ležel návrh zákona o protiprávnosti protikomunistického režimu a zároveň dva kandidáti,³³⁷ kteří podle poslance

³³³ Ibid. Senátor Jirí Šneberger: „Někdy na jaře se mě a dalších lidí prezidentská kancelář zeptala, zda nevím o vhodném kandidátovi na ústavního soudce. Doporučil jsem jim paní Formánkovou, prezident si ji vybral a požíval na Hrad.“

³³⁴ Ibid. Senátor Jirí Šneberger: „Pan prezident mě oslovil prostřednictvím své Kanceláře nikoliv jako senátora, jako člena ODS, ale jako bývalého primátora, který deset let dělal komunální politiku v Plzni. Oslovil mě také proto, že jsem byl po těchto deset let komunální politiky v Plzni znám tím, že předešlým uplatněním odbornou způsobilost a poté až stranické členství. Navržením paní doktorky Formánkové jsem konzultoval i s politickou reprezentací Plzně a Plzeňska, nikoliv s ODS. Pokud byste se v Plzni dotázal, její kandidaturu podporují i jiné politické subjekty. Ona není kandidátkou ODS, ona je kandidátkou Plzeňska, protože v Plzni ji lidé znají a lidé si ji tam váží. Projevila to i v několika humanitárních organizacích, kde pracuje, má vysoký morální kredit. Nechci, aby paní doktorka Formánková, a je mi líto, že tomu tak je, pane kolego, byla vnímána jako kandidátka ODS. Skutečně tomu tak není a doufám, že mi věříte a že vám i v budoucnosti dokážu, že se mé aktivity nemusí vždy ubírat jen stranickým směrem. Děkuji.“

³³⁵ Stenozáznam z 1. dne 8. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 16. 7. 2003, op. cit.

³³⁶ Poslanec Jirí Šolér: „Proto jsem byl nepřijemně překvapen, když letným nablédnutím do materiálů navržených soudci jsem objevil dva, soudruha Pavla Holländera a soudruha Vladimíra Klokočku, kteří oba byli členy této organizace, která u nás tak silně devastovala hodnoty. Dominávám se, že tyto kandidáti nejsou na takové morální výši, aby mohli být dobrými členy Ústavního soudu.“ (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Stenozáznam z 11. schůze jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 8. 7. 1993 [Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Ivy Brožové, Vojtěcha Cepla, Vladimíra Čermáka, Vojena Gütlera, Miloše Holečka, Pavla Holländera, Vladimíra Jurky, Zdeňka Kesslera, Vladimíra Klokočky, Pavla Matese, Vladimíra Paula, Ireny Pelikánové, Antoníny Procházky a Vlastimíla Ševčíka]. PŠP.cz [online]. 1993 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/011schuz/s011011.htm>).

³³⁷ Jednalo se o Pavla Holländera a Vladimíra Klokočku. O obou těchto kandidátech poslanec Šolér hovořil jako o „soudruzích“.

Šolera „*nejsou na takové morální výši, aby mohli být dobrými členy Ústavního soudu.*“ Spíše výjimečným byl z tohoto hlediska případ Milana Galvase, překážkou schválení v jeho případě nebylo pouze jeho členství v předlistopadové KSČ, nýbrž i jím údajně pronesená věta: „*Komunismus je myšlenka krásná, ale bobužel nerealizovatelná.*“³³⁸

Jinou kategorií než politická angažovanost, jež je však pro posouzení mimoprávních vlivů ve jmenovacím procesu neméně důležitá, je pak hodnotový přístup k výkladu práva. Instruktivní bylo v tomto ohledu projednávání Elišky Wagnerové.³³⁹ O jejím přístupu k výkladu práva, resp. o jejím hodnotovém nastavení hovořil i prezident Václav Havel, který na jednání schůze přišel kandidátku na schůzi osobně podpořit.³⁴⁰ Ve svém proslovu otevřeně hovořil o teleologickém a hodnotovém přístupu k výkladu práva, což je podle něj způsob výkladu, který na Ústavní soud patří a který pro něj Eliška Wagnerová ztělesňuje.³⁴¹ Stejný názor připojil i senátor Jiří Stodůlka,³⁴² který také upozornil své kolegy na to, že i přes kandidáčinu častou kritiku některých minulých rozhodnutí Ústavního soudu se není „*třeba v její osobě obávat revoluce.*“³⁴³

³³⁸ DRDA, Adam. Klausova zdržovací taktika. *BBC Czech.com* [online]. 2004 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/04/040402_analyza.shtml

³³⁹ Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 3. dne 15. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 14. 3. 2002 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Elišky Wagnerové). *Senat.cz* [online] [cit. 22. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=3&IS=88&T=181#st181>

³⁴⁰ Zajímavostí je, že kvůli žádnému jinému jím navrženému kandidátu se osobně na schůzi Senátu nedostavil.

³⁴¹ Stenozáznam z 3. dne 15. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 14. 3. 2002, op. cit. Prezident Václav Havel: „*Požádal jsem vás o souhlas se jmenováním JUDr. Elišky Wagnerové soudkyní Ústavního soudu především proto, že mi je svým osudem, svou odbornou prací a svou statečností vynikajícím ztělesněním přesné toho pojetí práva, které pěstovat je v našem bytostném zájmu, kterým můžeme nejlépe překonávat naši neblabou minulost, a jebož baštou by měl podle mě být právě Ústavní soud.*“

³⁴² *Ibid.* Senátor Jiří Stodůlka: „*Pokud bychom ji chtěli zařazovat k půlům právního pozitivismu či přirozeného práva, nalezneme ji blíže k půlu přirozeně právnímu. Nejde zde však jen o teorie někým libovolně a lživě vymyšlené, nýbrž o tradici politického a právního myšlení trvajících od 17. století, tradici ztělesněnou ve velkých historických i současných dokumentech lidských práv a obohacujících právní myšlení o nové roviny argumentace, než je jen argumentace formálně logická. Ostatně, je to právě tato tradice, již se má podle Ústavy přidržovat i Ústavní soud.*“

³⁴³ *Ibid.* Senátor Jiří Stodůlka: „*Zde musím zvláště vyzvednout, že také díky kandidáčinu přispění utichly nedávné spory mezi soudci obecných soudů a Ústavním soudem stran vymezení vzájemných vztahů a přímé aplikovatelnosti ústavního pořádku. Jakékoliv je z její publikační činnosti patrné, že nesouhlasí bezvýhradně se všemi nálezy Ústavního soudu, není se třeba v její osobě obávat revoluce. Základní linií judikatury ctí, k případným důležitým změnám přistupuje pouze metodami ryze právníckými.*“

Podle Petra Pitharta jsou ústavní soudy „*pevnostmi čelícími alibistickému právnímu formalizmu umožňujícím vyvinovat se z odpovědnosti neustálými poukazy na chybějící legislativu (...)*“.³⁴⁴ V této souvislosti na Elišce Wagnerové ocenil mj. i její důraz na lidská práva a pevné postoje k otázkám justice.³⁴⁴ Pro senátora Pitharta navržená kandidátka splňuje jeho „*představy o soudci Ústavního soudu jako soudci svého druhu.*“³⁴⁵ Důležité je však dodat, že ani Eliška Wagnerová nebyla v Senátu vnímána pouze pozitivně. Spíše naopak. To se však naplno projevilo až při konečném hlasování. Mezi kandidáty prezidenta Havla, které již navrhoval Senátu, měla nejnižší úspěšnost (55,6 %) a nutné kvórum překonala jen o tři hlasy.³⁴⁶

Téma přístupu výkladu práva se opětovně otevřelo v souvislosti s projednáváním Jiřího Muchy,³⁴⁷ na němž senátoři oceňovali hlavně jeho lidskoprávní erudici, což je podle jednoho z nich ta „*nejlepší kvalifikace pro funkci soudce*

³⁴⁴ Ibid. Senátor Petr Pithart: „*Soudcem Ústavního soudu by proto měl být ten, kdo svým dosavadním vystupováním, u nás v poslední době např. v diskuzích provádějících reformu soudnictví, osvědčil schopnost takového ústavního nadhledu. U navržené kandidátky jsme svědky zásadního přitakání změně procesních předpisů vynutěných zvýšeným tlakem na výkon soudců. Na druhé straně energicky trvá na představě svébytné moci soudní zavržené nejvyšší radou soudnictví jako orgánem garantujícím veřejnou kontrolu a současně nezávislosti soudců ve věcech personálních. Známe řady seminářů, jednání Ústavně-právního výboru i komise pro Ústavu její podporu změny Ústavy posilujících přesnější vypáčení a účinnější kontrolu moci. V neposlední řadě je pro ni charakteristický důraz na lidská práva jako na limity moci státu a jako na interpretační východisko judikatury nejen Ústavního soudu, ale i soudů obecných.*“

³⁴⁵ Ibid. Senátor Petr Pithart: „*Kandidátka svým vystupováním, teoretickým i praktickým, splňuje mé představy o soudci Ústavního soudu jako soudci svého druhu. Tento soudce svým rozhodováním stráží jak hranice bariéry mezi jednotlivými mocenskými strukturami státu, tak i ty hranice, bariéry, které chrání občana před příliš rozpínavou mocí. Je to tedy soudce-strážce hranic. Jsou-li tyto hranice jasné a nepřekročitelné, žije země v míru. To bych si, jistěže stejně jako vy, přál. A proto dám navržené kandidátce svůj hlas. Děkuji vám za pozornost.*“

³⁴⁶ Ohledně Elišky Wagnerové panovaly rozpolcené emoce i uvnitř Ústavního soudu. Spekulovalo se o tom, zda Zdeněk Kessler nerezignoval na svou funkci ze zdravotních důvodů záměrně až po nástupu prezidenta Klause, aby tak zabránil Václavu Havlovi ve jmenování Elišky Wagnerové předsedkyní Ústavního soudu (PROCHÁZKA, Antonín. *V boji za ústavnost: ze vzpomínek bývalého ústavního soudce*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 216 s., s. 190). Zdeňka Kesslera měla dokonce navštívit i část soudců Ústavního soudu a přesvědčovat ho, ať ve funkci soudce zůstane. Václav Havel poskytl nabídku na to, stát se předsedou Ústavního soudu i Pavlu Rychetskému, tehdejšímu místopředsedovi Špidlovy vlády (NĚMEČEK, RYCHETSKÝ, 2011, op. cit., s. 198–199).

³⁴⁷ Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 3. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 23.1.2003 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Jiřího Muchy). *Senat.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2445&T=17#st17>

*Ústavního soudu.*³⁴⁸ Právě přístup k již zmiňovanému přirozenému právu a spravedlnosti je podle senátora Stodůlky „to, co činí někoho dobrým soudcem neboli dobrým vykladačem zákona (...).“³⁴⁹

Jediným kandidátem, o jehož právně-filozofickém smýšlení měli senátoři pochybnosti, byl (nakonec) Zdeněk Koudelka. Zde nejvýrazněji vystoupil Petr Pithart. Tomu vadila nesouladnost kandidátových postojů a činů se stávající Ústavou. „*Já si dovedu představit pana docenta bratislavské právnické fakulty Zdeňka Koudelku jako člena komise expertů, připravující Ústavu. To kdyby si Česká republika rozhodla stávající Ústavu vyměnit za Ústavu docela jinou. Docent Koudelka je erudovaný ústavní právník a jeho názory nejsou zdaleka tuctové. My ale hledáme jednoho z 15 soudců, kteří mají garantovat, chránit dodržování Ústavy té, kterou máme. A to je něco docela jiného,*“³⁵⁰ vysvětlil. Senátory zarazil i názor kandidáta na tzv. materiální jádro ústavy. O tom měl Koudelka říci, že představuje „*do jisté míry jaksi relikt určitého druhu totalitarismu (...)*“³⁵¹ O svém postoji k materiálnímu jádru ústavy následně Koudelka vystoupil a se snažil ho před senátory obhájit.³⁵²

4.3 Závěrem. Zhodnocení ústavní praxe a prostoru pro mimoprávní vlivy

Jak vyplývá ze shora provedené analýzy, etablovala se (jak ve vztahu k prezidentům, ale zejména, pokud jde o Senát) praxe, podle níž je posuzování

³⁴⁸ Ibid. Senátor Pavel Rychetský: „(...) jde o nejen kvalifikovaného, podle mého soudu velmi poctivého a kvalitního právníka, ale o člověka, který právě dimenzi lidských práv a svobod ve své činnosti považoval vždy za tu rozhodující. Myslím si, že to je nejlepší kvalifikace pro funkci soudce Ústavního soudu. Děkuji vám.“

³⁴⁹ Ibid. Senátor Jiří Stodůlka: „Vážení pane předsedo, vážené kolegyně senátorky, vážení kolegové senátoři, to, co činí někoho dobrým soudcem neboli dobrým vykladačem zákona, je především správné poznání a pochopení základního přirozeného zákona, kterému se říká spravedlnost. Toto poznání nezávisí jen na čtení spisu jiných spisovatelů, nýbrž na přirozeném, zdravém rozumu člověka a úvaze.“

³⁵⁰ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25. 4. 2012, op. cit.

³⁵¹ Ibid. Vystoupení senátorky Paukrtové.

³⁵² Ibid. Kandidát na ústavního soudce Koudelka konkrétně uvedl: „*Materiální jádro Ústavy je teorie, kterou vymyslel v nacistickém Německu Carl Schmitt, člověk, který napsal práci, která zní: Vídeň ochraňuje právo. Za materiální jádro Ústavy považoval vůdcovu vůli a nacistické právní přesvědčení. Samozřejmě, že za materiální jádro ústavy můžeme dosadit i pozitivní hodnoty – ochranu lidských práv, právní stát, demokratické základy. Ale v tom je právě ten problém, že kdokoli může za toto materiální jádro dosadit cokoliv. Ve své úvodní řeči jsem již řekl, že si cením především textu Ústavy. To беру jako právní jistotu pro sebe, ale i pro vás.*“

politické minulosti kandidátů, jejich politických názorů i toho, jak přistupují k výkladu práva a chápou ústavní hodnoty, nedílnou součástí politického procesu. Nebylo primárním účelem této kapitoly tyto jevy normativně hodnotit, jako spíše popsat, systematizovat, a tím ukázat, v jakých „prostorech“ mohou mimoprávní vlivy působit v rámci jmenovacího procesu.

Analýza rozhodování Senátu ukázala, že existující model jmenování i rodící se ústavní a politická praxe způsobují, že soudci Ústavního soudu, kteří usilují o znovujmenování, mají důvod brát v potaz politické nastavení Senátu (či prezidenta) i jeho postoj k jednotlivým kauzám. Jak nebývale ostrá vystoupení senátorů Drymla a Lebedy, tak následné hlasování o kandidaturách soudců Nykodýma a Výborného pak ukazují, že Senát (přínejmenším v určité době) takové nastavení procesu výběru považuje za legitimní.

Mnohem častějším jevem je však to, že Senát (a zřejmě v menší míře prezident) bere v úvahu politickou minulost, politické názory či hodnotovou orientaci a přístup k výkladu práva jednotlivých kandidátů na ústavní soudce. Analýza prozatímního zhruba třicetiletého vývoje navíc ukazuje, že ústavní praxe postupuje od „relativní apatie“ k těmto otázkám (vyjma otázky členství v KSČ, která naopak byla palčivěji vnímána dříve) k důkladnějšímu „politickému screeningu“ a obsahuje dokonce i jakési předzvěsti budoucích „politických her“.

Důkladnost a selektivnost tohoto procesu prozatím zdaleka nedosahuje úrovně, jako známe například ze Spojených států amerických. Do budoucna ovšem nelze vyloučit, že důkladnost screeningu kandidátů bude narůstat. Jestliže si totiž politické instituce čím dále naléhavěji uvědomují význam a možné důsledky činnosti Ústavního soudu, může zároveň s tím růst i motivace ovlivňovat (politické) složení Ústavního soudu. Například skutečnost, že Ústavní soud v posledních letech (a výhledově v letech následujících) rozhoduje a bude rozhodovat o klíčových otázkách definice rodiny a ústavního pojetí soukromí (práva transsexuálů, adopce dětí stejnopohlavními páry apod.), může zapříčinit větší důraz na liberální či konzervativní hodnotové založení kandidátů na soudce Ústavního soudu v příštích jmenovacích kolech.

5 NAVRHOVATELÉ A ADVOKÁTI

Podstatou soudnictví včetně toho ústavního je rozhodování o návrzích přednesených oprávněnými navrhovateli. Pouze výjimečně může soud rozhodnout, aniž by obdržel příslušný návrh.³⁵³ Ústavní soud tak může vykonávat svou funkci pouze v případě, že se na něj budou navrhovatelé obracet s věcmi, v nichž může uplatnit svou pravomoc. Řada publikací zaměřených na výzkum mimoprávních aspektů rozhodování soudů však otázku navrhovatelů opomíjí či se zaměřuje výlučně na aspekt filtrace nápadu a nastolování agendy u soudu.³⁵⁴

Soud může s potenciálními navrhovateli komunikovat prostřednictvím zmínek v odůvodnění rozhodnutí či veřejného vystupování soudců a podnítit je k podání určitého návrhu či naopak je odradit od podávání návrhů, které soud považuje za nežádoucí. V obecné rovině je však třeba vnímat přítok věcí k soudu jako mimoprávní vliv, který je mimo kontrolu soudu, avšak může ovlivnit soudní rozhodování. Dopad skutečnosti, že soud žádný návrh neobdrží, je zjevný. Soud nebude moci o příslušné právní otázce rozhodnout, dokud návrh neobdrží. Ultimativně, nebude-li soud dostávat návrhy žádné, jeho role v ústavním systému se bude postupně marginalizovat, až se stane soudem adventním.³⁵⁵

Malé množství případů k rozhodování může vést ke kreativě soudců, kteří budou hledat cesty, jak by mohli alespoň něco rozhodnout.³⁵⁶ Naopak, bude-li

³⁵³ Takovou výjimku představuje například čl. 93 odst. 2 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, podle něhož „Ústavní soud Československé socialistické republiky může zabývat řízení na základě vlastního rozhodnutí.“ Tento soud však nebyl ustaven a nikdy nezačal fungovat.

³⁵⁴ Příkladem tohoto přístupu mohou být EPSTEIN, Lee a Stefanie A. LINDQUIST (eds.). *The Oxford handbook of U.S. judicial behavior*. New York: Oxford University Press, 2017, 592 s.; nebo DE JAEGERE, Josephine. *Judicial review and strategic behaviour: an empirical case law analysis of the Belgian Constitutional Court*. Cambridge, Chicago: Intersentia, 2019, 368 s.

³⁵⁵ Jde o metaforu z knihy Tomáše Langáška, který takto nazývá období (ne)fungování československého ústavního soudu ve 20. letech 20. století. Několik let po sobě se soudci setkali pouze jednou do roka v prosinci, aby shledali, že jim opět nepřišel žádný návrh (LANGÁŠEK, Tomáš. *Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920–1948*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 319 s., s. 118).

³⁵⁶ Historicky první rozhodnutí Afrického soudu pro lidská práva, v němž soud dospěl k závěru, že nemá jurisdikci, má celkem 13 stran a je k němu připojeno konkurující stanovisko jednoho ze soudců o 10 stranách. Rozsudek Afrického soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2009 ve věci *Yogogombaye vs. Senegal*, stížnost č. 001/2008.

soud zavalen, nutně se to projeví na tom, že soudci budou spíše hledat cesty, jak se některých věcí snadno zbavit.

Cílem kapitoly je představit typologii navrhovatelů a naznačit jejich možné motivace pro (ne)zahájení řízení před ústavním soudem. V doktríně se vyskytují názory, že řízení před ústavním soudem se vede ve veřejném zájmu.³⁵⁷ Je ovšem třeba poukázat na to, že zdaleka ne ve všech případech jsou navrhovatelé vedeni právě snahou chránit veřejný zájem.

Pro členění navrhovatelů využijeme primárně typologii aktérů interagujících se soudy z knihy Jany Ondřejkové.³⁵⁸ Omezíme se však přirozeně pouze na ty aktéry, kteří mohou v řízení před Ústavním soudem vystupovat jako navrhovatelé.

5.1 Prezident republiky

V čele České republiky dosud stály tři výrazné osobnosti polistopadového politického života. Každý z nich přitom přistoupil k výkonu funkce jiným způsobem, a to se projevilo mimo jiné i v různé četnosti návrhů podávaných Ústavnímu soudu.

Nejaktivnějším byl prezident Havel. Během svých dvou mandátů podal celkem 10 návrhů na zrušení právního předpisu. Fakticky šlo o devět různých návrhů, neboť ve věci Pl. ÚS 41/93 se jednalo o návrh předčasný (právní předpis dosud nebyl publikován ve sbírce zákonů) a prezident o několik dní později podal znovu obsahově identický návrh, o němž bylo rozhodováno pod spisovou značkou Pl. ÚS 43/93.

Z devíti podaných návrhů (budeme-li první dva návrhy z výše popsanych důvodů považovat za jediný) v osmi případech Václav Havel vždy přinejmenším zčásti se svým návrhem uspěl. Jedinou situací, v níž byl jeho návrh zamítnut, je hned druhý Havlův návrh Ústavnímu soudu, který se týkal problematiky autorizovaných inspektorů.³⁵⁹ K zamítavému nálezu však byly připojeny disenty celkem sedmi soudkyň a soudců.

³⁵⁷ FILIP, Jan. Čl. 87 In: BAHÝŤOVÁ, Lenka et al. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1060–1194, s. 1121.

³⁵⁸ ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Vnější limity soudcovské interpretace a argumentace*. Praha: Leges, 2017, 176 s.

³⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 4/95 (N 29/3 SbNU 209; 168/1995 Sb.).

O Havlově vlivu na podobu českého právního řádu vznikla podrobná monografie, která komentuje též jeho návrhy Ústavnímu soudu a v příloze uvádí plné znění všech těchto návrhů.³⁶⁰ Díky Havlovým návrhům dostal Ústavní soud příležitost k zodpovězení některých teoretických otázek, jako je role právních principů v českém právním řádu³⁶¹ nebo dosah výhrady zákona v případě ukládání daní.³⁶²

Klíčová byla role prezidenta zejména v situaci tzv. opoziční smlouvy, kdy dvě nejsilnější politické strany jednající ve shodě kontrolovaly obě komory Parlamentu. Na základě Havlových návrhů byly zrušeny úpravy volebního systému do Poslanecké sněmovny,³⁶³ pravidla financování politických stran ze státního rozpočtu³⁶⁴ a tzv. Burešova reforma soudnictví.³⁶⁵

Havlův nástupce Václav Klaus během svého působení podal jediný návrh Ústavnímu soudu.³⁶⁶ Fakticky přitom šlo o součást sporu o rozsah pravomoci prezidenta při jmenování a odvolávání funkcionářů Nejvyššího soudu.³⁶⁷ Wintř jako hypotézu vysvětlující, proč Klaus nepředložil více návrhů, nabízí myšlenku, že Klaus nechtěl soudu dávat prostor pro posílení svého postavení.³⁶⁸

Třetí český prezident Miloš Zeman dosud podal Ústavnímu soudu dva návrhy, oba v průběhu svého prvního funkčního období. První návrh směřující proti služebnímu zákonu byl úspěšný pouze z menší části,³⁶⁹ druhý návrh směřující proti zákonu o střetu zájmů byl zamítnut.³⁷⁰

³⁶⁰ CHRASTILOVÁ, Brigita a Petr MIKEŠ. *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI, 2003, 586 s.

³⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.).

³⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 3/95 (N 59/4 SbNU 91; 265/1995 Sb.).

³⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 42/2000 (N 16/21 SbNU 113; 64/2001 Sb.).

³⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 53/2000 (N 36/21 SbNU 313; 98/2001 Sb.).

³⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02 (N 78/26 SbNU 273; 349/2002 Sb.).

³⁶⁶ Pl. ÚS 17/07. Řízení o návrhu bylo zastaveno, neboť Parlament napadené ustanovení změnil, a to tak pozbylo svou účinnost.

³⁶⁷ Pro podrobný rozbor celého průběhu této kauzy srov. KOSAŘ, David. *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies*. New York: Cambridge University Press, 2016, 488 s., s. 174–175.

³⁶⁸ WINTŘ, Jan. Dvacet let fungování Ústavního soudu České republiky. *Právněhistorické studie*, 2014, roč. 44, č. 2, s. 82–96, s. 85.

³⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 21/14 (N 122/77 SbNU 759; 199/2015 Sb.).

³⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 4/17 (148/2020 Sb.).

Celkově lze uzavřít, že relevance prezidenta jakožto navrhovatele řízení o abstraktní kontrole norem je silně závislá na tom, kdo prezidentský úřad vykonává, a jak přistupuje k oprávnění zahájit řízení před Ústavním soudem. Na vztah Václava Havla a jím jmenovaného Ústavního soudu lze nahlížet i prismatem Hirschlovy *hegemony preservation theory*.³⁷¹ Občanské fórum, jakožto politická síla, kterou Havel spoluzakládal, propadlo již ve volbách v roce 1992 a nadále nehrálo v politice žádnou relevantní roli. Ústavní soud se tak stal jediným spojencem, který Havlovi zbyl, pro prosazování jím zastávaných hodnot. Obdobný vztah však nelze konstruovat v případech zbylých dvou prezidentů, byť i oni jmenovali všechny členy soudu, který o jejich návrzích rozhodoval.

5.2 Poslanci a senátoři

Není jisté příliš překvapivé konstatování, že političtí aktéři svými podáními k soudu sledují často politické cíle.³⁷² Podle Dotana a Hofnunga existují dvě základní motivace, proč se politici obracejí na soud. Kromě již naznačeného zájmu dosáhnout zrušení právního předpisu či rozhodnutí, které není v souladu s politickými zájmy konkrétních politiků, poukazují autoři též na snahu dosáhnout mediálního zviditelnění se. Na datech z Izraele autoři ukazují, že politici podávají i návrhy, které mají mizivou šanci na úspěch, neboť jim takové podání zajistí příležitost prezentovat se v médiích.³⁷³ Jan Petrov ve svém článku ukazuje, že se takové situace nevyhýbají ani České republice.³⁷⁴

Texty Jana Petrova nabízí detailní pohled na návrhy na zrušení právních předpisů podané skupinami poslanců a senátorů. Pro vznik senátních návrhů je podle Petrova důležitá iniciativa tzv. nezávislých senátorů (tedy takových,

³⁷¹ HIRSCHL, Ran. The Political Origins of Judicial Empowerment through Constitutionalization: Lessons from Four Constitutional Revolutions. *Law & Social Inquiry: Journal of the American Bar Foundation*, 2000, roč. 25, č. 1, s. 91–149.

³⁷² Srov. např. VANBERG, Georg. Legislative-judicial relations: A game-theoretic approach to constitutional review. *American Journal of Political Science*, 2001, roč. 45, č. 2, s. 346–361.

³⁷³ DOTAN, Yoav a Menachem HOFNUNG. Legal Defeats–Political Wins: Why Do Elected Representatives Go to Court? *Comparative Political Studies*. 2005, roč. 38, č. 1, s. 75–103, s. 100.

³⁷⁴ PETROV, Jan. Parlamenty, ústavní soudnictví a judicializace politiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 149–154, s. 152. Konkrétně zde poukazuje na návrh politické strany Věci veřejné, která navrhovala zrušit zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi. Tento návrh vedený pod sp. zn. Pl. ÚS 31/12 byl po dvou týdnech odmítnut pro neoprávněnost navrhovatele.

kteří nelze podle jejich politické afliace přiřadit ani k vládě ani k opozičním stranám). Pro tyto senátory jde o jednu z mála možností, jak dosáhnout změn v právní úpravě.³⁷⁵

V případě poslaneckých návrhů je podle Petrova a Kopečka klíčové, zda vláda disponuje většinou v Poslanecké sněmovně. Daří-li se vládě prosazovat zákony, které jí vyhovují, vede to k nárůstu návrhů na zrušení takových zákonů podávaných skupinami opozičních poslanců. Naopak, je-li vláda slabá, opozice může snadno blokovat vládní návrhy zákonů již při projednání v parlamentu. Za takové situace se naopak před Ústavním soudem objevují návrhy podávané vládními poslanci, kteří se snaží vyvolat změny existující legislativy, jež v aktuální situaci nemohou prosadit cestou návrhu novely zákona.³⁷⁶

Obecně tak lze říci, že české politické klima nahrává judicializaci politických otázek. Každé společensky relevantní téma se může objevit před Ústavním soudem na základě návrhu skupiny senátorů (jejímž motorem bude některý z nezávislých senátorů) nebo skupiny vládních či opozičních poslanců (podle toho, jaká je právě situace ve sněmovně). V poslední době lze tento trend ilustrovat na přezkumu vládních krizových opatření. Ta se opakovaně objevují před Ústavním soudem na základě návrhů senátorských skupin tvořených primárně senátory klíčových opozičních stran.

5.3 Kvalifikovaní navrhovatelé nepolitické povahy

Zákon o Ústavním soudu počítá s několika druhy navrhovatelů, kteří mohou iniciovat přezkum podzákonných předpisů. Z kvantitativní perspektivy jde primárně o přezkum předpisů vydávaných obcemi (a mezi nimi primárně obecně závazných vyhlášek obcí). Historicky tento přezkum iniciovali přednostové okresních úřadů (kteří tak jsou stále nejčastějšími navrhovateli tohoto druhu), nyní je oprávnění rozděleno mezi ministra vnitra, ředitele krajského úřadu a veřejného ochránce práv. Všichni tito navrhovatelé jsou aktivní (dominují přitom návrhy ministra vnitra, což je dáno tím, že kontrola obecních

³⁷⁵ PETROV, Jan. Senátoři a iniciace ústavního přezkumu zákonů. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 173–187, s. 187.

³⁷⁶ KOPEČEK, Lubomír a Jan PETROV. From Parliament to Courtroom: Judicial Review of Legislation as a Political Tool in the Czech Republic. *East European Politics and Societies*, 2016, roč. 30, č. 1, s. 120–146, s. 140.

předpisů je součástí agendy vyplývající ze zákona o obcích) a úspěšní (data jsou zastřena poměrně častým zastavením řízení, které je následkem toho, že obec svůj předpis sama zruší po zahájení řízení před Ústavním soudem).

Nic nenasvědčuje tomu, že by návrhy byly motivovány politickými ambicemi konkrétního funkcionáře, jak naznačují například názory kritiků návrhu na přiznání práva navrhopvat zrušení zákonů Veřejnému ochránci práv.³⁷⁷ Obecně lze říci, že navrhovatelé sledují a respektují judikaturu Ústavního soudu. Jinými slovy tam, kde Ústavní soud určité řešení shledá jako ústavně konformní, nejsou obdobné předpisy jiných obcí navrhovány ke zrušení. Naopak, shledá-li Ústavní soud určitý druh vyhlášek (například zákaz sedět v obci mimo vyhrazená místa) za protiústavní, lze očekávat, že se navrhovatelé zaměří na identifikování obdobných vyhlášek, které rovněž navrhnou ke zrušení.

5.4 Jednotlivci

S jednotlivci, tedy fyzickými a právníckými osobami, se v kontextu řízení před Ústavním soudem setkáváme nejčastěji jako se stěžovateli, kteří podávají ústavní stížnost. Výjimečně může být tato ústavní stížnost spojena s návrhem na zrušení právního předpisu. Přestože někteří jednotlivci činí své podání s cílem přispět k řešení obecnějšího problému, v naprosté většině případů tomu tak není a stěžovatelé svým podáním sledují výlučně úspěch ve svém původním sporu, jehož předmětem je typicky majetek, svěřeni dětí do péče či trestní obvinění.

Velká většina aktů, které by mohly být napadeny ústavní stížností, se nakonec k Ústavnímu soudu nedostane. Pro porozumění této zákonitosti může být užitečný Fix-Fierrův model přístupu k soudu jako pyramidy. Základnu tvoří všechny existující společenské problémy a vrchol představují ty z nich, které se nakonec objeví u soudu. Jednotlivá patra pak znamenají různé důvody, proč se konkrétní problém nedostal k soudu.³⁷⁸ Tyto důvody mohou být

³⁷⁷ Srov. např. tiskovou zprávu TOP09 (MACKOVÁ, Martina. Adamová: Ombudsman by neměl mít stejnou pravomoc jako prezident. *top09.cz* [online]. 2015 [cit. 12. 4. 2021]. Dostupné na: <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/adamova-ombudsman-by-nemel-mit-stejnou-pravomoc-jako-prezident-17673.html>).

³⁷⁸ FIX-FIERRO, Héctor. *Courts, justice and efficiency: a socio-legal study of economic rationality in adjudication*. Portland: Hart Publishing, 2003, 288 s, s. 81.

společenské (tedy mající svůj původ ve společnosti, v níž jednotlivec žije), spojené s právním systémem nebo s konkrétním právním prostředím (sem spadá například dostupnost právní pomoci či chování advokátů).³⁷⁹ Pochopitelně se v systému najdou i jednotlivci, kteří se pokusí využít jakýkoliv procesní prostředek, který je jim k dispozici, neboť nejsou ochotni akceptovat výsledek předchozích řízení.³⁸⁰

V českém kontextu je zajímavý výzkum Terezy Papouškové věnovaný roli advokátů.³⁸¹ Prostřednictvím dotazníků a osobních rozhovorů autorka mapovala, v jakých situacích advokáti svým klientům podání ústavní stížnosti rozmlouvají a kdy naopak doporučí ústavní stížnost podat. Z výpovědí respondentů vychází, že v českém kontextu není příliš časté, že by advokát přemlouval klienta k podání stížnosti, jež nemá šanci na úspěch, s cílem získat od klienta odměnu za poskytnuté právní služby. Naopak advokáti čelí opačnému problému a snaží se spíše klienty odrazovat, jeví-li se jim jako málo pravděpodobné, že by se svou stížností mohli uspět.

Důležitým poznatkem, na který Papoušková upozorňuje,³⁸² je vnímaná inkonzistence v rozhodování Ústavního soudu. Advokáti ze své perspektivy získávají dojem, že Ústavní soud ve skutkově identických situacích může rozhodovat rozdílně, což ve výsledku z řízení činí svého druhu loterii. To ovšem následně vede advokáty (potažmo jejich klienty) k tomu, že si do takové loterie kupují losy a podávají ústavní stížnosti i v situacích, kdy již v minulosti Ústavní soud opakovaně ve skutkově podobných případech rozhodl v neprospěch pozice zastávané stěžovatelem.

5.5 Závěrem

Problematika navrhovatelů, respektive obecněji přístupu k Ústavnímu soudu, je relevantní zejména z doktrinárního pohledu. Je možno zabývat se otázkou, zda Ústavní soud správně rozhoduje o (ne)oprávněnosti navrhovatele zahájit řízení, popřípadě z normativního pohledu řešit, zda je přístup nastaven optimálně a umožňuje Ústavnímu soudu efektivně plnit jeho roli.

³⁷⁹ Konkrétní výčet důvodů je uveden v FIX-FIERRO, 2003, op. cit., s. 94.

³⁸⁰ Ibid., s. 102.

³⁸¹ PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Advokáti před Ústavním soudem: za jakých okolností se na něj obrací? *Jurisprudence*, 2018, č. 1, s. 28–41.

³⁸² Ibid., s. 33.

Z pohledu mimoprávních vlivů na soudní rozhodování pomáhá tato kapitola porozumět interakcím mezi Ústavním soudem a politickými aktéry a roli Ústavního soudu v ústavním systému. Porozumění typologii navrhovatelů a jejich motivacím ukazuje jeden z aspektů obecnějšího fenoménu judicializace politiky.

Ukazuje se i obecnější zákonitost. Vyjednávací pozice konkrétního subjektu (ať už jednotlivce, politika či státního orgánu) se zlepšuje, pokud existuje možnost, že argumenty, které partner ve vyjednávání nevyslyší, budou moci být předloženy ústavnímu soudu. V kontextu politických vyjednávání Shapiro a Stone Sweet mluví o triangularizaci politického procesu.³⁸³ Oproti klasické hierarchické struktuře, v níž je rozhodnutí výsledkem síly, nabízí zapojení nezávislého třetího možnost rozhodnout na základě přesvědčivosti argumentů.

V případě ústavní stížnosti Šimíček mluví o preventivní funkci ústavní stížnosti, která má podobné důsledky.³⁸⁴ Podle Shavella existence možnosti podat opravný prostředek proti soudnímu rozhodnutí motivuje soudce k vyššímu úsilí, neboť v případě, že v rámci přezkumu vyjde najevo jeho chyba, může to mít dopad na jeho reputaci či kariérní postup.³⁸⁵

V případě politických navrhovatelů se ukazuje, že jejich cílem nemusí být nutně úspěch v řízení. Vedle snahy přesvědčit ústavní soud svými argumenty, které zůstaly oslyšeny v legislativním procesu, sledují političtí navrhovatelé svými podáními nezřídka též vlastní prezentaci v médiích. Na druhé straně konkrétní případy „sebeprezentačních návrhů“ ukázaly, že jejich vyřízení nepředstavuje závažnou zátěž pro fungování Ústavního soudu.³⁸⁶

Z našich rozhovorů nevyplývá, že by soudci cíleně činili kroky k tomu, aby určité typy návrhů k soudu nebyly podávány, například tím, že by ve svých rozhodnutích byli příliš deferenční vůči ostatním složkám státní moci nebo příliš široce vykládali důvody odmítnutí návrhu. Pouze ojediněle se objevují

³⁸³ SHAPIRO, Martin M. a Alec STONE SWEET. *On law, politics, and judicialization*. New York: Oxford University Press, 2002, 410 s., s. 66–71.

³⁸⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. vyd. Praha: Linde, 2005, 360 s., s. 90.

³⁸⁵ SHAVELL, Steven. The appeals process as a means of error correction. *The Journal of Legal Studies*, 1995, roč. 24, č. 2, s. 379–426, s. 390–391.

³⁸⁶ Například výše zmiňovaný návrh strany Věci veřejné byl vyřízen během dvou týdnů odmítnutím pro neoprávněnost navrhovatele.

v rozhodnutích Ústavního soudu či v odlišných stanoviscích názory ohledně toho, že určitá otázka by mohla být předmětem rozhodování soudu.³⁸⁷

Nápad nových věcí je tak možno vnímat jako exogenní proměnnou, nad kterou soudci nemají prakticky žádnou kontrolu. Obecně lze ovšem říci, že velká většina významných politických a společenských otázek se před Ústavním soudem objeví, neboť je soudu předloží skupina senátorů (zpravidla iniciovaná některým z nezávislých senátorů) či skupina poslanců.

V řízení o ústavních stížnostech se Ústavní soud dlouhodobě potýká s velkým množstvím nových podání, zpravidla poměrně nízké kvality. Jak ukazují jiné kapitoly, může to vést až k tomu, že tříčlenné senáty plní svoji roli někdy jen formálně a o tom, zda bude ústavní stížnost odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost fakticky, rozhoduje soudce zpravodaj. Má-li Ústavní soud zájem dostávat ústavních stížností méně, může řešení spočívat i v práci s obrazem soudu u advokátů. Nebudou-li řízení vnímat jako nepředvídatelnou loterii, v níž může každý potenciálně vyhrát, lze očekávat, že návrhů, které nemají žádnou reálnou šanci na úspěch, ubude.

³⁸⁷ Např. nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10 (N 90/69 SbNU 405; 224/2013 Sb.), bod 47.

6 STRATEGICKÉ ROZHODOVÁNÍ

V běžném jazyce je pojem strategie spojován s dlouhodobým plánováním zaměřeným na dosažení určitého cíle.³⁸⁸ V literatuře věnující se soudcovskému chování je tento pojem zpravidla používán v mnohem užším významu, jehož se přidrží i tato kapitola. Úvahy o možném strategickém chování soudců vycházejí z předpokladu, že soudci při svém rozhodování mají určitou preferenci ohledně toho, jaké by mělo být výsledné rozhodnutí. Lze tak očekávat, že soudce bude hlasovat pro takovou variantu rozhodnutí, která jeho preferencím co nejvíce vyhovuje. Takový postup označuje literatura jako *sincere voting*. Strategickým rozhodnutím (*strategic voting*) je pak hlasování, které je odlišné od *sincere voting* a soudce je činí, aby předešel následkům, které vnímá jako nepříznivé.³⁸⁹

Vnímáme-li soudcovské rozhodování výlučně z perspektivy legalistického modelu („soudce aplikuje právo“) či postojového modelu (soudce rozhoduje způsobem, který konvenuje jeho preferencím), není zde prostor pro strategické rozhodnutí ve výše uvedeném smyslu. Podobně, lze-li vysvětlit většinu soudních rozhodnutí prostřednictvím jednoho ze dříve uvedených modelů, zbývá pouze omezený prostor, v němž by se strategický model mohl uplatnit. Použijeme-li kriminalistickou metaforu, pro strategické rozhodnutí musí existovat motiv a příležitost. Schází-li něco z toho, nemůže ke strategickému rozhodnutí dojít. Proto se v této kapitole budeme nejprve zabývat důvody, proč mohou soudci v některých situacích jednat strategicky, a následně podrobněji rozebereme jednotlivé situace, v nichž přichází v úvahu strategické chování soudců.

6.1 Důvody pro strategické chování

První studie zaměřené na strategické hlasování soudců vycházely z toho, že soudce je motivován důvody, které souvisejí s jeho očekáváními ohledně

³⁸⁸ Srov. např. Slovník cizích slov. Pojem strategie. *SCS.ABZ.CZ* [online]. 2021 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/strategie>

³⁸⁹ HAMMOND, Thomas H., Chris W. BONNEAU a Reginald S. SHEEHAN. *Strategic behavior and policy choice on the U.S. Supreme Court*. Stanford: Stanford University Press, 2005, 328 s., s. 91.

preferencí ostatních členů rozhodovací formace.³⁹⁰ Tyto důvody souvisejí čistě s vnitřním prostředím soudu. Z pohledu Dyeveho schématu můžeme toto prostředí označit za mikro-úroveň.³⁹¹

Dyevre ovšem popisuje i další dvě úrovně označované jako meso- a makro-.³⁹² Na nejvyšší, makro-úrovni mají vliv celospolečenské jevy jako politická fragmentace či veřejná podpora soudu. Význam politické fragmentace spočívá v tom, že je-li parlament jednotný, může velmi snadno marginalizovat rozhodování soudu tím, že bude upravovat právní pravidla. Jednak může přímo zasahovat do kompetence soudu, tím, že zakáže soudní přezkum určitých otázek, změni hlasovací pravidla obsažená v zákoně nebo upraví přístup k soudu. Mnohem častější ovšem bude imunizace určitých pravidel, na jejichž zachování má vládnoucí politická formace zájem. Může se tak snadno stát, že soud například nezruší právní předpis, byť má pochybnosti o jeho ústavnosti, v obavě, že by byl nahrazen jiným, z pohledu soudců ještě horším řešením. Obdobně přitom mohou soudci uvažovat i při projednávání individuálních stížností v politicky citlivých záležitostech.

Veřejná podpora soudu má několikerý význam. Předně, těší-li se soud velké důvěře veřejnosti, zvyšuje se tím pro politiky „cena“ jakéhokoliv zásahu do činnosti soudu, neboť takový krok bude veřejností přijat negativně. I v případě málo fragmentovaného parlamentu tak soud může využít své vysoké důvěryhodnosti a přijmout rozhodnutí, jež nebude konvenovat politickým elitám. Zároveň ovšem může mít soud při posuzování určitých věcí zájem na tom, aby jeho veřejná podpora neutrpěla. Soudci tak mohou hlasovat strategicky, aby nebylo přijato rozhodnutí, jež sice konvenuje jejich vlastním preferencím, ale bylo by velmi negativně přijato veřejností.³⁹³

³⁹⁰ Srov. např. CAMINKER, Evan H. Sincere and Strategic Voting Norms on Multimember Courts. *Michigan Law Review*, 1999, roč. 97, č. 8, s. 2297–2380; nebo CALDEIRA, Gregory A., John R. WRIGHT a Christopher J. W. ZORN. Sophisticated voting and gate-keeping in the Supreme court. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 1999, roč. 15, č. 3, s. 549–572.

³⁹¹ Členění na mikro, meso a makro faktory vychází z DYEVRE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327, s. 318.

³⁹² Ibid.

³⁹³ VANBERG, Georg. *The Politics of Constitutional Review in Germany*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 208 s, s. 175; Kozubík a Wintr ukazují, že soudy v řadě států řešily otázku přípustnosti manželství stejnopohlavních párů v souladu s veřejným míněním občanů příslušného státu (KOZUBÍK, Jan a Jan WINTR. Ústavní soudy a práva gayů a leseb – veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 34–46, s. 46–47).

K meso-faktorům patří jevy, které souvisejí s institucionálním rámcem fungování soudu a ostatními složkami státní moci. Jde tak například o délku funkčního období soudců a možnost případného opakování mandátu. Ostatní složky státní moci mají k dispozici řadu nástrojů, kterými mohou přímo či nepřímo vyvíjet nátlak na soudce, a výsledné rozhodnutí tak může být rozhodnutím strategickým, jež je motivováno snahou nezneprátenit si ostatní složky státní moci. Mezi takové nástroje patří rozhodování o rozpočtu soudu a dalších materiálně technických podmínkách pro práci soudců (investice do oprav budovy, pořízení nových a rychlejších počítačů, snižování či zvyšování počtu asistentů apod.), rozhodování o právních poměrech samotných soudců (platy soudců, věková hranice pro odchod do důchodu) a z některých států máme zdokumentováno i přímé vyhrožování soudcům.³⁹⁴

Dyevre vysvětluje, že mezi jednotlivými úrovněmi jeho schématu existuje hierarchie. Projeví-li se některý faktor na makro-úrovni (například je-li soudní rozhodnutí ovlivněno snahou naklonit si veřejnost či politiky), ubývá prostoru pro další faktory na nižších úrovních a tím i pro explanační potenciál souvisejících modelů (jako například modelu postojového). Naproti tomu, nemají-li „vyšší“ faktory podstatný vliv, zvětšuje se prostor pro význam faktorů „nižších“. Český Ústavní soud dlouhodobě těží z příznivého nastavení obou faktorů na makro-úrovni. Důvěra veřejnosti v Ústavní soud je dlouhodobě vyšší než v případě jakéhokoliv celostátního politického aktéra (významnou úroveň důvěry tradičně požívají starostové a obecní zastupitelstva).³⁹⁵ To snižuje pravděpodobnost, že političtí aktéři budou riskovat otevřený střet s Ústavním soudem. České politická scéna je v současnosti nebývale fragmentovaná. Ve volbách v roce 2017 získalo celkem devět politických stran mandáty v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Zmenšující se koaliční potenciál nejsilnějšího hnutí ANO vedl k nutnosti vytvořit v koalici s ČSSD menšinovou vládu, jež při klíčových hlasováních těží z podpory KSČM či SPD. V průběhu volebního období se toto nastavení ukázalo jako problematické například v roce 2020, kdy vláda obtížně sháněla potřebné hlasy pro prodloužením

³⁹⁴ CHILTON, Adam S. a Mila VERSTEEG. Courts' Limited Ability to Protect Constitutional Rights. *University of Chicago Law Review*, 2018, roč. 85, s. 293–335, s. 295.

³⁹⁵ Na svém webu Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR zveřejňuje časové řady ze svých výzkumů. Zde je možno sledovat nejen důvěru v Ústavní soud ale i ve všechny další sledované instituce.

nouzového stavu či schválení státního rozpočtu pro rok 2021. K obojímu bylo třeba činit ústupky, v případě státního rozpočtu dokonce takové, o kterých předem vláda deklarovala, že je nehodlá učinit.

Politickou fragmentaci posiluje i bikameralita parlamentu spojená s odlišným volebním obdobím a odlišným volebním systémem. Jak ukazují data prezentovaná Petrem Justem, často se stranám vládní koalice nepodaří získat většinu v Senátu (v menšinovém postavení byly vládní strany v letech 2000–2006, 2010–2014 a znovu od 2016),³⁹⁶ popřípadě jim chybí dostatečný počet senátorů na přijetí ústavního zákona. Ústava obsahuje „plovoucí“ většinu počítanou z počtu přítomných senátorů, nicméně budeme-li třípětinovou většinu počítat ze všech senátorů,³⁹⁷ měla vládní koalice pohodlnou většinu 53 respektive 52 senátorů pouze v letech 1996–1998 a 2006–2008. V dalších dvou obdobích (1998–2000 a 2014–2016) měla vláda těsnou ústavní většinu, pro jejíž dosažení potřebovala všechny své senátory.

Vyžaduje-li Ústava pro svou změnu kvalifikovanou většinu členů obou komor Parlamentu,³⁹⁸ je v takové situaci málo pravděpodobné, že by se podařilo přijmout změnu ústavního pořádku, která by byla zamýšlena jako útok proti Ústavnímu soudu či revize některého jeho rozhodnutí. Ústavní zakotvení počtu soudců, délky jejich mandátu a pravomocí Ústavního soudu tak poskytuje velmi dobrou ochranu proti jejich případným změnám na zákonné úrovni.

Z tohoto pohledu se jako slabina Ústavního soudu může jevit skutečnost, že procedurální pravidla řízení jsou upravena obyčejným zákonem. Zejména pak ve spojení s tím, že Ústavní soud konstantně interpretuje čl. 88 odst. 2 Ústavy tak, že mu brání posuzovat ústavnost tohoto zákona.³⁹⁹ Úpravami tohoto zákona lze dosáhnout změnu hlasovacích pravidel či rozhodovacích formací pro jednotlivé druhy řízení⁴⁰⁰ a zejména pak regulovat přístup do jednotlivých druhů řízení.

³⁹⁶ JUST, Petr. Český bikameralismus v období inkongruence. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 104–112, s. 106–107.

³⁹⁷ Lze očekávat, že při zásadních rozhodnutích, jakými novela Ústavy jistě je, se dostaví k jednání všichni senátoři.

³⁹⁸ Čl. 39 odst. 4 Ústavy.

³⁹⁹ Pl. ÚS 23/13 a disent Jana Filipa k němu.

⁴⁰⁰ Tyto pokusy může Ústavní soud částečně korigovat tím, že si plénum dle § 11 ZÚS může určitou agendu vyhradit k rozhodování, a přísluší mu i rozhodování o složení senátů. Pochopitelně za předpokladu, že případná novela tyto kompetence neodstraní.

Obdobně jako v případě ústavních zákonů ovšem i zde lze očekávat, že snaha využít úpravu zákona o Ústavním soudu k dosažení politických cílů může narazit na senátní veto, jež bude následně obtížné překonat, nemá-li vláda zajištěnu podporu dostatečného počtu poslanců.

Skutečnost, že Senát je volen většinově a často v něm má převahu opozice, vytváří rovněž dobré předpoklady pro to, aby byly Ústavnímu soudu podávány návrhy na zrušení právních předpisů, při jejichž přijímání byl Senát přehlasován. Jan Petrov ve své analýze rovněž upozorňuje na fakt, že v Senátu se často vyskytují nezávislí senátoři či senátoři zvolení za politické subjekty, které postupem času zanikly či byly marginalizovány. Pro tyto senátory představuje návrh na zrušení právního předpisu jednu z mála možností, jak dosáhnout substantivní změny.⁴⁰¹

Sílu postavení Ústavního soudu je možno ilustrovat i na výsledcích výzkumu Jana Grince a Kristiny Blažkové. Autoři zkoumali, jak Parlament reaguje na nálezy Ústavního soudu, jimiž byl zrušen právní předpis či jeho ustanovení. Jejich výzkum ukazuje, že ve více než 60 % případů reakce Parlamentu chybí. Jinými slovy politické síly buď rezignují na svůj původní záměr či neseženou dostatek hlasů k jeho dalšímu prosazování. Dalších více než 20 % případů pak představují korektní reakce na derogační nález spočívající v přijetí nové právní úpravy, jež vyhovuje závěrům Ústavního soudu.⁴⁰² Pouze výjimečně se objevují situace, v nichž se parlament pokouší „vrátit“ do právního řádu instituty zrušené Ústavním soudem. Grinc a Blažková identifikovali dvě takové situace. V obou případech parlament přistoupil k dílčím úpravám, které reagovaly na výhrady Ústavního soudu. V případě karenční doby již byla nová právní úprava shledána ústavně konformní,⁴⁰³ v případě veřejné služby dosud nová právní úprava nebyla předmětem přezkumu.⁴⁰⁴

⁴⁰¹ PETROV, Jan. Senátoři a iniciace ústavního přezkumu zákonů. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 173–187, s. 187.

⁴⁰² Podrobné výsledky výzkumu dosud nebyly publikovány. Autor vychází z prezentace Jana Grince na konferenci Olomoucké debaty mladých právníků v říjnu 2019. Dílčí výsledky zahrnující pouze výšeč derogačních nálezů byly publikovány v GRINC, Jan a Kristina BLAŽKOVÁ. Ústavní soud a zákonodárce v hospodářských a sociálních otázkách: Ochrana ústavnosti, nebo přetahovaná o politice? *Jurisprudence*, 2019, č. 3, s. 6–15.

⁴⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 54/10 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.).

⁴⁰⁴ GRINC, Jan a Kristina BLAŽKOVÁ. Ústavní soud a zákonodárce v hospodářských a sociálních otázkách: Ochrana ústavnosti, nebo přetahovaná o politice? *Jurisprudence*, 2019, č. 3, s. 6–15, s. 12.

Celkově se tak ukazuje, že Ústavní soud nečelí na makro-úrovni hrozbám, které by vynucovaly strategické rozhodování motivované snahou ustoupit ostatním aktérům. Na meso-úrovni se jako významný problém jeví možnost opakovat mandát soudce, jak na to upozorňuje i dosavadní literatura.⁴⁰⁵ Podobně v našich rozhovorech se řada soudců vyjádřila, že možnost opakování mandátu vnímá jako nežádoucí, neboť může vyvolávat pochybnosti o tom, zda se soudce svým rozhodováním v konkrétních věcech nesnaží zalíbit prezidentu či politické straně, jež drží většinu v senátu. Respondenti se také vyjadřovali, že právě z tohoto důvodu nebudou usilovat o opakování mandátu. Tento názor soudců může tuto hrozbu efektivně eliminovat.

Nejeví se, že by političtí aktéři chystali nějaké odvetné kroky vůči Ústavnímu soudu v oblasti rozpočtu či jiných tématech, jež byly výše naznačeny. Otevřená kritika soudních rozhodnutí se v médiích objevuje pouze výjimečně, navíc je vždy uvozena tezí, že rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná a je třeba je respektovat.

Potenciál pro strategické chování soudců je tak v českém kontextu menší než v jiných státech a fakticky se redukuje pouze na mikro-úroveň spočívající ve strategickém hlasování zapříčiněném očekávaným hlasováním ostatních soudců.

Základní osu pro takové uvažování dává právní úprava, která předpokládá dva druhy možných výstupů řízení před Ústavním soudem (nález a usnesení) a spojuje s nimi odlišné důsledky. Z hlediska důsledků *inter partes* představuje zamítavý nález a odmítavé usnesení prakticky totožnou situaci. (Ne)existence překážky *rei iudicatae* pro většinu účastníků nemá žádný význam.⁴⁰⁶ Z pohledu soudce je však již zajímavější fakt, že Ústavní soud systematicky spojuje důsledek čl. 89 odst. 2 Ústavy (tedy všeobecnou precedenční závaznost) pouze

⁴⁰⁵ KOSARĚ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210; KOSARĚ, David. Proč nedoufat v „druhý term“ Jana Filipa? In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Pocta Janu Filipovi*. Brno: 2020, s. 138; Stručné shrnutí těchto publikací lze nalézt v kap. 3.

⁴⁰⁶ Pouze výjimečně se objeví situace, kdy stěžovatel, který byl již jednou usnesením odmítnut, podá ústavní stížnost ve stejné věci znovu. Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 3385/17, bod 4. V případě návrhů na zrušení právního předpisu v oblasti konkrétní kontroly norem není příležitost pro zopakování návrhu. U abstraktní kontroly norem na návrh politických navrhovatelů nedává takový smysl z důvodů, které podrobněji rozebíráme v kap. 5.

s nálezy.⁴⁰⁷ Je-li ve hře zamítnutí ústavní stížnosti nálezem (s precedenčními důsledky) a odmítnutí usnesením (jež je pro jiné skutkově podobné věci irrelevantní), dává z pohledu soudce, který by byl ochoten navrhopateli vyhovět, avšak očekává, že takový návrh nemá šanci na úspěch, smysl preferovat odmítavé usnesení.

6.2 Příležitosti pro strategické chování

Zkoumáme-li faktory, které ovlivňují výsledné soudní rozhodnutí, leckdy nevystačíme pouze s analýzou hlasování, jež vede k přijetí konečného rozhodnutí ve věci. Existuje-li v procesu tvorby rozhodnutí více stádií, v nichž může dojít k ovlivnění podoby rozhodnutí, je třeba se jimi rovněž zabývat. Spiller a Gelly ve své práci zaměřené na Nejvyšší soud USA upozorňují, že bez modelování všech fází, v nichž existuje prostor pro strategické chování soudců, nemůže naše pochopení být nikdy úplné.⁴⁰⁸

Z hlediska „života“ podání k Ústavnímu soudu přichází v úvahu strategické chování soudce ve fázi postupu soudce zpravodaje, ve fázi projednání věci v senátu a při konečném hlasování. Jde-li o řízení, k němuž je příslušné plénum, bude struktura odlišná, přičemž záleží též na tom, zda si plénum vyhradilo i rozhodování o procesních otázkách.

6.2.1 Rozhodování soudce zpravodaje⁴⁰⁹

Ve fázi zpravodajského rozhodování je příležitostí pro strategické chování poměrně málo, neboť ve významné většině případů je výsledek řízení předurčen kogentní právní úpravou, která soudci zpravodaji nedává žádný prostor pro diskreční rozhodování.

⁴⁰⁷ VYHNÁNEK, Ladislav. *Judikatura v ústavním právu*. In: BOBEK, Michal a Zdeněk KÚHN a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 369.

⁴⁰⁸ SPILLER, Pablo T. a Rafael GELY. *Strategic Judicial Decision-making*. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 34–45, s. 41.

⁴⁰⁹ Tato subkapitola shrnuje závěry článku BENÁK, Jaroslav. *Mají soudci českého Ústavního soudu prostor pro strategický výběr případů k projednání?* *Jurisprudence*, 2018, roč. 27, č. 2, s. 32–38. V článku je možno najít podrobnější argumentaci i odkazy na relevantní zahraniční literaturu.

Z pěti zákonných důvodů zpravodajského odmítnutí⁴¹⁰ lze pouze u tří uvažovat o diskreci soudce, a tudíž i o možném strategickém rozhodnutí. Konkrétně jde o (ne)vyzývání k odstranění vad podání, (ne)zohlednění drobného zpoždění při podání ústavní stížnosti a posuzování nepřijatelnosti návrhu.

Vyskytne-li se například stěžovatel, který sepiše kvalitní ústavní stížnost, avšak není zastoupen advokátem, ač v minulých třech případech mu již byla tato vada jeho podání vytčena, má soudce zpravodaj prostor pro úvahu, zda i počtvrté stěžovatele vyzývat k odstranění vady či zda podání rovnou odmítnout. Právě v takovém případě může soudce do svého rozhodnutí potenciálně promítnout i strategické úvahy. Je-li podání sepsáno kvalitně, soudce zpravodaj z něj může bez větších obtíží zjistit, o co ve stěžovatelově věci jde a jaké má případně vyhlídky na úspěch při meritorním rozhodování.

Prosazuje-li stěžovatel agendu, která je soudci nepřijemná, a zároveň soudce ví, že vzhledem k názorům ostatních členů senátu, by bylo nejspíš ústavní stížnosti vyhověno, je možné, že soudce takovou ústavní stížnost odmítne pro vady.

Konvenuje-li obsah ústavní stížnosti soudcovým preferencím, mohou nastat dvě možnosti. Věří-li soudce, že stěžovatel má naději na úspěch při meritorním projednání, pravděpodobně stěžovatele vyzve, aby si zajistil advokáta. Naproti tomu, pokud by soudce očekával, že meritorní projednání skončí zamítavým nálezem, může tomu předejít a stížnost odmítnout pro vady. Tím soudce zpravodaj zabrání tomu, aby jeho senát dostal příležitost vydat závazné rozhodnutí, jež nekonvenuje jeho preferencím.

Další možnost je pak skryta v nálezu Ústavního soudu, který se týkal podání kasační stížnosti.⁴¹¹ Ústavní soud v něm konstatoval, že je nerozhodné, zda advokát doručil podání několik desítek minut před půlnocí poslední den lhůty či několik desítek minut po půlnoci, neboť žádný soud nebude vybírat svou datovou schránku uprostřed noci. Jestliže se zaměstnanec soudu přihlásil

⁴¹⁰ § 43 odst. 1 ZÚS zní: „Soudce zpravodaj mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením návrh odmítne,
 a) neodstraní-li navrhovatel vady návrhu ve lhůtě mu k tomu určené, nebo
 b) je-li návrh podán po lhůtě stanovené pro jeho podání tímto zákonem, nebo
 c) jde-li o návrh podaný někým zjevně neoprávněným, nebo
 d) jde-li o návrh, ke jehož projednání není Ústavní soud příslušný, nebo
 e) je-li podaný návrh nepřijatelný, nestanoví-li tento zákon jinak.“

⁴¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. II. ÚS 2560/13 (N 101/73 SbNU 639).

do datové schránky kolem osmé hodiny ránní, nemohlo mít doručení krátce po půlnoci žádný vliv na efektivitu práce soudu.

Tento názor lze potenciálně aplikovat i na doručování ústavní stížnosti. V určitých případech přitom němu může stěžovatel získat až několik dní navíc. Například končí-li lhůta na Zelený čtvrtek, stačilo by teoreticky doručit podání v časných ranních hodinách v úterý, neboť Velký pátek i Velikonoční pondělí jsou dny pracovního klidu.

Nastane-li taková mezní situace, kdy podání sice objektivně je opožděné, ale fakticky ono krátké zpoždění nemělo žádný vliv na fungování soudu, může soudce opět zvažovat i své preference ohledně obsahu ústavní stížnosti.

Konečně pak rozhodování o otázce, zda podaná ústavní stížnost podstatně přesahuje zájmy stěžovatele, má činit senát, a nikoliv soudce zpravodaj.⁴¹² Proto v případě, že stěžovatel předloží argumentaci, proč v jeho případě stížnost přesahuje jeho vlastní zájmy, je třeba, aby tuto argumentaci posoudil senát.⁴¹³ Naproti tomu není-li předložena žádná taková argumentace, odmítne ústavní stížnost soudce zpravodaj.⁴¹⁴

Zvláštní situace nastává v případě, že stěžovatel žádnou argumentaci nepředložil, avšak jde o hraniční situaci, kdy by mohl být dán důvod k výjimečné aplikaci § 75 odst. 2 ZÚS. Například judikatura říká, že stížnost podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele, týká-li se tisíců jiných lidí.⁴¹⁵ Proto bude-li se v modelovém případě problém týkat 999 osob, otvírá se prostor pro strategickou úvahu. Zpravodaj může buď stížnost odmítnout s tím, že je nepřijatelná pro nevyčerpání opravných prostředků a stěžovatel nepředložil žádnou argumentaci, proč by měla být stížnost výjimečně přípustná, nebo může věc postoupit senátu k meritornímu projednání s vlastní argumentací založenou na tom, že věc je velmi podobná případům, v nichž v minulosti byla stížnost posouzena jako přípustná.

Ostatní důvody odmítnutí prostor pro strategické chování neskýtají. Ústavní stížnost je koncipována jako prakticky univerzálně použitelný prostředek

⁴¹² FILIP, Jan. In: FILIP, Jan, Vojtěch ŠIMÍČEK a Pavel HOLLÄNDER. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 581–582, bod 77.

⁴¹³ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. III. ÚS 2315/17.

⁴¹⁴ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 2290/16.

⁴¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 1996, sp. zn. I. ÚS 38/95 (N 35/5 SbNU 283).

nápravy porušení základních práv. Pouze výjimečně tak přichází v úvahu použití důvodů odmítnutí podle § 43 odst. 1 písm. c) a d) ZÚS, tedy pro neoprávněnost navrhovatele, respektive pro nedostatek příslušnosti Ústavního soudu. Může se ovšem objevit případ stěžovatele, který se dosud na Ústavní soud neobrátil, a v jehož případě budou pochybnosti, zda je oprávněným navrhovatelem. S ohledem na to, že Ústavní soud existuje již téměř 30 let a řadu problémů již ve své judikatuře vyřešil, je však výskyt takové situace velmi nepravděpodobný. Podobně nepravděpodobná je i možnost, že nastane situace, kdy bude soudce zpravodaj čelit dosud nevyřešené otázce ohledně toho, zda je dána příslušnost Ústavního soudu pro rozhodování v dané věci. Všechny popsané varianty předpokládají souhru několika faktorů. Vždy musí nastat nějaká okolnost, která je nezávislá na vůli soudce, jež mu umožní právě v dané konkrétní věci diskrečně rozhodovat. Tato okolnost se musí zároveň zkombinovat s tím, že právě ohledně řešené právní otázky má soudce preference, jež je inkompatibilní s preferencemi ostatních členů senátu, a soudce je tak motivován ke strategickému rozhodnutí.

6.2.2 Rozhodování v senátu

Většina strategických rozhodnutí, jež mohou být učiněna v této fázi, je předurčena odlišnými prospektivními důsledky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Zatímco nálezy zakládají překážku věci rozhodnuté a obsahují závazný právní názor, jenž může být překonán pouze přijetím stanoviska pléna, odmítavá usnesení tyto účinky nemají. Pro konkrétního stěžovatele má sice zamítnutí ústavní stížnosti nálezem i odmítnutí formou usnesení pro zjevnou neopodstatněnost fakticky tytéž důsledky, z pohledu soudců (a potažmo i fungování právního systému jako celku) jde o dva velmi odlišné výsledky.

Odlišné vnímání nálezů a usnesení má vliv i na to, jak soudci vnímají koncepty rozhodnutí, jež jsou projednávány v senátu. Námi provedené rozhovory ukazují, že soudci věnují výrazně větší pozornost konceptům nálezů, a to jak v případě, že takový koncept předkládají jako zpravodajové, tak i v případě, že byl takový koncept předložen někým z ostatních členů senátu. Zpravodaj tak v zásadě může očekávat, že navrhne-li odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, bude takové rozhodnutí v senátu

schváleno.⁴¹⁶ Naše rozhovory ukázaly, že tento proces pochopitelně není automatický. Více respondentů z řad soudců potvrdilo, že na základě jejich komentářů se z návrhů na odmítnutí staly vyhovující nálezy, a naopak koncepty nálezů skončily odmítnutím. Všichni respondenti však hovořili o jednotkách, nanejvýš nižších desítkách případů.

Druhá významná okolnost spočívá v kombinaci výše uvedeného pravidla o závaznosti nálezů a postupu, kdy je věc v senátu projednávána per rollam. Obdrží-li soudce koncept odmítavého usnesení, který vedle zpravodaje podepsal i jeden další člen senátu, má v zásadě dvě možnosti. Podepíše-li také, bude přijato odmítavé usnesení. Nepodepíše-li, velmi pravděpodobně meritoriální projednání skončí přijetím zamítavého nálezu. Takový výsledek je dvojnásob nepříznivý. Jednak výsledné rozhodnutí nekonvenuje soudcovým preferencím, ale navíc se ještě toto rozhodnutí stalo precedenčně závazným nálezem.

Soudce tak má v obou rolích, zpravodaje i votanta, k dispozici nástroj, jak s vysokou pravděpodobností dosáhnout odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, který může využít nejen v situacích, konvenuje-li tento výsledek jeho preferencím, nýbrž i strategicky, aby zabránil přijetí zamítavého nálezu.

6.2.3 Rozhodování plenárních věcí

Plenární věci představují početně velmi malou část agendy Ústavního soudu. Jde však o agendu velmi důležitou, jež představuje klíčovou součást ústavního soudnictví.⁴¹⁷ Pomineme-li specifické situace (návrhy na zrušení obecně

⁴¹⁶ Terezu Papouškovou tyto informace vedou k závěru, že soudce zpravodaj může fakticky kontrolovat rozhodovací agendu tak, že věci, u nichž má zájem o meritoriální projednání, podrobně připraví do podoby nálezu (byť třeba zamítavého), kdežto v ostatních věcech připraví stručný koncept odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost, který hladce projde senátem. PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Nastolování agendy u Ústavního soudu: kdo a na základě čeho vybírá, které případy projednat a které odmítnout? *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 3–21, s. 18.

⁴¹⁷ Z pohledu srovnávacího ústavního práva či ústavní teorie jsou ústavní soudy často definovány právě tím, že rozhodují o ústavnosti právních předpisů (GINSBURG, Tom a Míla VERSTEEG. Why Do Countries Adopt Constitutional Review? *Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper Series*, 2013, č. 29, s. 1–50, s. 14). Z českých autorů s touto definicí pracuje KYSELÁ, Jan. Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie. Praha: Leges, 2014, 352 s., s. 304.

závazných vyhlášek obcí, řízení o ústavních stížnostech, v nichž jako účastník vystupuje vláda), připadají na jednoho soudce ročně pouze dva až tři návrhy, které budou projednány v plénu.

Tato skutečnost má za následek, že soudci vnímají tuto agendu jako zvlášť důležitou. V některých případech se to projevuje tak, že si koncepty připravují sami bez pomoci asistentů, někteří soudci navíc své koncepty nejprve prodiskutují s dalšími dvěma soudci ze svého senátu. Obojí uvedené svědčí o tom, že soudci věnují plenární agendě zvýšenou pozornost. Nelze tu tak aplikovat výše popsané myšlenky o rozhodování v senátu a očekávat, že by zbylých 14 soudců snadno schválilo koncept odmítavého usnesení.

I o důvodech zpravodajského odmítnutí rozhoduje celé plénum (vyjma situace, kdy je ústavní stížnost spojena s návrhem na zrušení zákona, v níž o takové otázce rozhoduje senát). Nevzniká tu tak prostor pro výše předstřené možnosti strategického postupu zpravodaje.

Obojí tak směřuje k závěru, že v případě plenárního rozhodování není příliš mnoho prostoru pro strategické chování jednotlivého soudce, což snižuje vysvětlovací potenciál tohoto modelu v případě plenárních věcí. Zahraniční literatura sice nabízí příklady, jak i v takové situaci může jednotlivý soudce postupovat strategicky a ovlivnit výsledek řízení,⁴¹⁸ není však příliš pravděpodobné, že by se větším měřítku v českém kontextu uplatnil.⁴¹⁹

6.3 Závěrem

Strategický model představuje rozšíření obecného modelu soudcovského rozhodování. Rozhodně nelze mít ambici vysvětlit pouze tímto modelem veškeré rozhodování soudu. Naopak pro vysvětlení většiny soudních

⁴¹⁸ Konkrétně brazilský federální nejvyšší soud, jenž plní mimo jiné funkci ústavního soudu, si během let vyvinul strategii, jak fakticky dosáhnout možnosti selektovat nápad. Konkrétně jde o institut žádosti soudce o dodatečný čas na studium spisu. Takové žádosti votantů mohou řízení prodloužit o měsíce, avšak i o desetiletí (ARGUELHES, Diego Werneck a Ivar A. HARTMANN. Timing Control without Docket Control: How Individual Justices Shape the Brazilian Supreme Court's Agenda. *Journal of Law and Courts*, 2017, roč. 5, č. 1 s. 105–140). V českém kontextu se nabízí obdoba spočívající v otálení zpravodaje s předložením věci k projednání v plénu.

⁴¹⁹ Popisovaná strategie protahování řízení dává smysl v situaci, kdy lze očekávat brzkou personální obměnu soudu, nebo jsou důvodné obavy z odvety politických aktérů a je tak třeba počkat, až se situace uklidní či se politická reprezentace obmění. V českém kontextu jde o velice málo pravděpodobné situace.

rozhodnutí poslouží ostatní modely (respektive jiné složky komplexního modelu). Mohou se ovšem objevit situace, kdy lze pomocí tohoto modelu nabídnout vysvětlení jevů, nad nimiž si jiné modely vylámou zuby.

Ze samotné definice strategického rozhodnutí jakožto odchýlení se od preferovaného řešení, je zřejmé, že soudci se budou snažit, pokud možno nerozhodovat strategicky. Pouze budou-li k tomu donuceni okolnostmi, může strategické rozhodnutí posloužit k mitigaci škod.

Kapitola ukázala, že současné podmínky jsou pro Ústavní soud příznivé v tom směru, že nemusí činit kroky k odvrácení rizika odvety politických aktérů či čelit akutní hrozbě ztráty své reputace u veřejnosti. To limituje prostor pro strategické chování na úroveň jednotlivých soudců, kteří se mohou chovat strategicky, aby odvrátili škody, jež si spojují s možnými výsledky projednání věci v senátu či plénu.

Ze tří rozhodovacích formací (zpravodaj – senát – plénum) přichází v úvahu strategické rozhodování zejména při senátním projednávání ústavních stížností. Tento kontext je příhodný proto, že ústavních stížností přichází Ústavnímu soudu velké množství a drtivá většina z nich představuje pouze opakování argumentů, které již byly vypořádány v dřívějším řízení. Z tohoto důvodu se řada ústavních stížností oprávněně ocitne v „odpadkovém koši“ odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost. Z pohledu votantů tak není příliš překvapivé, že zpravodaj u konkrétní ústavní stížnosti navrhuje tento způsob vyřízení, a věnují takovým podáním menší pozornost. Tato obecná znalost může v kombinaci s odlišnými právními důsledky nálezů a usnesení motivovat strategické rozhodování soudců v senátních věcech.

7 KOLEGIALITA NA ÚSTAVNÍM SOUDU. JAK KOLEGIALITA VYVAŽUJE OSOBNOST A PREFERENCE SOUDCŮ

7.1 Teoretická východiska

Jak jsme rekapitulovali již v předešlých kapitolách, jedním z potenciálně významných mimoprávních faktorů, které mohou ovlivňovat rozhodování Ústavního soudu, je tzv. kolegialita, jež se projevuje u rozhodování v rámci soudních těles složených z více soudců. Jak již bylo v české literatuře dříve zdůrazněno, kolegialitou nejsou míněny jakési přátelské vztahy,⁴²⁰ nýbrž dynamika vztahů, diskusí, jakož i formálních a neformálních procesů, jež probíhají v rámci vícečlenného soudního tělesa a jež mají vliv na konečné rozhodnutí a jeho podobu. V rozhodujícím tělese by tedy mělo probíhat „cosi“ – říkejme tomu prozatím deliberace v nejširším slova smyslu – co činí z tohoto tělesa více než jen sumu jeho částí a co by mělo přispívat ke správnějšímu, resp. komplexnějšímu a inkluzivnějšímu rozhodování soudu.⁴²¹ Akceptace principu kolegiality se tak dostává do zdánlivého rozporu s neorealistickým pohledem, podle něž je pro finální podobu rozhodnutí určující právě osobnost a ideologie rozhodujícího soudce či soudce zpravodaje.⁴²² Vliv kolegiality v pravém slova smyslu na samostatně rozhodujícího soudce zpravodaje je tak z povahy věci vyloučen, neboť jeho rozhodování se formálně nikdo jiný neúčastní. V širším smyslu však nelze vyloučit ani neformální „kolegiální“ procesy (např. diskuse uvnitř soudu mezi soudcem zpravodajem a soudci, již ve věci formálně nerozhodují),⁴²³ které by mohly mít vliv na konečné

⁴²⁰ SYLVESTROVÁ, Tereza. Ideologie vs. kolegialita při soudcovském rozhodování. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/ideologie-vs-kolegialita-pri-soudcovskem-rozhodovani>

⁴²¹ EDWARDS, Harry T. The effects of collegiality on judicial decision making. *University of Pennsylvania Law Review*, 2003, roč. 151, č. 5, s. 1639–1690.

⁴²² CROSS, Frank B. a EMERSON H. TILER. Understanding Collegiality on the Court. Symposium: Positive Approaches to Constitutional Law and Theory. *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 257–271.

⁴²³ To je projevem širšího jevu, který někteří soudci v rámci hloubkových rozhovorů zmiňovali, tedy „kolegiálního vlivu“ soudce, který není členem rozhodujícího tělesa. Jedná se typicky o případy, kdy je určitý soudce mimo rozhodující senát uznávaným odborníkem na určitou problematiku a je tedy (i v zájmu jednoty judikatury ÚS) konzultován. Jeden ze soudců například přiznal, že tuto roli občas plní ve vztahu k trestněprávním věcem. Jiní soudci zrcadlově uvedli, že s ním chodí trestněprávní věci konzultovat.

rozhodnutí soudce zpravodaje. V této kapitole se však zaměřujeme pouze na kolegiální v pravém slova smyslu, tedy na procesy uvnitř vícečlenných soudních těles.

Kolegiální procesy v naznačeném smyslu nejsou jakýmsi nahodile působícími faktory. Účelem zřizování vícečlenných soudních těles je totiž zajistit, aby při rozhodování věci byly vzaty v potaz nejrůznější faktory a úhly pohledu a aby rozhodnutí nezáviselo čistě na (ne)existenci jakéhosi mrtvého úhlu (tj. přehlédnutí či nedocnění určitého aspektu, který by soudce s jinými preferencemi či zkušenostmi docenil), který může ovšem mít každý soudce.⁴²⁴ To se projevuje zejména na vyšších soudech, kde právě požadavek kolegiálního a deliberativního rozhodování (které by ideálně mělo vést k lepšímu, resp. „inkluzivnějšímu“ zvážení všech relevantních otázek a úhlů pohledu) převažuje nad požadavkem efektivního využívání zdrojů a vede ke zřizování širších rozhodovacích těles. Zahraniční literatura ostatně přináší i celou řadu empirických důkazů kolegiality (či „senátního efektu“) a jejího vlivu na soudní rozhodování. Jedním z nejzajímavějších výzkumů v tomto ohledu je studie Pauline T. Kim,⁴²⁵ jež ukázala, že působení kolegiálních faktorů má významný vliv na to, jak se chovají jednotliví členové soudního tělesa. V návaznosti na postojovou (neorealistickou) literaturu, či spíše v kontrastu k ní, přinesla přesvědčivé důkazy, podle nichž se preference soudce jako jednotlivce liší od toho, jak nakonec hlasuje po senátní deliberaci. Konkrétně Kim studovala rozhodování senátů na amerických federálních odvolacích soudech, jež byly složeny buď „jednobarevně“ (tj. jak ze soudců jmenovaných buď pouze demokratickým nebo pouze republikánským prezidentem), nebo „smíšeně“. Výsledky jejího výzkumu ukázaly, že hlasování soudců statisticky významně ovlivňují preference jejich senátních kolegů. Soudci tedy nehlasovali stereotypně podle svých preferencí, nýbrž se nechávali ovlivnit názory svých kolegů a rozhodování smíšených senátů nebylo založeno jen na dominanci apriorní názorové většiny, nýbrž i na hledání konsensu.

⁴²⁴ KORNHAUSER, Lewis A. a LAWRENCE G. SAGER. The One and the Many: Adjudication in Collegial Courts. *California Law Review*, 1993, roč. 81 č. 1, s. 1–59, s. 6.

⁴²⁵ KIM, Pauline T. Deliberation and Strategy on United States Courts of Appeals: An Empirical Exploration of Panel Effects. *University of Pennsylvania Law Review*, 2009, roč. 157, č. 5, s. 1319–1381.

Působení kolegiality (tedy existence „senátního efektu“) v naznačeném smyslu však není automatickým důsledkem skutečnosti, že se na rozhodování podílí více soudců. Zjednodušeně řešeno, senátní rozhodování musí mít adekvátně nastavené parametry. Kvalita deliberace může být stimulována celou řadou faktorů. Mezi nejvýznamnější patří odpovídající personální složení soudního tělesa, formální a neformální nastavení deliberačního procesu, ale i dostupnost zdrojů (zejména množství času, které soudce může jednomu případu věnovat a s tím související faktory). Tyto faktory reflektuje i struktura této kapitoly. V první řadě se věnujeme klíčovému předpokladu, podle něhož má kolegiální rozhodování minimalizovat vliv osobnosti konkrétního soudce na rozhodování soudu.⁴²⁶ Nejprve se tedy zabýváme osobností soudce, potenciálním významem tohoto faktoru pro soudní rozhodování a obecným vztahem mezi osobností soudce a kolegiálním rozhodováním (část 7.2). Následující dvě části (7.3 a 7.4) se pak věnují kolegiálním procesům v tříčlenných senátech a v plénu Ústavního soudu. Vycházíme totiž z předpokladu, že rozhodování v senátech a v plénu se liší v tolika ohledech, že by bylo nerozumné pojednávat o nich společně. Odlišnosti mezi velkými a malými rozhodovacími tělesy lze nepochybně spatřovat v dynamice vztahů mezi soudci či rozložení soudcovských rolí.⁴²⁷ Další rozdíly se pak mohou objevovat v závislosti na konkrétním nastavení pravidel jednání v senátech, resp. plénu i v závislosti na rozdělení nápadu (a potažmo času, který členové pléna mohou projednávání jednoho případu věnovat).

7.2 Preference a deliberace:

Osobnost soudce v rozhodovacích tělesech

Jak jsme uvedli již v kapitolách 2.2.1 a 2.2.2, postojoivý model vychází z přesvědčení, že rozhodování soudních případů reflektuje osobnostní charakteristiky soudce a jeho ideologické preference. Jak uvádíme na více místech v této knize (srov. zejména kap. 2), považujeme tento přístup za zjednodušující. Máme však zároveň za to, že zejména na vrcholném soudě řešícím poměrně často „těžké případy“ (kapitola 2.1) mohou osobnostní charakteristiky soudce

⁴²⁶ EDWARDS, 2003, op. cit., s. 1640 a násl.

⁴²⁷ MATINEK, Wendy, L. Judges as Members of Small Groups. In: KLEIN, David E. a Gregory MITCHELL (eds.). *The Psychology of Judicial Decision Making*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 73–84.

do rozhodování značně promlouvát. To, že do rozhodování celé řady ústavněprávních kauz promlouvají i hodnotové zaměření a zkušenosti soudců, konec konců v rámci rozhovorů reflektovala i řada soudců. Jeden ze soudců (soudce QR) se v rámci rozhovoru k této otázce vyslovil obzvláště otevřeně: „Plénum ÚS je tvořeno 15 soudci, každý ze soudců je nějak orientován, je nějak hodnotově usazen. (...) V podstatě by bylo možné každého z 15 soudců nějak zařadit. Což se projevuje i při rozhodování, protože samozřejmě když vyloupnu kauzy, které jsou prostou aplikací práva, a slovy Zdeňka Kůbna, se budeme bavit o aplikaci práva ve složitých případech čili o té „dřeni“ práva, v se konečném důsledku z každého soudce vyklube, jestli je etatista, jestli je aktivističtější, jestli je liberál, jestli má větší sociální akcent a podobně.“

Podstatným rozměrem osobnosti soudce Ústavního soudu je nepochybně jeho předchozí profesní působení, ať již z hlediska profese (soudce, advokát, akademik, politik aj.) či oborového zaměření (soukromé právo, trestní právo, správní právo, ústavní specialisté).

O něco kontroverznějším osobnostním faktorem (avšak kontroverzním v podstatě jen pro rigidnější proponenty legalistického modelu rozhodování soudce) je pak hodnotové zaměření soudce. Význam tohoto faktoru si přitom uvědomují nejen soudci samotní (srov. poslední citaci soudce QR), nýbrž i aktéři výběru soudců. Hodnotové zaměření či výkladové preference soudců se tak stávají čím dále častěji předmětem diskusí při výběru soudců Ústavního soudu, ať již jde o diskuse obecné či diskuse v rámci senátu.⁴²⁸ Toto narůstající povědomí o důležitosti hodnotového zakotvení soudců není překvapivé. Na jedné straně se ovšem může opírat i o zahraniční debaty a jejich mediální reflexi,⁴²⁹ zároveň však akcentuje i samotnou (nevyhnutelnou?) povahu rozhodování o smyslu ústavy. Ústavněprávní „těžké případy“ jsou totiž často založeny na výkladu pojmů jako je „svoboda“, „rovnost“, „soukromí“ či „spravedlnost“, ve vztahu k nimž je prakticky nemožné, aby se osobnost soudce a jeho hodnotové zakotvení při výkladu neprojevovalo.

⁴²⁸ Srov. kap. 4, zejména tam citované vyjádření Jeronýma Tejce na začátku kapitoly či pasáže věnované projednávání kandidatur Zdeňka Koudelky a Elišky Wagnerové v části 4.2.

⁴²⁹ Srov. kap. 4 a srovnání s procesem jmenování soudců amerického Nejvyššího soudu.

Existují samozřejmě faktory⁴³⁰ či výkladové strategie⁴³¹, které mohou omezit prostor pro to, aby se osobnostní preference v rozhodování projevíly naplno, ani ony však působení hodnotového zakotvení soudce nejsou schopny zcela vyloučit. Za projevy hodnotového nastavení soudců lze považovat i jejich hlasování (resp. v našich podmínkách zjiřitelné uplatňování disentů) v hodnotově kontroverzních plenárních kauzách, čemuž se věnujeme níže v části 7.4.

S hodnotovým zakotvením je ovšem spojena i předchozí životní zkušenost soudce. V jistém slova smyslu tato životní zkušenost hodnotově založení soudce ovlivňuje, ba determinuje, dává však zároveň smysl pojímat je odděleně. Přímá životní zkušenost je totiž – v ještě větší míře než „intelektuální“ hodnotové zakotvení spojena se soudcovskou empatií či obecněji s vytvářením emocionálních postojů k případu.⁴³² V americké literatuře v tomto smyslu proslul případ soudce Rehnquista, konzervativně založeného obhájce práv států proti federální moci, který změnil svůj postoj k právům žen a sociálnímu zabezpečení poté, co byl svědkem životních trablů své rozvedené dcery.⁴³³

Jednou z klíčových funkcí kolegiálního rozhodování je pak tyto osobnostní faktory či rysy vyvažovat. Nejde o to, že by působení osobnosti soudce na rozhodování případu bylo nežádoucí (je konec konců nevyhnutelné). Podstatné však je, aby soudní rozhodování nebylo produktem jakéhosi „vychýleného hodnotového nastavení“ či atypické a odrazem nutně úzké a jedinečné životní zkušenosti jednoho soudce. Již citovaný soudce QR – v návaznosti na předchozí citaci – právě tento aspekt kolegiálního rozhodování zdůraznil: *„Já neřeknu nic nového. Je strašně důležité, aby ten soud byl pestrý. Nejenom z hlediska profesní zkušenosti a znalosti, nejenom z hlediska odborného zaměření. Špatně by bylo, kdyby tady bylo 15 profesorů práva a špatně by bylo, kdyby tady bylo 15 civilistů a žádný*

⁴³⁰ Takovým faktorem může být např. precedenční závaznost judikatury, které postupně zužuje interpretační manévrovací prostor soudce.

⁴³¹ Někteří soudci a teoretici za výkladovou strategii, která omezuje projekci soudcových hodnot do rozhodování věci, považují např. originalistický přístup k výkladu (resp. lze zobecnit, že určité interpretační přístupy mohou takovou projekci omezovat. Srov. COMPTON, John, W. What Is Originalism Good For? *Tulsa Law Review*, roč. 50, č. 2, s. 427–440.

⁴³² NEGOWETTI, Nicole. Judicial Decisionmaking, Empathy, and the Limits of Perception. *Akron Law Review*, 2014, roč. 47, č. 3, s. 693–751. Srov. zejména shrnutí v úvodu a závěru.

⁴³³ GLYNN, Adam a Maya SENN. Identifying Judicial Empathy: Does Having Daughters Cause Judges to Rule for Women's Issues? *American Journal of Political Science*, 2015, roč. 59, č. 1, s. 37–54, s. 39.

treštnák, ústavní právník a tak dále. Co je důležité a na co se trošku zapomíná je, že těch 15 soudců by mělo být i pestře hodnotově zakotvených.“ Vycházíme z předpokladu, že ideálně může deliberace probíhat mezi soudci, kteří mají (kromě společného „základu“ spočívajícího v právnickém vzdělání a v určité „profesní socializaci“) odlišné profesní i mimoprofesní zkušenosti ale například i osobnostní charakteristiky, a mohou se tudíž v určitém smyslu doplňovat.

Význam rozmanitosti složení Ústavního soudu byl již v české literatuře akcentován. Podle Kosaře a Vyhnánka: „*Již samotná myšlenka kolektivního soudního rozhodování implicitně vychází z předpokladu, že každý soudce má své přednosti a svá slepá místa a že soudcovská kolektivní deliberace vede k tomu, že silné stránky jednoho soudce mohou kompenzovat slabé stránky soudce jiného. Kolektivní soudcovské těleso tak má být něčím více než jen sumou jeho členů – jejich vzájemné vztahy a interakce mají fungování soudu posunout na kvalitativně vyšší úroveň. (...) Ústavní soud je (být' specifickým) soudem, a proto by v něm nepochybně měli být podstatně zastoupeni soudci obecných soudů. Zároveň se však pohybuje ve specifické oblasti ústavního práva, a proto by na něm měly figurovat osoby se specifickou ústavněprávní expertizou, což mohou být na jedné straně akademici, na straně druhé však i osoby se zkušenostmi z ústavně-politického procesu jako zákonodárci či vrcholní představitelé moci výkonné. S ohledem na skutečnost, že Ústavní soud má činnost obecných soudů korigovat, a nikoliv ji bezvýhradně přijímat, může být značným přínosem i specifická zkušenost advokáta či státního zástupce. Ústavní soud by tudíž měl být v naznačeném slova smyslu rozmanitý. Za legitimní ovšem s ohledem na specifickou povahu činnosti Ústavního soudu považujeme i snahu o jeho ideologické vyvážení (popř. vyvážení podle pohlaví, náboženství či jiného politicky relevantního kritéria).*“⁴³⁴ Vhodné složení soudu (v našem případě Ústavního soudu) může být jednak produktem cílevědomého snažení institucí zapojeným do jmenovacího procesu, ale i dílem náhody.

Velice podstatné je však i nastavení procesů uvnitř senátu, tj. jakým způsobem senát jedná, jak soudci vnímají svou roli (zda se liší vnímání role soudce zpravodaje a role soudce-votanta), popř. zda a jaká neformální kultura deliberace v senátu existuje.⁴³⁵ Tomuto problému, zejména faktorům

⁴³⁴ KOSAŘ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210, s. 196–197.

⁴³⁵ Tento aspekt podrobně rozebírá DA SILVA, Virgilio Alfonso. Deciding without Deliberating. *International Journal of Constitutional Law*, 2013, roč. 11, č. 3, s. 557–584.

jako jsou (neformální) pravidla jednání senátu či efektivní využívání „zdrojů“ se podrobně věnujeme v další části.

7.3 (Nefunkční?) kolegialita v senátech Ústavního soudu a její příčiny

Fungování kolegiálních procesů v senátech Ústavního soudu bylo již dříve předmětem výzkumu. Statistickou stránkou věci se podrobně zabýval Jan Chmel,⁴³⁶ který navázal na dřívější literaturu upozorňující na rozdílnou „vstřícnost“ soudců zpravodajů v senátních věcech, zejména v řízení o ústavní stížnosti.⁴³⁷ Chmela vycházel ze statistického zachycení chování soudců v roli zpravodajů a soudců v roli votantů. Dospěl k závěru, že senátní rozhodování Ústavního soudu má nejbližší k formálnímu modelu, v němž je zvykem obvykle bez dalšího přijímat zpravodajský návrh. Naopak prvky jiných modelů, v nichž soudci buď hlasují po svém nebo rozsáhle o jednotlivých případech diskutují, Chmel identifikoval pouze ve velmi omezené míře. Podle Chmela jde o problematický jev, neboť senátní rozhodování ztrácí (i námi shora naznačenou) funkci, v jejímž rámci by senátní diskuze měly vést k promyšlenějšímu řešení případů. Zákonný požadavek senátního rozhodování je tak podle Chmela naplněn jen formálně a senátní rozhodování Ústavního soudu sice dokáže zachycovat zjevné chyby soudce zpravodaje, nikoliv však přispívat k principiálnější debatě.

Výhrady naznačené Chmelem jsou nepochybně závažné, podle našeho názoru však citovaný výzkum otevírá více otázek, než zodpovídá. Prvním problémem přirozené je, zda jsou Chmelem interpretovaná data úplná, resp. zda korektně reflektují realitu. Jakkoliv podle našeho názoru zřejmě nelze získat data lepší, může určitým problémem být existence „zamlčeného disentu“.⁴³⁸ Z našich rozhovorů se soudci Ústavního soudu plyne, že drtivá většina soudců nepovažuje využívání institutu odlišného stanoviska za povinnost, maximálně se v jejich odpovědích vyskytovaly obraty jako „morální

⁴³⁶ CHMEL, Jan. Zpravodajové a senáty: Vliv složení senátu na rozhodování Ústavního soudu České republiky o ústavních stížnostech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, roč. 25, č. 4, s. 739–758.

⁴³⁷ Srov. zejména PAPOUŠKOVÁ, Tereza a Jan PAPOUŠEK. Ústavní soudci v kvantitativní perspektivě. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1, s. 73–92, s. 79.

⁴³⁸ Srov. též kap. 1.3 a 2.3.

odpovědnost“ a i zde někteří soudci rozlišovali mezi plenárním rozhodováním (kde by podle nich sepsání a publikace odlišného stanoviska měly být pravidlem) a senátním rozhodováním, kde byl jejich postoj k odlišným stanoviskům ambivalentní. Celkově z rozhovorů vyplynulo, že zamlčené disenty jsou relativně častým jevem, což výrazně snižuje výpovědní hodnotu statistik, pro něž jsou (ne)existence či počet disentů považovány za informaci o hlasování soudce.

Lze ovšem namítnout, že fenomén zamlčeného disentu by neměl být podstatný pro práci s usneseními odmítajícími návrh pro zjevnou neopodstatněnost, neboť přijetí takového rozhodnutí vyžaduje jednomyslnost. Takové hodnocení by ale ignorovalo možnost pragmatického či dokonce strategického chování soudce, který o uplatnění odlišného stanoviska uvažuje. Jako pragmatickou lze označit úvahu, podle níž by jeden hlas proti nic zásadního z hlediska výsledku konkrétního sporu nezměnil (pouze by došlo k přijetí zamítavého nálezu), protože hlasování proti a zejména psaní odlišného stanoviska by bylo zbytečné a náročné na zdroje. Naše úvaha však může jít i dále. Jak v rozhovoru uvedl jeden ze soudců, pokud soudce-votant nesouhlasí s odmítnutím ústavní stížnosti, může být strategicky motivován k tomu, aby odmítavý výrok podpořil, neboť alternativa (zamítavý nálezh) by nejen nepomohla stěžovateli v konkrétní kauze, nýbrž by měla i větší precedenční dopad. Nosné důvody zamítavých nálezů jsou totiž ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy a ustálené judikatury Ústavního soudu závazné pro všechny orgány a osoby, což zahrnuje i závaznost precedenční.⁴³⁹

Další otázkou je, zda lze na základě Chmelem interpretovaných dat skutečně označit fungování senátů Ústavního soudu za čistě formální. Z našich rozhovorů se soudci Ústavního soudu plyne, že zřejmě nelze hovořit o jakési systémové nefunkčnosti senátů, neboť výsledek není vždy předem dán a delibereace v senátu často vede ke změně původně navrhovaného výroku. Prakticky všichni soudci, s nimiž byly rozhovory vedeny, přiznali, že je kolegové při deliberaci v senátu nezřídka přesvědčili, že místo vyhovujícího nálezu má být stížnost odmítnuta či naopak.

⁴³⁹ Srov. VYHNÁNEK, Ladislav. Judikatura v ústavním právu. In: BOBEK, Michal a Zdeněk KÜHN (eds.). *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 333–375.

Deliberace v senátu přitom podle rozhovorů může jak vychytávat chyby či přehlédnutí, kterých se občas každý soudce zpravodaj dopustí, tak (zřejmě zejména) být vedena v principiální a argumentační rovině a vést ke změně názoru soudce zpravodaje (či k použití disentančního stanoviska či k „zamlčenému disentu“). Jeden ze soudců například zmiňoval případ, v němž jej kolegové ze senátu přesvědčili o tom, že ve věci měl být podán ještě jeden opravný prostředek a že stížnost má být odmítnuta zpravodajsky.

Typičtěji však soudci zmiňovali principiálnější debaty týkající se právního hodnocení senátních věcí. Jak poznamenal jeden ze soudců, velice často byla spouštěčem debaty odlišná „míra senzitivity“ k určitým pochybením, k nimž v rámci předchozího řízení došlo. Významným vlivem, jak plyne z rozhovorů s některými soudci, může být i konkrétní složení senátu. Celá řada soudců v rozhovorech jmenovala konkrétní kolegy, s nimiž se jim „dobře argumentačně střetává“ a chválila si debatu s nimi. Někteří pak zmiňovali, že s určitými kolegy si do svých věcí více vzájemně zasahují a jsou názorově méně kompatibilní, zatímco s jinými je rozhodování velmi konsensuální. Míra a hloubka argumentačního střetávání se tudíž senát od senátu (a díky rotaci senátů i v závislosti na změně složení senátu) může lišit. Jeden ze soudců pak dokonce tento jev reflektoval tak, že srovnával intenzitu toho „jak si do věcí mluví“ mezi senáty a usuzoval, že v jiných senátech je tato intenzita jiná než v jeho domovském senátu. V tomto ohledu je zřejmě významným faktorem rotace složení senátů na Ústavním soudu. Je-li totiž „kultura kolegiality“ závislá na personálním složení senátu a vyvíjí-li se přirozeně v rámci konkrétní skupiny tří soudců, pak proměny ve složení této skupiny mají nepochybně vliv i na způsob, jakým se v senátních věcech jedná.

Významný rozdíl byl mezi soudci v tom, jak chápali diskusi (resp. potřebnost diskuse) o samotném výroku na straně jedné a o odůvodnění na straně druhé. Zatímco někteří brali diskusi o výroku a odůvodnění jako dvě propojené a obdobně důležité nádoby, setkali jsme se i s názorem soudce, kterého diskuse „o každé větě“ – zejména na plénu – překvapila. Podle tohoto soudce by naopak zpravidla měla být respektována zpravodajská licence. O něco méně explicitně se k obdobnému názoru připojil i další soudce.

Z rozhovorů se soudci tak plyne, že i senátní rozhodování je opřeno o deliberaci a prakticky každý se soudců, s nimiž byl rozhovor veden a kteří

na takovou otázku odpovídali, si vybavil případy, v nichž byl senátem jako soudce zpravodaj přesvědčen o vhodnosti jiného řešení. Často přitom byly zmiňovány případy, v nichž šlo o velmi významné substantivní a principiální střety. Soudci sami tedy vnímají senátní rozhodování jako prostor, v němž se názory skutečně střetávají a který slouží i (avšak zdaleka nikoliv pouze) k „opravě chyb“. Není tak podle našeho názoru bez dalšího přiléhavé hovořit o „formálním senátu“, jak činí Chmel, toliko na základě statistické analýzy. Statistické rozdíly v hlasování mezi soudci-votanty a stejnými osobami jako soudci zpravodaji sice zjevně existují, to však nemusí znamenat, že senát jedná pouze formálně. Alternativní vysvětlení nabízíme v následujících odstavcích. Tím se ovšem dostáváme zpět k otázce, čím vysvětlit jev, že „míra vstřícnosti“ soudců jako soudců zpravodajů a těch samých soudců v pozici votantů se často výrazně liší? I po započtení efektu zamlčených disentů je totiž pravděpodobné (byť nikoliv jisté), že jistý rozdíl v této oblasti existuje. Odpověď na tuto otázku můžeme ovšem prozatím přinést pouze ve formě hypotéz, avšak právě diskuse o těchto hypotézách (a nikoliv kvantifikované rozdíly samy o sobě) mohou vést k lepšímu pochopení limitů efektivní deliberace na Ústavním soudu.

První (a dle našeho názoru slibná) hypotéza je založena na působení (kvazi) objektivních faktorů, konkrétně *formy senátní deliberace* a času na projednání jednotlivého případu. Pokud jde o faktor první, tedy formu senátní deliberace, můžeme s určitým zjednodušením pro naše účely rozeznávat tři modely, a to model americký (diskuse na americkém Nejvyšším soudu), německý (diskuse na Německém ústavním soudu) a český (který funguje na Ústavním soudu). Tyto tři modely se výrazně liší v roli soudce zpravodaje a v míře informační (a)symetrie mezi soudcem zpravodajem a ostatními soudci.

Model fungující na Ústavním soudu je založen na silné roli soudce zpravodaje. Soudci zpravodaji je přidělen spis (obsahující zejména návrh a jeho přílohy), zatímco ostatním členům senátu automaticky žádné informace o případu zprostředkovávány nejsou. Veškerá následná komunikace ohledně spisu je administrována soudcem zpravodajem, ať již jde o žádosti o vyjádření či shromažďování dalších příloh. Soudce zpravodaj poté vyhotoví zpravodajskou zprávu, což je však fakticky návrh rozhodnutí v prakticky finální „čisté“ formě, a ten rozešle (fyzicky se spisem či e-mailem) ostatním členům senátu.

Model americký je postaven na zcela jiných premisách. Řešený případ je rozebírán na schůzi všech soudců, přičemž každý ze soudců má předem k dispozici stejné informace (návrh, přílohy atd.) a na schůzi tak přichází připraven stejně jako jeho kolegové. Teprve po podrobné diskusi a poté, co jsou zjištěny pozice soudců a předběžný počet hlasů, je určeno, kdo bude psát stanovisko soudu, popř. většinové a menšinové stanovisko.

Německý model pak podobně jako model český zná institut soudce zpravodaje, jeho role je však jiná. Místo toho, aby připravil „pouhý“ návrh rozhodnutí, připravuje soudce Německého ústavního soudu podrobnou zpravodajskou zprávu, která obsahuje nejširší spektrum informací, jež by mohly být pro rozhodování relevantní, což může zahrnovat i doktrinární a komparativní prameny. Spolu s touto zpravodajskou zprávou pak mezi soudci cirkuluje i samotný soudní spis. Teprve po poradě soudce zpravodaj píše samotný text rozhodnutí. Dieter Grimm pak tento systém považuje za zcela klíčový pro kvalitní deliberativní rozhodování.⁴⁴⁰ Podrobná zpravodajská zpráva se však píše pouze ve věcech, v nichž rozhoduje celý osmičlenný senát, zatímco drtivá většina případů je rozhodována v tříčlenných malých senátech, kde typicky cirkuluje mezi členy jen krátké rozhodnutí a krátké vysvětlující „memorandum“.

Problémem ovšem je, že některé z nastíněných procesů jsou náročnější na zdroje než jiné. Největším „ekonomickým“ problémem přirozeně je, jaký počet případů ročně musejí soudci řešit, potažmo kolik času a v jaké formě může soudce jednomu případu a deliberaci k němu věnovat. Určitými póly jsou z tohoto hlediska český a americký model. Rozhodování českého Ústavního soudu v senátních věcech je velmi efektivní v tom smyslu, že soudce zpravodaj sám odvede drtivou většinu práce, zatímco jeho senátní kolegové se zabývají zpravidla pouze návrhem rozhodnutí, popř. obsahem spisu v takové hloubce, v jaké si s ohledem na obsah rozhodnutí a další faktory zvolí. To ovšem zároveň vede k výrazné *informační asymetrii* mezi členy senátu. Tuto informační asymetrii může každý z votantů do jisté míry překlenout, pokud se pustí do hlubokého studia spisu, vyžádá si od soudce

⁴⁴⁰ GRIMM, Dieter. How BVerfG Works. Příspěvek na konferenci *How the Constitutional Courts decide. Descriptive and normative perspectives*, Milán, 25. 5. 2007, s. 4. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/el/law/jaro2019/SOC042/um/GRIMM_-_How_BVerfG_Works.pdf

zpravodaje dodatečné informace apod. To však není automatickou ani pravidelnou součástí procesu rozhodování v senátu. K takovému kroku musí mít soudce-votant prostor a motivaci – a jak rozebíráme níže, mohou soudce zpravodaj a votant v určité kauze v dobré víře přehlédnout či nedocenit určitý argument, který by mohl mít dopady na výrok rozhodnutí a který by v opačné konstelaci (tj. při prohozených rolích) nepřehlédl.

Význam zdrojů, tj. zejména času, který je možné věnovat jednomu případu, je ostatně patrný i z německého modelu, v němž je zásadní rozdíl v hloubce deliberace mezi věcmi rozhodovanými celým senátem a věcmi, které rozhodují pouze „malé senáty“. Naproti tomu americký model je postaven na absolutní *informační symetrii* a prakticky i *symetrii rolí*. To je ovšem z hlediska časové investice do případu (jakýchsi „soudcohodin“) neefektivní. Proto též americký Nejvyšší soud takto hlubokým způsobem projedná zhruba 100 až 150 případů ročně a dalších 6 000 až 7 000 případů je odfiltrováno prostřednictvím mnohem jednoduššího odmítnutí writ of certiorari. Podstatná je ovšem i *kultura deliberace*. Zatímco v případě amerického nejvyššího soudu se symetrie projevuje i v tom, že soudci hovoří spíše „vedle sebe“, Německý ústavní soud je naopak znám tím, že deliberace je vedena zejména snahou o konsensus.⁴⁴¹

Nikoliv překvapivě je tak konkrétní model deliberace do značné míry výsledkem vyvažování mezi důkladností deliberace, informační symetrií a potažmo adekvátním působením kolegiálních vlivů na straně jedné a zdroji (časové možnosti soudců) na straně druhé. I americký a německý případ ukazují, že důkladnou deliberaci založenou na informační symetrii, v níž se mohou soudci skutečně doplňovat, vykrývat své „slepé úhly“ apod., je u jednoho tělesa možné zajistit pouze v relativně malém počtu případů (rozumným počtem se zdají být dva až tři případy týdně na celé těleso).

V případě českého Ústavního soudu, jak ukazují i data prezentovaná a komentovaná Janem Chmelem⁴⁴² či Terezou Papouškovou a Janem Papouškem,⁴⁴³ je však tento nepoměr mezi hluboce diskutovanými případy a relativně povrchně diskutovanými případy zachycen ve statistice rozhodování jednoho

⁴⁴¹ LÜBBE-WOLFF, Gertrude. Cultures of deliberation in constitutional courts. *Revista Argentina de Justicia Constitucional* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/320918386_Cultures_of_deliberation_in_constitutional_courts

⁴⁴² CHMEL, 2017, op. cit.

⁴⁴³ PAPOUŠKOVÁ, PAPOUŠEK, 2017, op. cit., s. 79.

tělesa (tříčlenný senát), zatímco v americkém a německém případě jsou od sebe tyto množiny případů odděleny formálně (certiorari denial v. prodennání; malý v. velký senát). Považujeme za vysoce pravděpodobné, že v případě studia oněch případů pod hladinou (certiorari denial v USA, malý senát Německého ústavního soudu) v případě Německého ústavního soudu či amerického nejvyššího soudu by byla ona ideální představa o principiálním a deliberativním rozhodování těchto institucí do jisté míry narušena. Konec konců strategické a pragmatické rozhodování, jež není založeno na principiálním hodnocení věci a soudcovské deliberaci, o odmítnutí *writ of certiorari* je na americkém nejvyšším soudu dobře zdokumentováno.⁴⁴⁴ Ve vztahu k věcem rozhodovaným tříčlennými malými senáty na německém ústavním soud pak lze – podle shora rozebíraných teorií – formulovat hypotézu, podle níž na osobě soudce zpravodaje a jeho citlivosti bude záležet více než v případě hluboce deliberativního rozhodování velkých osmičlenných senátů.⁴⁴⁵

Vedle naznačených (kvazi)objektivních limitů je dalším možným vysvětlením rozdílů ve vstřícnosti samozřejmě i jistá deference soudců-votantů k soudci zpravodaji. Tento faktor konec konců naznačoval i Chmel, když označoval senáty Ústavního soudu za formální.⁴⁴⁶ Podle našeho názoru však tento jev lze chápat různě. Jedním z možných úhlů pohledu je samozřejmě ten, podle něhož je deference k soudci zpravodaji jakýmsi apriorním postojem členů senátu. V takovém senátu by šlo hovořit o vzniku rozhodovací kultury založené na postoji „je to jeho spis“. Takto však žádný z námi zpodobaných soudců Ústavního soudu svou roli ani roli senátního rozhodování jako takového nevnímá. Určitým faktorem by ovšem mohly být strategické úvahy. Podle jednoho ze soudců například platí, že: „*Je tam taková ta psychologie, že když budete někomu dělat problémy (...) on po vás potřebuje 30 podpisů měsíčně a vy od něj taky. Když mu tam budete hodně škertat, tak vám to může vrátet, může zdržovat a tak dále*“. Tato citace se však vztahuje spíše k odůvodnění rozhodnutí a žádný ze soudců neindikoval, že by podobné úvahy měly hrát roli i ve vztahu k výroku.

⁴⁴⁴ BOUCHER, Robert L. a Jeffrey A. SEGAL. Supreme Court Justices as Strategic Decision Makers: Aggressive Grants and Defensive Denials on the Vinson Court. *The Journal of Politics*, 1995, roč. 57, č. 3, s. 824–837.

⁴⁴⁵ O pravou deliberaci se v nich totiž nejedná (GRIMM, 2007, op. cit.).

⁴⁴⁶ CHMEL, 2017, op. cit., s. 757.

Podle našeho názoru však nelze opomíjet ještě jinou variantu, která je spojena s výše rozebíranou informační asymetrií v rozhodujících senátech. V důsledku nastavení rozhodovacích procesů v senátech Ústavního soudu má totiž soudce zpravodaj jasnou iniciativu,⁴⁴⁷ zatímco soudci-votanti jsou redukováni do reaktivní role. Jak už jsme rozebírali výše, tuto informační asymetrii a iniciativu lze i v systémech s institutem soudce zpravodaje vyvážit (např. podrobnou a „neutrálně-analytickou“ zpravodajskou zprávou), to však vyžaduje značné zdroje a není to prakticky možné v situaci, v níž senát rozhoduje vysoké stovky případů ročně.

Jevy popisované Chmelem tak vůbec nemusí být důsledkem apriorních postojů votantů, kteří nechtějí vést o senátních věcech hluboké debaty. Jde podle našeho názoru spíše o to, že soudce zpravodaj do jisté míry rozhoduje o tom, o čem se v senátu diskutovat bude a soudci-votanti budou ovlivněni i fenoménem „kotvení“,⁴⁴⁸ tj. budou se silně podvědomě opírat o první informaci, kterou o případu budou mít – a tou je právě návrh rozhodnutí. Jde-li tudíž o „vstřícného“ soudce zpravodaje, který je náchylnější k tomu, aby hodnotil určité typy pochybení jako ústavněprávně relevantní, návrh rozhodnutí to bude reflektovat. Následná debata v senátu je pak formována touto iniciativou.

Naopak se ovšem může stát, že soudce zpravodaj v návrhu rozhodnutí zachytí případ jako ústavněprávně irelevantní a soudci-votanti na základě předloženého návrhu nebudou mít důvod se domnívat, že je hlubší deliberrace na místě. V případě přitom může být aspekt, kterého by si jiný soudce zpravodaj při *podrobném* a předem „*nekotveném*“ studiu spis všimnul a považoval by jej za ústavně relevantní, resp. i vedoucí k závěru, že stížnosti má být vyhověno. Jako votant se však nachází ve zcela jiné pozici. Nejen že z důvodu časových nemá zpravidla prostor pro tak podrobné čtení spisu, ale zároveň již chtě nechtě bude ovlivněn rámováním věci strany soudce zpravodaje.⁴⁴⁹ Považujeme za nutné zdůraznit, že tyto jevy mohou působit i podvědomě

⁴⁴⁷ Ve smyslu, v jakém se užívá v šachovém slangu. Soudce zpravodaj tak diktuje tempo hry a soudci-votanti v podstatě mohou pouze reagovat.

⁴⁴⁸ FARINA, Francisca, Ramón ARCE a Mercedes NOVO. Anchoring in Judicial Decision-making. *Psychology in Spain*, 2003, roč. 7, č. 1, s. 56–65.

⁴⁴⁹ Zde je ovšem třeba zdůraznit, že efekt kotvení není vždy stejně silný. Soudce-votant tak bude pravděpodobně méně ovlivněn rámováním ze strany soudce zpravodaje, s nímž se obvykle názorově střetává a u něhož a priori očekává více názorových konfliktů.

a není nutné, aby se soudce zpravodaj choval vědomě strategicky (tj. aby cíleně zdůraznil či zamlčel jisté aspekty věci). Citlivost konkrétního soudce na různé typy (ústavně)právních pochybení je do jisté míry determinována jeho osobností (velkou roli budou hrát profesní zkušenosti) a má rozměr i jakési profesionální intuice. Trestněprávní specialista tak například bude mít vypěstovanou intuici (v podstatě jakési rozhodovací heuristiky,⁴⁵⁰ jež mohou být v přiměřené míře velmi nápomocné), jež ho může při studiu a reflexi spisu navést směrem, který by jiný soudce zpravodaj nenalezl či našel s většími obtížemi. V případě soudce-votanta pak tato disproporce bude působit ještě významněji, neboť votant nemá zpravidla prostor pro tak hluboké studium spisu jako soudce zpravodaj a při rozhodování, zda si případ zaslouží hlubší diskusi, je tak více odkázán na rozeznávání (povrchnějších) vzorců.

Konkrétní prokázání těchto jevů v soudním rozhodování je ovšem komplikované, neboť ideálním prostředkem k tomu by byl experiment. Pro účely rozhodování senátů Ústavního soudu by například mohlo být zajímavé, pokud by stejné věci rozhodovaly dvě skupiny senátů. V jedné skupině by byly rozhodovací proces nastaveny tak, jak fungují nyní, zatímco ve druhé by byl spis přidělen všem soudcům, kteří by měli za úkol formulovat stanovisko. Poté by tato tři stanoviska byla prodiskutována na poradě a teprve po ní by bylo určeno, kdo bude psát výsledné rozhodování soudu. Alternativou by mohlo být i to, že by soudce zpravodaj měl za úkol připravit analytickou a neutrální zpravodajskou zprávu a porada by se konala na jejím základě.⁴⁵¹

Na základě předchozího textu lze učinit několik mezitímních závěrů. Na jedné straně je zjevné, že navzdory existenci senátů existuje prostor pro to, aby se při rozhodování projevila osobnost soudce ve shora diskutovaném smyslu (tj. mix jeho profesních i životních zkušeností, hodnotového zakotvení a dalších faktorů). To se odráží zejména v mnohokrát diskutované vsřícnosti soudců zpravodajů a v rozdílu mezi chováním soudce v roli soudců zpravodaje oproti roli votanta. Tuto skutečnost však podle našeho názoru nelze bez dalšího vnímat tak, že soudci vnímají roli senátu toliko formálně ani tak, že by rozhodování senátu čistě formální bylo. Z rozhovorů se soudci naopak vyplynulo,

⁴⁵⁰ Srov. JONES, Craig E. The Troubling New Science of Legal Persuasion: Heuristics and Biases in Judicial Decision-making. *Advocates' Quarterly*, 2013, roč. 41, č. 1, s. 49–122.

⁴⁵¹ Realizace takového experimentu na soudcích Ústavního soudu je samozřejmě s těžší proveditelná.

že argumentační střetávání v senátu považují za velmi důležité a že k diskusím a názorovým posunům v rámci senátu pravidelně dochází. Problémem jsou tak spíše faktory, jež (ne)dovolují, aby se potenciál kolegiálního rozhodování naplno rozvinul. Na jedné straně se jedná o nastavení vnitřních procesů senátu (tj. nakolik formalizované jednání je, zda se soudci setkávají pravidelně a tváří v tvář, jaké informace spolu před jednáním sdílejí, jak je vedena a moderována jejich diskuse). Velmi podstatné jsou však podle našeho názoru i vnější limity, jimiž je jednání soudců omezeno. Zde zaujímá výsadní postavení dostupnost zdrojů, zejména času, který lze projednávání jednoho případu věnovat.

7.4 Kolegiální procesy v plenárním rozhodování a hlasovací koalice

Jak jsme již naznačili v části 7.1, rozhodování pléna se od rozhodování senátů v mnoha ohledech liší – a nezřídka jde o odlišnosti, které jsou z hlediska fungování kolegiálních procesů zcela zásadní. Právě pokud faktory, jejichž rekapitulaci jsme zakončili předchozí část věnovanou rozhodování senátů, jsou totiž u rozhodování pléna nastaveny zcela jinak. Obecně vzato, jednání pléna umožňuje (byť je stále založeno na shora rozebírané informační asymetrii mezi zpravodajem a votanty) mnohem hlubší ponoření všech soudců do projednávaného případu a tím pádem i potenciálně kvalitnější deliberaci. V prvé řadě hraje roli formální (či poloformální) nastavení deliberativních procesů v rámci pléna. Plénum Ústavního soudu se schází pravidelně (podle potřeby zpravidla jednou za jeden či dva týdny), materiály k projednání se všem členům pléna zasílají s předstihem a o konceptech rozhodnutí se vedou často velmi rozsáhlé diskuse⁴⁵² a z jednání se pořizují podrobné zápisy. Prostor pro diskusi jednoho problému je mnohem větší než v případech senátních

⁴⁵² Není výjimečné ani projednávání věci na pokračování. Je však samozřejmé, že soudci se budou diskutí – i s ohledem na své osobnostní založení a temperament – účastnit v různé míře. To konec konců odpovídá obecným pozorováním o dynamice malých skupin, jež lze vztáhnout na rozhodování soudů. I v rámci soudních těles se typicky profilují názoroví lídři (kteří mohou, ale nemusí být totožní s funkcionáři soudu). Zároveň se zpravidla formují role založené na tom, kdo vstupuje do debaty první, kdo je spíše reaktivní, či kdo se spokojí spíše s rolí pozorovatele. Rozbor těchto otázek v MATINEK, 2010, op. cit., s. 73–84. Lze v tomto ohledu odkázat i na soudce č. 9, který upozorňoval na (ovšem subjektivně vímanou) pasivitu některých členů pléna: „*Vždycky jsem měl ale problém se soudci, kteří pro mě byli absolutně nečitelní, u kterých jsem do poslední chvíle nevěděl, jak budou hlasovat. V diskusi nevystoupí a potom čekáte a odhadujete, podle čeho budou hlasovat.*“

případů, každý soudce se může zapojit prakticky neomezeně a v rámci debaty na sebe mohou soudci reagovat (tj. nejde pouze o postupné sdělení názoru každého z 15 soudců). Plenárním rozhodování soudci zároveň, zdá se, obecně přiřítají vyšší význam a jsou ochotni věnovat mu značnou část svých zdrojů. Průměrnému plenárnímu případu věnuje nejen zpravodaj, ale i hlasující člen pléna nepoměrně více času a úsilí, než průměrnému senátnímu případu. To se konec konců odráží i v tom, že publikace odlišných stanovisek v plenárních věcech (jakkoliv mohou být „dobrovolná“ odlišná stanoviska chápána jako ztráta času) je mnohem častějším jevem než ve věcech senátních.

Vliv opakovaně zmiňované informační asymetrie mezi zpravodajem a votanty může být v plenárních věcech zcela minimalizován. Zpravodajská zpráva v plenární věci totiž bývá zpravidla poměrně dlouhá a propracovaná, čímž se může v určitých ohledech blížit zpravodajskému memorandu známému z Německého ústavního soudu. Navíc ale širší prostor věnovaný jednomu případu vede k tomu, že soudce-votant si může vyžádat doplňující informace, věc může být posunuta na další jednání pléna atp.⁴⁵³ Přehlédnout nelze ani prostou skutečnost, že plenárního rozhodování se účastní více soudců, a tím pádem může být v rámci deliberace zohledněno více světonázorů a životních či profesních zkušeností.⁴⁵⁴ Jinými slovy, v rámci plenárního projednávání věci je méně pravděpodobné, že rozhodnutí ovlivní existence onoho na začátku kapitoly zmiňovaného mrtvého úhlu.

Zajímavým důsledkem těchto jevů (zejména mnohem častějšího uplatňování odlišných stanovisek), je pak i to, že v rámci pléna Ústavního soudu vysledovat tvorbu jakýchsi hlasovacích koalic, jež mohou odhalovat. S ohledem na výše zmíněnou dobrovolnost publikace odlišných stanovisek sice není možné získat informace o hlasovacím poměru,⁴⁵⁵ avšak analýza hlasovacích koalic v plénu může mít (zejména pokud je vhodně zacílena, srov. níže)

⁴⁵³ To je ovšem teoreticky možné i v senátních věcech. S ohledem na množství případů a omezený čas to však nutně může fungovat pouze v zanedbatelném počtu případů.

⁴⁵⁴ To by mohlo vést k unáhlenému závěru, že více soudců je pro rozhodování případu vždy lepší. Početná tělesa jsou však na druhé straně v podstatě plýtváním zdroji a zároveň nemusejí být příliš expeditivní. Dává tedy smysl jejich zapojením šetřit – a užívat je pro účely sjednocování judikatury či jinak mimořádných případů.

⁴⁵⁵ Naše síťová analýza disentních koalic tudíž nemůže vést k podobně přesvědčivým výsledkům jako např. Martin-Quinn score (srov. shora zejména kap. 2.2.1). Koncepčně jsou však níže komentované síťové grafy založené na podobné myšlence jako MQS, tj. na 1) neutrálním posouzení relativních pozic soudců a vznikajících clusterů a 2) interpretaci založené na předvěděni.

značný výpovědní potenciál. Na jedné straně se i v rámci rozhovorů se soudci vyskytl názor, podle něhož je sepsání a zveřejnění odlišného stanoviska v plenárních věcech až jakousi „morální povinností“ a je podstatnější než podobný postup v rámci senátního rozhodování.⁴⁵⁶ Tento názor však nebyl obecně sdílen. Proto je podle našeho názoru podstatnější druhý faktor, resp. kombinace faktorů. Jde zejména o to, že soudci Ústavního soudu věnují (a jsou ochotni věnovat) projednávání jednoho plenárního případu více času než v případě průměrného případu senátního. Navíc jsou plenární věci velmi často hodnotově nabitě a publikace odlišného stanoviska může být odrazem silně pocit'ovaného niterného vztahu k předmětu rozhodování. Publikaci odlišného stanoviska přitom *a priori* nelze vnímat jako selhání kolegiality. Jakkoliv vycházíme z předpokladu vyjádřeného již v úvodu kapitoly, že úkolem kolegiality je vyvažovat či potlačovat vliv konkrétní soudcovské osobnosti na výsledek případu, nelze očekávat, že výsledkem deliberace bude vždy konsensus. Ani důkladná debata spojená s analýzou všech možných aspektů věci totiž nemůže vždy převážit nad hodnotovým zakotvením soudce či jeho (silně internalizovaným) přístupem k interpretaci práva.

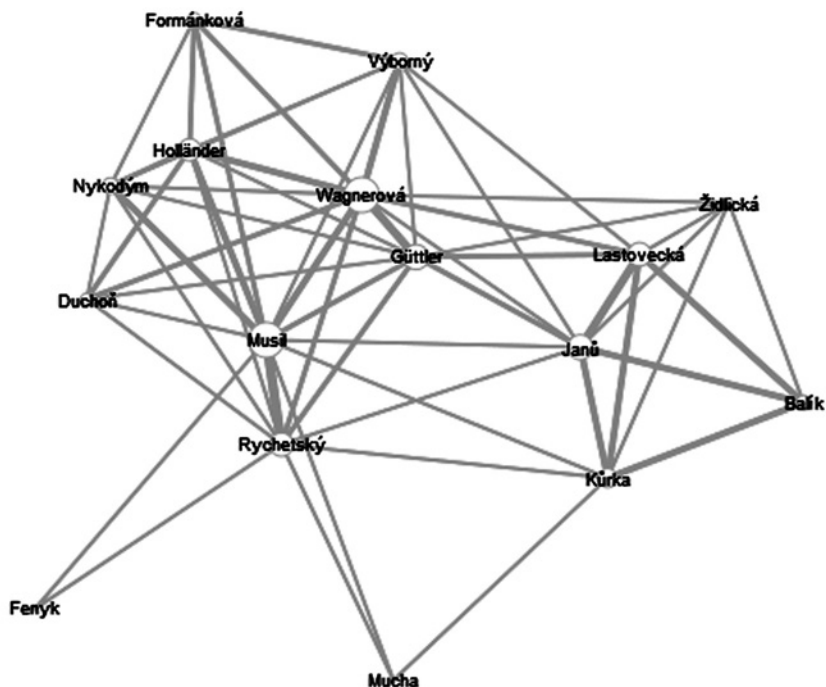
Právě proto je však analýza koalic disentujících soudců cenná. S ohledem na uvedené totiž můžeme vycházet z předpokladu, že disenty, které 1) jsou dobrovolné a 2) k jejichž prevenci nepostačovala ani důkladná deliberace v rámci jednání pléna, významně vypovídají o postojích soudce a jeho přístupu k interpretaci práva. Nejvíce existence hlasovacích koalic vyniknou tehdy, rozdělím-li plénum projednávané věci do věcných kategorií podle problematiky, která v nich byla projednávána.⁴⁵⁷ Tyto kategorie jsme uplatňovali

⁴⁵⁶ Soudce č. 8 konkrétně poznamenal: „*Já si myslím, že to není jeho právní povinnost, ale že je to jeho morální odpovědnost. Já to osobně vnímám tak, že pokud jste soudce ÚS, tak jste placený od toho, abyste vyjadřoval své názory. Je tam 15 soudců. Nejsem si jistý, jestli v senátních věcech. Tam se to ale zase pozná, protože jakmile je to zamítavý nálezk, kde není substantivní argumentace, tak je to docela často přijato proto, že to nebyla zjevná neopodstatněnost ve trojce. Zastávám ten názor, že minimálně v rozhodování o ústavnosti zákonů musí každý soudce vyjádřit svůj názor. Můj názor je dokonce takový, tak jak to má třeba Německý ústavní soud, že by mělo být publikováno i skóre.*“

⁴⁵⁷ Konkrétně jsme plenární kauzy dělili na 1) Ekonomické a sociální otázky (typicky ekonomická a sociální práva, některé otázky práva vlastnit majetek či obecněji klasickou pravo-levou ekonomickou osu ideologie); 2) Liberálně-konzervativní otázky (typicky otázky, jež nespádají do první kategorie, pro jejichž posouzení je rozhodující napětí mezi právy jednotlivce na straně jedné a etatismem, důrazem na tradici, společenskou morálku apod. na straně druhé); 3) Otázky politického procesu (volby, politické strany apod.); 4) Institucionální otázky (dělba moci, některé aspekty právního státu, které nespádají do kategorie druhé, samospráva apod.) a 5) Zbytkové otázky.

vždy ve vztahu k tzv. přirozeným soudům, tj. k soudům s relativně stabilním složením (zvláště jsme tedy sledovali hlasovací koalice na prvním, druhém a třetím Ústavním soudu).

Graf 1: Hlasovací koalice na druhém Ústavním soudu (1. 8. 2003–31. 7. 2013) v sociálních a ekonomických otázkách

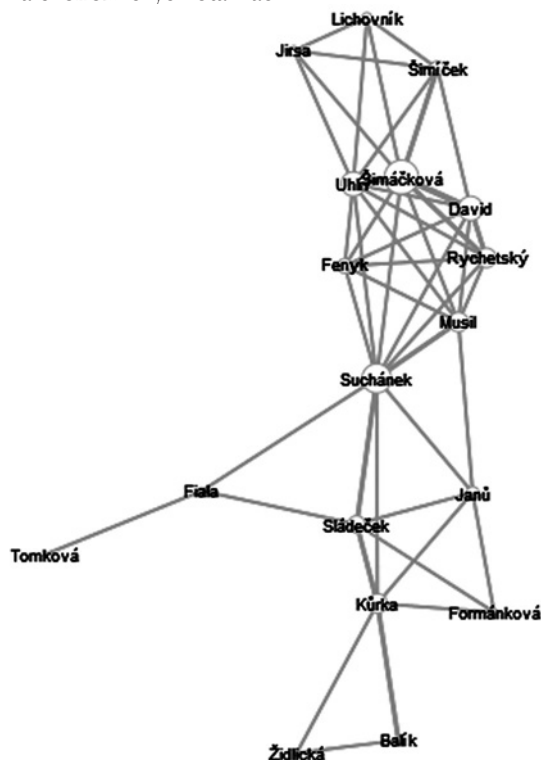

Zdroj: Autoři

Interpretace tohoto síťového grafu (stejně jako v případě grafu následujícího) je založena na posouzení vzdálenosti soudců a síly vazby či „vlákna pavučiny“ mezi nimi. Jinými slovy, čím jsou jména soudců blíže a čím silnější je linie mezi nimi, tím těsnější koalice v určité otázce mezi nimi panuje. Na druhém Ústavním soudu tak lze v sociálně-ekonomických otázkách vysledovat poměrně těsnou koalici Dagmar Lastovecké, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky a Stanislava Bařka. Na druhé straně jsou pak těsné vazby mezi Pavlem Rychetským a Janem Musilem, k nimž přiléhají rovněž Vojen Güttler a Eliška Wagnerová a v menší míře i Pavel Holländer a Jiří Nykodým. Vazby ostatních

soudců jsou obtížněji čitelné (např. Miloslav Výborný má poměrně silné vazby na obě skupiny, skrze restituční věci jej však graf zařadil blízko k Elišce Wagnerové a Vojenu Güttlerovi). Na základě předvedení, resp. interpretace klíčových nálezů pak lze konstatovat, že prve jmenovaná hlasovací koalice by šla označit jako „ekonomicky pravicová“, zatímco členové druhé koalice se vůči ní v různé míře vymezovali.

Graf 2: Hlasovací koalice na třetím Ústavním soudu (1. 8. 2013–31. 12. 2018) v sociálních a ekonomických otázkách

Zdroj: Autoři

I třetí Ústavní soud vykazuje v ekonomických a sociálních otázkách zajímavé hlasovací koalice. Pomineme-li některé soudce ve spodní části grafu, kteří mají poměrně slabé vazby se zbytkem soudu proto, že na třetím soudu působili jen krátce (Michaela Židlická, Stanislav Balík, Vladimír Kůrka, Ivana Janů,

Vlasta Formánková, ale s ohledem na své pozdní jmenování i Josef Fiala), rýsují se nám tři poměrně zřetelné skupiny. První skupinu tvoří Jaromír Jirsa, Tomáš Lichovník a Vojtěch Šimíček (horní část grafu), přechodovou trojici pak Kateřina Šimáčková, David Uhlíř a Ludvík David a ve třetí hlasovací koalici nalezneme Pavla Rychetského, Jaroslava Fenyka, Jana Musila a Radovana Suchánka. Na tuto třetí skupinu pak mají spíše nahodilé vazby i další soudci. Stejně jako v případě druhého Ústavního soudu, i zde lze první skupinu označit za „ekonomicky pravicovou“, třetí skupinu za její antitezi a skupinu druhou pak jako jakýsi „ekonomický střed“ (všechna označení ovšem platí toliko relativně v rámci Ústavního soudu a nikoliv v obecně chápaném slova smyslu).

7.5 Závěrem

Kolegiální procesy jsou – i na Ústavním soudu – jedním z klíčových avšak často přehlížených faktorů ovlivňujících soudní rozhodování. V případě Ústavního soudu nepochybně panují rozdíly mezi jejich působením v senátních věcech na straně jedné a věcech plenárních na straně druhé.

V senátech existuje poměrně široký prostor pro to, aby se při rozhodování projevila osobnost soudce ve shora diskutovaném smyslu, což se odráží zejména v mnohokrát diskutované vstřícnosti soudců zpravodajů a v rozdílu mezi chováním soudce v roli soudců zpravodaje oproti roli votanta. Tuto skutečnost však podle našeho názoru nelze bez dalšího vnímat tak, že soudci vnímají roli senátu toliko formálně ani tak, že by rozhodování senátu čistě formální bylo. Sami soudci jednání senátu považují za důležité a o věcech jednájí a jednat chtějí. Problémem jsou tak spíše faktory, jež ovlivňují, nako-lik se potenciál kolegiálního rozhodování může rozvinout. Na jedné straně se jedná o nastavení vnitřních procesů senátu. Zde hraje roli např. to nakolik je jednání formalizováno, zda se soudci setkávají pravidelně a tváří v tvář, jaké informace spolu před jednáním sdílejí či jak je vedena a moderována jejich diskuse. Velmi podstatné jsou však podle našeho názoru i vnější limity, jimiž je jednání soudců omezeno. Zde zaujímá výsadní postavení dostupnost zdrojů, zejména času, který lze projednávání jednoho případu věnovat.

Rozhodování v plénu je nastaveno zcela odlišně, což se v rozhodování plenárních kauz zásadně odráží. Na jedné straně je jednání pléna více

formalizováno. Jeho nastavení na jedné straně vytváří prostor pro jednání, avšak zároveň i určitý tlak na to, aby se soudci diskuse účastnili. Vedle toho je třeba zdůraznit, že projednávání plenárních věcí je věnováno v průměru na jednu věc výrazně více času (již zmiňovaných „soudcohodin“) než věcem senátním. S ohledem na pestřejší složení pléna navíc do diskuse může zasáhnout více různorodých soudcovských osobností, a vznést tak do diskuse úhel pohledu, který by v menším tělese mohl zůstat opomenut. Pestřejší složení pléna a vysoký počet jeho členů se však projevují i v tom, že není vždy možné nalézt konsensus, a skrze koalice disentujících soudců lze snáze odhalit určité štěpící linie. V některých hodnotově nabitých otázkách – například v námi rozebíraných věcech ekonomicko-sociálních – pak lze dokonce identifikovat poměrně sevřené hlasovací koalice. Ty konec konců naznačují určité limity kolegiality. Kvalitní deliberace sice může vliv osobnosti soudce na rozhodování minimalizovat a vést soudní těleso ke konsensuálnějšímu rozhodnutí, nemůže však osobnost soudce a jeho niterné postoje zcela vymazat.

8 SOUDCI A VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ

8.1 Úvodem⁴⁵⁸

Soudce by měl být dle litery zákona ve své funkci nezávislý a nestranný.⁴⁵⁹ Jeho úvahy by měly vést k řešení sporů skrze výklad právních předpisů. Jak jsme ovšem naznačili v předchozích kapitolách, nejsou to vždy – a snad to ani vždy být nemohou – pouze právní úvahy, které vedou uvažování soudců při jejich rozhodování a krocích souvisejících, tedy například při načasování vydání rozhodnutí nebo jeho komunikaci. Soudci jsou totiž stále jen lidé, byť profesionálové svého oboru, kteří jsou součástí společnosti.⁴⁶⁰ Ani oni obvykle nežijí ve skleníku a neuzavírají se tedy před celospolečenským děním nebo informováním v médiích. Spory před Ústavním soudem nadto často tvoří kauzy vysoce aktuální nebo dotýkající se velké části společnosti. Nelze však jednoduše tvrdit, že takový vztah vede k automatickému předpokladu o ovlivnění rozhodování veřejným míněním. Vztah mezi veřejným míněním, potažmo médii (o jejichž zapojení jako prostředníka do celého procesu je řeč níže) a soudci je třeba chápat v širším slova smyslu a zaměřit se na něj podrobněji se všemi dílčími aspekty.

Jak zmiňujeme v úvodu knihy, legalisté tvrdí, že jsou to právě a pouze právní úvahy, kterými se soudci ve svém rozhodování řídí.⁴⁶¹ Jiní naopak namítají,

⁴⁵⁸ Tato kapitola knihy se inspirovuje, rozvádí a čerpá z dřívějších prací autorky na témata související, zejména: HANYCH, Monika. Vliv veřejného mínění na rozhodování soudců Ústavního soudu. In: KYSELOVSKÁ, Tereza et al. (eds.). *COFOLA 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 358–376; HANYCH, Monika. Judicial Independence and Media Relationship in the European Context: An analysis of the European case-law and empirical qualitative research on the relation of judicial independence vis-à-vis the media. Magisterská práce. Tilburg University, 2018; HANYCH, Monika. Mediální reprezentace českého vrcholného soudnictví a vliv soudce na medializaci soudních rozhodnutí. *Mediální studia*, 2018, č. 1, s. 86–114; HANYCH, Monika. *Zobrazování práva v médiích: Mediální reprezentace rozhodování vrcholných českých soudů ve vybraných médiích*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020.

⁴⁵⁹ Zákon č. 6/2002 Sb., zákona o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudech a soudcích).

⁴⁶⁰ GAROUPA, Nuno a Tom GINSBURG. *Judicial Reputation: A Comparative Theory*. Chicago: University of Chicago Press, 2015, 272 s.

⁴⁶¹ Například GILLMAN, Howard. What's Law Got to Do with It? Judicial Behavioralists Test the "Legal Model" of Judicial Decision Making. *Law & Social Inquiry*, 2001, roč. 26, č. 2, s. 465–504; nebo DWORKIN, Ronald M. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenth, 2001, 456 s.

že soudcovská tvorba je ovlivněna mnoha dalšími faktory, včetně politické ideologie nebo veřejného mínění.⁴⁶² Českým soudcům, včetně soudců ústavních, zákon explicitně stanovuje povinnost odmítnout jakýkoliv vliv nebo určité zájmy, ať už se jedná o zájmy politických stran, veřejné mínění nebo sdělovací prostředky.⁴⁶³ Jak ovšem z právních studií víme, pod prostým slovem *vliv* se může skrývat leccos a záleží tak na výkladu, který celému znění daného ustanovení i jednotlivému slovu přirčneme. Proto dále v této kapitole vysvětlíme, proč nepovažujeme některé dílčí aktivity soudců v tomto ohledu za problematické (např. sledování mediálního dění, komunikaci s médii či spolupráci na vydávání tiskových zpráv Ústavního soudu), ale proč je třeba na některé dílčí střípky takových aktivit pohlížet s velkou opatrností a uvážlivostí. Na miskách vah je totiž třeba vážit celé spektrum dílčích argumentů, které povedou v určitých případech jednotlivé soudce k diametrálně odlišnému chování směrem k veřejnému mínění a médiím. Právě tyto úvahy představíme na základě analýzy kvalitativních rozhovorů se samotnými ústavními soudci. Ačkoliv i jejich samotná mediální aktivita, veřejné vystupování nebo jiná prohlášení mohou o leccem vypovídat, je to právě smýšlení soudců samotných k tomuto tématu, které v akademickém prostoru doposud nedostalo příliš prostoru k představení a důkladné analýze.

Cílem této kapitoly je – po stručném uvedení používaných teoretických konceptů a přehledu dosavadní literatury k tématu – představit závěry z té části výzkumu o působení mimoprávních vlivů na rozhodování ústavních soudců, která se týká veřejného mínění a médií. Abychom čtenáři blíže poodhalili smýšlení samotných soudců k tomuto tématu, používáme přímé citace i parafráze z vedených hloubkových rozhovorů a následně je provazujeme s teoretickými koncepty popsány v druhé části kapitoly. Otázky v hloubkových rozhovorech se týkaly především vnímání dopadu veřejného mínění na soudní rozhodování, role a vlivu médií v procesu přenášení informací a formování veřejného mínění k soudním rozhodnutím, míry zapojení jednotlivých soudců do aktivního mediálního vystupování Ústavního soudu či komentování vlastních rozhodnutí v médiích, strategii soudu a roli tiskové

⁴⁶² BAUM, Lawrence. *Judges and Their Audiences: A Perspective on Judicial Behavior*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2006, 240 s.

⁴⁶³ § 80 odst. 2 zákona o soudech a soudcích.

mluvčí v těchto aktivitách a v neposlední řadě také konzumace médií jednotlivými soudci včetně mediálního monitoringu i sledování mediálního pokrytí vlastních kauz.

8.2 Teoretické vymezení

8.2.1 Veřejné mínění

Ačkoliv jde o pojem užívaný v běžné společenské mluvě i zákonech, veřejné mínění je chápáno v různých pojetích rozdílně. V soudobém pojetí představuje encyklopedickou definici veřejného mínění například Bradnová, která chápe veřejné mínění jako „*soubory názorů, stanovisek a postojů ve společnosti nebo mezi různými skupinami obyvatel, týkající se vztahu ke společnosti, politickým a jiným událostem a jevům, činnosti různých osob, skupin a organizací, stran aj.*“⁴⁶⁴ Obdobně *A Dictionary of Sociology* popisuje veřejné mínění jako „*vyjádřené postoje členů širší veřejnosti ke aktuálním politickým a dalším událostem.*“⁴⁶⁵

Z několika nabízených definic Sociologického slovníku je pak zásadní neopomenout nejméně dvě: ta první definuje veřejné mínění jako názory, přání a úmysly členů společnosti; další pak pracuje s definicí veřejného mínění jako „*názorů hlásaných prostředky masové komunikace, které mají odezvu ve společnosti.*“⁴⁶⁶ Obě vymezení ve skutečnosti ukazují složitost definice daného pojmu, který míří jak na celek společnosti na straně jedné, tak i na přenašeče informací, tedy média. Předestírají tak roli médií jako spolehlivého barometru veřejného mínění, které samo o osobě není homogenní, ale komplexní a diverzifikované.⁴⁶⁷

Veřejné mínění týkající se Ústavního soudu a jeho rozhodování je zároveň do značné míry formováno mediálním podáním a vykreslením jednotlivých případů či soudců jako osobností.⁴⁶⁸ Právě média jsou totiž často primárním

⁴⁶⁴ BRADNOVÁ, Hana. *Ilustrovaná encyklopedie*. Praha: Encyklopedický dům, 1995, 518 s., s. 376.

⁴⁶⁵ MARSHALL, Gordon a John SCOTT. *A Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 816 s., s. 512.

⁴⁶⁶ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007, 286 s., s. 271.

⁴⁶⁷ ROZEHNAL, Aleš. Novodobá bitva u Thermopyl. Soudci versus autokracie. Media Network, s. r. o. [online]. 2015 [cit. 16. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/blog/novodoba-bitva-u-thermopyl-soudci-versus-autokracie/>

⁴⁶⁸ GIBSON, James L. a Gregory A. CALDEIRA. *Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2009, 200 s.

zprostředkovatelem a přenašečem informací směrem k široké veřejnosti.⁴⁶⁹ Proto je třeba jejich postavení, působení i vliv rozebrat blíže.

8.2.2 Role médií

„V podmínkách moderní informační společnosti narostla důležitost masových médií, v nichž dnes probíhají nejzásadnější debaty o veřejných záležitostech. Média hrají nezastupitelnou roli při informování jednotlivců ve věcech veřejného zájmu. Zprostředkovávají jednotlivcům informace o soudobém dění, o tendencích uplatňujících se v životě státu i společnosti. Média umožňují udržovat veřejnou diskusi, v níž se zprostředkovávají různé názory, a poskytují tak jednotlivcům i různým společenským skupinám příležitost, aby přispívali k utváření obecnějšího názoru. Tak média představují rozhodující faktor v permanentním procesu tvorby názorů a nakonec i tvorby vůle jednotlivců, společenských skupin, ale i politických institucí (...).“⁴⁷⁰

Jak v citovaném nálezu uvádějí samotní soudci Ústavního soudu, média jsou klíčovým nositelem pro veřejné mínění v dnešní společnosti.⁴⁷¹ Jsou tedy zásadním faktorem v permanentním procesu tvorby názorů a nakonec i tvorby vůle jednotlivců, společenských skupin či politických institucí.⁴⁷² Zatímco dřívejší idealizovaná a původní idea žurnalistiky sestávala z představ, že jde o neutrálního přenašeče informací o současných událostech, ve skutečnosti byla média po většinu své existence angažovaná v otázkách politických, náboženských i společensky citlivých a často vyjadřovala jasné názory.⁴⁷³

Masová média tedy nejenom, že svým informováním o veřejném mínění soudcům dávají určitý obraz o (vybraných) názorech společnosti, ale zároveň soudcům poskytují zpětnou vazbu k mnoha společenským tématům či událostem. Zároveň však média veřejné mínění někdy spíše vytvářejí, než

⁴⁶⁹ CALDEIRA, Gregory A. Neither the Purse Nor the Sword: Dynamics of Public Confidence in the Supreme Court. *The American Political Science Review*, 1986, roč. 80, č. 4, s. 1209–1226; nebo MCCOMBS, Maxwell. *Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion*. 2. vyd. Cambridge: Polity, 2014, 208 s; nebo KENNAMER, David J. (ed.). *Public opinion, the press, and public policy*. Westport: Praeger, 1992, 216 s.

⁴⁷⁰ Nález ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. I.ÚS 4035/14 #1 (N 13/88 SbNU 191), bod 35; nebo nález ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05 (N 111/46 SbNU 41)].

⁴⁷¹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003, 206 s.

⁴⁷² I.ÚS 4035/14 #1, bod 53.

⁴⁷³ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003, 232 s., s. 36–37.

pouze odrážejí,⁴⁷⁴ čímž určují veřejnosti, o jaké dílčí otázky se zajímat a jak je vnímat. Výsledky výzkumů veřejného mínění prezentované v médiích tak nemusí nutně působit na utváření názorů a postojů přímo, mohou však díky své možnosti *agenda-settingu* ovlivňovat to, o čem veřejnost diskutuje a přemýšlí, a co jí bude rezonovat více než témata jiná.

Právě vliv médií jakožto zprostředkovatele informací, názorů i veřejného mínění ve specificky zpracované podobě či nástrah spojených s dalšími mediálně užívanými koncepty jako spirála mlčení,⁴⁷⁵ *bandwagon effect*⁴⁷⁶ nebo efekt sněhové koule,⁴⁷⁷ je třeba vnímat jako důležité faktory ovlivňující nejenom mediální výstupy, ale také veřejné mínění. A vzhledem k tomu, že veřejné (nebo zveřejněné)⁴⁷⁸ mínění se může stát v takovém podání až „*tyranii většiny*“, která v demokratické společnosti nahrazuje roli imperátora,⁴⁷⁹ je třeba pro soudce jednak takové společenské proudy vnímat, a zároveň jejich

⁴⁷⁴ ROZEHNAL, 2015, op. cit.

⁴⁷⁵ Koncept spirály mlčení dle Noelle-Neumannové ukazuje vliv veřejného mínění na chování jedinců ve společnosti. Jde o stav, kdy lidé sledují tzv. názorové klima ve společnosti, a pokud zastávají menšinový názor (neodpovídající většinovému mínění společnosti), tak jej ze strachu z izolace raději nevyjadřují. To vede k ještě větší marginalizaci jejich menšinového názoru, který se tudíž zdá být zastoupen ve společnosti ještě méně, než ve skutečnosti je, a k tomu, že i jeho další zastánci mlčí. Naopak dochází k posilování a růstu těch většinových, kde se zastánci nebojí veřejně vyjadřovat. Tímto způsobem se roztáčí pomyslná spirála mlčení, která pomáhá udržovat hegemonii dominantních názorů (BUREŠOVÁ, Zdeňka. Spirála mlčení. In: PROKOPOVÁ, Kateřina (ed.). *Encyklopedie lingvistiky* [online]. 2014 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z: http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Spir%C3%A1la_ml%C4%8Den%C3%AD).

⁴⁷⁶ Méně známé také v češtině jako „stádový“ či „stádní“ efekt, kdy obdobně jako u výše popsaného konceptu *spirály mlčení* dochází k posilování (i domněle) dominantních názorů na úkor menšinových skrze časté opakování dominantní sociální konstrukce. Člověk, který se cítí být v menšině, se tak raději přizpůsobí většinovému (nebo domněle většinovému) názoru či chování, čímž dochází k jeho dalšímu utvzování a posilování. Více viz např. MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, 640 s., s. 580.

⁴⁷⁷ Ramonet tento efekt popisuje jako jev, kdy se média ženou za určitou událostí kvůli tomu, že jí velký význam připisují ostatní média. Tedy čím více se o tématu mluví, tím více se média přesvědčují, že je dané téma důležité. Média se tak sama stimulují a nechávají se unášet k přeinformovanosti. Podle Ramoneta celý tento proces ještě zesílil internet (RAMONET, 2003, op. cit., s. 27).

⁴⁷⁸ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace: agenda-setting, bulvár, dezinformace, kulturní průmysl, masová komunikace, manipulace, novinářská etika, reklama, spirála mlčení, účinky médií, žurnalistika*. Praha: Portál, 2004, 327 s., s. 145.

⁴⁷⁹ NOELLE-NEUMANN, Elisabeth. *Die Schweigespirale: Öffentliche Meinung-unsere soziale Haut*. Mnichov: Ullstein Sachbuch, 1980, s. 96–126 (Překlad převzat z JANDOVÁ, Lucie. *Online sociální sítě jako platformy veřejného mínění: příklad facebooku*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2014).

kritický odstup i znalost, jak média a koncepty s nimi spojené vlastně fungují. A to nejenom v případech, kdy výslovně rozhodují právě o médiích a jejich zásadní schopnosti veřejné mínění ovlivňovat.⁴⁸⁰

Média tedy v dnešní společnosti, i ve vztahu k právu a soudnictví, slouží jako klíčový zprostředkovatel a přenašeč informací, a to jak při přenášení názoru veřejnosti k soudcům samotným, tak směrem k laické veřejnosti. Jsou tedy často (dnes již spolu s informacemi ze sociálních sítí) primárním zdrojem informací o soudním rozhodování a soudech jakožto institucích i lidech.⁴⁸¹ Soudnictví je na nich tedy do jisté míry závislé, zvláště, chce-li svá poselství k veřejnosti skutečně doručit a budovat u ní svou legitimitu.⁴⁸²

8.2.3 Veřejné mínění a legitimita Ústavního soudu

V této kapitole se na veřejné mínění či veřejnou podporu jakožto případný vliv zaměřujeme především ve vztahu k soudci jako jednotlivci, částečně pak ve vztahu k soudu jako celku. Například soudci Nejvyššího soudu ve Spojených státech amerických jsou podle autorů odborných studií vnímáni jako vysoce rezponzivní vůči veřejnému mínění: jsou veřejně známými osobnostmi, sledují masová média a zprávy, dávají rozhovory a interagují s veřejností.⁴⁸³

Veřejná podpora soudu jako celku⁴⁸⁴ má několikerý význam. Předně, těší-li se soud velké důvěře veřejnosti a mají-li toto jeho jednotliví soudci na paměti, zvyšuje se tím pro politiky cena jakéhokoliv zásahu do činnosti soudu, neboť veřejnost bude takový krok vnímat negativně. Proto i v případě málo

⁴⁸⁰ I.ÚS 4035/14 #1, bod 36.

⁴⁸¹ CALDEIRA, Gregory A. On the reputation of state supreme courts. *Political Behavior*, 1983, roč. 5, č. 1, s. 83–108; CLAWSON, Rosalee A. a Eric N. WALTENBURG. Support For A Supreme Court Affirmative Action Decision: A Story in Black and White. *American Politics Research*, 2003, roč. 31, č. 3, s. 251–279.

⁴⁸² Např. GIBSON, CALDEIRA, 2009, op.cit.; GIBSON, James L., Gregory A. CALDEIRA a Vanessa A. BAIRD. On the Legitimacy of National High Courts. *The American Political Science Review*, 1998, roč. 92, č. 2, s. 343–358.

⁴⁸³ EPSTEIN, Lee a Andrew MARTIN. Does Public Opinion Influence the Supreme Court? Possibly Yes (But We're Not Sure Why). *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2010, roč. 13, č. 2, s. 263–282.

⁴⁸⁴ Tedy faktor působící na makroúrovni dle Dyeveho členění. Blíže viz předchozí kapitoly a DYEVE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327, s. 318.

fragmentovaného parlamentu soud může využít své vysoké důvěryhodnosti a přijmout rozhodnutí, jež nebude konvenovat politickým elitám.⁴⁸⁵

Zároveň ovšem soud může mít při posuzování určitých věcí zájem na tom, aby jeho veřejná podpora neutrpěla. Jednotliví soudci tak mohou hlasovat strategicky, aby nebylo přijato rozhodnutí, jež sice odpovídá jejich vlastním preferencím, ale bylo by velmi negativně přijato veřejností,⁴⁸⁶ čímž by utrpěla celková reputace soudu. Například výzkum ve Spojených státech totiž ukázal, že čím větší názorové rozdělení mezi soudci, tím větší pravděpodobnost, že média rozhodnutí zkritizují či jej popíší negativně nebo označí za kontroverzní či „aktivistické“, což zároveň ovlivní to, jak dané rozhodnutí přijme veřejnost a jak na něj zareaguje.⁴⁸⁷ Blauburger a další například zaznamenali, že Soudní dvůr EU změnil svou rozhodovací praxi u přístupu k sociálním dávkám pro migrující občany EU v době, kdy vrcholila negativní společenská a politická diskuze k tématu.⁴⁸⁸

Českému Ústavnímu soudu se však zatím významnější problémy vyhýbají. Důvěra veřejnosti v Ústavní soud je totiž dlouhodobě vyšší než v případě jakéhokoliv celostátního politického aktéra.⁴⁸⁹ Vyplyvá to přinejmenším z průzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd, podle jehož výsledků je důvěra v Ústavní soud od roku 2011 na úrovni 55 % nebo výše, přičemž v dlouhodobém měřítku pomalu stabilně narůstá (až k 64 % v roce 2019).⁴⁹⁰

⁴⁸⁵ K tomu blíže kap. 6 ke strategickému rozhodování.

⁴⁸⁶ VANBERG, Georg. *The Politics of Constitutional Review in Germany*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 208 s., s. 175; Kozubík a Wintr ukazují, že soudy v řadě států následovaly v řešení otázky přípustnosti manželství stejnopohlavních párů vývoj veřejného mínění občanů příslušného státu (KOZUBÍK, Jan a Jan WINTR. Ústavní soudy a práva gayů a leseb – veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 34–47, s. 46–47).

⁴⁸⁷ ZILIS, Michael A. *The Limits of Legitimacy: Dissenting Opinions, Media Coverage, and Public Responses to Supreme Court Decisions*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2015, 296 s.

⁴⁸⁸ BLAUBERGER, Michael et al. ECJ Judges read the morning papers. Explaining the turnaround of European citizenship jurisprudence. *Journal of European Public Policy*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 1422–1441, s. 1435–1436.

⁴⁸⁹ Přehled důvěry v Ústavní soud i další sledované instituce: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici> (vždy tisková zpráva s názvem „Důvěra ústavním institucím v...“ a příslušné časové období).

⁴⁹⁰ Důvěra vybraným institucím v červnu 2019. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4974/f9/pi190711.pdf

Rok 2019: Ústavnímu soudu v prosinci důvěrovalo 64 % dotázaných.

Rok 2018: Ústavnímu soudu v prosinci důvěrovalo 64 % dotázaných.

Rok 2017: Ústavnímu soudu v prosinci důvěrovalo 62 % dotázaných.

Rok 2016: Ústavnímu soudu v prosinci důvěrovalo 57 % dotázaných.

Rok 2015: Ústavnímu soudu v prosinci důvěrovalo 55 % dotázaných.

Důvěra veřejnosti v soudy je přitom postavena z velké části právě na tom, jak lidé *vnímají* soudy, ale také individuální soudce a jejich práci. V takovém případě je zásadní rozumět tomu, jak média informace o práci soudů přenášejí a jak je takový obraz u veřejnosti budován.⁴⁹¹ Někdy je pak vztah mezi soudnictvím a veřejností popisován jako vztah najatého agenta (tuto roli plní soudnictví) a principála, který na jeho práci dohlíží.⁴⁹²

Právě otevřenost a transparentnost⁴⁹³ soudnictví v takovém vztahu mohou pomoci si veřejnou podporu získat.⁴⁹⁴ Legitimita soudního rozhodování⁴⁹⁵ totiž do jisté míry záleží i na tom, jak srozumitelně a transparentně jsou soudci a soudkyně schopni svá rozhodnutí veřejnosti představit a vysvětlit tak, aby jim veřejnost porozuměla, a v případě nesouhlasu alespoň znala důvody, které k výslednému rozhodnutí vedly.⁴⁹⁶

Koncept získávání veřejné podpory a tím také zvyšování legitimacy a důvěryhodnosti soudnictví se někdy označuje pojmem *reservoir of public will* (rezervoár společenské podpory či podpory ze strany veřejnosti).⁴⁹⁷ Pracují-li s ním soudci vědomě, mohou se svými tématy při zvažování mediální strategie

⁴⁹¹ SOLBERG, Rorie Spill a Eric N. WALTENBURG. *The Media, the Court, and the Misrepresentation: The New Myth of the Court*. 1. vyd. New York: Routledge, 2014, 131 s., s. 7.

⁴⁹² GAROUPA, GINSBURG, 2015, op. cit., s. 3–5.

⁴⁹³ Blíže k oběma pojmům ASKARI, Daniel, Kristina BLAŽKOVÁ, Jan CHMEL a Kristina RADEMACHEROVÁ. Communicating Judicial Decisions: Stepping out of the Black Box. *The Lawyer Quarterly*, 2018, roč. 8, č. 2, s. 142–164. Autoři v uvedeném textu odlišují dvě složky otevřenosti soudnictví, a sice jeho „publicitu“ (tj. schopnost seznamovat veřejnost se svými výstupy) a „transparentnost“ (tj. odhalování způsobu, jakým soudy dospívají ke svým rozhodnutím, směrem k veřejnosti).

⁴⁹⁴ ZILIS, 2015, op. cit.

⁴⁹⁵ Ve vztahu veřejné podpory soudů se legitimita, zde ztotožňovaná s konceptem veřejné podpory, dále dělí na specifickou podporu (*specific support*) a difúzní podporu (*diffuse support*). Zatímco specifická podpora odráží veřejnou podporu vůči krátkodobé aktivitě instituce, např. konkrétnímu rozhodnutí, a není tak stabilní, difúzní podpora odráží dlouhodobější postoj vůči dané instituci a odkazuje na dlouhodobější vztah, např. hlubší náklonost vůči instituci nebo dlouhodobou kritiku. I přes negativní postoj nicméně lidé mohou stále připouštět autoritu a pravomoc instituce. Blíže viz EASTON, David. A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 1975, roč. 5, č. 4, s. 435–457; nebo CALDEIRA, Gregory A. a James L. GIBSON. The Legitimacy of the Court of Justice in the European Union: Models of Institutional Support. *The American Political Science Review*, 1995, roč. 89, č. 2, s. 356–376, s. 356–357.

⁴⁹⁶ STATON, Jeffrey K. *Judicial Power and Strategic Communication in Mexico*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2010, 236 s.; nebo CITVANBERG, 2004, op. cit.

⁴⁹⁷ CLARK, Tom S. *The Limits of Judicial Independence*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 356 s.

nakládat podle toho, jak vysoká je přízeň veřejnosti vůči dané instituci, a také, jaký je vztah veřejnosti k danému tématu. Podle toho pak mohou zvolit komunikaci opatrnější nebo naopak intenzivnější, mohou volit jiná slova či formulace, aby dosáhli svého cíle – informovat veřejnost o svých rozhodnutích nezavádějícím způsobem a zároveň ji přesvědčit o jejich správnosti či významnosti pro společnost. To je důležité v mnoha případech: například tehdy, jde-li o téma dotýkající se velkého množství lidí (např. volební či daňová témata) nebo přelomová rozhodnutí, která ke svému celospolečenskému přijetí potřebují také určitou změnu vnímání ze strany veřejnosti (např. adopce dětí homosexuálními páry).

V tomto ohledu má český Ústavní soud roli poměrně ulehčenou: chce-li totiž skrze média informovat veřejnost o nejvýznamnějších případech z tzv. politizovaných agend,⁴⁹⁸ média mu obvykle vyjdou ráda vstříc. Jak totiž vyplývá z empirického výzkumu k mediálnímu obrazu Ústavního soudu,⁴⁹⁹ právě o takových případech média informují častěji než o jiných typech soudních rozhodnutí, jelikož obsahují kombinaci vícera atraktivních zpravodajských hodnot (tedy jde například o události velkého rozsahu, výrazně špatné či dobré zprávy, týkají se politiků či významných osobností). V takových situacích se navíc zdá, že – na rozdíl od moci zákonodárné – lidé mají tendenci spíše věřit odůvodnění soudů než argumentům politiků, jelikož soudci svá vysvětlení podepírají právní argumentací a autoritou. Jejich rozhodnutí a argumenty se proto tak často nezpochybnují jako ty politické, u nichž se nedostatky vyloženě hledají.⁵⁰⁰

Legitimita soudů se naopak ukazuje jako křehká například v situacích, kdy rozhodování trvá příliš dlouho a nenaplnují se tak očekávání veřejnosti o rychlé spravedlnosti, zvláště dochází-li k průtahům, které nikdo srozumitelně

⁴⁹⁸ Tj. případy, které často zahrnují změny či rušení právních předpisů, dotýkají se širšího okruhu adresátů a mívají celospolečenský význam.

⁴⁹⁹ HANYCH, 2020, op. cit., s. 108.

⁵⁰⁰ BAIRD, Vanessa A. a Amy GANGL. Shattering the Myth of Legality: The Impact of the Media's Framing of Supreme Court Procedures on Perceptions of Fairness. *Political Psychology*, 2006, roč. 27, č. 4, s. 597–614, s. 598; nebo GROSSMAN, Joel B. Judicial legitimacy and the Role of Courts: Shapiro's Courts. *Law & Social Inquiry*, 1984, roč. 9, č. 1, s. 214–222, s. 214–215.

a věrohodně nevysvětlí.⁵⁰¹ Legitimita soudnictví totiž nestojí jen na moci samotné, nýbrž také na tom, jakou autoritu mu přiznávají ostatní.⁵⁰² Jinak se totiž budou rozhodnutí zdráhat implementovat také politické elity, zvláště tehdy, kdy pro dané rozhodnutí neexistuje veřejné pochopení ani podpora. Je tedy důležité, aby soudci veřejnosti uměli závěry svých rozhodnutí předat tak, že jim porozumí, a v případě nesouhlasu alespoň znala důvody, které k výslednému rozhodnutí vedly.^{503,504}

Pro vztah mezi veřejností a soudnictvím je tedy dobré vnímat následky toho, když jednotliví soudci či soudnictví investují svůj čas do srozumitelného, trpělivého a aktivního vystupování v médiích. Tímto způsobem totiž mohou soudnímu stavu a svým rozhodnutím učinit neocenitelnou službu tím, že důvěra veřejnosti v jejich instituci nebo v soudnictví jako celek roste nebo je dlouhodobě vysoká.⁵⁰⁵ Právě vysoká institucionální legitimita může následně posloužit jako štít před tlaky politických elit například v takových případech, kdy soudy vydávají kontroverzní soudní rozhodnutí v citlivých, zejména politických či mocenských kauzách⁵⁰⁶ a jejich legitimita i nezávislost mohou být v ohrožení. K politickému vměšování do soudní moci přitom v současnosti dochází v různých evropských zemích a není je tak dobré brát

⁵⁰¹ Příkladem může být například délka čekání na rozhodnutí ve věci volebního zákona (nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 44/17), které u Ústavního soudu čekalo na rozhodnutí déle než tři roky a vydání bylo načasováno přibližně osm měsíců před volbami do Poslanecké sněmovny.

⁵⁰² Jelikož podle známého přirovnání s moci zákonodárnou a výkonnou na rozdíl od nich „nedisponují ani měšcem, ani mečem“ a musejí se tak spolehnout na svou reputaci. K tomu viz GAROUPA, GINSBURG, 2015, op. cit.; GRIBNAU, J. L. M. Legitimacy of the Judiciary. *Electronic Journal of Comparative Law* [online]. 2002, č. 6.4. Dostupné z: <http://www.ejcl.org/64/art64-3.html>; nebo CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. 1. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 178–185.

⁵⁰³ STATON, 2010, op. cit.; nebo VANBERG, 2004, op. cit.

⁵⁰⁴ To samozřejmě neznamená a ani implicitně nenaznačuje, že po soudcích někdo žádá, aby se jakkoli konkrétně veřejnému mínění přizpůsobovali – to je samozřejmě vyloučené. Více viz JOHNSON, Ben a Logan STROTHER. The Supreme Court's (Surprising?) Indifference to Public Opinion. *Social Science Research Network* [online]. 2019 [cit. 21. 8. 2019]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=3261668>

⁵⁰⁵ GIBSON, CALDEIRA, BAIRD, 1998, op. cit.

⁵⁰⁶ BAIRD, GANGL, 2006, op. cit., s. 606.

na lehkou váhu. Individuální i společenská citlivost k těmto zjevným i skrytým zásahům je tedy pro soudnictví vysoce potřebná.⁵⁰⁷

8.2.4 Dosavadní výzkum k veřejnému mínění, médiím a Ústavnímu soudu

Pozornost věnovaná výzkumu působení mimoprávních vlivů na soudce Ústavního soudu, konkrétně jejich vztahu k veřejnému mínění a médiím je sice mírně vyšší než u ostatních dvou vrcholných soudů, zdaleka ovšem nelze říct, že by byla v českém akademickém prostředí komplexně popsána. I když se stav začíná v posledních letech zlepšovat, existuje jen velmi málo dat a jejich interpretací ve vztahu k českému soudnímu rozhodování.

Mediální obraz českých soudů se v bakalářské práci zabývala Forejtová⁵⁰⁸ v souvislosti s tím, jaký může mít vliv na legitimitu soudů a důvěru v ně. Mediální obraz zkoumala podle zdrojů legitimacy formulovaných v koncepci Jeffreyho Fagana (tj. efektivita, procedurální spravedlnost a distributivní spravedlnost), přičemž se ale zaměřila pouze na srovnání let 1997 a 2014 u deníků Právo a Mladá fronta DNES. Chmel⁵⁰⁹ se pak zabýval fenoménem *judicializace politiky*, konkrétně zkoumáním přítomnosti politiky v rozhodování Ústavního soudu, a to skrze hlasovací pozice ústavních soudců, koalice, jež vytvářejí, a odlišná stanoviska, která k daným tématům zaujímají. V dalším článku stejný autor stručně nastínil vztah vydávaných tiskových zpráv k senátním rozhodnutím Ústavního soudu v období jednoho roku a k jednotlivým soudcům.⁵¹⁰ Téma dále rozvedl rozbořením tiskových zpráv jako nástroje, který pomáhá vytvářet reputaci Ústavního soudu a jeho soudců.⁵¹¹ Vztahem

⁵⁰⁷ BAXA, Josef. Nezávislost soudů – kdo a proč ji má bránit, aneb kdo jsou ti útočníci. *Právní prostor* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/nezavislost-soudu-kdo-a-proc-ji-ma-branit-aneb-kdo-jsou-ti-utocnici>

⁵⁰⁸ FOREJTOVÁ, Natálie. *Masmediální obraz českých soudů*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2015.

⁵⁰⁹ CHMEL, Jan. Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu – 1. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 2, s. 178–185; a CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? 2. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 4, s. 475–483.

⁵¹⁰ CHMEL, Jan. Kdo tvoří Judikaturu Ústavního soudu? *Právní prostor* [online]. 2016 [cit. 3. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/kdo-tvori-judikaturu-ustavniho-soudu>

⁵¹¹ CHMEL, Jan. Tiskové zprávy jako nástroj tvorby reputace ústavního soudu ČR a jeho soudců. *Jurisprudence*, 2020, č. 1, s. 25–35.

otevřenosti, transparentnosti a legitimacy evropských soudů, včetně českých, ve vztahu s veřejnou prezentací svých rozhodnutí se zabývali Askari a kolektiv.⁵¹² Částečný náhled na smýšlení vybraných soudců směrem k médiím a veřejnému mínění dávají také portréty vybraných soudců Ústavního soudu z pera Kyselova kolektivu.⁵¹³

Z odlišného pohledu analyzovala a popsala mediální obraz všech tří vrcholných českých soudů v článku a dizertační práci autorka této kapitoly.⁵¹⁴ Za užití kvantitativní obsahové analýzy se zaměřila na mediální reprezentaci soudního rozhodování a částečně i jednotlivých soudců v médiích, ale nikoli na to, jak soudci média vnímají nebo jaké mediální strategie volí. V tomto ohledu je možné níže uvedené informace z kvalitativních hloubkových rozhovorů se soudci vnímat jako komplementární k informacím ve zmíněné dizertaci.

8.3 Rozhovory se soudci k veřejnému mínění

8.3.1 Výzkumné otázky a cíl rozhovorů

Cílem této části výzkumu o působení mimoprávních vlivů na rozhodování ústavních soudců je prozkoumat, zda veřejné mínění ovlivňuje ústavní soudce, a pokud ano, pak jakými způsoby. Zároveň si klade za cíl poodhalit smýšlení samotných soudců nad tímto tématem. Kladené otázky se zaměřily nejen na veřejné mínění či jeho možný vliv jako takový, ale také na nepřímé otázky s tématem související, které jej mohou pomoci blíže ozřejmit. Šlo tak o otázky zaměřující se na 1) dopady rozhodnutí a uvědomění soudců, zda takové dopady zvažují a případně jak je promítají do svých rozhodnutí, konkrétně pak, zda vnímají veřejné mínění či názory veřejnosti a jak s nimi případně vědomě pracují, 2) roli a vliv médií, které jsou nejčastějšími zprostředkovateli názorů mezi veřejností a soudci oběma směry, 3) míru zapojení do mediálních vystupování či komentování vlastních rozhodnutí v médiích, strategii soudu a roli tiskové mluvčí v těchto aktivitách a 4) sledování (konzumaci) médií jednotlivými soudci včetně mediálního monitoringu a také sledování mediálního pokrytí vlastních kauz.

⁵¹² ASKARI, BLAŽKOVÁ, CHMEL, RADEMACHEROVÁ, 2018, op. cit.

⁵¹³ KYSELÁ a kol., 2015, op. cit.

⁵¹⁴ HANYCH, 2018, op. cit.; HANYCH, 2020, op. cit.

Cílem prováděných rozhovorů ani jejich závěrů však není jakkoli „skandálně odhalit“, zda jsou soudci konkrétně ovlivněni při svém rozhodování veřejným míněním, spíše v obecnější rovině na možný vliv *poukázat* a kontextuálně jej rozebrat. Právě to umožňuje nahlédnout blíže pod pokličku tvorby soudního rozhodování a činností s ním spojených; právě to může vést k větší srozumitelnosti, otevřenosti a transparentnosti soudního systému, potažmo alespoň jedné z nejdůležitějších soudních institucí v naší zemi. Nadto je i pro soudce a soudkyně samotné jednodušší s takovými vlivy pracovat, jsou-li vědomé, známé, identifikované a konkrétně popsané.

8.3.2 Analýza odpovědí ústavních soudců

8.3.2.1 Soudci a vnímání veřejného mínění

Ústavní soudci se zásadně liší ve vnímání vnějších vlivů i dopadů svých rozhodnutí. Někteří zcela otevřeně přiznávají, že je třeba brát veřejné mínění v potaz – to samozřejmě nelze ztotožnit s tím, že dle něj následně rozhodují, jak sami upozorňují. Jiní soudci vliv veřejného mínění marginalizují. Soudce AB k tomu doslova říká, že na Ústavním soudě „*jsme prostě ve skleníku*“ a veřejné mínění „*tady takovou roli skutečně nebraje, jak se to zdá venku*“. Zároveň předestírá svůj formalistický přístup k aplikaci pravidel: „*Pravidla jsou daná a podle nich by se mělo rozhodovat.*“ Jeho pohled sdílí i soudce CD, který se řídí ve své soudní praxi jistým pragmatismem: „*Kdybych se řídil veřejným míněním nebo podle mediálního obrazu, – který může být někdy dost vzdálen tomu, co si myslí veřejnost – tak nemůžu soudit. (...) To patří k práci soudce, který má rozhodnout, jak slíbil, tedy podle zákona a ústavy, a ne podle veřejného mínění.*“ Obdobně zdrženlivý přístup zastává i soudce MN, který k veřejnému mínění upozorňuje, že „*každý se rád vyjadřuje ke všemu možnému*“ a není tak možné rozhodovat na základě takových postřehů.

Od výše uvedených názorů se poměrně výrazně distancují jiní z dotázaných soudců. „*Někteří soudci říkají, že vůbec nečtou média (...) a že je dopady rozhodnutí nezajímají, protože jsou ti nezávislí a rozhodují jen podle práva. Takový soudce je špatný a nezodpovědný soudce,*“ hodnotí soudce QR. „*Netvrdím, že podle toho [veřejného mínění a médií] má soudce rozhodnout. Musí si ale zodpovědně uvědomit dopady. Pak má samozřejmě rozhodnout podle svého nejlepšího přesvědčení.*“

Na to navazuje náhled soudce EF, který tvrdí, že „*míra zohlednění mimoprávních kontextů není [Ústavnímu soudu] v žádném případě zakažaná*“, jelikož nejsou obecným soudem a rozsah ústavněprávní argumentace je mnohem širší než u běžných soudů. Navzdory tomu uznává, že „*někdy je to opravdu na hraně*“ a je třeba nahlížet na jednotlivé případy (ale také na veřejné mínění) „*s určitým odstupem*“. Ačkoliv netvrdí, že by se soudní rozhodnutí měla tvořit dle závěrů veřejného mínění, zdůrazňuje druhou stranu mince s veřejným míněním vysoce související: „*Každé soudní rozhodnutí, včetně rozhodnutí Ústavního soudu, má mít ambici být přijatelné, být přijímáno většinou. Nemá jít jenom o názor několika lidí. Má rezonovat s veřejným názorem*“. Soudce EF tak nabízí odlišnou optiku nazírání na veřejné mínění než soudci citovaní v předcházejícím odstavci – podle něj naopak soudce nesmí být izolován a má veřejné mínění vnímat. To neznamená dělat si vlastní průzkumy veřejného mínění, jako spíše nerezignovat na dialog: „*Někdy nevyhovíme očekáváním [veřejnosti]. Nicméně se ji snažíme vést, kultivovat diskurz, aby [lidé] byli schopni akceptovat i takové postoje, vyjádřené v nálezu, s nimiž nesouhlasí*“. Řešením je podle něj především pečlivě zdůvodnění závěrů rozhodnutí.

S takovým závěrem souhlasí i soudce GH, který vnímá, že některá rozhodnutí mohou být tzv. nepopulární. Tedy rozhodnutí, které se s největší pravděpodobností u u médií a veřejnosti, u veřejnosti následně setká s negativní odezvou: „*O to víc musím pracovat na tom, abych ho vysvětlil. A jít dál než třeba vysvětlit ho jen u dvou pochybných bodů. Zkrátka, [v takových případech] přesvědčivost musí být ve vztahu ke veřejnosti větší*“, osvětluje. Soudce OP toto vnímá dokonce jako svou povinnost až poslání: „*Pro mě osobně je velmi silné téma legitimizovat Ústavní soud, justici a demokratický právní stát s úctou ke lidským právům. (...) Nestačí vydat dobré spravedlivé správné přesvědčivé soudní rozhodnutí. Je nutné ještě přesvědčit lidi, že to rozhodnutí takové je*“.

Další soudci obdobně jako předcházející respondenti potvrzují, že nemohou „*žít ve vřduchoprázdnu*“ (soudce IJ), „*ve slonovinové věži*“ (soudce KL), rozhodovat lidskoprávní spory „*bez kontextu, ve kterém se odehrávají*“ (soudce OP) nebo „*na obláčku, kde je jedno, co se děje dole*“ (soudce ST). Soudce IJ ale obratem dodává nezbytný korektiv chování: „*Ale nemůžeme, jak známo, se vůbec v demokratických principech na většinové názory spoléhat nebo se jich dokonce držet*“. Soudce by měl podle něj rozhodovat „*s vědomím, že zdědil a pokračuje v šíření určitých*

bodnot, a že do rozhodování nemá či dokonce nesmí vnášet někdy velmi osobité myšlenky,“ čímž soudce IJ naráží i na přílišnou přemíru názorů v dnešní společnosti a problému slyšet jeden druhého. Současně se ale nemá řídit ani většinovým společenským míněním, jak upozorňuje soudce OP: „*Většinou jsou lidská práva obrožena u člověka, který je příslušníkem menšiny. Takže pokud bychom před některými rozhodnutími udělali průzkum veřejného mínění, dopadly by tak, že ten člověk má například zůstat v blázcinci, ve vězení, že ho máme mučit. Tak to přece nejde.*“

Jeden z konceptů spojených s veřejným míněním, nazývaný jako spirála mlčení či *bandwagon effect* (viz teoretická část kapitoly výše), za velmi důležitý vnímá soudce GH. „*To, že je někdo hluchý, neznamená, že je to mínění většiny. Myslím, že soudce by neměl podléhat tlaku médií. Ale o to je náročnější to rozhodnutí zdůvodnit.*“ K tomu pak soudce IJ dodává další důležitou vlastnost rozhodnutí kromě jejich pečlivého a přesvědčivého odůvodnění: jejich předvídatelnost. Problematická jsou podle něj totiž právě ta rozhodnutí, jež jsou nepředvídatelná – taková rozhodnutí budí rozpor s veřejným míněním.

Z uvedených odpovědí soudců se zdá, že jsou si dobře vědomi působení veřejného mínění na rozhodování, ale také na moc médií utvářet veřejný obrázek o konkrétních rozhodnutích. Rozpor nicméně nastává mezi tím, která rozhodnutí vnímá jako důležitá veřejnost, potažmo média, a představami soudců. Média totiž typicky informují o rozhodnutích, která jsou atraktivní podle jejich zpravodajských hodnot (obsahujících např. kontroverzi, negativitu, zapojení politiků či osobností), zatímco soudci mohou za významná vnímat rozhodnutí zcela odlišná.⁵¹⁵ Rozpor mezi mediálním obrazem soudního rozhodování a skutečným stavem pak může vytvářet deformovaný pohled veřejnosti na určitá rozhodnutá témata či veřejnou podporu soudu a jeho legitimitu v očích veřejnosti.⁵¹⁶

Další nesoulad lze pozorovat mezi výrazně odlišnými postoji jednotlivých soudců navzájem. Jak vyplývá z výše uvedené teorie, pokud je vzájemný

⁵¹⁵ STROTHER, Logan. How Expected Political and Legal Impact Drive Media Coverage of Supreme Court Cases. *Political Communication*, 2017, roč. 34, č. 4, s. 571–589, s. 587.

⁵¹⁶ WEDEKING, Justin a Michael A. ZILIS. Disagreeable Rhetoric and the Prospect of Public Opposition: Opinion Moderation on the U.S. Supreme Court. *Political Research Quarterly*, 2018, roč. 71, č. 2, s. 380–394.

nesoulad mezi soudci veřejně viditelný a výrazný, může mít negativní dopad na celkové vnímání soudu jako instituce i jeho legitimitu.⁵¹⁷

8.3.2.2 Soudci a vnímání vlivu médií

S veřejným míněním souvisí také role a vliv médií jakožto zprostředkovatelů názorů ve společnosti směrem od soudců k veřejnosti i naopak. S vnímáním médií souvisí například koncept *media trial* (mediálního soudu), zmiňovaný více či méně explicitně několika dotazovanými soudci. Tento pojem označuje stav, kdy média předem naznačují, jak by měla být věc rozhodnuta, případně v ní mají zcela jasno. Často přitom nectí presumpci nevinny, zejména v trestních případech.

V takových situacích, jak upozorňují například soudci QR a ST, je samozřejmě soudce pod tlakem. „*Medializace. Kauzy typu Kramný, Nečesaný, Kajínek a tak dál, kdy si celý národ myslí, že ví, jestli je daný člověk vinen nebo nikoliv. Tam samozřejmě tlak je. Někdy to asi trochu zneužívají advokáti a pustí do médií informace, které měly zůstat ve spisu,*“ přibližuje soudce QR. V Americe jsou v tomto ohledu podle soudce ST ještě dál. „*Jsou tam advokátní kanceláře, které na to sází a rozdělí si úlohy, jak ovlivnit média, aby to probíhalo podle jejich představ, například v trestních věcech,*“ říká, ale vzápětí doplňuje: „*Ale izolovat soudce nemůžeme, to nejde. (...) Měl by se ale s těmito věcmi vypořádat tak, jak mu zákon stanoví, (...) a vycházet z toho, co je ve spisu. [V takovém případě] bychom po soudci neměli chtít, aby vnímal nějaký společenský kontext,*“ dovysvětluje soudce ST.

Soudce GH k takové situaci doplňuje, že „*soudce by neměl podléhat tlaku médií,*“ ale zároveň, že je „*o to náročnější rozhodnutí [v takových případech] zdůvodnit.*“ Proto pokud se domnívá, že vydává nepopulární rozhodnutí, které ale zároveň vzbudí s největší pravděpodobností pozornost médií a případnou negativní odezvu veřejnosti, je třeba o to víc pracovat na tom, aby ho vysvětlil.

Jistou skepsi k takovému procesu projevuje soudce IJ, který nevnímá práci médií při informování o rozhodnutích Ústavního soudu kvalitně a profesionálně: „*Je-li rozhodnutí formulováno jasně, přesvědčivě a chce-li povedeně přinášet určité poselství, pak bývá velmi často zjednodušeno, až vulgarizováno,*“ vysvětluje. „*Reakce na to rozhodnutí je pak paradoxně přesně taková, jakou bych nechtěl vidět ani slyšet. Ale domnívám se, že to je jakási daň našemu rozhodování, že s tímto deformováním*

⁵¹⁷ Srov. ZILIS, 2015, op. cit.

našich myšlenek někdy musíme počítat.“ Zároveň to podle něj může vyvolat přílišná očekávání touhy po spravedlnosti u diváků či čtenářů: „Pokud rozhodujeme s vysokou sledovaností příliš často o problémech velmi lidsky citlivých, každý náš sledovatel, posluchač, čtenář se vždycky může zeptat: ten druhý dostal spravedlnost, proč ne já?“

Ačkoliv se názory na veřejné mínění či vystupování soudců v médiích napříč spektrem dotazovaných soudců velmi liší, jistá frustrace s prací tuzemských novinářů při informování o soudních kauzách se objevuje nezávisle na nich. Na základě toho pak soudci upravují také své strategie směrem k vystupování v médiích (blíže viz následující část kapitoly). *„Určitě bych vůbec nebyl tak mediálně aktivní, kdybych žil v Německu. Tam jsou kvalitní novináři, kteří dokáží bez problému referovat o úctě k Ústavnímu soudu a o jednotlivých rozhodnutích Ústavního soudu, aniž by k tomu potřebovali aktivní účast soudců,“* potvrzuje soudce OP. *„Vůbec si nemyslím, že [aktivní mediální vystupování] je povinnost soudce. Ale v okamžiku, kdy to nebude komunikovat soud nebo soudce, tak [v tuzemsku] není tak kvalitní novinář nebo servis okolo, aby justice nepůsobila v médiích rozpačitě.“*

Soudci vnímají, že jsou spíše pověstnými mluvícími hlavami než skutečnými nositeli informací. *„Tisková mluvčí předem se soudcem zpravodajem připraví tiskovou zprávu o tom, co bude vyhlášeno. V té zprávě je přeloženo do srozumitelné češtiny to, co je v tom nálezu, a rozdává to novinářům v okamžiku, kdy se náleze vyblašuje,“* popisuje interní procesy práce s médií soudce KL. *„Zpravidla však ani tato zhuťněná a do srozumitelné češtiny přeložená podoba jim [novinářům] nestačí, ale chtějí, aby to soudce zpravodaj po vyhlášení do televize řekl dvěma větami.“*

Takové mediální výstupy pak někteří soudci nesou zvláště úkorně: *„Můžete mluvit třeba deset minut, ale oni si z toho vytáhnou dvě úplně zcela triviální věty, takže to vlastně žádný komentář není,“* popisuje soudce AB. *„Strčí vám mikrofony pod nos a mluvíte, ani nevíte komu.“* Podobně to vnímá i soudce EF, který je jinak médiím více nakloněn: *„Víte, my jsme tam jenom takové keřoví. Oni tu hlavní část řeknou sami a my jsme tam jen proto, aby se ukázalo, že tam vystupujeme taky.“* Přitom u mediálně pokrývaných případů ani nemusí jít z pohledu soudce o zvláště důležité rozhodnutí. *„Něco může mít zásadní dopad, a nikdo si tobo ani nevšimne, a pak jsou tady rozhodnutí, která nemají žádný význam, ale mluví se o nich a jsou v televizi,“* doplňuje soudce AB. Odlišnost vnímání důležitosti jednotlivých rozhodnutí a jejich mediálního zpracování a pokrytí pak opět má vliv na ochotu soudců vystupovat v médiích (podrobněji viz následující část kapitoly).

Konkrétních případů, kdy média informovala natolik nepřesným a zavádějícím způsobem, soudci nezmiňují mnoho, nastal už však i (zdá se, že výjimečný) případ, kdy se Ústavní soud proti reportáži jedné ze soukromých televizí musel oficiálně ohradit. „*Novinář úplně spletl dva případy dohromady a poreferoval o tom včetně použití jména a příjmení stěžovatele, takže to jsme se vůči tomu vymezili mimořádně ostře,*“ vysvětluje soudce OP. Vzhledem k vlivu médií však nebylo žádoucí, aby televize udělala opravu, protože by to celé ještě jednou otevřela znovu. „*Ale natočili novou informaci, která už byla v pořádku a kde jméno toho člověka uvedeno nebylo. Ta strašná věc se stala, Ústavní soud tam vypadal špatně, ale náš stěžovatel ještě huř. To bylo jedinkrát, kdy jsme na to reagovali poměrně podrážděně.*“

Roli médií někteří ze soudců vnímají v širším kontextu než jako pouhé přenašeče informací. Naopak připomínají jejich důležitou roli jakožto tzv. čtvrté moci ve státě. „*Média jsou takovým kontrolním mechanismem. Mají být nezávislá. Ale ona nejsou, to je ten problém,*“ vysvětluje soudce ST. „*My mluvíme o systematické nezávislosti justice. Mluvíme o oddělenosti státních mocí. (...) Ale když řekneme nezávislost médií, co tím myslíte? Že je nemůžeme kritizovat, nebo že si mohou dělat, co chtějí? Nebo že podám žalobu a něčeho se po letech nedomůžu? (...) Já si tedy nejsem jistý, jestli ten pojem nezávislost médií je tak úplně naplňován, jak by měl být,*“ doplňuje a rozvádí svou úvahu dál. „*Když nezávislost, at' jsou teda nezávislá. Ale jak můžou být nezávislá, když jsou tam redaktori, kteří strídají deníky, jak si je tam vezmou? Nebo podle toho, kolik toho prodají? A za tím jsou [specifické] zájmy daného média nebo politické zájmy. Tak kde pak je nezávislost médií? Spočívá jejich nezávislost jen v tom, že můžou všechno?*“ A dodává, že nezávislost podle něj neznamená nezávanost – at' už právním řádem nebo čímkoli jiným. Podle soudce ST by měl totiž právní řád platit i pro média.

Ačkoliv ne všichni soudci jsou ke stavu mediální scény a její činnosti takto kritičtí, pochvalné hodnocení, které u médií zmiňuje soudce EF, zůstává spíše výjimkou. „*Mám určitá hodnotící měřítka na úroveň médií. Je ale potřeba říci, že v poslední době se zlepšují, už i ta takzvaná bulvární média mají lidi. Začínají mít lépe připravené a více odborně zdatné novináře,*“ popisuje.

Je patrné, že soudci vliv médií na společnost i svou práci vnímají a tuší, že bez práce médií by se o jejich rozhodnutích velká část veřejnosti vůbec nemusela

dozvědět.⁵¹⁸ Ačkoliv tak média poskytují zásadní propojení v informování mezi soudem a veřejností, ne všichni soudci jsou ochotni na tuto skutečnost přistoupit a vzdát se vlastního narativu – zvláště, vnímají-li práci médií jako zkratkovitou a nekvalitní. Nadto často nesouhlasí s pojetím zarámování svých případů v médiích. Právě to má ale vliv na reakce veřejnosti, tvorbu jejich názoru⁵¹⁹ i veřejné podpory vůči jednotlivým rozhodnutím a dlouhodobě i vůči soudu.⁵²⁰

8.3.2.3 Vyjadřování soudců v médiích a jejich mediální strategie

A) Typologie otevřenosti soudců vůči médiím

Jak implicitně vyplývá z předcházejících částí, chování soudců směrem k médiím a jejich aktivní nebo naopak zdrženlivý přístup determinuje několik faktorů. Těmi zásadními jsou zaprvé to, jak jednotliví soudci vnímají svou roli, funkci či poslání na Ústavním soudu (a tedy zda si myslí, že je nezbytnou či důležitou součástí také aktivní veřejné vystupování či vysvětlování vydaných rozhodnutí), zadruhé pak role médií jako taková a zručnost či profesionalita v tom, jak (ne)dokáží zpracovat informace podávané Ústavním soudem či jeho jednotlivými soudci. Zajímavé je, že zatímco jedna část soudců je tím méně ochotna podávat svá vysvětlení médiím, čím méně jsou média schopna kvalitně informovat, druhá část soudců to vnímá právě naopak a snaží se nedostatečnou kvalitu nahradit o to trpělivějším či aktivnějším vystupováním.

Není tedy patrně divu, že se v otázce mediálního vystupování soudci liší mezi sebou úplně nejvíc. Připomeňme například výroky soudce AB („někdo [ze soudců] to bere tak, že provádí nějakou propagandu nebo osvětu, ale já si myslím, že to není to hlavní“) či soudce MN („nejsem přítel toho, jako mí někteří kolegové a kolegyně, co se hodně mediálně prezentují“), které leží v ostrém protikladu proti pojetí soudce OP, který naopak tvrdí, že za svou povinnost vnímá veřejně „legitimizovat Ústavní soud, justici a demokratický právní stát s úctou k lidským právům.“ Jakkoli se mezi nimi nacházejí i smířlivější názory, například

⁵¹⁸ FRANKLIN, Charles A. H. a Liane C. KOSAKI. Republican schoolmaster: the U.S. Supreme Court, public opinion, and abortion. *The American political science review*, 1989, roč. 83, č. 3, s. 751–771.

⁵¹⁹ CLAWSON, a WALTENBURG, 2003, op. cit.

⁵²⁰ Srov. s konceptem specifické a difúzní podpory popsáným výše.

soudce GH („*nezazlívám kolegům, kteří to [mediální vystupování] nedělají. Není mi to divné, protože to není každému dáno, aby se uvolněně bavil s médii. Já rád médiím poskytnu rozhovor, vysvětlím důvody rozhodnutí*“), jednoznačný je hluboký rozpor mezi chápáním a pojetím mediálního vystupování mezi jednotlivými soudci.

Na základě těchto úvah soudci volí zcela odlišnou strategii vůči médiím. V této oblasti se tak dají rozdělit do tří následujících skupin, a to na základě toho, zda vystupují v médiích, jak vnímají kvalitu práce médií a zda se sami aktivně snaží jít spolupráci naproti (například tím, že chápou potřeby médií, vystupují často bez rozdílu mezi médii nebo sami aktivně přispívají ke komunikaci tím, že navrhnou komunikační strategie, témata vhodná k pokrytí tiskovou zprávou apod.): a) soudci vůči médiím zdrženliví, kteří mediální vystupování zcela nebo téměř vždy odmítají, vystupují jen zřídkakdy, obvykle po vyhlášení důležitého nálezu, kdy to považují za opravdu nezbytné, práci médií nevnímají za dostatečně kvalitní, b) soudci, kteří sice vnímají potřebu médií informovat o soudním rozhodování, ale jsou ve vztahu k nim velmi opatrní, vyjádření poskytnou občasně a po zvažování, a c) soudci ve vztahu k médiím aktivní, kteří mediální vystupování téměř neodmítají (a to i přesto, nebo právě proto, že práci médií nemusejí vždy hodnotit pozitivně) nebo mu jdou přímo naproti např. aktivní komunikací s tiskovou mluvčí, vlastním aktivním příspěvkem k formulaci tiskových zpráv, snahou formulovat komunikační strategii Ústavního soudu či podobně.

a) soudci zdrženliví

Postoj soudců v nejprve uvedené skupině k médiím koresponduje s jejich celkovým přístupem k veřejnému vystupování, kdy sami sebe buď explicitně označují za zdrženlivé, jako například soudce MN („*Podle mě by za soudce zpravodaje mělo hovořit odůvodnění rozhodnutí, a ne jeho mediální výstupy*“), nebo to implicitně vyplývá z jejich odpovědí, jako u soudce AB („*Na začátku jsem paní sekretářce řekl, že o [mediální vyjádření] nemám zájem. Takže když zavolají, tak jim to vyřídí a ke mně se to ani nedostane*“).

U této skupiny je taktéž patrný pasivní přístup k tvorbě tiskových zpráv – tito soudci sami podněty tiskové mluvčí nedávají, reagují pouze tehdy, připraví-li koncept a žádá o připomínky. Po vyhlášení rozhodnutí pak vyjádření oba soudci dávají zcela výjimečně. „*No a co se týká velkých rozhovorů, soudci by měli být obezřetní, aby se nevyjadřovali ke věcem, které se sem na Ústavní soud mohou dostat,*“

doplňuje soudce MN. „*Můj přístup je ovšem ovlivněn jedním z našich předchůdců, Pavlem Höllanderem, který se do médií vůbec nevyjadřoval.*“ Soudce AB doplňuje hypotetickou situaci, kdy by byl ochoten větší mediální vystoupení zvážit: „*V rakouské televizi soudce mluví třeba hodinu o tom, co vlastně to rozhodnutí znamená. Ale to se u nás zatím nepěstuje.*“

b) soudci opatrní až částečně otevření

Tuto (početně největší) skupinu tvoří soudci, kteří jsou v přístupu k médiím opatrní, jejich práci vnímají často spíše negativně, nicméně chápou její význam a nejsou vůči ní proto tolik uzavření jako soudci z předchozí skupiny. Zároveň ale nejsou mediálně tolik aktivní jako soudci ze skupiny následující. „*Možná [výňatky z rozhodnutí] tolik nezveřejňuji. Snažím se spíš rozhodovat pro účastníky řízení než pro média,*“ vysvětluje úvodem soudce ST. „*Zatím jsem vždy dával jen bezprostřední reakce po vyhlášení. Ale kdyby k [většímu rozhovoru] došlo, tak bych to rozhodně zvažoval,*“ doplňuje soudce EF. „*Nejsem přítel komentování svých rozhodnutí, to je má výchozí pozice. Jsem si ale vědom, že v dnešním světě plném prchavých myšlenek, které již příští den nikdo nevnímá, soudce musí být do jisté míry tlumočnickem svých názorů,*“ vysvětluje své nastavení vůči médiím soudce IJ.

Ačkoliv sám není iniciativní ve vztahu k tvorbě návrhů na tiskové zprávy nebo k mediálním výstupům, všeobecné pochopení pro práci médií obdobně jako soudci výše má také soudce CD. „*Já si myslím, že i to mediální vystoupení patří k soudcovské práci. Zejména zde na Ústavním soudu jsme součástí politického prostředí v naší republice. (...) Každý soudce by měl proto ve zkratce, ve třech větech, umět vysvětlit své rozhodnutí. Ne odkazovat na písemné rozhodnutí, ale směrem k veřejnosti. To není nic neslušného nebo primitivního, ale naopak, je dobré umět to vysvětlit v kostce,*“ vysvětluje svůj otevřenější přístup soudce CD.

Pochopení pro soudce, kteří volí jinou strategii, má soudce GH. „*Nikdy jsem neměl problém s médii mluvit a vysvětlit své rozhodnutí. Nemám ho dodnes. Myslím si, že to k tomu patří, byť chápu, že ne každému je to vlastní. Nezašlívám kolegům, kteří to nedělají. (...) Ale myslím si, že odkázat jenom na obsah není nejšťastnější.*“ Jeho strategii je „*vypíchnout alespoň základ rozhodnutí*“, byť udělat někdy stručné shrnutí je téměř nemožné. „*Dá se vysvětlit, proč bylo rozhodnuto, jak bylo rozhodnuto. Myslím si, že to je důležité,*“ doplňuje. Aktivně ale média nevyhledává – je spokojen

s prací tiskové mluvčí, která sleduje důležitá rozhodnutí a na základě toho předpřipravuje tiskové zprávy, které se soudci konzultuje.

Obecně tato skupina soudců vnímá, že média někdy až příliš zjednodušují svá sdělení a „vulgarizují“ skutečný obsah rozhodnutí. „*Beru svá vystoupení, ve kterých se vyjadřuji k rozhodnutím, v nichž jsem zpravodajem, jako tak trochu nutné zlo. Snažím se odpovídat tak, abych buď zdůraznil určitý aspekt rozhodnutí i s tím rizikem vulgarizace, anebo abych do jisté míry obrousil brany rozhodnutí v tom směru, že jde třeba skutečně jen o výjimku a individuální spravedlnost, nikoli rozhodovací směr,*“ vysvětluje soudce IJ.

Společný je této skupině soudců i aspekt obecné nedůvěry k médiím. „*Proto já tobo médiím moc neříkám. A když chci něco říct, tak se snažím prosadit nějaký článek v úplném znení,*“ vysvětluje soudce ST. „*Moc rozhovorů nedělám. Protože pak z toho vytrhají to, co chtějí vidět oni. A ne to, co bych chtěl, aby viděla veřejnost.*“

Přitom ale jednotliví soudci nemají velké množství konkrétních negativních zkušeností při spolupráci s médii. „*Mám s novináři dobré zkušenosti. Jestli jsem si naběhl dvakrát z těch desítek rozhovorů... Tak je to naprosto mízivé procento nebo promile negativních zkušeností,*“ vypočítává soudce CD. „*Takže na mě má mobilní telefon každý druhý novinář v České republice, já se bavím s každým,*“ uzavírá.

c) soudci otevření až proaktivní

Ačkoliv je tato skupina soudců některými z kolegů vnímána jako příliš proaktivní či dokonce aktivistická, žádný z těchto soudců neoplýval vyloženým nadšením ze spolupráce s médii. Tato skupina soudců nicméně vnímá velkou důležitost či potřebnost svá rozhodnutí srozumitelně předávat veřejnosti. „*Komentuju jen tehdy, když se mě někdo zeptá. (...) Ale myslím, že se mě více novinářů i obyčejných lidí ptá proto, že se snažím vysvětlit svá rozhodnutí tak, aby jim lidé rozuměli,*“ vysvětluje soudce OP. „*Nemyslím si, že by to bylo nějak velmi prima, aby soudci vystupovali v médiích. Mnohem raději bych šel ve státě, ve kterém by to nebylo nutné. Ale mám pocit, že [mediální vystupování] je v současné společenské situaci vhodnější strategie.*“

Potřebu srozumitelné komunikace směrem k veřejnosti vnímají soudci KL, OP a QR velmi obdobně – jako svou povinnost tehdy, pokud nedostačuje komunikace skrze tiskové zprávy nebo tiskovou mluvčí. „*V rozhodnutích otázek veřejného zájmu je potřeba, aby minimálně soudce nebo soud, který mu poskytuje zázemí,*

komunikoval tiskové zprávy o tom, co bylo v odůvodnění. (...) Aby to bylo srozumitelné,“ vysvětluje své vnímání spolupráce s médii soudce OP. „Musíme svěbytně a autenticky vysvětlit to rozhodnutí. (...) Teď říkám my, ale myslím si, že v 99 % případů je dostačující kvalitní mluvčí, který to představí.“

K výtkám, že je tato skupina soudců až příliš mediálně aktivní, se tato skupina soudců nicméně ohrazuje. „*Když jsem na Ústavní soud přišel, chtěl jsem být maximálně rezistentní a pasivní vůči médiím. (...) Současně jsem věděl, že ústavní soudce se nemůže uzavřít a odmítat jakoukoli komunikaci. Výsledek je ten, že žádnou komunikaci nevyvolávám já, ale cítím svou povinnost hájit rozhodnutí Ústavního soudu před médii, když mě osloví,“* popisuje své uvažování nad mediálním vystupováním soudce KL. „*Myslím si, že jde být otevřený a zdrženlivý. Soudce má dvě povinnosti. Loajalitu a zdrženlivost. Dokonce pro mě povinnost loajality znamená, že se někdy musím projevit. Tedy ne, že to jenom omezuje můj projev, ale že to vede k určité povinnosti projevu,“* doplňuje soudce OP. „*Je v pořádku být otevřený člověk. Ale i otevřený člověk může být zdrženlivý.“*

Jak vyplývá již z přecházejícího odstavce, výtky k mediální strategii ostatních soudců nemají jen soudci málo mediálně aktivní zejména z první skupiny, ale také naopak i soudci ze skupiny poslední zejména vůči těm kolegům, kteří jsou mediálně zcela pasivní. „*Považuju za velmi chybný postup některých soudců, kteří [mediální vystupování] odmítají a berou to jako svou ctnost. Takže se nikdy nebaví s žádným novinářem, protože je to [podle nich] neprofesionální,“* popisuje soudce QR. „*Je to ale součást profese soudce. Ne se za každou cenu zviditelňovat, exhibovat. (...) Soud má mít viditelné tváře a soudce má být schopen svůj názor obhájit,“* dodává. „*Nejhorší varianta je, když se soudce schová a pak to ještě vypadá, že je namyšlený.“*

Důležitost tato skupina soudců opakovaně přikládá vysoké legitimitě a důvěryhodnosti svých rozhodnutí – uvědomují si, že jim mohou pomoci v případě střetu s politickou mocí. „*Musím říci, – a to je důvod, proč člověk přispívá k legitimitě soudu – že zatím minimálně ve vztahu k rozhodnutím Nejvyššího správního a Ústavního soudu si politici uvědomují, že by jim případný přímý střet nepřinesl pozitivní body,“* vysvětluje soudce OP. „*Možná ta naše práce, být otevřený a komunikovat, být sympatický k veřejnosti, vede k tomu, že soudu poskytuje nějakou ochranu. Vyšší legitimitu.“*

Obdobně si to uvědomuje také soudce KL, který raději vystoupí v médiích a ihned jednoduše vysvětlí sporné či kontroverzní rozhodnutí, než aby hrozilo nepochopení ze strany veřejnosti. Toto nicméně činí s vědomím, že „*soudce*

Ústavního soudu má mít povinný rys vysokého stupně rezistence a imunity vůči veřejnému mínění.“ Zároveň ale vnímá důležitost konceptu *reservoir of public will* (rezervoáru společenské podpory), který pomáhá udržovat nebo navyšovat legitimitu soudu a jeho důvěryhodnost ze strany veřejnosti vůči jiným elitám, zvláště například politickým: „Český Ústavní soud požívá u veřejnosti velmi velký respekt. Nedá se říci, že by se někdy zformovalo veřejné mínění proti některému z našich rozhodnutí.“⁵²¹

Shoda panuje v tomto směru i od soudce QR – a zdá se tedy, že tato třetí skupina mediálně aktivních soudců je v této věci skupinou velmi homogenní. „Říkám to zcela otevřeně. Zatím České republice skládám hold, že k odvetě [ze strany politiků] nedošlo. Nemluví o současném Ústavním soudu, ale například o kauze Melčák. To byla absolutně politická kauza. (...) Nedošlo přitom k žádnému zkracování rozpočtu, žádným snahám o přeobsazení Ústavního soudu či změnu kompetencí,“ vysvětluje soudce QR. „Z tohoto hlediska si zatím Česká republika vede oproti například některým okolním státům velmi dobře – klobouk dolů před politiky. (...) Ani ta mediální vyjádření ze strany politiků ostrá nejsou.“⁵²²

Za problematické ve vztahu k legitimitě soudci nevnímají ani ostrý vnitřní rozpor mezi soudci navzájem, přestože některé teorie⁵²³ tvrdí, že velmi sporná rozhodnutí (např. v poměru 8 ku 7 soudcům v plenárních věcech) mohou legitimitu soudu navenek oslabovat. „Podle mě příznání nejednotnosti spíše legitimitu zvyšuje, než snižuje,“ říká soudce OP. „I ti, co probráli, spíše příjmou zamítavé rozhodnutí, když vidí, že měli [na své straně] taký zastánce.“

B) Společné rysy soudců vůči mediálnímu vystupování

Existuje ovšem i několik společných prvků, které se prolínají všemi výše popsanými skupinami ústavních soudců navzájem. Prvním z nich je kritika předsedy soudu Rychetského za jeho neumírněné až aktivistické vyjadřování do médií. „Podle mě by se měl pan předseda Rychetský trochu mírnit. (...) Takové kategorické soudy, jako kdo by měl či neměl být místopředsedou Poslanecké sněmovny, které sdělil v Otázkách Václava Moravce, by neměl vynášet. Někdo by to mohl napadnout. Nebo vyvolat kárné řízení, ale to se samozřejmě nestane,“ uvedl k mediálnímu vystupování předsedy soudce MN. „Medializace pana předsedy Rychetského je podle mě úplně za hranou. To už jsem mu i říkal, protože to jsou věci, které se zaprvé v řadě

⁵²¹ Nutno poznamenat, že výrok byl učiněn při rozhovoru v roce 2018.

⁵²² Nutno poznamenat, že výrok byl učiněn při rozhovoru v roce 2018.

⁵²³ ZILIS, 2015, op. cit., s. 25–28.

případů vůbec netýkají Ústavního soudu, anebo se zadrubé týkají případů, které u nás mohou skončit,“ domnívá se obdobně soudce QR. „*Myslím si, že na západ od nás je nemyslitelné, aby předseda Ústavního soudu říkal, jestli má být odvolán nebo jestli má odstoupit předseda sněmovny. Věcně s ním většinou soubhlasím. Ale budu to říkat kamarádovi nebo doma nebo studentům, kde budu zdrženlivější. Ale nebudu to říkat do médií,*“ doplňuje.

Za vhodné řešení by někteří soudci považovali to, aby se o některých mediálních výrocích předsedy Ústavního soudu dozvídali předem (týkají-li se činnosti Ústavního soudu) nebo aby je probíral s tiskovou mluvčí, případně se pohyboval v rámci ucelenější mediální strategie Ústavního soudu, která by stanovila jasnější mantinely vyjadřování soudců. Žádná taková strategie ale přinejmenším v době námi činěných rozhovorů neexistovala, přitom se jednalo o další prolínající se prvek napříč rozhovory s jednotlivými ústavními soudci. Případnou mediální strategii Ústavního soudu jako celku vnímají za podstatnou jak ti, kteří jsou mediálně zcela neaktivní až po ty, kteří se vyjadřují velmi často. „*Myslím si, že si to téma zaslouží více pozornosti. Jsou ještě možnosti, jak mediální profil Ústavního soudu vylepšit,*“ zmiňuje například soudce EF. „*Když vystupuji, tak ne, že bych se někam cpal, ale nejprve s tiskovou mluvčí probereme, co je vhodné,*“ vysvětluje možné řešení, jak by se dalo obecněji postupovat, soudce QR.

Třetím společným prvkem napříč jednotlivými skupinami soudců je velmi častá pozitivní zmínka o práci tiskové mluvčí. „*Funguje jako filtr, neposílá nám blbosti,*“ vysvětluje soudce MN. „*A když se někde nechci vyjadřovat, tak to zařídí.*“ Obdobně to vidí soudce ST: „*Jsem rád, že máme tiskovou mluvčí, se kterou můžu komunikovat. Pošle mi návrh tiskové zprávy a já odpovím, že ano, takto by to šlo.*“ Pochvalou nešetří soudce OP: „*Máme výbornou tiskovou mluvčí. Ta přesně pozná, co by mohl být problém. (...) A když má pocit, že je potřeba, abych něco věděl, tak mě na to nad rámec monitoringu upozorní.*“

Za výborný popisuje styl práce tiskové mluvčí i soudce EF: „*Tisková mluvčí umí pracovat s mediálními partnery. V některých případech, atraktivních pro média, se je na to snaží předem připravit a dávat předpřipravené tiskové zprávy, které s námi konzultuje. Myslím si, že tudy vede cesta.*“ A doplňuje, že přímý kontakt sice neodmítá, ale má své časové i jiné limity. „*Já tam někdy [do tiskové zprávy] doplním nějaké věty, případně to nechám zcela beze změny, protože to má [tisková mluvčí] výborně*

připravené. (...) Pokud bych sám považoval některé rozhodnutí za důležité, tak bych ji na to upozornil, ale ještě se mi nestalo, že by si toho nevšimla,“ vysvětluje dále vzájemnou interní mediální spolupráci soudce GH.

8.3.2.4 Konzumace médií a sledování pokrytí vlastních kauz

A) Konzumace médií jednotlivými soudci

Na rozdíl od předcházejících otázek téma sledování médií z pozice konzumenta nečiní mezi soudci téměř žádné zásadní rozdíly. První hlavní prolínající se myšlenkou je nedostatek času ke sledování médií či mediálního monitoringu, který ústavní soudci pravidelně každé ráno dostávají do e-mailových schránek.⁵²⁴ „Monitoring jsem si teď otevřel po měsíci a půl. Rád bych jej sledoval [pravidelněji], ale není na to čas,“ vysvětluje soudce AB a obdobně se vyjadřují i soudci CD a OP. „Někdy [monitoring] čtu, někdy ne, člověk na to nemá čas. Co se píše v médiích, je taková pěna dní,“ dodává soudce OP.

Monitoring se sice snaží pravidelně sledovat soudce KL, jiná média však již číst nebo sledovat nestíhá. „Tak se podívejte na můj stůl. Dnes je středa, mám tady noviny ze soboty, z pondělí, úterý a z dneška. Ještě jsem ani jedny neotevřel, (...) takže tu hromadu vezmu a zase vrátím. Pořád si myslím, že je třeba otevřu. Rád bych, ale není na to čas. (...) Noviny dostávám všechny. Byly doby, kdy jsem si je odvezl domů a večer je četl.“

Více času konzumaci médií věnuje například soudce EF, který se snaží udržovat přehled sledováním zasílaného monitoringu médií v rámci Ústavního soudu i názorově pestrých médií, aby měl širší kontext. „Snažím se co nejvíce sledovat Českou televizi, Lidové noviny, Právo. Sleduji i zabraniční média, kde naše rozhodování ale prakticky není komentováno.“ Obdobně se ke sledování tisku staví soudce IJ: „Pokud jde o tištěná nebo internetová média, tak si příliš nevybírám. Respektive, vybírám si tak, že se snažím seznámit se všemi aspekty, se všemi názory, pokud možno, nebo určitými názorovými směry. Jinak řečeno, jsem schopen zároveň koupit Lidové noviny a Právo. V tomto směru jsem záměrně nevybraněný. Totéž platí o periodikách typu týdeníků, kde nerozlišuji Respekt od Reflexu, případně jiných formátů. Zajímá mě pluralita, co píšou tam či onde, jako zdroj pro přemýšlení. Málokdy to pro mě znamená, že bych si nějakou větu podtrhl, vypsal či někam nalepil,“ upřesňuje.

⁵²⁴ Mediální monitoring obsahuje přehled toho, co o Ústavním soudu, jeho rozhodnutích a soudcích vydala jednotlivá tuzemská média v předcházejícím dnu.

Promyšlený výběr čtených médií prezentuje také soudce QR: „Z časopisů mám předplacený Respekt. Každý čtvrtek si kupuji časopis Echo. Respekt je liberálně levicový, Echo bych zařadil jako konzervativně liberální. Takže se to dobře spojuje. (...) Z deníků nic moc nekupuji. Někdy Hospodářské noviny, ve čtvrtek Mladou frontu kvůli televiznímu programu pro rodinu. Sobotní a pondělní Lidové noviny ze setrvačnosti, protože je tam část o právu. (...) Z internetových iDnes, Novinky, Aktuálně.“ Předplatné časopisu Respekt zmiňuje i soudce OP. „Odebírám jej v papírové podobě, takže když jedu vlakem nebo autobusem, tak ho čtu. Jinak mám několik informačních webů, které sleduju. Dva zahraniční a dva české. Takové názorově informační. To mě zajímá mnohem víc než tištěná média nebo televize. Někdy si pouštím Český rozhlas nebo DVTV. Žiju asi jako takový běžný intelektuál, který se moc nezajímá o politiku,“ shrnuje svůj postoj ke konzumaci běžných médií.

Ačkoliv většina soudců ve vztahu ke konzumaci médií předeslala, že nemají dostatek času sledovat je v takovém rozsahu, v jakém by to považovali za ideální, někteří soudci si na ně čas vyhradí – zvláště, jde-li o média volnočasová či zájmová. Toto svěbytné pojetí ve vztahu k médiím popisuje soudce MN. „Sjetiny z tisku [tj. mediální monitoring, pozn. autorů] si přečtu, ale pak to pustím z hlavy,“ popisuje. „Jinak sleduji noviny a televizi, a chodím i do kina! Včera jsem zrovna viděl film Nejtemnější hodina. Žiju jako normální člověk. Dobře hraje tady to kino za rohem, je to blízko a jsou dobří.“ A že není jediný, kdo má kromě toho profesního i soukromý život, potvrzuje i soudce CD: „Když to zjednoduším, tak si občas v trafice koupím Sport a přečtu si, co je nového v hokeji nebo ve fotbalu...“

Někteří soudci média intenzivně nesledují nejenom z úspory času, ale také kvůli určité zdrženlivosti, zachování odstupů nebo zklamání z jejich současného pojetí. „Po roce 1989 jsem hlтал každou stránku médií a sledoval všemožné debaty. Nyní jsem ale do značné míry přestal to mediální dění – možná i v důsledku jakési sebeochrany – sledovat,“ nastiňuje soudce CD. Soudce KL, který se dříve snažil číst všechny noviny, k tomu dodává: „Dnes už na to spíš nemám ani náladu. V těch novinách se podíváte na titulek, a kdo to napsal, a víte, co tam bude [napsané].“ Soudce ST pak sleduje především média zahraniční, která jsou podle něj „poněkud jiná“ a „často přinášejí něco nového.“ Vysvětluje, že to „není ten český rybník, kde už máte všechno stokrát. (...) Ale nedívám se na východ ani na západ, spíše hledám nové nápady.“

Pokud jde o média odborná, soudci se samozřejmě snaží – dle svých časových možností – tato média sledovat. Někdy se ale musí spolehnout na asistenty nebo na měsíční přehled poskytovaný analytickým oddělením Ústavního soudu, jehož práci si soudci pochvalují. Nikoliv překvapivě pak soudci obvykle z odborných periodik čtou především ta témata, která se týkají buď jejich právě rozpracovaných případů nebo jejich specializace či oblasti zájmu. Z konkrétních právních periodik zmiňují časopisy Právník, Soudce, Právní prostor, Bulletin advokacie, Jurisprudenci, Ad Notam, e-právo, Správní právo, Právní rozhledy a Justičná revue ze Slovenska. Někteří také odkazují na informace z webových stránek Evropského soudu pro lidská práva nebo monitoring zajímavých případů ústavního soudnictví z Benátské komise. Nad rámec tohoto zmiňují blog Jiné právo a měsíčně vydávaný Bulletin Centra lidských práv, u něhož se jim líbí stručná a moderní forma.

B) Sledování pokrytí vlastních kauz

Ačkoliv velká část soudců v předchozích odstavcích tvrdila, že média příliš nesledují, anebo je ani mediální informování nezajímá, jakmile jde o sledování mediálního pokrytí vlastních případů, situace je velmi odlišná. A to zvláště u soudců, kteří přitom sami ve vztahu k vystupování v médiích nejsou nijak zvláště aktivní. „*Pokud vyblásím nálezy, tím spíše, je-li mediálně sledován, tak druhý den pečlivěji čtu monitoring, abych si zjistil, co se o tom rozhodnutí napsalo. Tak čistě ze zvědavosti,*“ popisuje soudce CD. „*Samozřejmě, že si to přečtu [jak se o mém případě referovalo v médiích]. Musím se dozvědět, jestli jsem se trefil, netrefil nebo jak,*“ poněkud odlehčeněji s úsměvem glosuje soudce AB.

„*Monitoring pozorně sleduji. I když ke němu nemám přístup třeba na dovolené, sleduji odraz a dosah mediálních výstupů v reakci ke našim rozhodnutím a zajímá mě to,*“ doplňuje soudce IJ. „*Vůbec mi nevádí i tvrdá kritika, včetně té až na hranici vulgarity nebo verbální nevhodnosti. Je to pro mě vždy poznatek, který mi něco přináší.*“

Soudce KL sice tvrdí, že mediální monitoring zpravidla pečlivě nesleduje, protože už by s oním vydaným rozhodnutím stejně nemohl nic dělat, vzápětí ale dodává, že si monitoring každý den přece jen přečte. Soudce MN přidává, že i když mediální komentáře ke svým rozhodnutím sleduje, nejsou pro něj nijak zásadní. Ke sledování svých kauz v médiích se připojuje také soudce QR, jeden z mediálně aktivnějších. „*Monitoring dostávám každý den a přelétnu*

to očima. Samozřejmě mě to zajímá. Ale nejvíce mě zajímá, když mám nějaký nálezk a vznikne v odborném časopise rozbor tohoto nálezu. To si samozřejmě hned vyžádám z knihovny.“

8.4 Shrnutí a diskuze: soudci jako aktéři veřejného mínění

Leitmotivem této knihy je myšlenka, že soudní rozhodování probíhá v širším společenském, politickém a právním kontextu, a že soudci nerozhodují v právním vakuu. Jedním z mimoprávních vlivů, který na rozhodování soudců v obecné rovině působí, je také veřejné mínění. To je soudcům vedle vlastního prožívání nejčastěji zprostředkováváno skrze média. Tento vztah ovšem není jednostranný a soudci mohou vhodně zvolenou mediální strategií ovlivnit, jak se o jednotlivých rozhodnutích, soudcích či soudu jako celku v médiích informuje. Tato kapitola se však zaměřila i na další aspekty mnohorozměrného vztahu soudců, veřejného mínění a médií.

Jedním z hlavních poznatků učiněných na základě analýzy hloubkových rozhovorů je skutečnost, že soudci svou roli ve vztahu k veřejnosti, potažmo médiím, vnímají velmi odlišně. Zatímco někteří předání srozumitelných informací ze svých rozhodnutí berou téměř jako své poslání (a přinejmenším jako profesní povinnost), jiní jej striktně odmítají. To se projevuje v celkovém mediálním pokrytí Ústavního soudu a jeho jednotlivých soudců – někteří soudci jsou na stránkách novin výrazně viditelnější než jiní.⁵²⁵ To nicméně způsobuje uvnitř soudu napětí a téměř osobní komentáře na adresu ostatních kolegů či kolegyně z obou stran. Jak té mediálně pasivní (podle níž soudci často vystupující v médiích dělají sebe/propagaci), tak i té mediálně aktivní (podle níž naopak soudci odmítající okomentovat svá rozhodnutí mohou působit arogantně a namyšleně). Tento názorový rozkol může ovšem nejenom vyvolat mezi soudci vzájemné interní spory, ale také rozštěpené veřejné vnímání Ústavního soudu a jeho legitimacy.⁵²⁶ Předchozí výzkum ve Spojených státech totiž ukázal, že čím větší názorové rozdělení mezi soudci, tím větší pravděpodobnost, že média rozhodnutí zkritizují či jej označí za „aktivistické“, což zároveň ovlivní to, jak dané rozhodnutí následně přijímá veřejnost a jak na něj

⁵²⁵ Blíže viz HANYCH, 2020, op. cit., s. 105 a násl.

⁵²⁶ Byť se zatím zdá, že Ústavnímu soudu se v dlouhodobém měřítku budovat svou legitimitu spíše daří – viz nárůst jeho legitimacy popsany v teoretické části této kapitoly.

reaguje.⁵²⁷ Zároveň se zdá, možná poněkud paradoxně, že čím více je soudce či soudkyně mediálně aktivní, tím méně negativních zkušeností s médii má.⁵²⁸ Nelze tedy vyloučit, že u soudců, kteří se mediálně nevyjadřují, působí určité negativní představy nebo předpojatost ve vztahu k médiím. Z tohoto obecně načrtnutého rámce vybočuje soudce ST, který se v současné době méně vyjadřuje kvůli tomu, že jeho dlouholetá zkušenost s médii má zhoršující se tendenci. Nyní podle něj převažuje snaha přizpůsobovat informace potřebám konkrétního média kvůli postupné komercionalizaci, tlaku na zvýšení čtenosti média a zisku.

Další zajímavostí vyplývající z rozhovorů je skutečnost, že soudci, kteří se zdráhají do médií vyjadřovat, o to více sledují následující den monitoring tisku zasílaný na Ústavním soudu. Někteří pak mediální výstupy ironicky či kriticky komentují a upozorňují na chyby, které média v pokrytí jejich případů učinila. Nabízí se tedy otázka, zda by z jejich strany nebylo výhodnější zvážit poskytnutí rozhovoru či stručných a veřejnosti srozumitelných informací do médií, aby se chybnému mediálnímu pokrytí vyhnuli nebo alespoň snížili jeho riziko.

Zároveň se také nedá říct, že soudci a soudkyně, kteří jsou mediálně aktivnější než jiní, by si rizika spojená s podáváním informací do médií neuvědomovali. Zdá se, že naopak těchto znalostí využívají ve svůj prospěch tak, aby splnili svůj vytyčený cíl; tedy aby důležité informace z rozhodovací praxe Ústavního soudu dostali směrem k veřejnosti, a to pokud možno v nezkreslené a srozumitelné formě.

Jak je tedy patrné, v názorech na prezentaci svých rozhodnutí veřejnosti se ústavní soudci vzájemně neshodnou. Proto je obtížné si představit, že by se mohli dohodnout na jednotné mediální strategii Ústavního soudu jako celku, kterou by se vyhnuli osobním přešlapům či vzájemným animozitám okolo mediálních aktivit. Názorové spektrum soudců se totiž rozpíná od konzervativního postoje, že rozhodnutí mají mluvit sama za sebe a není

⁵²⁷ Srov. ZILIS, 2015, op. cit.

⁵²⁸ Jak plyne především z popisu zkušeností s médii v části 8.3.2.2 Soudci a vnímání vlivu médií a jejich následné typologie v části 8.3.2.3 Vyjadřování soudců v médiích a jejich mediální strategie.

třeba je dále rozvádět, až po názor, že je dokonce povinností soudce se v určitých případech projevit.

V tomto ohledu na jedné straně stojí určitá jednak nutná míra zdrženlivosti soudce, aby se nevyjadřoval k otázkám nepříslušejícím či dokonce právem zakázaným, i úvaha, aby soudce svým příliš aktivním vstupováním do mediální arény nesnižoval důvěryhodnost či nezávislost a nestrannost soudnictví jako takového, zvláště v politických otázkách. Takový přístup se mezi soudci nejčastěji objevoval směrem k předsedovi soudu Rychetskému, u něhož ostatní soudci – jinak velmi různorodých a odlišných názorů – souhlasně vnímali, že jisté mantinely veřejného vystupování vytyčené soudcům již překračuje.

Na druhé straně nelze popřít, že by Ústavní soud nevstupoval do veřejných debat či debat politických – to z povahy přinejmenším části jeho agendy není zkrátka možné. Zdá se proto důležité, s ohledem na princip otevřenosti soudu,⁵²⁹ veřejnosti srozumitelně vydaná rozhodnutí vysvětlovat, a to především ta, která se přímo týkají většiny společnosti, zásadních či přelomových témat. Záleží však nejenom na strategiích soudců jako jednotlivců, ale také na Ústavním soudu jako celku, jak takovou veřejnou prezentaci pojme.⁵³⁰

Převládajícím trendem se však obecně zdá být spíše polootevřený až otevřený přístup směrem k médiím, což je trend patrný i v dalších zemích,⁵³¹ vítaný z pohledu budování důvěry soudnictví a jeho legitimacy. Aktivní informování veřejnosti totiž jednak patří k podstatným zdrojům reputace soudu i jeho jednotlivých soudců, zároveň je ale v českém prostředí i projevem výlučného postavení Ústavního soudu mimo systém kariérního soudnictví a s tím spojeného odlišného pojetí legitimacy Ústavního soudu proti soudům obecným. Ústavní soud pak na rozdíl od nich nepůsobí jako anonymní institucionální struktura, ale spíše jako viditelný soud konkrétních osobností.⁵³²

⁵²⁹ CHMEL, 2020, op. cit., s. 35.

⁵³⁰ Jedním dechem je třeba dodat, že účastní-li se debat konkrétní tváře, je vhodné se vyvarovat přímé účasti v politické debatě nad rámec své vymezené soudcovské role (k tomu také viz GIES, Lieve. *The Empire Strikes Back: Press Judges and Communication Advisers in Dutch Courts.* *Journal of Law and Society*, 2005, roč. 43, č. 3, s. 450–472). Jak ovšem naznačují pestré názory na tuto problematiku ze strany samotných ústavních soudců, najít tuto tenkou optimální hranici však nemusí být vždy jednoduché.

⁵³¹ DAVIS, Richard a David TARAS (eds.). *Justices and Journalists. The Global Perspective.* Cambridge, Mass.: Cambridge University Press, 2017, 312 s., s. 298; nebo ASKARI, BLAŽKOVÁ, CHMEL, RADEMACHEROVÁ, op. cit.

⁵³² CHMEL, 2020, op. cit.

Právě aktivním mediálním vystupováním mají soudci a soudkyně alespoň do jisté míry možnost ovlivnit postoje ke svým soudním rozhodnutím. Z výzkumů totiž vyplývá, že klíčové na přesvědčivosti soudních rozhodnutí je to, jak je зарámuji a směrem k veřejnosti podají média (tzv. kontextualizace).⁵³³ Kýženého zobrazení rozhodnutí soudce může dosáhnout právě tím, že médiím rozhodnutí vysvětlí. Odmítne-li soudce své rozhodnutí médiím srozumitelně podat, zvyšuje pravděpodobnost mediální dezinterpretace daného soudního případu, jeho nepochopení či skutečnosti, že média z případu do svých výstupů vyberou nepodstatné či zavádějící informace.

Na rozdíl od amerického prostředí⁵³⁴ se v tuzemsku nepotvrdilo, že by vydané disenty narušovaly legitimitu rozhodnutí tím, že by na ně česká média více upozorňovala či o nich informovala kontroverzněji nebo negativněji než o jiných rozhodnutích. Obdobně to vnímají i samotní dotazovaní soudci. Neotvírá se zde tedy tak velký prostor pro případné strategické uvažování při volbě, zda zveřejnit disent, či nikoliv, jako u soudců amerického Nejvyššího soudu. Ani značný vnitřní názorový rozpor mezi soudci totiž sám o sobě nevede k většímu či negativnějšímu pokrytí na titulních stranách novin.⁵³⁵

Podle počtu mediálního pokrytí korespondujícího s vydanými tiskovými zprávami Ústavního soudu se zdá, že vyzdvihovaná práce tiskové mluvčí a její spolupráce s jednotlivými soudci při přípravě znění tiskových zpráv může k tomuto výsledku pozitivně přispívat. Jak vyplývá z kvantitativní analýzy vybraných českých médií, na předních stranách deníků se objevilo celkem 8 % rozhodnutí, k nimž Ústavní soud vydal tiskovou zprávu, což je výrazně vyšší číslo při porovnání s Nejvyšším a Nejvyšším správním soudem.⁵³⁶

Stručná, věcná a výstižná vyjádření se tedy zdají být dobrou cestou, jak budovat legitimitu soudu i důvěru veřejnosti v jeho rozhodování, a tím naplnovat pomyslný rezervoár společenské podpory. Ten Ústavnímu soudu může zároveň pomoci při střetu s politickými elitami, pro něž je zásadně těžší kritizovat práci Ústavního soudu, požívá-li tento u veřejnosti vysokou míru důvěryhodnosti. Zároveň si pak i v takové situaci může Ústavní soud dovolit

⁵³³ CLAWSON, WALTENBURG, 2003, op. cit.

⁵³⁴ Viz teoretická část kapitoly výše a ZILIS, 2015, op. cit.

⁵³⁵ HANYCH, 2020, op. cit., s. 113.

⁵³⁶ Ibid., s. 116.

přijímat i taková rozhodnutí, která nebudou konvenovat politickým elitám, aniž by hrozily pokusy o zásahy do soudcovské nezávislosti.

Publicitu soudních rozhodnutí lze ale zároveň vnímat také jako nezbytnou podmínku pro spravedlivý a výkonný soudní systém, který je transparentní a srozumitelný pro veřejnost. Pokud totiž soudci poskytují přesvědčivé a jasné vysvětlení svých případů, zvyšují pravděpodobnost, že pomohou vhodně nastavit zarámování rozhodnutí v následných mediálních výstupech směrem k veřejnosti i elitám,⁵³⁷ čímž přispívají k celkové legitimitě soudního rozhodování.⁵³⁸

⁵³⁷ Ibid., s. 25–26 a 37.

⁵³⁸ STATON, 2010, op. cit.; nebo VANBERG, 2004, op. cit.

9 VLIVY NA SOUDNÍ ROZHODOVÁNÍ – ANALÝZA ROZHovorŮ

Elitní polostrukturované rozhovory přináší cenné vhledy do vnímání stejných témat samotnými aktéry rozhodování Ústavního soudu, přičemž zároveň umožňují hlubší doptávání se na zajímavé otázky, které se během rozhovoru vynoří. Postup při uskutečňování rozhovorů blíže popisujeme v úvodní kapitole, jelikož jejich data posloužila napříč téměř všemi kapitolami. Zde jen zrekapitulujeme, že jsme v letech 2018 a 2019 oslovili všech patnáct (tehdejších) ústavních soudců, z nichž deset rozhovor skutečně poskytlo. Dva soudci odmítli, ať již bez udání důvodu či proto, že nechtěli být žádným předmětem výzkumu. Tři soudci sice rozhovor neodmítli, ale bohužel již nereagovali na opakované snahy o nalezení termínu pro rozhovor, případně se jim nepodařilo nalézt žádný volný termín. Baterie desíti rozhovorů však již představuje solidní základ pro studium percepce úlohy ústavních soudců, role Ústavního soudu a jejich rozhodování. Anonymizování rozhovorů by měla přispět k co nejvyšší otevřenosti našich partnerů v komunikaci.⁵³⁹ Přepisy rozhovorů byly posléze analyzovány za použití programu pro analýzu textu Atlas.ti. Kódovací schéma vznikalo jak deduktivním, tak induktivním postupem – tedy skrze předem vytvořené skupiny kódů (jako například média, veřejné mínění apod.), tak na základě opakované četby textu a identifikace témat, která vybočovala z předpřipravené struktury rozhovoru.

Při výkladu se opět necháme vést Dyevreho strukturací terénu, který rozděluje faktory působící na soudní rozhodování na faktory na makro-, meso- a mikro-úrovni.⁵⁴⁰ Budeme se tedy zabývat soudcovským vnímáním postavení Ústavního soudu v politickém systému a poslání samotných ústavních soudců, přístupu k médiím a veřejnému mínění, rozhodování v senátech a plénu a poodhalíme různé postupy, jež jednotliví soudci aplikují při práci na případech.

⁵³⁹ Z důvodu anonymizace používáme náhodně přiřazené neexistující iniciály jmen a příjmení ústavních soudců.

⁵⁴⁰ DYEYRE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327.

Mnoho ze zde prezentovaného se rozebíralo již v předchozích kapitolách, které se zaměřovaly na jednotlivé elementy klíčových vlivů na soudní rozhodování a využívaly příslušného teoretického aparátu. Tato kapitola si klade v rámci tříúrovňové struktury uceleně představit hlavní styčné a třecí plochy v percepcích ústavních soudců.

9.1 Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na makro-úrovni

Dyevre mezi významné faktory na rozhodování soudů na makro-úrovni řadí politickou fragmentaci a podporu veřejnosti. V této subkapitole představíme percepcie ústavních soudců ve vztahu k interakcím Ústavního soudu a dalších složek politického systému a také k veřejnému mínění.

9.1.1 Ústavní soudci a politika

Čeští ústavní soudci se příliš neliší od svých kolegů v zavedených liberálních demokraciích, kteří se obvykle verbálně snaží distancovat od politiky. Jako ilustrační příklady mohou posloužit tyto výroky: „[S]oudce je tu k tomu, aby rozhodoval případy, které mu napadnou. (...), a pokud možno tedy v nějakém rozumném čase.“⁵⁴¹, případně: „Poslání je v Ústavě jednoznačně stanoveno. Ústavní soud je ochráncem ústavnosti, i když podle článku 87 je pravomoc širší, někdy jde i o otázku zákonitosti.“⁵⁴² Někteří nicméně politickou podmíněnost činnosti Ústavního soudu připouštějí: „Rozlišit ústavní a politickou rovinu nejde. Ústava je politický dokument.“⁵⁴³ Další soudce přidává: „Ústavní soud sice soud je, (...) ale je to z části politická instituce, (...) takže není na místě si hrát na to, že je ÚS instituce odtržená od politiky.“⁵⁴⁴

Podle soudců se spojitost s politikou projevuje už samotným způsobem uvedení do funkce: „už jen ten proces výběru, návrh kandidátů v rukách prezidenta republiky... To jsou jeho karty, s kým on přijde před Senát jakožto s kandidátem.“⁵⁴⁵ Stávající ústavní soudci si tedy vesměs nevyhnutelnost interakcí s politickou scénou uvědomují, ale nechtějí se dostat pod politický tlak při vlastním

⁵⁴¹ Ústavní soudce AB.

⁵⁴² Ústavní soudce MN.

⁵⁴³ Ústavní soudce KL.

⁵⁴⁴ Ústavní soudce CD.

⁵⁴⁵ Ústavní soudce CD.

rozhodování. V této souvislosti ve shodě s odbornou literaturou⁵⁴⁶ upozorňují zejména na nevhodnost opakovaného mandátu,⁵⁴⁷ který s sebou přináší riziko snahy soudce o zalíbení se většinou, která o jeho znovujmenování bude rozhodovat.⁵⁴⁸

Za ostatní podobně formulované výroky citujme například tento:

„Já jsem v rámci svého vystoupení v Senátu řekl, že se vidíme při této příležitosti naposledy a nebudlám ani napodrubé se ucházet, i když je to možné. Ale nemyslím si, že je to v pořádku, protože přeci jen ústavní soudce ke konci svého mandátu... Ústavní soud je specifický v tom, že vyřizuje naplň politické záležitosti, že se sem obrací skupiny senátorů, zleva zprava, a ty prostě toho ústavního soudce volí. Já si myslím, že není v pořádku, abych já s vědomím, že za měsíc budu mít slyšení v Senátu, rozhodoval. Asi bych to řešil spíše tou cestou, že by se měl prodloužit mandát na 15 let se zákazem opakování. Což je jistá cesta, o které se začalo diskutovat i v Parlamentu a myslím, že ty úvahy zatím nějak zamrzly, ale... Není v pořádku opakování mandátu obecně.“⁵⁴⁹

Soudci si uvědomují, že za své upřímné rozhodování mohou být v Senátu při rozhodování o znovujmenování penalizováni, což nesou nelibě. Poukazují přitom na příklady z minulosti:

„Dva případy (...) tomu nasvědčují, doktor Výchynský a (...) doktor Nykodým, neprošli v Senátu se zjevným důvodem, který má tyto souvislosti, což pokládám za obrovskou chybu (...). Senát postupoval takto pragmaticky, že nesubhlasil se jmenováním těch dvou jen proto, jak se kuloárně přesvědčivě ukázalo, že oni hlasovali v době svého působení v rozporu s jejich současnými pohledy na některé otázky, pokud jde o církevní restituce například. To si myslím, že bylo nefer.“⁵⁵⁰

⁵⁴⁶ KOSAŘ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210.

⁵⁴⁷ Dyevre řadí opakovaný mandát a délku jmenování mezi meso-faktory, vzhledem k tomu, že naši respondenti dávali právě opakovaný mandát nejčastěji do souvislosti s politikou, rozhodli jsme se Dyevreho schéma adaptovat a podřadit opakovaný mandát pod politické vlivy na rozhodování Ústavního soudu, a tedy pod faktory na makro-úrovni. Na meso-úrovni (kap. 9.2) ponecháváme pouze faktory na úrovni samotného Ústavního soudu a jeho nastavení, které se promítají do jeho rozhodování.

⁵⁴⁸ Pro komplexnější rozbor problematiky jmenování ústavních soudců srov. kap. 4.

⁵⁴⁹ Ústavní soudce CD.

⁵⁵⁰ Ústavní soudce EF.

Soudcům při proceduře během znovujmenování vadí zejména jejich hodnotová lustrace ze strany senátorů, snahu soudců zalíbit se svým hlasováním tak, aby si zajistili podporu pro opakovaný mandát, spíše vylučují.⁵⁵¹

„Co se týká snahy soudce se zalíbit – nevím, kdy by s tím měl začít – není ani, kdo bude prezident, kdo bude ve vládě... Takže si to dokážu těžko představit. Oni soudce ale mohou konfrontovat s jeho rozhodnutími, což není korektní, a je to problém. I ty pohovory v Senátu jsou de facto zaměřené na hodnotovou orientaci soudce, takže je to velmi nepříjemné.“⁵⁵²

Ústavní soudci obecně považují za lepší řešení neopakovatelný mandát, zato delší, například dvanáctiletý, třináctiletý či k dosažení určité věkové hranice.

„Pro společnost je to možná škoda, protože toto je úplně jiná kvalifikace než soudce obecného soudu, než je profesor na vysoké škole, protože tady se to musí nějakým způsobem propojit. Poté, co si osvojím práci tady a získám nadhled, rozhled, a všechno, tak řeknou na shledanou a můžete se vrátit do školy, na soud, do advokacie, a najednou to společnost ztratí“⁵⁵³, obhajuje jeden soudce delší mandát. Další soudce nabízí řešení,

kdy se lze k opakovanému mandátu přiklonit: *„Když už opakovaný mandát, tak až po delší době, například šesti či osmi let, až se obmění jak Senát, tak prezident.“⁵⁵⁴*

Současně jsou si však soudci vědomi nutnosti ústavní změny k provedení jakékoliv větší reformy, což celou záležitost značně komplikuje.

Na druhou stranu, někteří soudci považují desetiletý mandát za zcela dostaččný: *„Když jste tady deset let, máte rozhodovací praxe plně zuby.“⁵⁵⁵* Poukazují na to, že se jedná o velmi náročnou práci, v níž se musíte učit nové právní obory a nemůžete se věnovat jen tomu svému, který vás baví nejvíc.⁵⁵⁶

Kromě nevyhnutelné politizace procesu jmenování a případně znovujmenování si ústavní soudci nestěžují na zvýšené politické tlaky a oceňují, že ze strany dalších složek moci nedochází k větším otevřeným střetům. A to navzdory tomu, že Ústavní soud se již vícekrát výrazně zapojil do politického dění,

⁵⁵¹ Srov. např. i ústavní soudce QR.

⁵⁵² Ústavní soudce MN, obdobně i ústavní soudce ST.

⁵⁵³ Ústavní soudce IJ. Obdobně též ústavní soudce GH, který upřesňuje, že se to týká zejména soudců, kteří dříve nebyli ústavními právníky.

⁵⁵⁴ Ústavní soudce QR.

⁵⁵⁵ Ústavní soudce ST.

⁵⁵⁶ Ústavní soudce ST.

nejslavněji patrně v „kauze Melčák“⁵⁵⁷ ohledně zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny jednorázovým ústavním zákonem:

„Zatím České republice skládám hold, že k odvetě nedošlo. Nemluví o současném ÚS, ale vezměte si kauzu Melčák. To byla absolutně politická kauza. Myslím, že byla i špatně z řady důvodů, které teď nebudu vysvětlovat. Nicméně zabývalo to politickou mapou. Každý politolog ví a politik ví ještě lépe, že když se volby mají konat v říjnu 2009 a v červnu 2010, dopadnou úplně jinak a bude vláda úplně jiná, než by dopadla, ale navzdory tomu, když pomínu mediální nespokojenost, což je pochopitelné, tak žádná odvěta nebyla. Nebylo žádné zkeracování rozpočtu, žádné snahy o přeobsazení ÚS, o změnu kompetencí. Z tohoto hlediska zatím ČR oproti například některým okolním státům – klobouk dolů před politiky. Vezměte si taky, že ministr financí Kalousek byl taky úplně nadzvednutý, když Eliška Wagnerová rozhodla o namátkových daňových kontrolách. To vím, že se okamžitě ohradila, ale zůstalo to jen na bázi mediálních vyjádření. Ale ani ta mediální vyjádření ze strany politiků ostrá nejsou.“⁵⁵⁸

Jiný soudce přikládá vysvětlení, proč se v České republice daří držet smír mezi složkami moci:

„Je celá řada náleží (...), které vyvolaly výrazně negativní reakce na politické scéně. Kauza Melčák je známá, je jich víc. Neumím si to vysvětlit jinak než jistou mírou kultury, i když u nás politická kultura upadá, že zatím je to stále v rovině výroků typu s nálezem Ústavního soudu nesouhlasím, ale respektuji jej. Zaplat pánbůh, že si to osvojili bez ohledu na tu politickou šíří zatím skoro všichni. Ne úplně všichni. Okamurovi jsme před 5 lety zamítli jeho kandidaturu, tak tam to nebylo v rovině respektuji. (...) Kromě Okamury, jestli si dobře pamatují, tak také Paroubek ostrým způsobem napadal Ústavní soud. Klaus v kauze Lisabonské smlouvy také, a i v jiných, kauza Brožová.“⁵⁵⁹

Vedle solidní, byť upadající politické kultury, se ústavní soudci odvolávají též na možné negativní dopady pro mainstreamové politiky, kteří by odporovali Ústavnímu soudu: „Zatím minimálně ve vztahu k rozhodnutím NSS a ÚS si politici uvědomují, že by jim případný přímý střet nepřinesl pozitivní body“.⁵⁶⁰

⁵⁵⁷ Nález ze dne 10. 9. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09 (318/2009 Sb.).

⁵⁵⁸ Ústavní soudce QR.

⁵⁵⁹ Ústavní soudce KL.

⁵⁶⁰ Ústavní soudce OP.

Že by politické tlaky vůbec mohly ovlivňovat rozhodování, si například tento ústavní soudce nepřipouští: „*Vůči politickým reakcím jsem naprosto imunní. Máme přece výhodu, že můj mandát je opakovaně delší než současných premiérů a prezidentů.*“⁵⁶¹

Ani další soudce nevidí prostor pro kalkulace s možnými politickými konsekvencemi ve vlastním rozhodování:

*„Jedna věc je, že i když rozhodujeme o věci, ve které zrušíte nějakou právní úpravu, tak nemáte jistotu, že zákonodárce novou právní úpravu přijme lepší nebo plně kompatibilní s vaším rozhodnutím. Častěji než zákonodárce proti některým našim rozhodnutím ‚rebelují‘ i soudy. My to zrušíme, oni to nerespektují a vysvětlí, proč to nerespektovaly. Jste-li aktér z hlediska dělby moci, musíte vycházet ze základní myšlenky koordinace mezi mocemi nebo vzájemného respektu. To znamená, musíte vycházet z toho, že oni vaše rozhodnutí budou respektovat, a že budou ta pravidla respektovat. Protože jinak si říct – nezruším protiústavní zákon, protože by oni přijali zákon ještě horší – tak nemůže ústavní soudce uvažovat.“*⁵⁶²

Na druhou stranu, soudci chtějí zůstat stranou politického provozu a nezapojovat se do politického zápolení nad rámec své rozhodovací činnosti:

*„Takže ten můj pohled je spíše být nějak neutrální. Nepřiklonit se ani k jedné straně, ani ke druhé. Ani ke kritikům prezidenta, je to prezident. Pro mě jako ústavního soudce je to prezident republiky. Já mu budu říkat pan prezident, ať mu média říkají, jak chtějí. Dokud je prezidentem, já nebudu, ani nesmím, říkat nic jiného. Pokud je tady předseda vlády a není odsouzený, nebudu říkat, že je zloděj.“*⁵⁶³

V tomto ohledu se ústavním soudcům příliš nelíbí občasná veřejná vystoupení předsedy Rychetského, která podle nich překračují ideál, kdy soudci by měli zůstat stranou politického dění:

*„Řeknu to jednoduše. Podle mě by se měl pan předseda Rychetský trochu mírnit. Chápu, že je bývalý politik, tak mu to třeba nedá. Ale i teď v Otázkách Václava Moravce [pořad z neděle 18. 2. 2018 – pozn. aut.], že Tomio Okamura by neměl být místopředsedou Poslanecké sněmovny, takový kategorický soud by neměl vynášet. Někdo by to mohl napadnout. Nebo vyvolat kárné řízení, ale to se samozřejmě nikdy nestane. (smích)“*⁵⁶⁴

561 Ústavní soudce KL.

562 Ústavní soudce OP.

563 Ústavní soudce ST.

564 Ústavní soudce MN.

Jiný soudce poukazuje na to, že zatímco předseda Rychetský svá vystoupení prezentuje jako osobní názory, tak jeho slova dopadají na Ústavní soud jako celek, a tudíž obě role nelze snadno oddělit:

„Otevřeně řečeno, myslím si, že je medializace pana předsedy Rychetského úplně za hranou. (...) to jsou věci, které se zaprvé v řadě případů vůbec netýkají Ústavního soudu nebo se týkají případů, které u nás mohou skončit. Myslím si, že na západ od nás je nemyslitelné, aby předseda Ústavního soudu říkal, jestli má být odvolán nebo jestli má odstoupit předseda sněmovny. Věcně s ním většinou soubhlasím. Ale budu to říkat kamarádovi nebo doma (...), ale nebudu to říkat do médií.“⁵⁶⁵

Někteří soudci se explicitně vyslovili i k problematice tzv. politické otázky, přičemž ti, co tak učinili, se hlásili ke zdrženlivému přístupu. Jinými slovy, zastávali stanovisko, že Ústavní soud by neměl ve svém rozhodování zasahovat do politiky a suplovat roli parlamentu. Uvědomují si přitom, že určení hranice, co je právní a co politické rozhodnutí zůstává křehká.⁵⁶⁶

I zdrženlivější soudci ovšem uznávají, že nezasahování Ústavního soudu do práce Parlamentu má své limity:

„Já jsem zdrženlivý. ÚS by neměl řešit politické otázky. Jakmile je tam nějaká politická otázka a máme nabrazovat zákonodárce, já se tomu docela bráním. Až na případy, když kdy to konkrétní ustanovení zrušíme, je jasné, že bude pro nás problém to nabradit něčím jiným. Cítíte z toho ustanovení, že byli bezradní i tak. Že něco rozhodli a nenašli lepší cestu. Ale my bychom jim asi měli říct nejen, že to zrušíme, že je to protiústavní. Ale měli bychom říct, že když je to protiústavní, jestli je vůbec nějaká reálná možnost to napravit novelou nebo novou úpravou. Abychom pouze neštěkali. (...) Někdy jsem tedy i pro vysvětlující výroky i širší odůvodnění, kde se naznačují určité možnosti, jak by Poslanecká sněmovna měla postupovat. (...) Někdy cítíte, že oni si neporadí. A asi bychom jim měli dát nějakou instrukci, co by se s tím udělat mělo. Je to problém, protože my jsme negativní zákonodárce ex post a tady jim dáváme vlastně směrnici. A to jsme zpátky u tobo. Co to udělá v praxi. Hledám cestu, abychom zase jen neplácli do vody, a teď si s tím dělejte co, chcete. Musíme ukázat, že tu nejsme jen od toho, abychom to zrušili, ale když to rušíme, že za to přinášíme určitou míru odpovědnosti a říkáme, že asi nějak takto byste to mohli zvažovat.“⁵⁶⁷

565 Ústavní soudce QR.

566 Ústavní soudce MN.

567 Ústavní soudce ST.

Obecně tedy ústavní soudci považují pozici Ústavního soudu v politickém systému a respekt k ní ze strany politiků v praxi za snad až překvapivě uspokojivou. Soudce těší, že politici respektují jejich rozhodnutí a až na výjimky je otevřeně nekonfrontují.⁵⁶⁸ Takový „klid zbraní“ vede k tomu, že soudci si nepřipouští politické vlivy při rozhodování.⁵⁶⁹

9.1.2 Ústavní soudci a veřejné mínění⁵⁷⁰

Během rozhovorů jsme se našich komunikačních partnerů dotazovali na jejich názor ohledně kauzy Mečiarových amnestií, kterou v roce 2017 rozhodl slovenský Ústavní soud. Uvedli jsme kontextuální informaci, že pro zrušení amnestií se vyslovilo 63 % slovenských respondentů, zatímco proti pouze 20 %. Citovali jsme slova tehdejší předsedkyně Ivetty Macejkové, která ve svém odlišném stanovisku k nálezu uvedla, že:

„Žádný soudce nežije v izolovaném světě, proto vnímám průzkumy veřejného mínění, různé petice, novinové články, diskuze, prohlášení politiků a právníků a také veřejná shromáždění, která velmi naléhavě zdůrazňují, že většina společnosti si přeje, aby amnestie byly zrušené. (...) Soudci v demokraciích si nemohou získat důvěru veřejnosti tím, že se snaží o popularitu a sledují nálady společnosti. Důvěru mohou získat jen tak, že budou rozhodovat v souladu s právem, a to bez ohledu na skutečnost, jaký je názor veřejnosti. Veřejnost musí vědět, že soudce je v rozhodování nezávislý, nestranný, objektivní, a potom může přijmout i rozhodnutí, které bude možná nepopulární, avšak respektované.“⁵⁷¹

Ústavních soudců jsme se posléze dotázali, jak by v takové situaci reagovali oni. Konkrétní případ měl respondenty uvést do prostředí jiné jurisdikce, v jejímž rámci se vyslovují pouze hypoteticky. Z takto položené otázky jsme

⁵⁶⁸ Rozhovory jsme realizovali před „volebním nálezem“ (nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 44/17), který doprovázely negativní ohlasy ze strany některých politiků. Ani ty však nepřerostly v otevřenou politickou revoltu vůči nálezu či Ústavnímu soudu jako instituci a politici začali rychle konat směrem k hladkému uspořádání voleb do Poslanecké sněmovny ve vyhlášeném termínu na podzim 2021.

⁵⁶⁹ Ojedinelou výjimku mohou představovat zřídka exkurze do oblasti mega-politiky (použijeme-li termín Rana Hirschla), například: „(...) *kdy[ž] jsme dělali Lisabonskou smlouvu, která měla přesah do celé Evropy. Celá Evropa čekala, jak rozhodneme.*“ (ústavní soudce KL).

⁵⁷⁰ Tuto problematiku hlouběji rozebírá kap. 8.

⁵⁷¹ Doplnující stanovisko soudkyně Ivetty Macejkovej k nálezu Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 31. 5. 2017, PL. ÚS 7/2017-159 (přeloženo autory ze slovenštiny, vypuštěn odkaz na text Aharona Baraka).

chtěli od ústavních soudců zjistit jejich percepce vlivu veřejného mínění na soudní rozhodování. Odpovědi naznačují, že jedna skupina soudců vliv veřejného mínění odmítá, zatímco druhá jej reflektuje, ale snaží se mu nijak nepodléhat. Před samotným rozbořem stojí za zmínku výrok, který dokumentuje, že Ústavní soud si užívá komfortní pozice, co se vědomí o důvěře veřejnosti týče:

„Po dlouhá léta, kdy instituty pro výzkum veřejného mínění dělaly žebříčky důvěryhodnosti institucí – vláda, prezident, sněmovna, Senát, jsme tam byli my, a byli jsme na prvních místech. A už je to čtyři, pět let, co nás tam nezařazují. Radši. Vysvětluju si to tím, že jsme vždycky vybrávali. Že jsme vždycky požívali nejvyšší stupeň důvěry. A myslím si ještě, že to ještě trvá. Ale už tam pět let nejsme, tak to může být jenom spekulace.“⁵⁷²

Zahájíme rozbořem výroků skupiny ústavních soudců, která nepřipouští, že by je veřejné mínění mohlo ovlivňovat. Po konfrontaci se statistikami z případu Mečiarových amnestií například jeden soudce odpovídá:

„To by mě vůbec nezajímalo. Třeba když jsme rozhodovali církevní restituce, tam bylo 80 % nebo kolik proti, ale to s tím prostě nemá nic společného. (...) Já myslím, že to tady takovou roli skutečně nebraje, jak se to zdá venku. Tady jste prostě ve skleníku.“⁵⁷³

I další soudce potvrzuje, že Ústavní soud se jako nejvyšší expertní právní instituce požívající důvěru veřejnosti (zatím) nemusí obávat deformujícího veřejného nátlaku:

„Zatím jsem se s tím takhle nesetkal. Samozřejmě kritizování být můžeme, ale zpravidla se ozve ten kritik, ale ne ti ostatní, kteří s tím souhlasí, nebo v naprosté většině je jim to naprosto jedno. Takhle bych to asi nebral. Jak si myslím, že by to mělo být rozhodnuto, tak se snažím, aby to rozhodnuto bylo.“⁵⁷⁴

Problémem zůstává, že Ústavní soud nemusí udržet přízeň veřejnosti napořád. S postupující judicializací politiky a přezkumem politických rozhodnutí v citlivých otázkách⁵⁷⁵ se soudy – jakožto elitní instituce – mohou dostat pod tlak politických sil využívajících nástrojů širokého populistického instrumentária.

⁵⁷² Ústavní soudce KL.

⁵⁷³ Ústavní soudce AB.

⁵⁷⁴ Ústavní soudce AB.

⁵⁷⁵ SMEKAL, Hubert. Soudcokratic, nebo judicializace politiky? In: SMEKAL, Hubert a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *Soudcokratic, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 12–33.

Zatímco nyní ústavní soudci koncentrovaným atakům ze strany veřejnosti nečelí, není jisté, jak vysoká bude míra jejich odolnosti „v horším počasí“. Na to bohužel respondenti poskytli jen rámcovou odpověď:

„Pro soudce Ústavního soudu musí být povinný rys nebo atribut jeho postavení skutečně vysoký stupeň rezistence a imunity vůči tomu, co jste nazvala veřejné mínění. Na druhé straně, na rozdíl od Ivetky Macejkové a jejího soudu, který je dlouhodobě předmětem mediálních útoků, český Ústavní soud, a jsem tomu velmi rád, požívá u veřejnosti velmi velký respekt. Že by se někdy dalo říci, že by se zformovalo veřejné mínění proti nějakému našemu rozhodnutí, to se nestalo.“⁵⁷⁶

Ostatní soudci v této skupině se necítí být ve zdech budovy Ústavního soudu tak izolováni od vnějšího světa, nicméně vnější vlivy veřejného mínění se snaží odfiltrovat například skrze racionalizaci, že „blas lidu není vždy blas boží.“⁵⁷⁷ Podobným směrem jde i tato úvaha varující před přílišným následováním veřejného mínění:

„Rozhodně si ale nemyslím, že může nějakým způsobem otázku ústavnosti nebo ochrany lidských práv ovlivnit nějaký výzkum veřejného mínění. Většinou jsou lidská práva obřezána u člověka, který je příslušníkem nějaké menšiny. Je nějakým způsobem vydělený ze společnosti. Takže když bych před řadou mých rozhodnutí udělal průzkum veřejného mínění, tak by to dopadlo tak, že ten člověk má zůstat v blázninci, ve vězení, máme ho mučit. Já nevím, co všechno. To asi nejde. To asi není možné. To je asi podobně jako trestní případ, nemůžete nechat rozhodnout výzkumem veřejného mínění. Musí o tom rozhodnout člověk, který se seznámil se všemi papíry, které jsou v tom tisícistránkovém spisu.“⁵⁷⁸

Druhá skupina ústavních soudců připouští, že veřejné mínění vnímá, nicméně aktivně se mu snaží nepoddávat. Možnou negativní reakci veřejnosti ústavní soudci reflektují a předvídají, čemuž také přizpůsobují styl svého rozhodnutí či jeho následnou prezentaci. Druhou skupinu výroků ústavních soudců pěkně reprezentuje například tento:

„Ten názor [doplňující stanovisko Ivetky Macejkové] považují za správný, a to tím spíše, že bych jej nechtěl podceňovat, a samozřejmě nemohu nevnímat. Ale také bych nechtěl akcentovat nebo favorizovat takový názor, který násilně konvenuje veřejnému mínění. Stačí si položit otázku, co vlastně v dnešním veřejném prostoru

576 Ústavní soudce KL.

577 Ústavní soudce CD.

578 Ústavní soudce OP.

takové mínění znamená. Jak a kým je ovlivňováno, nakolik je stálé. Přece jen, řeknu-li to velmi jednoduše a učebnicově, přísabali jsme na přirozená práva, která by nám měla být blízká i v tom ohledu, že bychom si je měli nějakým způsobem internalizovat. Čili platí ta odpověď, kterou paní předsedkyně slovenského ÚS poskytla. Nemůžeme žít v nějakém vzduchoprázdnu, ale nemůžeme, jak známo, vůbec v demokratických principech na většinové názory spoléhat nebo se jich dokonce držet.“⁵⁷⁹

Další soudce skupinovému postoji „ano (vnímat), ale (nepodléhat)“ přitakává: „Určitě to vnímáme, [paní předsedkyně] to vyjádřila dost dobře. Dá se tomu veřejnému mínění podlehnout. Navíc to, že se pořádají nějaké demonstrace, a že je někdo blučný neznamená, že je to mínění většiny.“⁵⁸⁰

Následující názor vystihuje snahu soudců vysvětlit rozhodnutí tak, aby je veřejnost pochopila a akcentovala, přičemž si klade dosti ambiciózní cíl kultivovat diskurz:

„[K]aždé soudní rozhodnutí a stejně tak ústavně-soudní má mít ambici býti přijatelné, přijímáno většinově. (...) Má rezonovat s veřejným názorem, který je obtížné ovšem formulovat. Čili usilovat o to, abychom se vyjádřili tak, že to bude přijato i když třeba nevyhovíme očekávání, které je. Nicméně přesto si dovedu představit, že by veřejnost měla být schopna... K tomu se snažíme ji právě vést, kultivovat diskurz, akceptovat i takové postoje, vyjádřené v nálezu, s nimiž nesouhlasí. (...) Aby tomu tak bylo, tak musí být zdůvodnění natolik přesvědčivé – a to neznamená, že bychom si předem prováděli nějaké průzkumy veřejného mínění, samozřejmě, to je až ex post pak, zjišťujeme, že je tam určité procento rizika, že se rozejdeme s veřejným míněním, že nebudeme pochopeni. Čili je to velmi složité, ale rozhodně nám není zcela lhostejné, jak se k věci postaví – nemyslím několik renomovaných novinářů – ale především ti, kterým jsou ty zprávy určeny.“⁵⁸¹

Konečně, soudci druhé skupiny se nepovažují za žijící v izolaci, uvědomují si zasazenost do společenského kontextu, nicméně nastavují si limity působení takového kontextu. Jedním z oněch limitů může být například rozhodování v souladu s preferencemi daných politických stran:

„Nežijeme ve skleněné kouli. Pochopitelně ty názory musíte vnímat také v kontextu, jak jsou pronášeny a kým jsou pronášeny. To je docela důležitá věc.“

579 Ústavní soudce GH.

580 Ústavní soudce IJ.

581 Ústavní soudce EF.

Ale nemělo by to mít zásadní vliv na vaše rozhodování. Toto asi ne. Jistě, jsme jenom lidé, a když si pustím televizi, a křičí na mě, že lidé chtějí pořádek někoho zavřít, nebo naopak pustit, potom je mi jasné, že soudce pod tlakem je. Soudce by se měl s těmito věcmi vypořádat tak, jak mu zákon stanoví. To znamená, že on má nějaký soubor důkazů, má o nich rozhodnout, má je posoudit a vycházet z toho, co je ve spisu. Tak to ukládá zákon. To znamená, že my bychom po soudci neměli chtít, aby vnímal nějaký společenský kontext. Samozřejmě osobní zkušenost, lidský přístup a životní zkušenosti ho vedou určitým způsobem. Není to robot. Že do něj něco nasypete a z druhé strany něco vypadne. Takto to není. Takže by se mohlo očekávat, že takové vlivy tam budou. Ale neměly by to být takové vlivy, aby to vedlo k stranickému rozhodnutí. To je strašně důležité.“⁵⁸²

Ústavní soudci si obvykle uvědomují, že rozhodují pro různá publika, a proto může být na místě hlavní sdělení rozhodnutí těmto publikům komunikovat různými způsoby. Na nejobecnější rovině to vyjadřuje tento citát: „[R]ozhodně nám není zcela lhostejné, jak se k věci postaví – nemyslím několik renomovaných novinářů – ale především ti, kterým jsou ty zprávy určeny.“⁵⁸³ Vedle samotných stran sporu by rozhodnutí mělo být srozumitelně komunikováno veřejnosti, což nemusí být zrovna formou publikování písemného rozhodnutí, které by si následně široká veřejnost vyhledávala v NALUSu. Jednomu soudci se například vybatvil případ Melčák, s jehož rozuzlením veřejnost mohla nesouhlasit. Daný soudce vzpomněl, že předseda Rychetský vystoupil v televizi, nález vysvětlil, což vedlo našeho respondenta k názoru, „že tímto nikoli ústavněprávním, ale jednoduchým vysvětlením jsme média získali.“⁵⁸⁴ Také další soudce považuje ve vztahu k nepopulárnímu rozhodnutí přesvědčivou interakci s veřejností za nezbytnou: „Aby to lidé přijali, bylo strašně důležité, že soudci velmi aktivně komunikovali s veřejností. Bylo jim jasné, že stejně důležité jako vydat dobré rozhodnutí je jej prodat veřejnosti.“⁵⁸⁵

Další důležité publikum vedle stran sporu a veřejnosti představují soudci v rámci soustavy českých soudů. Ne vždy má Ústavní soud zcela harmonický vztah se soudy na různých úrovních soudní hierarchie, viditelně – a to i z pohledu ze zahraničí – se to projevovalo například v kauze slovenských

⁵⁸² Ústavní soudce ST.

⁵⁸³ Ústavní soudce EF.

⁵⁸⁴ Ústavní soudce KL.

⁵⁸⁵ Ústavní soudce OP.

důchodů, do níž vedle Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu vstoupil též Soudní dvůr Evropské unie.

Ústavní soudci proto informování kolegyň a kolegů z jiných soudů považují za velmi důležité:

„Soud má mít viditelné tváře a soudce má být schopen svůj názor obhájit. Když se schovává tak... V tomto si myslím, že je třeba Kateřina Šimáčková vynikající. Ona třeba našte všechny pečovatelské soudce, ale další týden jde s nimi na seminář, kde jim to všechno vysvětlí. Někoho přesvědčí, někoho ne. Ale všichni autenticky vidí, že to není, že by ustřelila. Ona si to myslí, chce to, má to promyšleno. Budou brblat, ale ocení to. Nejhorší varianta je, když se soudce schová a pak to ještě vypadá, že je namyšlený.“⁵⁸⁶

Důležitost komunikace se soudci ostatních soudů potvrzuje též následující zkušenost, z níž vyplývá potřeba oboustranného proudění informací:

„Musím říct, že rád jezdím v poslední době školit soudce. (...) Byla to úžasná zkušenost. Protože když s těmi soudy komunikujete, tak se dostáváte do situace, kdy najednou zjistíte, že oni by rádi mnohdy aplikovali naše názory, ale že jim to dělá potíže. Protože někdo rozhodl určitým způsobem, který pro ně znamená problém. Procesní problém, se kterým si neporadí. To není pomoc. To není ústavní konformní postup. Ústava nechce, abychom tady jenom deklarovali nějaká hesla. Ona chce, abychom ta hesla prosazovali. Proto já kontakt s praxí udržuji.“⁵⁸⁷

Vzájemná komunikace by se podle některých neměla omezovat jen na soudní stav, ale mohla by zahrnout též zástupce dalších právnických profesí:

„A že nejsme taková v té skleněné kouli, ale jsme soudci a cítíme, že musíme s nimi komunikovat. Ne jednostranně, ta komunikace musí být oboustranná. A že očekáváme, že pochopí naše myšlenky, a ne, že je budou brát jako nějaké dogma. I když říkám, některá rozhodnutí se velmi obtížně implementují, protože je to pro soudce něco... Tak se to tam pokusíme vysvětlit. Vybereme si konkrétní rozhodnutí, plénum je odblasuje, a zpravodaj to tam vysvětlí. A to bude každý rok. Můj postoj tady je vytváření určité komunikace s advokáty, se soudci, se státními zástupci, nikoli být jednostranným zrušovatelem nebo potvrzovatelem jejich nápadů.“⁵⁸⁸

586 Ústavní soudce QR.

587 Ústavní soudce ST.

588 Ústavní soudce ST.

Tento citát naznačuje, že ústavní soudce udržující kontakt se soudci jiných soudů může docenit dopad svých rozhodnutí, a tím ovlivnit jejich přijetí ze strany jiných soudů. Další ústavní soudce má za to, že akceptace rozhodnutí Ústavního soudu soudy obecnými je natolik důležitá, že by se mělo zauvažovat o tom, jak mezi sestavu ústavních soudců prosadit většinu osob se soudní zkušeností, což by mělo zajistit vyšší akceptovatelnost výstupů Ústavního soudu jejich kolegy z jiných pater soudní moci:

„Upřímně řečeno nevím, jestli to dávat někam do právního předpisu nebo to držet fakticky, ale být prezidentem, dbal bych na to, aby z 15 soudců osm pocházelo z justice. To je důležité jednak z hlediska schopnosti orientovat se ve spise a justiční věci, a z druhé z důvodu akceptace Ústavního soudu obecnými soudy. Těmi nejčastějšími adresáty jsou obecné soudy. Když obecní soudci vědí, že je tam někdo, kdo působil na NS, NSS, krajském soudu, byl prezidentem soudcovské unie, tak žádnému soudci není lhostejné, že je jeho rozhodnutí zrušeno jako protiústavní, ale dokáže to zkeousnout. Když ale má v senátu tři akademiky, kteří vás najednou poučují o tom, jak to máte dělat, tak to berou jako takové ty hraběcí rady, že to je člověk, který nikdy nic neviděl, neví, která bije, je mimo realitu. Takže proto si myslím, že samozřejmě soud nemá být složen jen ze soudců, to v žádném případě, ale má být pestrý a justiční projev tam má být.“⁵⁸⁹

Předposlední typ publika, který jsme v odpovědích ústavních soudců zaznamenali, představuje odborná veřejnost: „*To samotné vyhlášení se snažím, aby bylo především pro odbornou veřejnost. Tam těch laiků moc nechodí, tam chodí strany.*“⁵⁹⁰ Pokusy o zavděčení se tomuto publiku však s sebou nesou i negativní následky: „*Bobužel se právní provoz vyvinul tak, že aby bylo odůvodnění soudního rozhodnutí respektováno odbornou veřejností, tak je tak dlouhé a málo srozumitelné v běžném jazyce. Normální člověk mu neporozumí.*“⁵⁹¹

Jako poslední typ publika jsme si ponechali média, která propojují veřejné mínění s Ústavním soudem. Jak rozebíráme v kapitole 8, jedná se o vztah obousměrný. Média informují o dění u Ústavního soudu a rámování jejich článků a video- či audio-reportáží a komentářů může ovlivnit naladění veřejnosti vůči Ústavnímu soudu. Mediální pokrytí konkrétní kauzy a způsob referování o ní ovlivňuje nastavení názoru veřejnosti, a tím pádem i kontextu,

⁵⁸⁹ Ústavní soudce QR.

⁵⁹⁰ Ústavní soudce ST.

⁵⁹¹ Ústavní soudce OP.

v němž Ústavní soud rozhoduje. Na druhou stranu, ústavní soudci nejsou v této hře nutně pouze pasivními receptory, ale mohou ovlivňovat svou ochotou bavit se s novináři a vysvětlit jim danou kauzu způsob, jak se o případu píše a mluví, a tím pádem zprostředkovaně působit na veřejné mínění. Tímto otevřeným vztahem k médiím, který má za následek pozitivní zobrazování daného soudce, si mohou připravit půdu pro vydání kontroverznějšího verdiktu, jenž by za absence soudcovy mediální aktivity mohl být přijat novináři a zprostředkovaně veřejností mnohem negativněji.

Stran přístupu k médiím se názory ústavních soudců rozcházejí více než ve vztahu k možnostem vlivu veřejného mínění na soudní rozhodování. Nikdo z nich nepovažuje vystupování v médiích přímo za potěšení, nicméně percepce vztahu k médiím se i tak výrazně odlišují. Na jednom pólu stojí soudci, kteří považují styk s médii za součást své práce, zatímco na opačném pólu se nacházejí soudci vnímající interakce s médii jako zásadně obtěžující. Negativní pól přístupu k médiím reprezentuje například tento výrok: „Na začátku jsem paní sekretářce řekl, že o [mediální vystoupení] nemám zájem. Takže když zavolají, jim to vyřídí a ke mně se to ani nedostane.“⁵⁹²

Protipólem může být tento postoj:

„Já si myslím, že i to mediální vystoupení patří k soudcovské práci. Zejména u ÚS jsme součástí i politického prostředí v naší republice, ty kauzy kolikrát jsou politické, takže ty odkazy na písemné odůvodnění rozhodnutí se mi moc nelíbí. Myslím, že každý soudce by měl ve zkratce, ve třech větech, umět vysvětlit své rozhodnutí.“⁵⁹³

Ústavní soudci se shodují, – bez ohledu na to, ke kterému pólu mají blíže – že jim vadí trivializace sdělení, k němuž často při referování o složitých rozhodnutích dochází: „To je v podstatě jedna věta, dvě věty, samozřejmě můžete mluvit třeba 10 minut, ale oni si z toho ty dvě věty úplně zcela triviální vytáhnou, takže to vlastně žádný komentář není. Viděl jsem v rakouské televizi, že soudce mluví třeba hodinu o tom, co to vlastně znamená, to rozhodnutí, ale to se u nás zatím nepěstuje.“⁵⁹⁴ Předchozí úryvek cituje soudce, který mediální vystoupení nevyhledává, obsahově se však jeho sdělení příliš neodlišuje od percepce soudce s otevřeným vztahem

592 Ústavní soudce AB.

593 Ústavní soudce CD.

594 Ústavní soudce AB.

ke sdělovacím prostředkům: „Zvlášt' ten televizní zpravodajský tlak na zkeracování vstupů je až tak velký, že z toho obsáhlého rozhovoru, kde jsem se snažil skutečně poctivě všechno říci, tak jak je a způsobem co nejpříjemnějším, se vybere jedna věta, a to ještě dle mého názoru ne ta blavní.“⁵⁹⁵ Mediální trivializace někdy přináší soudcům, kteří se pokusili sepsat jasné rozhodnutí, nezamýšlené následky:

*„Vždy je tu přítomen určitý paradox, zejména v rozhodnutích senátních čili v rozhodnutích, která řeší individuální stížnosti. Je-li rozhodnutí formulováno jasně, přesvědčivě a chce-li povedeně přinášet určité poselství, pak bývá velmi často zjednodušeno, vulgarizováno. Reakce na to rozhodnutí je pak paradoxně přesně taková, jakou bych nechtěl vidět ani slyšet. Ale domnívám se, že to je jakási daň našemu rozhodování, že s tímto deformováním našich myšlenek někdy musíme počítat.“*⁵⁹⁶

Součástí problému jsou podle vícero ústavních soudců novináři, kteří nemají dostatečné právní povědomí, a proto často nevystihnou podstatu sdělení. Kvalita novinářů a soudci vnímaná nutnost mediálních vystoupení představují spojitě nádoby: „Ale určitě bych vůbec nebyl mediálně aktivní, kdybych žil v Německu. Tam jsou kvalitní novináři, kteří dokáží bez problému referovat v úctě k Ústavnímu soudu o jednotlivých rozhodnutích Ústavního soudu, aniž by k tomu potřebovali aktivní účast soudců.“⁵⁹⁷ Pokud soudce chce, aby se hlavní poselství v médiích objevilo pokud možno správně, musí se buď obrátit na média přímo a publikovat článek v plném znění nebo jim uzpůsobit styl při vyhledávání:

*„Ale chodí tam novináři. A ti tomu často nerozumí. Ono je to poměrně dlouhé. Nechtu to celé, ale ty podstatné pasáže jsou někdy delší. A pak se snažím pár slovy říct, v čem je ta podstata. Tam problém nemám. Ale jakmile to neuděláte, v médiích mi přijde, že snad šéfredaktoři ani nechtějí, aby ti lidé byli odborníci na právo. Že jsou radši, když tam vplují a nic nevědí. To ale potom podle toho bude ta informace vypadat.“*⁵⁹⁸

Zajímavý přístup představuje též selektivní komunikace s některými médii:

„Nehledě na to, že jsou média, o kterých vím, kdo je vlastní, kdo je za nimi, a s těmi nespolupracuji. Protože těm lidem nedůvěřuji a nechci se politicky

⁵⁹⁵ Ústavní soudce EF.

⁵⁹⁶ Ústavní soudce GH.

⁵⁹⁷ Ústavní soudce OP.

Na druhou stranu, někteří soudci se vyjadřovali ve smyslu, že s českými novináři nemají negativní zkušenosti a vnímají jejich zvyšující se kvalitu.

⁵⁹⁸ Ústavní soudce ST.

*profilovat. Tudiž s nimi ani nekomunikuji. Víím, že kdybych něco řekl, půjdu do určitého politického profilu. Takže radši nic.*⁵⁹⁹

Rozdílné percepce vhodného přístupu k novinářům se v praktické rovině představují do podoby, v níž soudci se svými publiky komunikují. Někteří soudci se domnívají, že za ně má mluvit odůvodnění, jiní komunikační kanály a styly vyjadřování uzpůsobují publiku, k němuž promlouvají. Zastánci komunikace skrze odůvodnění poukazují též na inspiraci Pavlem Holländerem, respektovaným emeritním ústavním soudcem, jenž zastával vůči médiím chladnější postoj. Jeden soudce se například k tomuto stylu přiklonil právě na základě negativních zkušeností s médii:

*„Podle mě by za soudce zpravodaje mělo hovořit odůvodnění rozhodnutí. Ze začátku jsem se do médií párkrát vyjádřil, ale je tam značné zřeknutí, jak to například jednou sestříhali... Nechali tam jednu větu, vznikl z toho blábol, což je velké nebezpečí takového vyjadřování.“*⁶⁰⁰

Patrně největší skupina ústavních soudců však ohledně veřejného referování o svých rozhodnutích zastává postoj „nutné zlo“:

*„Nejsem přítel komentování svých rozhodnutí, to je má výchozí pozice. Jsem si ale vědom, že v dnešním současném světě plném přehavých myšlenek, které již příští den nikdo nevnímá, soudce musí být do jisté míry tlumočnickem svých názorů. Už proto, že svůj nálezk, rozsudek nemůže zformulovat zcela simplicistně, nemůže vyhovět nějakým neprávnickým, příliš jednoduše formulovatelným nebo vnímatelným potřebám veřejnosti. Tedy беру svá vystoupení, ve kterých se ke rozhodnutím, v nichž jsem zpravodajem, vyjadřuji, jako tak trochu nutné zlo. Snažím se odpovídat tak, abych buď zdůraznil určitý aspekt rozhodnutí i s tím rizikem vulgarizace, anebo abych do jisté míry obrousil brany rozhodnutí v tom směru, že jde třeba skutečně jen o výjimku a individuální spravedlnost, nikoli rozhodovací směr.“*⁶⁰¹

Pocity nutnosti realizovat toto „nutné zlo“ u některých soudců stoupají u rozhodnutí, u nichž tuší, že by mohla vyvolat u veřejnosti negativní emoce: „[I] když přijmu nepopulární rozhodnutí, rozhodnutí, které se s největší pravděpodobností u médií, u veřejnosti následně setká s negativní odezvou, tak o to víc musím pracovat

599 Ústavní soudce ST.

600 Ústavní soudce MN.

601 Ústavní soudce GH.

na tom, abych ho vysvětlil. A tam asi musím jít dál, než třeba vysvětlit ho jen u dvou bodů pochybných, ale prostě ta přesvědčivost musí být větší ve vztahu k veřejnosti.“⁶⁰²

Jeden soudce – v protikladu k typicky praktičtěji orientovaným odpovědím – vyjádřil ve vztahu k veřejnosti ambici „*kultivovat diskurz*“, aby ta akceptovala „*i takové postoje, vyjádřené v nálezu, s nimiž nesouhlasí. (...) Aby tomu tak bylo, tak musí být zdůvodnění (...) přesvědčivé.“⁶⁰³*

Na pozadí debaty o tom, do jaké míry mohou být soudy kritizovány,⁶⁰⁴ možná trochu překvapí výpovědi soudců, již se tohoto tématu dotkli: „*Samozeřejmě kritizování být můžeme, ale z pravidla se ozeve ten kritik, ale ne ti ostatní, kteří s tím souhlasí, nebo v naprosté většině je jim to naprosto jedno.“⁶⁰⁵* a zvláště: „*Vůbec mi nevadí i tvrdá kritika, včetně té až na hranici vulgarity nebo verbální nevhodnosti. Je to pro mě vždy poznatek, který mi něco přináší.“⁶⁰⁶*

9.1.3 Ústavní soudci a odborná veřejnost

Svébytnou kategorií, o níž jsme již stručně pojednali v rámci komunikace s různými publiky, představuje odborná veřejnost. Stejně jako v případě široké veřejnosti, odpovědi ústavních soudců nasvědčují, že se jedná o oboustranný vztah. Odborná veřejnost se vyjadřuje skrze odborné texty, které soudce zajímají jak na vstupu, tak na výstupu. Soudci jich využívají jednak pro inspiraci při rozhodování (srov. např.: „*Nemyslím si, že se rozhodujeme na základě veřejného mínění, spíš zohledníme ty odborné články.“⁶⁰⁷*) a jednak je zajímavá, jaká má na jejich rozhodnutí odborná veřejnost názor. Opět, možná překvapivě, soudci stojí o kritické reflexe své práce: „*Reakce bývá rozdílná, někdy taková přespříliš zdvořilá, ale když je to zasvěcený názor, který je velmi kritický, tak je to to nejceněnější, co může člověk získat.“⁶⁰⁸*

Co se týče využívání odborných příspěvků na vstupu, neexistuje mezi ústavními soudci shoda. Jeden soudce poznamenává, že sice odborné časopisy

⁶⁰² Ústavní soudce IJ.

⁶⁰³ Ústavní soudce EF.

⁶⁰⁴ PELT, Wim. When Court Criticism Threatens the Rule of Law: A Three-Part Test. *I-CONnect Blog* [online]. 2018 [cit. 9. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.iconnectblog.com/2018/09/when-court-criticism-threatens-the-rule-of-law-a-three-part-test/>

⁶⁰⁵ Ústavní soudce AB.

⁶⁰⁶ Ústavní soudce GH.

⁶⁰⁷ Ústavní soudce MN.

⁶⁰⁸ Ústavní soudce EF.

sleduje („Dostávám všechna čísla Právníka, která ale nejsou pro naše rozhodnutí. To jsou spíše abstraktní úvahy, takže mě to spíše baví číst, než že by to pomáhalo v konkrétní judikatuře.“⁶⁰⁹), ale jejich řešerše s případným využitím pro rozhodovací praxi nechává na asistentech. Častěji zaznívaly odpovědi naznačující, že soudci odborné časopisy při rozhodování konzultují sami. Zaměřují se však na texty vztahující se k jejich kauzám, na systematické čtení odborné literatury nezbývá čas:

„Že bych něco sledoval, to asi těžko. Je tady prostě problém, a podle toho si k tomu najdu věci jako články, rozhodnutí atd. (...) Teď samozřejmě skutečně jenom k té konkrétní věci. Pravidelně si procházím obsahy, co je kde zajímavé, to si stahuju. Ale že bych si sedl, a za měsíc si přečetl všechna čísla, co vyjdou, tak to není možné.“⁶¹⁰

Soudci reflexi svých rozhodnutí akademickými časopisy oceňují: „Nejvíce mě zajímá, když mám nějaký nálezk a vznikne v odborném časopise rozbor tohoto nálezu. To si samozřejmě hned vyžádám z knihovny.“⁶¹¹ Zatímco někteří soudci se domnívají, že akademikové se věnují Ústavnímu soudu snad až příliš („Opakované říkám, že nebyt Ústavního soudu a jeho judikatury, tak akademičtí pracovníci nemají co dělat. To je 90 % náplně jejich bádání.“⁶¹²), ostatní by naopak uvítali ještě intenzivnější skrutinium:

„Tady bohužel chybí akademická reflexe. Ta by měla být nejvíc. A třeba v Německu se nálezk ÚS diskutuje, komentuje se. Tady to chybí, ale je to pochopitelné. Třeba brněnská fakulta je celá zapojená na justiční orgány, (...). Bohužel je to špatné, a byl všichni působí na akademické půdě, tak je jasné, že když kolega vydá nálezk, který se mi nelíbí, a tomu kolegovi taky ne, tak nemůže můj asistent jít do televize a říct, že se ústavní soudce zbláznil. To je nesmysl. Protože on je zaměstnanec ÚS.“⁶¹³

Jeden soudce postřehl, že:

„Odborné pracoviště mají k živým věcem, které nejsou rozhodnuté, jistou zdrženlivost. S výjimkou Koudelky. Ten dopředu ví, jak to musí být a co všechno je špatné. Jinak jsem nezažnamenal odborné preventivní apriorní ovlivňování ze strany fakult.“⁶¹⁴

609 Ústavní soudce KL.

610 Ústavní soudce AB.

611 Ústavní soudce QR.

612 Ústavní soudce KL.

613 Ústavní soudce QR.

614 Ústavní soudce KL.

9.1.4 Shrnutí

Ústavní soudci si uvědomují, že Ústavní soud je součástí politického systému a nevyhnutelně se dostává do politických interakcí. V této souvislosti stojí za vyzdvížení spokojenost soudců s tím, že politikové se doposud zdrželi otevřených útoků na rozhodnutí Ústavního soudu a navzdory spíše izolovaným vyjádřením nesouhlasu rozhodnutí Ústavního soudu respektují. Soudci by nicméně ocenili, kdyby se oslabil jedna z pák, kterými politikové na nezávislé rozhodování soudců disponují, a sice možnost opakovaného mandátu. Ústavní soudci cítili, že někteří jejich předchůdci nebyli znovu jmenováni, jelikož jejich stanoviska v citlivých věcech nekonvenovala momentální většině senátorů, což přináší tlak na potenciální kalkulace soudců, již by chtěli usilovat o opakování mandátu. Další varovné zmínky míří dovnitř Ústavního soudu, kdy některé soudce znervózňují mediální vystoupení předsedy Rychetského, který občas komentuje i aktuální politické dění. Podle citovaných soudců se jedná o vybočení z mantinelů vymezených pro soudní moc, které ohrožuje doposud fungující koexistenci mezi složkami moci.

Ve vztahu k vlivu veřejného mínění na činnost Ústavního soudu se vykristalizovaly dvě skupiny. Zatímco první se považuje za zdi Ústavního soudu izolována, druhá v Brně nežije „ve skleněné kouli“. Ani jedna ze skupin si však nepřipouští, že by veřejné mínění mělo přímý vliv na jejich rozhodování. Pokud cítí, že by jejich rozhodnutí mohlo veřejnost popudit, tak se zástupci druhé skupiny věnují ještě více přesvědčivosti odůvodnění.

Většina ústavních soudců si uvědomuje, že jsou součástí širokých sítí vztahů v různých oblastech a svá rozhodnutí by měli obhájit před různými publiky. Za ta klíčová považují soudce jiných soudů a další zástupce právních profesí. Ve vztahu k médiím, skrze něž se v současnosti veřejné věci typicky komunikují s širokou veřejností, se ukazuje vysoká polarizace. První skupina považuje styk s médii za nepříjemnost a vyhýbá se mu. Druhá skupina si více uvědomuje obousměrné působení vztahu – média sice informují veřejnost, ale soudci mohou svým vystupováním ovlivnit obraz, který se veřejnosti o Ústavním soudu dostává.

Zvláštní kategorii představuje odborná veřejnost a odborná média, která soudci sledují, a to obvykle jak při práci na rozhodnutích, tak v jejich následné

odborné reflexi. Někteří soudci zvládají sledovat aspoň obsahy vybraných časopisů, zatímco jiní odborné časopisy využívají na ad hoc bázi, když si opatřují podklady pro rozhodnutí. Možná až překvapivě otevření jsou soudci ke kritickému hodnocení svých rozhodnutí a někteří litují, že akademie tuto funkci zcela neplní.

9.2 Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na meso-úrovni

Mezi faktory působící na rozhodování Ústavního soudu na meso-úrovni se řadí zejména pravidla upravující, jak se rozhoduje – nastavení senátního a plenárního rozhodování, nastavení požadovaných většin, přidělování spisů či úprava hlasování a odlišných stanovisek. Senátní a plenární rozhodování má svá specifika, proto je analyzujeme separátně, dále se věnujeme fenoménům jako neformální dohody, předjednání spojenců, úprava hlasování, odlišná stanoviska či hodnocení atmosféry na Ústavním soudu a servisu, který je soudcům poskytován. Naše práce se částečně překrývá s článkem Jana Hořeňovského a Jana Chmela,⁶¹⁵ vychází však z čerstvějších rozhovorů a trochu jinak data strukturuje, proto může sloužit jako vhodná aktualizace a doplnění.

9.2.1 Senátní rozhodování

Jednotlivé senáty se mohou odlišovat v přístupu ke spolupráci, konkrétně v tom nakolik věci vyřizují v elektronické komunikaci či nakolik se scházejí osobně. Odlišení způsobu práce je důležité, neboť dynamika deliberace se pochopitelně odlišuje, když je soudce konfrontován s hotovým návrhem rozhodnutí nebo když osobně od rané fáze diskutuje způsob, jak se s případem co nejlépe vypořádat.⁶¹⁶ I díky zavedení systému rotace personálního obsazení senátu se však zdá, že rozdíly mezi pracovními styly v senátech se stírají.⁶¹⁷ Podobnost stylu práce napříč senáty nicméně není z rozhovorů zcela zřejmá, v jednom například zaznělo: „*Scházejme se osobně, neřešíme to e-mailem.*“⁶¹⁸

⁶¹⁵ HOŘEŇOVSKÝ, Jan a Jan CHMEL. Proces vzniku rozhodnutí Ústavního soudu ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 3, s. 302–311.

⁶¹⁶ K tomu více kap. 7.

⁶¹⁷ Ústavní soudce OP.

⁶¹⁸ Ústavní soudce MN.

Podstatnou roli v písemném či osobním projednání případu sehrává percepce složitosti případu či jeho nesoulad se stávající judikaturou:

„Když já vycítím, že mám takové složení těch dvou v senátu, že se ta věc nedá odbyt tím, že jim pošlu mailem návrh rozhodnutí a mnou podepsaný protokol o hlasování, tak sám iniciuji projednávání. (...) Když usoudím, že je třeba odchytil se od nějaké dosavadní judikatury, tak to nelze vyřídit elektronickou poštou. To se musí projednat.“⁶¹⁹

Jak již však bylo zmíněno, preference co do kanálu komunikace se odlišují: *„Jakmile se tam ale objeví nějaký problém, tak se radši sejdu. Někteří to dělají, že komunikují emailem a já v tom pak ztrácím přehled.“⁶²⁰* Písemná komunikace u neproblémových případů se zdá být normou, soudci přidávají své připomínky a komplikace obvykle nevznikají. Tento postup se dokonce někdy využívá i u nálezů.⁶²¹

Naši respondenti, stejně jako u Hořeňovského a Chmela,⁶²² vyzdvihují roli soudce zpravodaje (*„na ÚS je velmi dominantní soudce zpravodaj“⁶²³*). Nicméně ani pozice soudce zpravodaje není neotřesitelná a k přehlasování občas dochází i na senátní úrovni:

„A stává se i v našem tříčlenném senátu, že jsou separátní víta, dokonce teď ve druhém případě v tomto složení senátu se stalo, že kolega napsal koncept, my jsme ho ve dvou přehlasovali, takže se musel změnit soudce zpravodaj, který napsal výrok opačně. Takže stává se to. Ale taky je potřeba si uvědomit, že 95 % rozhodnutí je od stolu usnesením, nicméně jsou to procesní rozhodnutí, málo nálezů. Nálezů a judikatura jsou v těch zbylých 5 %, plenární nálezů má soudce dva do roka... Takže je to do značné míry rutina.“⁶²⁴

I z jiných senátů zaznívá, že k přehlasování soudce zpravodaje, předání zpravodajství a následnému disentu příliš nedochází, za což může třeba také jednoduchá „něco za něco“ logika soudce zvažujícího protiakti:

„[D]isenty a nesouhlasy v tříčlenných senátech jsou velmi výjimečné. V případě pléna je to pravidlo, v případě tříčlenného senátu je to logické, protože se ti lidé

⁶¹⁹ Ústavní soudce KL.

⁶²⁰ Ústavní soudce ST.

⁶²¹ Ústavní soudce OP.

⁶²² HOŘEŇOVSKÝ, CHMEL, 2015, op. cit., s. 304.

⁶²³ Ústavní soudce QR.

⁶²⁴ Ústavní soudce CD.

více znají a mají k sobě více blízko. Je tam taková ta psychologie, že když budete někomu dělat problémy (...) Jakože on po vás potřebuje 30 podpisů měsíčně a vy od něj taky. Když mu tam budete hodně škrtat, tak vám to může vrátet, může zadržovat a tak dále.“⁶²⁵

Zdá se, že logika „něco za něco“ přebije i osobní vztahy mezi kolegy v senátu. Jinými slovy, s osobnostně inkompatibilním kolegou musíte nějak vyjít, aby senát standardně fungoval, zatímco s kolegou, s nímž lidsky vycházíte, můžete občas „respectfully disagree“:

„Kolega (...) je velmi úctyhodný, (...), hned se orientuje, je velmi sečtělý. Zároveň je strašně cenné, že má vnitřní pokoru. Myslím, že spolu máme velmi hezký vztah. Taký už se ale stalo, že byl soudcem zpravodajem, to byla kauza (...), a my jsme jej přebhlasovali a já jsem byl náhradním soudcem zpravodajem. Ale to je ta noblesa, kdy se neshodneme, ale není to nikdy ad personam.“⁶²⁶

Jeden soudce velmi zajímavým způsobem poodkrývá strategické úvahy,⁶²⁷ jak se postavit k situaci, kdy byl přehlasován, ale zároveň s výsledkem zásadně nesouhlasí:

„Občas se mi stane (...), že dva členové senátu nám rozhodnou nějakou věc, přebhlasují třetího a zavážíou nás všechny. Já absolutně nepochybnuju to, že senáty rozhodují samostatně, že jsou nezávislé. Ale pokud to rozhodnutí má potom účinky, o kterých vidím, že v praxi budou strašné, tak mě to strašně mrzí. A nejhroší na tom je, že já jsem tím stanoviskem (...) vázán, a já si uvědomím, jaká je to brůza. Teď čekám, jestli přijde další podobný případ. Mám dvě možnosti. Bud' uhnu tím způsobem, že to vyložím tak, aby to nebylo stejné pro ten konkrétní případ. To znamená, že hledám jiné argumenty, kterými bych nemusel být vázán předchozím rozhodnutím. Druhá varianta je jít do pléna. Což je samozřejmě někdy lepší. Tím se může přebhlasovat původní náleží. Problém je v tom, že se vám tady dlouhou dobu nic podobného nevyskytne. Soudy ale podle toho musí rozhodovat.“⁶²⁸

625 Ústavní soudce QR.

626 Ústavní soudce QR.

627 Více ke strategickému rozhodování naleznete v kap. 6.

628 Ústavní soudce ST.

Někteří soudci připouštějí, že složení senátu má vliv na jeho výstupy. Proto si pochvalují zavedení personální rotace v senátu,⁶²⁹ která naruší rutinní rozhodování:

„Co se týče ÚS, tak tady jsem strašně rád, že se povedla ta rotace. Protože bez rotace byl soud odsouzen k desetiletému souzení v tříčlenných rodinkách. Ať chcete nebo nechcete, tak za deset let ti lidi o sobě ví tolik a jsou na sebe tak odkázáni, že se často rozhodnutí jenom podepisovala. (...) Proto i v minulosti některé senáty byly složeny trochu nešťastně, že to byl třeba senát advokátský (Nykodým), profesorský (Musil, Holländer), takže proto je rotace dobrá, že se vymění i styly práce. A když to poprvé zarotovalo a změnilo se to, tak bylo zajímavé, že se teď na plénu řešily úplně základní věci. Kolegové zjistili, že ten, kdo přišel, tak třeba píše jinak záhlaví rozhodnutí. Po 23 letech ústavního soudnictví se zjistilo, že není jednota v takových elementárních věcech. (...) Díky tomu se můžeme okysličovat. Můžeme poznávat jiné styly práce.“⁶³⁰

9.2.2 Plenární rozhodování

Roli zpravodaje v plenárních věcech si ústavní soudci užijí mnohem méně než v senátních věcech (jen zhruba dva případy ročně), proto k nim také přistupují jinak než k senátním případům. Soudci zpravodajové zvyšují intenzitu konzultací, když využívají nejen svých asistentů, ale oslovují též další členy senátu, ať již osobně či e-mailem.⁶³¹ Existují však i výjimky: „Pošlu svůj návrh a vůbec jej žádným způsobem nepředjádám.“⁶³²

Někteří soudci po obdržení zpravodajské zprávy písemně upozorňují soudce zpravodaje, že je v jistých aspektech nepřesvědčil:

„[K]dyž dostaneme ve čtvrtek zpravodajskou zprávu od nějakého kolegy, tak považujeme za naši kolegiální povinnost, že když to plně neakceptujeme a máme nějaké výhrady, tak to dáme dopředu písemně. Nejpozději v pondělí napíšeme mail typu ještě nejsem rozhodnutý, nicméně vadí mi nebo chybí mi to a to. Nebo že jsem zásadně proti a uvedu protiargumentaci.“⁶³³

⁶²⁹ Princip rotace byl zaveden Rozhodnutím pléna Ústavního soudu o ustavení senátů ze dne 15. 12. 2015 (Org. 60/15). Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Jine/Org_60-15_rozhodnuti_o_ustaveni_senatu_ke_dni_1._1._2016.pdf), aby se dosavadní stabilní složení senátů každé dva roky obměnilo.

⁶³⁰ Ústavní soudce QR.

⁶³¹ Ústavní soudce MN.

⁶³² Ústavní soudce KL.

⁶³³ Ústavní soudce QR.

Vyskytují se soudci, kteří vnímají skupinovou dynamiku a snaží se na plenární schůzi uzpůsobovat svou taktiku vývoji situaci. Strategie na plénu – kdy co říci – může významně promluvit do konečného verdiktu. Následující úryvek, vystihující, že (alespoň někteří) soudci si uvědomují specifika skupinové psychologie a jejího vlivu na kolektivní rozhodování, si zaslouží citovat v celé délce:

„[D]ůležitě třeba je buď se ihned přiblížit o slovo, anebo počkat. Když bylo něco předneseno a vy s tím nesouhlasíte a chcete, aby to bylo naopak, moje taktika je, že se snažím přiblížit jako první. Často se stane, že se kolega přiblíží jako první a řekne, že to plně podporuje a že se mu ta zpravodajská zpráva líbí. Řeknou to dva nebo tři, dostanete se ke slovu jako čtvrtý. Řeknete nějakou argumentaci, kterou nestihnete dát na papír nebo vás prostě napadne. Může jít o zásadní argumentaci a víte, že kolegové by se nechali přesvědčit. Ale jsou v bloupém postavení, protože je to nenapadlo hned a chce to kus sebekokory a odvahy, aby řekli, že už něco řekli a toto jim otevřelo oči. Proto je dobré hned tobo červíka nasadit v daný moment. Pak ten kolega třeba řekne, že ok, ale navzdory tomu to podporuji. Ale je potřeba, aby to věděl hned. Aby se nezasekl tím, že už řekl, že to podporuje a měl by říct, že to teda nepodporuje. Anebo když víte, že tam ty [kritické] názory budou, tak (...) chvíli počkám (...), aby to nebylo jakoby v bloku.“⁶³⁴

Na rozdílnou dynamiku rozhodování v senátu a v plénu upozorňuje například tento výrok: „Rozhodně se to ale stává (...) – ty názorové kotrmelce – tím častěji, když je to v plénu všech patnáct soudců, než ve tříčlenné komisi na odvolávce.“⁶³⁵ Tentýž soudce vyzdvihuje také důležitost učícího procesu – čerstvý člen Ústavního soudu se může pustit do plenární zpravodajské práce jiným způsobem než zkušenější soudce, což potenciálně vede k rozdílným výsledkům:

„[J]ako plenární nováček jsem napsal koncept rozhodnutí, začal jsem to na plénu vysvětlovat... A když jsem zjistil, že z patnácti soudců je třináct proti, tak jsem dospěl k závěru, že můj koncept a moje úvahy jsou úplně mimo a přepsal jsem to rozhodnutí úplně opačně. Takže o tom se diskutuje, diskuse se nějak vyvíjí.“⁶³⁶

A zhusta neformálním pravidlům této diskuze se soudci učí a stejně tak navazují mezilidské vazby s ostatními soudci, tudíž s postupem času mohou být schopni získat podporu pro stanoviska, s nimiž by na začátku svého působení neuspěli.

634 Ústavní soudce QR.

635 Ústavní soudce CD.

636 Ústavní soudce CD.

Odpovědi ústavních soudců dále implikují, že jejich aktivní vystupování ve věci ovlivňuje dostatečná časová rezerva, kterou mají na nastudování zpravidajské zprávy. Plénum se konává v úterý a u jednodušší věci má být zpravidajský návrh rozeslán nejpozději předcházející čtvrtek.⁶³⁷ Někteří soudci však preferují mnohem větší časový prostor na přípravu k rozpravě:

„Dělá se to tak, že se to posílá dopředu. Já jsem radši, když se to posílá hodně dopředu, ať je na to dost času. Týden se mi zdá, že radši 14 dní. A když to přijde, tak se to snažím aspoň přečíst. Abych věděl, co tam je. Když mám čas, tak konzultuju. Když nemám, dojde mi to o víkend a vím, že v pondělí tady toho asistenta nemám, tak si to najdu sám, a přes víkend to studuju a hledám si k tomu zdroje. Teď zkusím, co to udělá, počkám, jak na to oni reagují, nebo reaguju sám. Očekávám, že bude nějaká zpětná reakce. Když ne, bude to na plénu. Nejhorší je, když přijдете na plénum s nějakou věcí a všichni jsou nějak proti tomu a každý přináší nové argumenty. To nemám rád, protože co tam můžete dělat. To není efektivní diskuse. Když je něco nového, je to nepříjemné, protože bych si to potřeboval nastudovat a zjistit, jak to opravdu je. Ale teď na to nemám čas, tak si tam беру notebook, stáhnou si to z internetu a dívám se, jak to přesně je, v rámci diskuse. Samozřejmě přiblížím k tomu, co mi posílají, a pokud s tím souhlasím, tak to tam zaimplementuju. Když ne, tak to tam řeknu.“⁶³⁸

9.2.3 Neformální dohody a konzultace

Výsledné rozhodnutí ovlivňují neformální konzultace a dohody mezi soudci v senátu, v plénu či v senátu s důsledky pro plénum. Pokud by soudci spolu neformální interakce neprovozovali, rozuzlení případu by mohlo dopadnout jinak:

„A z hlediska senátu, když vím, že je to i na nález, tak se náš senát schází jednou týdně (...). Tam si řekneme věci, které jsou zásadnější a předběžný názor. Včera jsme měli senát, kde jsem referoval, že dáme návrh plénu na zrušení části zákona a že jim dám usnesení o přerušení, abych dopředu věděl, jestli s tím kolegové nemají nějaký zásadní problém. Takže u nálezu si to dopředu řekneme. Kdyby totiž ti dva ostatní kolegové řekli, že je to úplný nesmysl, to v životě nepodepíšu, tak bych dělal zbytečnou práci. Takže komunikace v senátu je a děláme to vždycky v úterky jednou týdně.“⁶³⁹

⁶³⁷ Ústavní soudce QR.

⁶³⁸ Ústavní soudce ST.

⁶³⁹ Ústavní soudce QR.

Zdá se, že praxe získávání podpory ze strany soudce zpravodaje v plenárních věcech nejprve ve svém senátu,⁶⁴⁰ se stala rozšířenou, ačkoliv nemá žádnou formální oporu.⁶⁴¹ Někteří za tím vidí vliv nových soudců, kteří přišli na Ústavní soud z obecných soudů či z akademie.⁶⁴² Vzhledem k prestiži a významu plenárních věcí je logické, že soudce chce se svou představou o řešení případu uspět, proto si buduje rezervoár podpory. A první referenční jednotku představuje vlastní senát, s jehož členy zůstává takřka v nepřetržité interakci.

Někteří ústavní soudci vyjadřují, že si pro plenární věci nesjednávají přímo podporu, ale spíše chtějí slyšet jejich pohled na věc, který posléze mohou promítnout do svého rozhodnutí:

„Myslím, že v plenárních věcech můžou být předkonzultace pro ostatní kolegy zavazující v tom smyslu, že je to, jako byste si sjednával podporu nebo něco takového. Můžete si o tom nezávazně povykládat, protože se v tom objevují myšlenky. Musím ale říct, že já sbledávám jako nejlepší v tom svém vlastním týmu vypracovat svoje nejlepší, a pak to předložít všem ostatním. Pak jejich připomínky zohledním. Já udělám své nejlepší a pak počkám, jak na to oni budou reagovat. Vy můžete i změnit výrok. Mně se to taky stalo, na základě debaty. Může se mi stát, když dělám nějakou specialitu, tak to dám přečíst tomu specialistovi. (...) Řekl jsem si, že to stejně pak budou číst, tak jsem je vyzval. Ale i třeba v senátních věcech, (...) tak jsem to dal (...), i když není členem mého senátu. To spíš jako specialistovi. Ne ale, že bych předzjišťoval, co si kdo myslí.“⁶⁴³

Předjednávání podpory v rámci skupinového rozhodování může vést k rozdílnému verdiktu ve srovnání se stavem, kdy k takovému předjednávání nedochází. Skrze předjednávání podpory dochází ke vzniku sítě vzájemných závazků, v jejímž rámci může soudce hlasovat v případě, který pro něj není příliš významný, jinak než by hlasoval standardně, protože výměnou za odpovídající hlasování může získat podporu jiného soudce v případech, které považuje za důležité.

⁶⁴⁰ Ústavní soudce MN.

⁶⁴¹ Ústavní soudce KL.

⁶⁴² Ústavní soudce KL.

⁶⁴³ Ústavní soudce OP.

Senátní předjednávání se rozšířilo navzdory tomu, že se objevují kritické názory upozorňující na výše popsané riziko „obchodování věcí“ a také na pocit závazku podpory, když se objeví nové přesvědčivé argumenty:

„[Předjednávání v senátu pro podporu v plenárních věcech –] to není dobře. Potřebujete být při debatě nezávislý. Předkonzultace mohou vést k obchodování těch věcí. To já nevidím jako rozumné. Ale vím, že se to dělá. Ani nevím, jestli je to špatně nebo ne. Ale ten senát není žádné těleso, které by k tomu mělo být jakési předskokanství. (...) Myslím si, že je správné předložit své nejlepší, vyslechnout si připomínky všech kolegů. Pak zvážit, zda svůj postup nepřehodnotit.“⁶⁴⁴

„Tady jsem osobně velmi proti praxi, že soudce zpravodaj danou věc nejdříve projedná se svými dvěma nejbližšími kolegy a pak to dá na plénum. Na plénu se objeví třeba nějaké nové argumenty, které předtím zvažovány nebyly. Psychologicky vzato ti další dva kolegové ze senátu už mají pocit, že když kolegu podpořili a řekli mu, že je to v pořádku, tak jsou jakoby spoluautoři. (...) Pak to není úplně fér, protože když se tam pak objeví nějaký argument a u těch plenárních věcí je matematika jasná – když chcete zrušit zákon, potřebujete nejméně devět hlasů z 15. Těch 15 soudců tam vždycky není, je jich tam třeba 13. To znamená, že z těch 13 soudců pět zabráni zrušení čebokoliv. Když z těch pěti je dopředu loženo, že už se tři někde zasekli, tak fakticky ze zbývajících se jedná jenom o ty dva hlasy.“⁶⁴⁵

Velmi zajímavý příklad jednak neformální dohody o tom, jaká formace má kterou otázku projednávat, a jednak o vlivu „velkých věcí“ na fungování Ústavního soudu představuje otázka pokládání předběžných otázek k Soudnímu dvoru:

„Do této chvíle Ústavní soud nepoložil předběžnou otázku do Lucemburku. Vytvořila se doktrína, že nejsme ti, kteří jí mají pokládat, v dobách Elišky Wagnerové a Holländera. Všichni víme, že doktrína už je překonána, že se bez toho neobejdeme. Ještě nikdy ale plénum nemělo možnost o tom jednat. Tu předběžnou otázku, když půjde o individuální řízení o ústavní stížnosti, pokládá senát. To už jsme se neformálně dohodli, že to žádný senát nebude dělat, aniž by o tom plénum vědělo. Zejména po aféře s NSS a československými důbody. (...) Nepochybně [přípravované předběžné otázky] budeme na plénu projednávat.“⁶⁴⁶

⁶⁴⁴ Ústavní soudce OP.

⁶⁴⁵ Ústavní soudce QR.

⁶⁴⁶ Ústavní soudce KL.

Co se konzultací s kolegy týče, nejedná se pouze o předjednání podpory, ale také o odbornou konzultaci případu z oblasti, v níž má konzultovaný pověst experta. Autority pro daná odvětví a jejich pohledy na spornou otázku tedy mohou mít vliv na rozhodování nad rámec jejich vlastní činnosti, jelikož se mohou stát vyhledávanými konzultačními body pro ostatní kolegy. Respektované osobnosti tedy mají potenciál ovlivnit rozhodování Ústavního soudu a následně i širší praxi nad rámec své pozice jednoho z patnácti soudců.⁶⁴⁷ Do toho, jak často bude ona oborová autorita ostatními kolegy vyhledávána, pak patrně promlouvají výrazně neprávní faktory jako například vzájemná osobnostní kompatibilita.

Z rozhovorů se zdá, že konzultace kolegů se vyskytují docela běžně:

„Samozeřejmě někdy během dne seberu spis a běžím se zeptat (...), co si o tom myslí. Když tomu někdo z kolegů rozumí, tak se ho zeptám, byť i není člen mého senátu. Nebo když je to člen mého senátu, tak zkusím počítově, co si o tom myslí. V několika případech, které jsem měl, jsem ani nechystal draft rozhodnutí, ale jen takové memo, aby to nemuseli číst celé. Základní údaje, jaký z toho mají pocit, jak by oni rozhodli na mém místě, ale to je velmi zřídka.“⁶⁴⁸

Někteří soudci jdou nad rámec ústních konzultací a pošlou návrh rozhodnutí kolegům z jiných senátů, jejichž názor považují za přínosný. Stát se adresátem podobné žádosti někteří považují za ocenění:

„Když jsem nastoupil na (...), tak mi jednou kolegyně řekla, že největší pocta, co se vám může v justici dostat, je to, že se s vámi kolega přijde poradit. Když se mě někdo ptá, tak si toho velmi vážím, oceňuji to. Beru to tak, že to není nic, že bych někoho otravoval. Nedělám to často.“⁶⁴⁹

Anonymita hlasování a odlišná stanoviska

Již vícekrát jsme narazili na výzkumně nepříjemný problém nezveřejňování údajů o tom, jak soudce v dané věci hlasoval. Zatímco akademikové by transparentnost v této věci ocenili,⁶⁵⁰ samotní soudci na to mohou mít jiný názor:

„Má to dvě roviny. První, bude se vědět, jak se kdo rozhodoval a jak hlasoval. Já přikládám obrovský význam tomu, aby soudce nebyl vystaven riziku,

⁶⁴⁷ K podobnému závěru došli i HOŘEŇOVSKÝ, CHMEL, 2015, op. cit., s. 309.

⁶⁴⁸ Ústavní soudce OP.

⁶⁴⁹ Ústavní soudce QR.

⁶⁵⁰ SMEKAL, Hubert a Ladislav VYHNÁNEK. Determinants of Judicial Decisionmaking: The State of the Art and the Czech Republic. *The Lawyer Quarterly*, 2020, roč. 10, č. 2, s. 106–129.

že se někdo dozví, jak hlasoval. Protože ono někdy, v politických věcech mohou mít někteří soudci obavu, že se jim to jednou vrátí. Mně je to třeba úplně jedno. Já mezi ně nepatřím. Proto ten dissent klidně zveřejním. Ale myslím si, že pro soud je dobře, že je ta garance, že se nikdo nedozví, jak jste hlasoval.“⁶⁵¹

Subjektivní přístup přehlasovaných se samozřejmě může lišit, ale tento výrok indikuje, že situace, kdy byl soudce na plénu přehlasován, a nenapsal odlišné stanovisko (a tudíž nevíme, jak hlasoval), nejsou zřídkavé: „Dovedu si odhadnout, že když jsem byl přehlasován na plénu, což se taky párkrát stalo, tak že zhruba v polovině případů jsem si nějaké separátní vótum napsal.“⁶⁵² Na úrovni senátu je pak přehlasování „zcela ojedinělé“⁶⁵³ a dle některých soudců se v takovém případě s odlišným stanoviskem moc nepočítá:

„Někdy jsme dva a toho třetího přesvědčíme. Někdy dojde k výměně zpravodaje, ale to se stalo asi jen dvakrát za pět let. Případně se dá udělat separátní vótum, ale to jsem v senátních věcech ještě nedělal.“⁶⁵⁴

Následující názor k senátním dissentům se tak jeví jako spíše ojedinělý: „Já tady na ÚS vnímám trochu pro mě obtížně stravitelný přístup k dissentům v tom ohledu, alespoň to je můj pocit, že dissent je zpochybněním jednodlosti senátu. (...) Já se naopak dissentovat nebojím, ani na úrovni senátu.“⁶⁵⁵

K psaní odlišných stanovisek se opět mezi ústavními soudci vygenerovaly dvě skupiny názorů, kdy první tvrdí, že by se v případě nesouhlasu psát měla, zatímco druzí nijak silněji nutkání psát odlišná stanoviska nepocítí ují. Rovněž se objevil postoj soudce, který když vidí, že jeho názor nemá většinu, tak se alespoň snaží přesvědčit silnější názorový tábor, aby zohlednil některé jeho připomínky: „To je pro mě podstatnější, než abych se producoval v odlišném stanovisku, se kterým jsem vlastně probrál. Ale když naopak přesvědčím a objeví se to tam, tak je to dobré.“⁶⁵⁶

Soudci, kteří netrvají na sepsání odlišného stanoviska, argumentují například následovně:

„Takže já respektuju většinový názor v senátu i plénu, to je pro mě naprosto běžné a nemám ani tak ambici v každé věci psát separátní vótum. (...) Já vím,

651 Ústavní soudce ST.

652 Ústavní soudce CD.

653 Ústavní soudce EF.

654 Ústavní soudce MN.

655 Ústavní soudce GH.

656 Ústavní soudce AB.

že se ta separátní váta celkem čtou, ale zase psát je za každou cenu, si nemyslím, že je od věci. Důležitý je ten výrok. Já jsem zvyklý na to, že důležitý je ten výrok, ne nějaké věty v odůvodnění a nějaká moudra, co si kdo myslí.“⁶⁵⁷

Jiný soudce, který by jinak rád, aby se disenty psaly, poukazuje na praktické hledisko, a sice časovou náročnost:

„Když budu přísně pozitivisticky formální, samozřejmě, že to povinnost není. Ale v obecné rovině bych se přiklonil k tomu, že když už nějaký soudce disentuje, tak by měl ne především vůči veřejnosti, ale vůči kolegům to, co říkal verbálně na tom uzavřeném zasedání pléna, dát do podoby písemné. Bližší se situace, kdy je to velmi obtížné. Máme těch věcí a nejednotných rozhodnutí tolik, že v řadě případů musím připustit, že si někdy soudce řekne, že radši disentovat nebude, než aby na týden odložil všechnu práci a psal disent. Napřed musím počekat, až bude definitivní podoba nálezu, pak teprve začnu v něm hledat a psát disent. Takže v řadě případů asi soudci, byť v rozpravě na plénu představují protivníky předloženeho nálezu, tak nakonec pro něj hlasují a nedisentují. Nebo hlasují proti a disent radši nepiší. A není to ani lenost, ani pobodlnost, ani zbabělost. Je to skutečně fakt. Já jsem za (...) let nikdy nesvědčil napsání disentu asistentovi. Zatímco návrhy rozhodnutí mi připravují téměř všechny. Nestane se, že bych od začátku do konce psal, to nemůžu. Disenty jsem vždy psal všechny sám. A člověk se dostane do stavu, kdy hlasuje proti, a nemá vůbec čas a prostor. Představte si, že je třeba v úterý (každé úterý je plénium) plénium, přijme se náleze, se kterým hrubě nesouhlasím, ale za dva dny odjíždím na hory na týden na dovolenou. Tak co mám dělat. Dá se to řešit tím, když mám nějaké spřízněné osoby, které také hlasují proti, že se připojím k disentu jiného. Já jsem to udělal jen jednou, spíše píš disent a umožním ostatním, aby se připojili. A to jednou nebylo, že bych měl dovolenou, ale byla to trestně-právní kauza, takže (...) tomu rozumí líp než já.“⁶⁵⁸

Soudce, který apeluje na psaní odlišných stanovisek, argumentuje například následovně:

„Já si myslím, že to není jeho právní povinnost, ale že je to jeho morální odpovědnost. Já to osobně vnímám tak, že pokud jste soudce ÚS, tak jste placený od toho, abyste vyjadřoval své názory. Je tam 15 soudců. Nejsem si jistý, jestli v senátních věcech. Tam se to ale zase pozná, protože jakmile je to zamítavý náleze, kde není substantivní argumentace, tak je to docela často přijato proto, že to nebyla zjevná

657 Ústavní soudce CD.

658 Ústavní soudce KL.

*neopodstatněnost ve trojce. Zastávám ten názor, že minimálně v rozhodování o ústavnosti zákonů musí každý soudce vyjádřit svůj názor. Můj názor je dokonce takový, tak jak to má třeba německý ústavní soud, že by mělo být publikováno i skóre. Právě proto, že někteří soudci disenty nepišou. Možná ten etický rozměr toho, že bychom to měli odůvodnit vždy, když jsme proti, plyne z toho, že nemáme ty skóre. A minimálně ty skóre by měla veřejnost znát. Možná teď, když o tom mluvím, ani mi to nikdy nedošlo, že možná proto mi to přijde ta zásadní. Aby bylo jasné, jaké byly hlasovací podmínky.*⁶⁵⁹

K sepsání odlišného stanoviska může jeho autora motivovat jeho postoj k právu:

*„Já si myslím, že přiznání nejednotnosti spíše legitimitu zvyšuje, než snižuje. (...) Právě proto, že je podle mě právo diskurzivní disciplína, tak to, že probíhal diskurz a vybral jeden názor, to neoslabuje. Pokud někdo vnímá právo jako zjevenou pravdu, tak má pocit, že to oslabuje. Pro mě právo vzniká v konverzaci.*⁶⁶⁰

9.2.4 Prostředí na Ústavním soudu

Jak jsme již vícekrát naznačovali, i ústavní soudci jsou jen lidé a jako v každé skupině se mezi nimi vytváří vzájemné sympatie a antipatie. Nastavení mezilidských vztahů může ovlivňovat, jak *a priori* přistupujete k návrhu rozhodnutí od člověka, s nímž lidsky souzníte, či naopak. Existenci faktoru „skupinové chemie“ na Ústavním soudu nasvědčuje například tento výrok:

*„V některém případě, (...) tak už jsem to předtím připomínkoval a byl jsem takovým červeným hadrem. Věděl jsem, že cokoli přijde z mého mailu, vzbudí velké emoce. Tak jsme se domluvili s kolegou, že já to napíšu a půjde to z jeho mailu, on je velmi konsensuální. Potom jsem na plénu nechal diskusi a řekl jsem, že bych se také připojil ke kolegovi. Holt někdy, aby se překonaly některé osobní animozity, tak o nich musíte vědět a počítat s tím. Kdybych třeba dneska (...) řekl, že je středa, tak on bude tvrdit, že je čtvrtek. A naopak.*⁶⁶¹

V konkrétní hlasovací podobě se sdílené osobnostní nastavení obvykle projevuje společným hlasováním tak, že „se vytvářejí spárované nebo větší skupiny založené řečně na hodnotovém principu. Těžko ale říct, na jakém principu

⁶⁵⁹ Ústavní soudce OP.

⁶⁶⁰ Ústavní soudce OP.

⁶⁶¹ Ústavní soudce QR.

se skupiny vytvářejí.“⁶⁶² Hořeňovský a Chmel upozorňují na štěpící linie dle pravolevé ideologické osy a dle přístupu k soudcovskému aktivismu, respektive sebeomezení. Všimají si rovněž odlišného přístupu k práci obecných soudů a zohledňování praktických dopadů, v nichž se typicky odlišují osoby se soudní a akademickou kariérou.⁶⁶³

Následující citát upozorňuje na přínosnost povědomí o nastavení preferencí ostatních členů pléna, které může rozhodovat o úspěchu návrhu na rozhodnutí:

„[P]lénem je takový malý parlament. Je nějaká chemie pléna, jsou tam nějaké cleavages. Ta jsou někdy pevná, třeba blasovací dvojice. To musíte vědět. Potom taky víte, že v některých věcech u někoho máte přirozenou názorovou podporu a pak víte, že někoho nepřesvědčíte.“⁶⁶⁴

Preference jednotlivých ústavních soudců lze nejlépe poznat z diskuzí na plénu, nicméně z jejich úrovně jsou někteří zklamáni. V tomto ohledu by proto uvítali více názorových vůdců:

„Čili aby pluralita byla nejen o tom, jak se hlasuje, ale i v tom, jak říkal profesor Čermák: ‚Nést kůži na trh.‘ To znamená nebát se jít třeba proti soudci zpravodaji, formulovat vlastní názory. Protože často je pohodlnější nic nežít a odhlasovat to. (...) Vždycky jsem měl ale problém se soudci, kteří pro mě byli absolutně nečitelní, u kterých jsem do poslední chvíle nevěděl, jak budou hlasovat. V diskusi nevystoupí a potom čekáte a odhadujete, podle čeho budou hlasovat.“⁶⁶⁵

Co se vzájemných vztahů mezi soudci týče, z rozhovorů se jeví, že vedle pochopitelných názorových rozporů stran řešení sporů a vystupování v diskuzích některé soudce také dráždí přílišná mediální vstřícnost některých kolegů.

9.2.5 Zázemí na Ústavním soudu

Soudci se mohou na Ústavním soudu opřít jednak o svůj vlastní tým asistentů⁶⁶⁶ a jednak o širší institucionální zázemí jako například analytické oddělení, knihovna či tisková mluvčí. Zatímco za výběr asistentů a jejich fungování

⁶⁶² Ústavní soudce KL.

⁶⁶³ HOŘEŇOVSKÝ, CHMEL, 2015, op. cit., s. 308–309.

⁶⁶⁴ Ústavní soudce QR.

⁶⁶⁵ Ústavní soudce QR.

⁶⁶⁶ Ústavní soudci mají k dispozici na asistenty tři plné úvazky, které mohou dle vlastního uvážení případně rozdělit mezi více osob.

si odpovídají soudci sami, širší zázemí funguje pro všechny a podle výpovědi soudců skvěle.

Soudci případy mezi asistenty typicky rozdělují podle jejich oborové specializace. Někteří soudci asistentům spis přidělí s instrukcí, jak jej rozhodnout, jiní si přečtou až jejich výstup a případně jej doladují, nebo na případu, který je zaujme, pracují sami. Někdy asistenti povětšinou splňují požadavky svého šéfa: „[P]amatují si případ, kdy mě připraví asistent nebo asistentka návrh nálezu zamítavého, já s ním o tom musím mluvit proč a řeknu ne, já chci naopak vyhovující. Není to časté ale, že to úplně otočím“⁶⁶⁷ jindy soudce vyvíjí vyšší ex-post aktivitu: „Když to pak předávám asistentům, neříkám přímo, jak mají rozhodnout, nechám je připravit koncept. Jejich návrhy pak dost koriguji.“⁶⁶⁸

Asistenti se využívají také pro plenární věci, kdy s nimi soudci případy ještě více konzultují, případně si od nich nechají vypracovat stanovisko, které berou jako jeden ze vstupů pro vlastní úvahy.

Asistenti hrají, i vzhledem k rozsahu práce, kterou zastanou, v rozhodování důležitou roli. Někteří soudci přiznávají, že se mohou nechat přemluvit názorem asistentů, kteří se přeci jen do spisu ponořili hlouběji, než daný soudce, jenž si udělal rychlý názor po letném seznámení se s případem.⁶⁶⁹

Soudci si pochvalují odborné i další profesionální zázemí, které se na Ústavním soudu nachází:

„[M]ně se líbí servis, který na ÚS je. To je práce analytického odboru. Vždycky se snažím ten přehled náhledů na našem webu sledovat, co se vyblašuje. Ale to, co přichází včetně rozhodování ESLP a Evropského soudního dvora a zahraničních soudů, to velmi oceňuji. To je opravdu výborný zdroj.“⁶⁷⁰

Obdobně pozitivní ohlasy směřují též k tiskové mluvčí: „[V]yužívám toho, že mám špičkové profesionály na soudě, kteří když mají pocit, že je potřeba, abych něco věděl, tak nad rámec monitoringu mě paní tisková mluví na to upozorní.“⁶⁷¹

Fungující odborné i komunikační zázemí představuje velmi důležitý aspekt činnosti soudců, protože díky jejich aktivitám se mohou více soustředit na svou

⁶⁶⁷ Ústavní soudce KL.

⁶⁶⁸ Ústavní soudce MN.

⁶⁶⁹ Ústavní soudce QR.

⁶⁷⁰ Ústavní soudce IJ.

⁶⁷¹ Ústavní soudce OP.

rozhodovací agendu a nezabývat se vysilující rešeršní činností či časově náročnou komunikací s médii. Navzdory tomuto velmi profesionálně fungujícímu zázemí zazníval od soudců univerzální postesk: „*Není čas*“. Kód „Nedostatek času“ se stal vůbec nejčastějším kódem v celém kódovacím schématu, soudci si na nedostatek času stěžovali i vícekrát v průběhu rozhovoru. Času se jim nedostává ke sledování médií, odborných časopisů, k psaní odlišných stanovisek či většinu promyšlených spisů, jež jim leží na stolech. Nedostatek času však sehrál roli například i v tomto spektakulárním příkladu:

„To manévrování znamenalo obrat o 180 stupňů, tedy od vybování návrhu, přes částečné vybování, až k finálnímu zamítnutí. Tu poslední zamítavou verzi jsem s velikými rozpaky psal, podotýkám, sám psal, spíše za plénum než za sebe. V podstatě jen nedostatek času a energie mi zabránil v tom, abych svůj vlastní návrh disentoval.“⁶⁷²

To vyvolává otázku, zda je fungování elitní soudcovské instituce nastaveno adekvátně, pokud nezbývá čas na důležité činnosti, které přispívají ke kvalitnímu rozhodování zakotvenému v obeznámené a kritické reflexi současného světa.

9.2.6 Shrnutí

Skupinové rozhodování má svá specifika, která se jinak projevují na úrovni senátní (tři soudci) a plenární (15 soudců). Chtějí-li soudci prosadit své preference, je třeba se specifika skupinového rozhodování počítat, uvědomit si je a uzpůsobit jim taktiku. Z některých výpovědí jasně vyplynulo, že se tak děje a někteří soudci se snaží maximalizovat své preference promyšlenými intervencemi. Z rozhovorů dále vyplynulo, že rozhodování ovlivňují mezilidské vztahy uvnitř daného rozhodovacího tělesa, které jsou však zejména na senátní úrovni vybalancovány skutečností, že se jedné o tzv. opakovanou hru. V rámci malého tělesa potřebujete kooperaci všech členů, a proto se přizpůsobíte, protože pokud chcete, aby Vám nečinil kolega recipročně problémy, je potřeba mu vyjít vstříc. Na plénu, kde je mnohem více členů a mnohem méně případů, se mohou vytvářet trvalejší koalice na základě ideologické či jiné spřízněnosti. K tomu nicméně doposud nedochází, proto jako přirozená jednotka pro získání podpory v plenárních věcech stále zůstává vlastní

⁶⁷² Ústavní soudce GH.

senát. Postupně se také rozšířila praxe předjednávání podpory a „obchodování“ s hlasy ve stylu něco za něco (podpoříte-li mně v této věci, na níž mi záleží, podpořím Vás ve věci, na které záleží Vám [a ne nutně tolik mně]).

9.3 Vlivy na rozhodování Ústavního soudu na mikro-úrovni

Posoudit vliv osobnosti soudce na jeho rozhodování představuje největší výzvu. Někteří soudci mohou do svého rozhodování více vpisovat svou politickou ideologii (například na pravo-levé ose), u jiných se takové rozhodování může přičítat představě o správném fungování soudce, protože ten by se podle jejich mínění neměl nechat politickou ideologií vést a politické otázky přenechat politikům. Představy o soudcovské zdrženlivosti tedy mohou v takovém případě trumfovat nad politickými preferencemi. V rozhovorech jsme se dotazovali na názor ústavních soudců na jejich poslání (tedy jak vnímají to, co by ústavní soudci měli dělat) a také jsme se snažili zjistit, do jaké míry a kdy jsou ochotni odchytil se od striktně textuálního výkladu právního předpisu.

Mírně v rozporu s našimi očekáváními se ústavní soudci až na výjimky nepouštějí, co se jejich poslání týče, do žádných větších slov, ale vnímají svou roli spíše prakticky. Emblematicky to zaznívá například v těchto výrociích: „[S]oudce je tu k tomu, aby rozhodoval případy, které mu napadnou. Nic jiného tady by mu tady asi nemělo příslušet. Samozřejmě někdo to ještě bere tak, že provádí nějakou propagandu nebo osvětu, ale myslím si, že to není to hlavní.“⁶⁷³ či „[J]e to práce, která je úplně na špici soudcovské profese (...). Ale nesmí se zapomínat na to, že ÚS je pořád jenom soud.“⁶⁷⁴ Často se uvádělo též: „Poslání je v Ústavě jednoznačně stanoveno. Ústavní soud je ochráncem ústavnosti, i když podle článku 87 je pravomoc širší, někdy jde i o otázku zákonnosti.“⁶⁷⁵ Další soudce vidí v souzení službu veřejnosti⁶⁷⁶ a jeden soudce rovněž zdůrazňuje zajištění funkčnosti systému, poskytnutí instrukce soudům a nastolení souladu mezi ústavním a podústavním

⁶⁷³ Ústavní soudce AB.

⁶⁷⁴ Ústavní soudce CD.

⁶⁷⁵ Ústavní soudce MN.

⁶⁷⁶ Ústavní soudce IJ.

právem.⁶⁷⁷ Někteří vybočili ze strohého popisu a vyjádřili se nad rámec právního textu:

„[V]ymezení mých rolí v ústavním systému, v právním řádu, v pozitivním právu je mi natolik konvenující, že mi stačí naplňovat roli tak, jak je popsána v ústavě. Pokud bych měl říct, co ještě vnímám jako svou povinnost, tak je pro mě velmi silné téma legitimizovat Ústavní soud, justici a demokratický právní stát s úctou k lidským právům. Kdyby to mělo být něco, co je mimo psaný rámec v normách, tak skutečně přispívat k legitimizaci ústavního systému a naší role v něm. (...) Myslím, že to minimálně jedna třetina až polovina mých kolegů cítí podobně.“⁶⁷⁸

Na druhém pólu oproti výše citovaným úzkým pojetím pak stojí následující výrok, který chápe poslání ústavního soudce širěji, byť stále zůstává dosti vzdálen například vzletným úvahám o hlubších společenských transformačních ambicích:

„ÚS má velké kompetence, takže já to vnímám jako odpovědnost. Ne sice úplně individuální, vždy rozhodujeme v plénu nebo v senátu, ale ta odpovědnost je velmi specifická. (...) [J]á nenablížím na ÚS pouze jako na jeden z orgánů pověřených Ústavou v čl. 83 ke kontrole ústavnosti, rozhodování o orgánech veřejné moci, ale poblížím na naši roli trošku z širšího pohledu: že jsme součástí čebosi, nemyslím tím přímo EU, ale že jsme součástí jakési komunity ústavních soudců v Evropě.“⁶⁷⁹

S obecně praktičtěji znějícím vnímáním poslání ústavních soudců bez větší stylistické okázalosti patrně souvisí také široce rozšířená percepce Ústavního soudu jako orgánu, který by neměl přímo vstupovat do politického zápolení a přinášet velké společenské změny. Následující citát pěkně ilustruje nastavení, které jinými způsoby (a bez odkazu na německý ústavní soud) vyjadřovala většina ústavních soudců:

„Moc nemusím německý ÚS. Jsou extrémní. To nejsou nápady. Snaží se být za každou cenu originální. To ale neznamená, že je to nápad. Já s nimi nesouhlasím. (...) To každý tady obdivuje ty Němce, ale já je vůbec nemusím. Já se na to podívám a říkám si, to zase chtějí ukázat, že jsou skvělí (...) Jsem opatrný, protože hurá, vrhněme se na ty Němce, to ne. Spíš se dávám na mírnější schůdnější cestu, která pro mne bude přijatelnější.“⁶⁸⁰

⁶⁷⁷ Ústavní soudce ST.

⁶⁷⁸ Ústavní soudce OP.

⁶⁷⁹ Ústavní soudce EF.

⁶⁸⁰ Ústavní soudce ST.

Z odpovědí ústavních soudců stabilně vyplýval vysoký pocit vázanosti psaným právem a judikaturou spojený s principem právní jistoty. Tyto právní prameny stabilně převažovaly nad pocitem nespravedlnosti v konkrétní věci. Následující citát dobře vystihuje těžké dilema středoevropského soudce:

„Já bych někdy chtěl pomoci, a ono to nejde. Nedávno jsem měl na stole (...) kauzu. Museli jsme ten návrh zamítnout, ačkoli jsem úplně nebyl přesvědčen o tom, že ti lidé si to zaslouží. (...) Bylo by mi jich líto, protože jejich situace byla velmi specifická. Ale protože rozhodovací praxe ÚS je taková, že jsme v těchto věcech celkem jednoznační, tak tam ten průlom není možný. A to je otázka, o které se bavíme. Někteří soudci třeba chápou věci v širším kontextu, záleží to na jejich přístupu k sociálním otázkám. Já jsem dost sociální. Vnímám požadavky a potřeby účastníků i z té sociální stránky. Pokud je tam nějaký sociální element, snažím se víc pochopit a vyjít vstříc, pokud to alespoň trochu jde. Je to někdy velmi složité, protože přes ústavu nemůžete. Nemůžete přes listinu, když hledáte to základní právo a ono tam není, tak ho neuděláte, nevytvoříte. A uměle to dělat nebudu. Nebudu rozšiřovat určitý okruh, který je stabilně judikován, kvůli konkrétnímu případu. Muselo by to stát za to. Muselo by to být možné v tom řízení. A nesmělo by to mít destruuující dopady do jiných řízení.“⁶⁸¹

Soudci většinou přiznávají, že při rozhodování zvažují praktické dopady svých rozhodnutí. Zároveň někteří označovali intenzitu zvažování praktických dopadů v porovnání s právní argumentací za důvod nesouladu v plénu. Právě do takových rozhodnutí může zásadně promluvit osobnost soudce a jeho hodnotového nastavení. Nastiňuje to například tato úvaha:

„Tam kde ovšem máme za úkol řešit konflikt se zákonem v oblasti ekonomické, daňové, nyní ta různá EET opatření, kontroly daňového systému, tak tam bychom brali na stejnou váhu vedle právnických argumentů ty čistě ekonomické dopady, tak tam bychom nemohli vůbec nic, prostě ty jsou značné. Nemohou nás ale odradit od toho, abychom nepostupovali takříkajíc nezávisle na tom. Nemůžeme být pod vlivem politických rozhodnutí, která jsou za těmi ekonomickými. (...) My nemůžeme jít do věci po hlavě, my musíme skutečně s určitým odstupem, ale míra toho zohlednění mimoprávních kontextů v žádném případě není zakázaná, upřená. Nejsme v tom směru obecný soud, rozsah ústavněprávní argumentace je mnohem širší než u běžných soudů.“⁶⁸²

⁶⁸¹ Ústavní soudce ST.

⁶⁸² Ústavní soudce EF.

Obdobně zvažování dopadů považuje za důležitou součást soudcovské práce také další soudce:

„Tvrdím, že každý soudce, který rozhoduje nějakou zásadní kauzu, by si měl uvědomit její dopady. Pokud ne, tak je velmi nezodpovědný. A je to špatný soudce, protože je to střelec, který se zahalí do toho hávu, že mě to vlastně ani nesmí zajímat, protože já jsem ten nezávislý a budu rozhodovat jenom podle práva. Prostě to ne. Soudce má vědět, že toto moje rozhodnutí bude stát třeba půl miliardy ze státního rozpočtu. To má vědět. Netvrdím, že podle toho má rozhodnout. Musí si zodpovědně uvědomit dopady. Pak má samozřejmě rozhodnout podle svého nejlepšího přesvědčení. Ale tato první fáze tam musí být.“⁶⁸³

Reprezentanta restriktivního přístupu ke zvažování následků představuje tento citát: „Můj přístup je a já se snažím, aby byl takový, že na následky rozhodnutí by v zásadě hledět neměl“, avšak připouští, že „[j]sou extrémní situace, při kterých následky nelze od kauzy odepnout.“⁶⁸⁴ Byť tento názor není osamocen, zdá se býti spíše v menšině:

„Použiju citát paní doktorčky Tomkové, který se mi velmi líbil. (...) Ona říkala, že o všech dopadech musíme vědět, ale nemůžeme k nim přiblížit. To se mi asi nejvíce líbí. To znamená, že nemůžete jako kamikadže skočit do nějakého rozhodnutí, které bude mít nedozírné následky. A vy to ani nevíte, když rozhodujete. Byť i vaše rozhodnutí bude mít nedozírné následky, ale je to z hlediska vaší role v systému jakoby správné rozhodnutí, tak ho musíte přijmout.“⁶⁸⁵

Někteří soudci otevřeně reflektují složitost výkladu nejednoznačných norem a její podmíněnost osobností a životní i pracovní dráhou interpreta:

„Jistě, jsme jenom lidé, a když si pustím televizi, a křičí na mě, že lidé chtějí pořádk někoho zavřít, nebo naopak pustit, potom je mi jasné, že soudce pod tlakem je. Soudce by se měl s těmito věcmi vypořádat tak, jak mu zákon stanoví. To znamená, že on má nějaký soubor důkazů, má o nich rozhodnout, má je posoudit a vycházet z toho, co je ve spisu. Tak to ukládá zákon. To znamená, že my bychom po soudci neměli chtít, aby vnímal nějaký společenský kontext. Samozřejmě osobní zkušenost, lidský přístup a životní zkušenosti ho vedou určitým způsobem. Není to robot. Že do něj něco nasypete a z druhé strany něco vypadne. Takto to není. Takže by se mohlo očekávat, že takové vlivy tam budou.“⁶⁸⁶

683 Ústavní soudce QR.

684 Ústavní soudce GH.

685 Ústavní soudce OP.

686 Ústavní soudce ST.

I další soudce si uvědomuje, že nastavení jednotlivých osobností a z nich vyplývajících preferencí se liší:

„Preference. Určitě každý ústavní soudce je má. Preference jeho rozhodování, ať si to přiznává či ne, nějakým způsobem, být mám na mysli světonázor a jistý právnícký pohled na věc, jej ovlivňují. Je zcela pochopitelné, že by ústavní soudce měl být v tomto směru čitelný. Myslím, že by neměl být čitelný zcela, nějaká odchylka existuje, ale přece jen se domnívám, že by ten soudce měl nějaký minimálně dojem, ne-li názor o svém rozhodování vyvolávat. Mohl by tedy po čase být, třeba i po několika letech, do jisté míry předvídatelný. Jakékoli tento závěr, který jsem řekl, může být vnímán rozporně.“⁶⁸⁷

Na závěr této kapitoly lze shrnout, že soudci reflektují, že konkrétní volby ve složitých případech jsou podmíněny hodnotami soudce, které souvisejí s jeho životní a pracovní dráhou. Ústavní soudci své poslání vnímají spíše úžeji a nepotrpí si v této souvislosti na vzletná prohlášení. V konkrétním rozhodování obecně nechtějí působit společensky transformativně, typicky se hodlají držet právních norem a judikatury. Nejzajímavější názorový rozkol nastal v percepci role zvažování následků v soudním rozhodování. Většina soudců považuje zvažování následků při rozhodování za nezbytné, zatímco menšinový názor se domnívá, že o důsledcích by měli vědět, ale nikoliv k nim přihlížet.

9.4 Závěr

Tato kapitola dokumentuje bohatost perspektiv ústavních soudců k tématu mimoprávních vlivů na jejich rozhodování. Ukazuje, že názory na důležitost jednotlivých faktorů na makro-, meso- a mikro-úrovni se docela rozcházejí. Poměrně často jeden názorový tábor význam diskutovaného faktoru pro soudní rozhodování popírá, zatímco druhý jeho signifikanci připouští, ale snaží se jeho vliv na své rozhodování odfiltrovat, pokud jej považuje za nevhodný.

Mezi faktory potenciálně ovlivňující rozhodování soudu, k nimž soudci přistupují s významně odlišnými postoji, se řadí média. Zatímco pro jedny představuje styk s nimi pouze nepříjemnost, druzí si uvědomují jejich nezastupitelnou roli v legitimizaci soudu a jeho činnosti před širokou veřejností.

⁶⁸⁷ Ústavní soudce GH.

Právě podpora veřejnosti může pomoci Ústavnímu soudu v případě snahy ze strany jiných složek státní moci o nemístné zasahování do činnosti soudu. Tato kapitola skrze vybrané úryvky z rozhovorů zároveň poodkrývá slovy samotných aktérů fungování Ústavního soudu a důležitost nově se utvářejících praktik a neformálních mezilidských vztahů na soudu. Zároveň přináší sondu do rozdílné dynamiky rozhodování na senátní a plenární úrovni. Ukazuje, že někteří soudci přemýšlejí o taktikách, jak naplnit své preference v rozhodování, k čemuž jim dopomáhá také obeznámenost s postoji ostatních.

Konečně, pestrost názorů se objevuje i na mikro-úrovni, na níž soudci přistupují k rozhodování jednotlivých případů. Zaujme zejména rozdílnost názorů na roli vyhodnocení důsledků rozhodnutí, kdy se menší skupina soudců domnívá, že kalkulace dopadů by neměla ovlivňovat jejich rozhodování, zatímco většina považuje zohlednění praktických dopadů rozhodnutí za nedílnou součást přemítání nad verdiktem.

10 AKTUALIZACE MODELU SOUDNÍHO ROZHODOVÁNÍ

V této kapitole reflektujeme náš výzkum ve světle dosavadního poznání vlivu mimoprávních faktorů na rozhodování vrcholných soudů. Zvolili jsme převážně jinou výzkumnou strategii než kvantitativní přístupy, které dominují politologickým výzkumům. Výsledky kvantitativních výzkumů sice reflektujeme a v určitých ohledech na ně navazujeme,⁶⁸⁸ avšak tyto výsledky jsme konfrontovali s alternativními přístupy v literatuře, naším předveděním a konečně i s daty získanými prostřednictvím rozhovorů se samotnými ústavními soudci. Rozhovory se zaměřují na reflexi jednotlivých vlivů, které identifikovala existující literatura. Naše bádání silně ovlivnila obeznamenost s prostředím Ústavního soudu, která vedla k podezření ohledně některých závěrů činěných politologickou literaturou, jež typicky nezohledňuje zvláštnosti právního prostředí s jeho specifickým diskurzem, zvyklostmi, postupy a hodnotami. Na základě našich poznatků chceme na oplátku komunikovat s existující literaturou a aktualizovat stávající modely soudního rozhodování. Tvrdíme, že stávající syntetizující modely soudcovského chování, jako například ten Dyevreho,⁶⁸⁹ z něž v knize často vycházíme, by obohatilo zohlednění postřehu, že různé faktory (a úrovně) vstupují s různou intenzitou do hry v různých fázích rozhodovacího procesu. Navrhujeme více akcentovat časové, resp. fázové hledisko, které ovlivňuje význam zmíněných faktorů ovlivňujících soudní rozhodování. Náš přístup vychází v podstatě z dekonstrukce soudního řízení. V rámci své analýzy v podstatě modelujeme průběh projednávání konkrétního spisu. To s sebou přináší následující skutečnosti: zaprvé, některé elementy považujeme za exogenní (například přítok spisů a aktuální složení soudu vnímáme jako dané), a zadruhé, snažíme se najít „uzlové body“, jimiž mohou do systému vstupovat mimoprávní vlivy. Tím posouváme Dyevreho model, který „pouze“ rozděluje mimoprávní faktory potenciálně působící na soudní rozhodování na tři úrovně a hierarchizuje je. Náš model má navíc ambici ukázat, kdy a kde se dané faktory mohou projevit.

⁶⁸⁸ Srov. např. síťovou analýzu v kap. 7.

⁶⁸⁹ DYEYRE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327, s. 317–320.

Akceptujeme základní skladební kameny Dyeveho modelu, tedy jak tři základní úrovně, tak hierarchii faktorů, která spočívá v tom, že pokud se projevují faktory na vyšší úrovni, tak ubývá prostoru pro působení faktorů na nižších úrovních.

Na úrovni jednotlivého soudce (tj. vliv osobnosti soudce) se do rozhodování promítají skutečnosti jako jeho politická ideologie, profesní zkušenosti, základní demografické charakteristiky (jako například věk, pohlaví, rasa, etnicita, náboženské přesvědčení apod.) a specifické životní zkušenosti a charakteristiky. Jak uvádíme v části 7.2, životní zkušenost je spojena se soudcovskou empatií či obecněji s vytvářením emocionálních postojů k případu.⁶⁹⁰ Například u osob, které vlastní psa, mají rády sport, partnera s cizí státní příslušností či dceru v situaci matky samoživitelky, se dá očekávat, že reflexe této životní zkušenosti hodnotově „zabarví“ jejich prvotní pohled na věc.

Souhrn všech těchto charakteristik soudce se promítá do jeho přístupu ke spisu. Při studiu relevantních podkladů si soudce utváří představu o tom, jak chce, aby věc dopadla. Ve složitých případech, které se u Ústavního soudu objevují častěji než u jiných soudů, tato představa o preferovaném výsledku sporu promlouvá do způsobu, jakým soudce bude interpretovat použitelné právní prameny. Na rozdíl od rigidních postojových modelů však zdůrazňujeme, že tento prvotní pohled soudce na věc, který odráží jeho postoje (resp. je reflexí jeho osobnosti) a promítá se do přístupu k právu, není zdaleka jediným mimoprávním faktorem.

V další fázi soudce přemítá, jak prosadit, aby se co nejvíce z jeho individuálních preferencí promítlo do konečného verdiktu. Prostor pro manévrování se liší, pokud je soudce zpravodajem daného případu nebo „pouhým“ votantem. Je-li soudcem zpravodajem, otevírá se mu větší vějíř možností pro strategické hlasování. Pokud soudce hlasuje v souladu se svými preferencemi, případně připraví zpravodajský návrh odpovídající jeho preferencím, pak se jedná o upřímné hlasování či upřímný zpravodajský návrh. Pokud však jeho akce neodpovídají preferencím, pak se uchýlil ke strategickému hlasování či strategickému zpravodajskému návrhu. Činí tak v domnění, že skrze strategické chování se výsledek případu přiblíží více jeho preferencím, než kdyby realizoval upřímná rozhodnutí.

⁶⁹⁰ NEGOWETTI, Nicole. Judicial Decisionmaking, Empathy, and the Limits of Perception. *Akron Law Review*, 2014, roč. 47, č. 3, s. 693–751.

Do toho, zda se soudce odhodlá ke strategickému rozhodnutí, promlouvají faktory na všech třech úrovních (makro-, meso- a mikro-). Zatímco faktory na makro- a meso-úrovni jsou pro všechny soudce konstantní (míra politické fragmentace, veřejná podpora soudu; délka funkčního období, obnovitelný mandát, pravidla o potřebné většině), jejich percepce soudci a následné preference se mohou lišit. V rámci strategického hlasování například soudce nebude hlasovat pro zrušení zákona, když v parlamentu existuje jasná většina, která by posléze přijala zákon, jenž by z perspektivy soudce představoval ještě horší variantu než zákon předchozí. Na meso-úrovni český ústavní soudce například v rámci senátního rozhodování hlasuje strategicky pro odmítnutí v protikladu ke svým upřímným preferencím v situaci, kdy další dva soudci v senátu jsou pro odmítnutí. Z hlediska výsledku případu je pro něj totiž strategické odmítnutí výhodnější než upřímný disent, který by vedl k závaznému zamítavému nálezu.

Neopominutelným faktorem je pak podle našeho názoru nastavení kolegiálních procesů, tedy pravidla a kultura rozhodování ve vícečlenných tělesech (u vrcholných soudů, jež typicky řeší složité případy, je přitom kolegiální rozhodování pravidlem). Právě tyto faktory politologická literatura pohřbívá do značné míry ignorovala – ať již jde o výzkumy atitudinalistické či shrnující Dyeveho práci. V tuzemské realitě Ústavního soudu může být výsledek rozhodování dané formace (tříčlenného senátu nebo patnáctičlenného pléna) buď 1) dán prostým seskládáním vektorů, tedy souhrnem preferencí jednotlivých soudců ohledně výsledku sporu, nebo 2) determinován postojem soudce zpravodaje, či konečně 3) ovlivněn kolegiálními procesy, zejména deliberací. V případě prvních dvou variant by opomenutí kolegiálních procesů nemělo pro výsledný model tak dalekosáhlé účinky. K tomuto hodnocení se koneckonců kloní i Jan Chmel, podle něhož má rozhodování senátů na českém Ústavním soudu blízko k variantě č. 2.⁶⁹¹ Pokud by však platilo, že v rámci soudních těles ke skutečné deliberaci dochází a vícečlenné rozhodování plní svou funkci (k tomu srov. podrobně části 7.1 a 7.2), byl by model soudního rozhodování, který by tyto faktory pomíjel, neúplný a nevyhovující. Jak přitom tvrdíme v kapitole 7 (a do jisté míry v kapitole 6), procesy uvnitř

⁶⁹¹ CHMEL, Jan. Zpravodajové a senáty: Vliv složení senátu na rozhodování Ústavního soudu České republiky o ústavních stížnostech. *Casopis pro právní vědu a praxi*, 2017, roč. 25, č. 4, s. 739–758, s. 757.

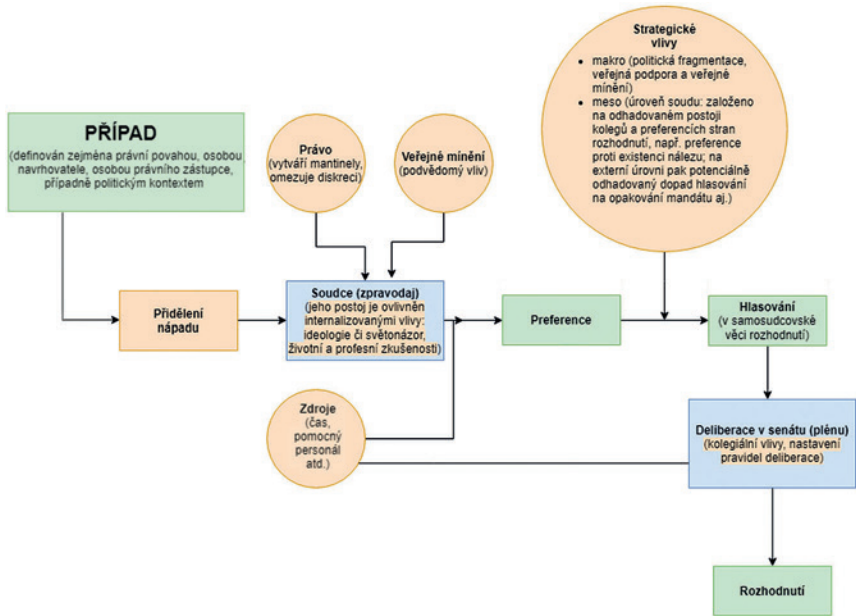
rozhodujících těles sice nemusejí vždy fungovat ideálně, jejich vliv však ani v českých podmínkách nesmí být podceňován. V rámci funkčního a kompletního modelu soudního rozhodování proto musejí být zohledněny.

Hlubší studium kolegiálních procesů však odhalí, že kvalitu deliberace (a ovšem i kvalitu soudního rozhodování obecněji) ovlivňuje dostupnost zdrojů. Klíčový je v tomto ohledu zejména čas, který může soudce věnovat jednomu případu, a to zejména v podmínkách „informační asymetrie“, která panuje na některých soudech (včetně českého Ústavního soudu) mezi soudcem zpravodajem a ostatními soudci. Pokud soudci nemají čas a příležitost věnovat potenciálně složitému případu dostatek času, může to vést k určité deferenci u soudce zpravodaje. Výsledné rozhodnutí v takovém případě může být ovlivněno existencí jakéhosi mrtvého úhlu, tedy částečným selháním kolegiálních procesů (v podrobnostech srov. části 7.1–7.3).

Intenzivní působení kolegiálních procesů tak lze v tuzemské realitě pozorovat zejména v plenárním rozhodování. Do plenárního rozhodování se každoročně dostane pouze omezený počet věcí (kolem třicítky, tedy každý soudce je ve funkci zpravodaje u zhruba dvou věcí ročně), na něž každý zaměřuje vyšší pozornost. V důsledku toho stoupá význam deliberace a klesá význam soudce zpravodaje. Ve scénáři intenzivní opakované deliberace dochází k různým navazováním spojení, příslibům vzájemné podpory ve smyslu „něco za něco“ a taktizováním s načasováním intervence v rámci skupinového jednání. Za této konstelace je výsledné rozhodnutí výsledkem „vyšší matematiky“ než pouhého součtu pozic členů rozhodovacího tělesa.

V našem výsledném modelu se tedy syntetizují prvky významných přístupů představených v kapitole 2. Náš výsledný model konkrétně integruje jak postojový a strategický model, tak i Dyeveho hierarchii faktorů a kolegiálnímu. Tento komplexnější model by měl lépe vystihovat podstatu skupinového rozhodování soudních vrcholných těles. Názorně je náš model demonstrován na následujícím diagramu.

Graf 3: Aktualizovaný model vlivů na soudní rozhodování

Zdroj: Autoři

Legenda: zelená barva – fáze případu, modrá barva – rozhodující těleso, oranžová barva – vlivy na rozhodování

11 ZÁVĚR

Naše kniha se snaží reagovat na celosvětový trend posilující role soudů, které čím dále častěji a intenzivněji zasahují do řešení důležitých společenských (a potažmo politických) otázek. Zatímco zejména ve Spojených státech amerických akademie růst moci soudů reflektuje již dlouhá desetiletí, tuzemský výzkum tohoto tématu začal zhruba před dekádou. Pokud vzrůstá moc určitého aktéra, je přínosné pochopit, jak daný aktér rozhoduje a jaké vlivy se do jeho rozhodování promítají. Navzdory tomu, že objektem našeho výzkumu se stal Ústavní soud, tedy právní instituce *par excellence*, nepřistupujeme ke studiu jeho fungování typickými právními metodami. Samozřejmě, právní přístup ke studiu soudů a jejich činnosti zůstává dominantní a my jej nijak nezpochybňujeme. Jen pro otázky, které si klademe, nepředstavuje to nejlepší východisko. Inspirujeme se zahraniční literaturou, v rámci níž se vyvinuly různé proudy ke studiu faktorů ovlivňujících rozhodování soudů, zejména těch s pravomocí ústavního přezkumu.

Zaměřujeme se na mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu a snažme se zodpovědět otázky jako například: Jak sami ústavní soudcové chápou roli ústavních soudců a pozici Ústavního soudu v politickém systému ČR? Jak ústavní soudci vnímají vliv mimoprávních faktorů? Jaký význam v jejich přístupu hrají úvahy o důsledcích rozhodnutí Ústavního soudu? Jak přistupují k odůvodnění, když při rozhodování zvažují možné dopady svého rozhodování? Zahrnují do odůvodnění všechny své úvahy, nebo nikoliv? Uvědomují si ústavní soudci tlak veřejného mínění při rozhodování exponovanějších sporů? Jak ústavní soudci postupují, když si chtějí zajistit podporu ostatních pro svou pozici v konkrétní kauze?

Abychom našli odpovědi na tyto nesnadné otázky, vycházeli jsme nejenom z existující zahraniční a pomalu se rozvíjející tuzemské literatury, ale zahrnuli jsme i samotné aktéry rozhodování na Ústavním soudu. Skrze rozhovory s ústavními soudci konfrontujeme výsledky předešlého bádání s tuzemskou realitou (či její percepcí ze strany ústavních soudců).

Již přijetím perspektivy, že stojí za to zkoumat mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu, se přihlašujeme k proudu výzkumu, který není čistě

legalistický. Velkou masu výzkumu vlivů na rozhodování ústavních soudů nebo soudů jim obdobných lze s obrovskou mírou zjednodušení rozlišit na legalistické a nikoliv legalistické. V knize vysvětlujeme, že takové hrubé odlišení nereflexuje bohatost výzkumného pole, kdy ani jedna výzkumná větev nelpí čistě na své verzi pohledu, ale uznává, že i druhá optika může mít přínos. Jedná se tedy spíše o otázku míry (nakolik důležité je při soudním rozhodování právo a nakolik neprávní vlivy), než o binární otázku (pro výsledek sporu je důležité jen právo či jen například ideologie soudce). Jako výkladová pomůcka však rozlišení ideálních pólů výzkumu jakožto legalistických, a nikoliv legalistických ob stojí.

Přihlášením se k nikoliv čistě legalistické pozici tedy uznáváme, že vedle práva mají na řešení sporu před Ústavním soudem vliv i další faktory. Těchto faktorů je celá řada, velmi nápomocně je strukturoval Arthur Dyeve jakožto faktory působící na třech úrovních (makro-, meso- a mikro-úrovni).⁶⁹² Dyeve k těmto faktorům přistupuje hierarchicky, když říká, že faktory na vyšší úrovni (jako například míra politické fragmentace či náklonnost veřejného mínění) promlouvají do působení faktorů na nižších úrovních (tj. na úrovni soudu jako například nastavení rozhodovacích a hlasovacích procedur a na úrovni jednotlivých soudců [typicky politická ideologie]).

Ve druhé kapitole předkládáme přehled literatury k tématu vlivů na soudní rozhodování, přičemž se zaměřujeme na vlivy mimoprávní. Popisujeme hlavní přístupy jako například postojový či strategický model a snažíme se upozornit na rostoucí počet kvalitních studií, které především v posledních letech vznikají mimo kolébkou tohoto typu výzkumu – Spojené státy americké – ať již v západní Evropě, tak na jiných kontinentech. Byť se těmito výzkumy inspirujeme a představují pro nás důležité vstupy zejména ohledně toho, na jaké faktory se při výzkumu vliv na rozhodování zaměřit, upozorňujeme na rizika jejich nekritického převzetí.

Poté shrnujeme komparativně mnohem chudší výzkum mimoprávních vlivů na rozhodování českého Ústavního soudu a posuzujeme, jaká místa na mapě výzkumu se již podařila zaplnit a jaká stále zůstávají prozkoumána neadekvátně. Českému výzkumnému poli mimoprávních vlivů dominují zástupci

⁶⁹² DYEVE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327.

mladší generace, kteří v době bádání mnohdy byli na úrovni doktorských studentů či dokonce ještě před ní. Na rozdíl od mezinárodní akademie se do výzkumu soudů zatím nezapojili politologové, k těmto tématům se publikuje v právních časopisech, případně v právních vydavatelstvích, a autory bývají právníci, obvykle obeznámení skrze vedlejší studium s politologií.

Vlastní empirický výzkum začínáme ve čtvrté kapitole analýzou jmenovacího procesu ústavních soudců. Pravidla ohledně nastavení délky mandátu a jeho možného opakování mají na základě zjištění předchozích prací potenciál ovlivnit rozhodování soudců, zejména když se blíží konec jejich funkčního období a oni by rádi v pozici elitního soudce pokračovali. Analýza rozhodování Senátu ukázala, že existující model jmenování i rodící se ústavní a politická praxe způsobují, že soudci Ústavního soudu, kteří usilují o znovujmenování, mají důvod brát v potaz politické nastavení Senátu (či prezidenta) i jeho postoj k jednotlivým kauzám. Velmi často pak Senát (a zřejmě v menší míře prezident) bere v úvahu politickou minulost, politické názory či hodnotovou orientaci a přístup k výkladu práva jednotlivých kandidátů na ústavní soudce. Analýza prozatímního vývoje navíc ukazuje, že ústavní praxe postupuje od relativní apatie k těmto otázkám (vyjma otázky členství v KSC, která naopak byla palčivěji vnímána dříve) k důkladnějšímu politickému screeningu a obsahuje dokonce i jakési předzvěsti budoucích politických her.

Důkladnost a selektivnost tohoto procesu prozatím zdaleka nedosahuje úrovně, jakou známe například ze Spojených států amerických. Do budoucna ovšem nelze vyloučit, že důkladnost screeningu kandidátů bude narůstat. Jestliže si totiž politické instituce čím dále naléhavěji uvědomují význam a možné důsledky činnosti Ústavního soudu, může zároveň s tím růst i motivace ovlivňovat (politické) složení Ústavního soudu. Například skutečnost, že Ústavní soud v posledních letech (a výhledově v letech následujících) rozhoduje a bude rozhodovat o klíčových otázkách definice rodiny a ústavního pojetí soukromí (práva transsexuálů, adopce dětí stejnopohlavními páry apod.), může zapříčinit větší důraz na liberální či konzervativní hodnotové založení kandidátů na soudce Ústavního soudu v příštích jmenovacích kolech.

Pátá kapitola pomáhá porozumět vztahům mezi Ústavním soudem a politickými aktéry, kteří se na soud obrací. Ukazuje se, že soudci se nesnaží nijak

vyvolat či zabránit podání určitého návrhu. Přesto je vysoce pravděpodobné, že se většina důležitých politických otázek před soudem objeví vzhledem k rozložení politických sil v obou komorách parlamentu.

Strategický model představený v šesté kapitole je rozšířením obecného modelu soudcovského rozhodování. Rozhodně nelze mít ambici vysvětlit pouze tímto modelem veškeré rozhodování soudu. Naopak pro vysvětlení většiny soudních rozhodnutí poslouží ostatní modely (respektive jiné složky komplexního modelu). Mohou se ovšem objevit situace, kdy lze pomocí tohoto modelu nabídnout vysvětlení jevů, nad nimiž si jiné modely vylámou zuby. Současné podmínky jsou pro Ústavní soud příznivé v tom směru, že nemusí činit kroky k odvrácení rizika odvety politických aktérů či čelit akutní hrozbě ztráty své reputace u veřejnosti. To limituje prostor pro strategické chování na úroveň jednotlivých soudců, kteří se mohou chovat strategicky, aby odvrátili škody, jež si spojují s možnými výsledky projednání věci v senátu či plénu. Ze tří rozhodovacích formací (zpravodaj – senát – plénum) přichází v úvahu strategické rozhodování zejména při senátním projednávání ústavních stížností. Tento kontext je příhodný proto, že ústavních stížností přichází Ústavnímu soudu velké množství a drtivá většina z nich představuje pouze opakování argumentů, které již byly vypořádány v dřívějším řízení. Z tohoto důvodu se řada ústavních stížností oprávněně ocitne v „odpadkovém koši“ odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost. Z pohledu votantů tak není příliš překvapivé, že zpravodaj u konkrétní ústavní stížnosti navrhuje tento způsob vyřízení, a proto věnují takovým podáním menší pozornost. Tato obecná znalost může v kombinaci s odlišnými právními důsledky nálezů a usnesení motivovat strategické rozhodování soudců v senátních věcech.

Reflexe kolegiálních aspektů rozhodování Ústavního soudu je pro pochopení jeho rozhodovací činnosti zcela klíčová. V kapitole 7 ukazujeme, že v senátech existuje poměrně široký prostor pro to, aby se při rozhodování projevila osobnost soudce. Tento jev – který se projevuje například v odlišné míře vstřícnosti soudců zpravodajů a v rozdílu mezi chováním soudce v roli soudců zpravodaje oproti roli votanta – rozebírala již dřívější literatura. Tuto skutečnost však podle našeho názoru nelze bez dalšího vidět tak, že soudci vnímají roli senátu toliko formálně a že by kolegiální rozhodování vůbec neplnilo svou roli. Sami soudci jednání senátu považují za důležité a o věcech

jednají a jednat chtějí. Problémem jsou spíše faktory, jež ovlivňují, nakolik se potenciál kolegiálního rozhodování může rozvinout. Na jedné straně se jedná o nastavení vnitřních procesů senátu. Zde hraje roli například to, nakolik je jednání formalizováno, zda se soudci setkávají pravidelně a tváří v tvář, jaké informace spolu před jednáním sdílejí či jak je vedena a moderována jejich diskuse. Velmi podstatné jsou však podle našeho názoru i vnější limity, jimiž je jednání soudců omezeno. Zde zaujímá výsadní postavení dostupnost zdrojů, zejména času, který lze projednávání jednoho případu věnovat.

Rozhodování v plénu je nastaveno zcela odlišně, což se v rozhodování plenárních kauz zásadně odráží. Na jedné straně je jednání pléna více formalizováno. Jeho nastavení jednak vytváří prostor pro jednání, avšak zároveň i určitý tlak na to, aby se soudci diskuse účastnili. Vedle toho je třeba zdůraznit, že projednávání plenárních věcí je věnováno v průměru na jednu věc výrazně více času než věcem senátním. S ohledem na pestřejší složení pléna navíc do diskuse může zasáhnout více různorodých soudcovských osobností a vznést tak do diskuse úhel pohledu, který by v menším tělesu mohl zůstat opomenut. Pestřejší složení pléna a vysoký počet jeho členů se však projevují i v tom, že není vždy možné nalézt konsensus, a skrze koalice disentujících soudců lze snáze odhalit určité štěpící linie. V některých hodnotově nabitých otázkách – například v námi rozebíraných věcech ekonomicko-sociálních – pak lze dokonce identifikovat poměrně sevřené hlasovací koalice. Ty konců naznačují určité limity kolegiality. Kvalitní deliberace sice může vliv osobnosti soudce na rozhodování minimalizovat a vést soudní těleso ke konsensuálnějšímu rozhodnutí, nemůže však osobnost soudce a jeho niterné postoje zcela vymazat.

Kapitola osmá se blíže zaměřuje na vztah soudců a veřejného mínění, obvykle zprostředkovaného skrze média. Toto téma je zásadní zejména proto, že legitimita soudního rozhodování do značné míry záleží i na tom, jak srozumitelně a transparentně jsou soudci schopni svá rozhodnutí veřejnosti představit. Jinak může snadno soudcům jako jednotlivým osobnostem, ale především pak soudu jako celku, klesat důvěryhodnost u veřejnosti; tu přitom potřebují při střetu s jinými složkami moci ve státě.

Dále tato kapitola na základě zjištění z hloubkových rozhovorů podkrývá, že soudci se mezi sebou ve vnímání vlivu veřejného mínění i role médií výrazně liší. Nadto v některých dílčích podotázkách vytvářejí názorově podobné skupiny, které se ve svých postojích vzájemně rozcházejí. Takový přístup je nejvíce patrný v jejich postoji k aktivnímu vyjadřování se do médií: zatímco někteří soudci jej berou téměř jako své poslání a rozhodně přinejmenším jako povinnost, jiní soudci vystupování odmítají s tvrzením, že za ně dostatečně mluví text rozhodnutí. Poněkud paradoxní v tomto kontextu může být skutečnost vyplývající z rozhovorů, že soudci, kteří v médiích obvykle spíše nevystupují, následující den po vydání důležitých rozsudků více než jiní jejich (mediálně aktivnější) kolegové sledují mediální monitoring, aby se dozvěděli, jak média jejich případ pokryla.

Odlíšné vnímání role soudce ve vztahu k mediálnímu vyjadřování přitom působí vnitřní rozpory na Ústavním soudu samotném: zatímco ti mediálně aktivní podotýkají, že soudci opačného postoje mohou být vnímáni ze strany médií a veřejnosti za arogantní či namyšlené, skupina soudců odmítající veřejně vystupovat považuje chování svých aktivních kolegů za sebepropagaci.

Takový názorový rozkol a nejistota nicméně mohou vyvolat mezi soudci nejenom vzájemné interní spory, ale také rozštěpené veřejné vnímání Ústavního soudu. To může mít negativní důvody pro jeho legitimitu, jelikož předchozí výzkumy poukázaly na to, že čím větší názorové rozdělení mezi soudci, tím větší pravděpodobnost, že média jejich rozhodnutí vykreslí negativně či kriticky. To následně ovlivní vnímání daného rozhodnutí ze strany veřejnosti.

Devátá kapitola se částečně překrývá s předchozími zjištěními, když na základě rozhovorů posuzuje, jak do rozhodování soudců promlouvají faktory na makro-, meso- a mikro-úrovni. Snaží se zejména poukázat na rozdílnost percepce jednotlivých faktorů ze strany ústavních soudců a na existenci ohraničitelných názorových skupin na Ústavním soudu. Všímá si jednotlivých polarizujících témat, mezi něž se řadí zejména reflexe Ústavního soudu coby součásti politického systému a zvažování veřejného mínění jakožto jednoho z aspektů při soudním rozhodování. Někteří soudci si politické vlivy na rozhodování nepřipouští vůbec, jiní si politický kontext rozhodování Ústavního soudu uvědomují, ale snaží se jej odfiltrovat. Soudci společně kritizují možnost opakovaného mandátu, v němž vidí riziko politizace. Mezi soudci panují

značné rozdíly nejen v reálném (praktickém) přístupu k médiím, ale i v uvědomění si oboustranného vztahu mezi soudci a médii, kdy média nejenže utvářejí obraz o soudu a jeho soudcích pro veřejnost, ale samotní soudci tento obraz mohou vhodnou komunikací výrazně ovlivnit a tím posílit svou pozici. Soudci se různí v akcentaci různých publik, na něž se zaměřují při komunikaci skrze svá rozhodnutí nebo následnou komunikaci. Za zvláště důležité publikum bývají často považováni soudci obecných soudů.

Soudci se výrazně odlišují v aplikaci strategií v různých senátních a plenárních hrách, v rámci nichž kalkulují s názorovými preferencemi svých kolegů. Výsledek rozhodování může záviset nejen na aktivním vyhledávání podpory před samotným projednáním zpravodajské zprávy (což je mimochodem rozporuplně přijímaná aktivita), ale také na vzájemných osobnostních sympatiích či antipatiích. Ze senátních kolegů se postupně stala přirozená jednotka pro podporu v rámci přípravy plenárního rozhodnutí. Senáty se mírně liší ve způsobu každodenní rutinní práce, zdá se, že některé se spoléhají na e-mailovou komunikaci více než jiné, což má dopad na možnost aktivně zasáhnout do výsledku rozhodnutí. Pokud se soudce účastní deliberace od počátku, tak má zcela jiné šance na ovlivnění výsledku, než když je mu prezentován návrh rozhodnutí se dvěma podpisy jako poslednímu ve tříčlenném senátu. Tedy, způsob práce v senátu má vliv na podobu finálních rozhodnutí.

Soudci mají různé zvyklosti, co se využívání asistentů a odborného zázemí Ústavního soudu týče. Někteří soudci asistenty instruují na počátku, jiní naopak pracují až s asistentskými výstupy. Tyto odlišné praktiky ovlivňují míru, do jaké se do výsledného produktu obtiskne vklad asistenta. Soudci zůstávali poměrně při zemi při popisu svého poslání na soudu a vyjadřovali podporu umírněnějšímu výkladu práva a také obezřetnějšímu přístupu k politickým otázkám. Možná nejzajímavější aspekt výzkumu tvoří zvažování dopadu rozhodnutí při jeho přípravě. Zatímco menší část soudců se snaží fázi rozhodovací a fázi následků oddělovat a zaměřovat se na fázi samotného rozhodnutí, větší skupina akcentuje nutnost zařadit zohlednění dopadů rozhodnutí do soudcovských úvah při rozhodování. Pro některé soudce přitom představuje zvažování praktických dopadů jeden z esenciálních aspektů rozhodování, který zároveň zásadně ovlivňuje následnou akceptaci rozhodnutí ze strany dalších aktérů právního ekosystému, konkrétně zejména ze strany obecných soudů.

Důležitým přínosem celé publikace je aktualizace modelu rozhodování Ústavního soudu představená v desáté kapitole. Ve srovnání s dosavadní literaturou přinášíme rozlišení jednotlivých fází řízení před soudem jakožto uzlových bodů, v nichž se mohou mimoprávní vlivy projevit. V našem výsledném modelu se syntetizují prvky významných přístupů představených v kapitole 2. Náš výsledný model konkrétně integruje jak postojový a strategický model, tak i Dyeveho hierarchii faktorů a kolegiálnítu. Tento komplexnější model by měl lépe vystihovat podstatu skupinového rozhodování soudních vrcholných těles.

SUMMARY

Our book seeks to elaborate on the global trend of the growing importance of courts, which are increasingly intervening in the resolution of significant social (and thus also political) issues. While the growth of the courts' power has been researched primarily in the United States for many decades, Czech research on this topic started only about a decade ago. If the power of a particular actor increases, it is helpful to understand how the given actor decides and what influences its decision-making. Although we focus on the Czech Constitutional Court, i.e. a legal institution par excellence, we do not approach the study of its functioning by typical legal methods. Inspired by foreign literature, we employ social science methods to study the factors influencing Czech Constitutional Court decision-making.

We focus on extra-legal influences on the decision-making of the Czech Constitutional Court and try to answer questions such as: How do constitutional judges themselves understand their roles and the position of the Constitutional Court in the Czech political system? How do constitutional judges perceive the influence of extra-legal factors? What significance do considerations about the consequences of their decisions have in their decision-making? How do they approach reasoning when considering the potential implications of their decision-making? Do they include all their considerations in the justification or not? Are constitutional judges aware of the pressure of public opinion in resolving disputes? What do constitutional judges do when they want to secure their colleagues' support for their position in a particular case?

To find answers to these difficult questions, we relied not only on existing very rich foreign and slowly evolving domestic literature but also included the thoughts of Czech constitutional judges themselves. We enrich existing research by interpretation of data collected from interviews with constitutional judges.

In opposition to a purely legalistic position, we recognize that other factors influence judicial decision-making in addition to legal provisions. We follow Arthur Dyevre's framework and structure these factors to three levels (macro-,

meso- and micro-level). Dyevre takes a hierarchical approach to these factors, saying that higher-level factors (such as the degree of political fragmentation or affection of public opinion) affect lower-level factors (i.e. court-level factors such as decision-making and voting procedures) and factors on the individual level (typically political ideology)).

In the second chapter, we present an overview of the existing literature on factors influencing judicial decision-making, with a particular focus on extra-legal influences. We describe the main approaches, such as the attitudinal or strategic model, paying particular attention to the growing number of studies outside the United States. However, we point to risks of uncritical adoption of foreign research approach to the different local context.

Afterwards, we summarize comparatively much less developed research on extra-legal influences on judicial decision-making of the Czech Constitutional Court. We assess which places on the research map have been already filled and which are still missing. A small group of younger scholars, typically phd students, dominate the Czech research field on extra-legal influences. In contrast to western scholarship, political scientists have stayed out of the research on courts. Law-and-courts related topics are typically published in legal journals, and the authors are usually legal scholars, often familiar with the social science field.

Despite many systemic differences between the US and the Czech constitutional systems, the US model has inspired the appointment process of Czech constitutional judges: the President of Czechia picks a candidate who then needs approval by the Senate. Our analysis of the Senate's decision-making showed that judges of the Constitutional Court who seek reappointment have reason to consider the Senate's political composition. Very often, the Senate (and probably to a lesser extent the President) takes into account the political past, political opinions or value orientation and the approach to the legal interpretation of individual candidates for the position of a constitutional judge. The analysis shows that the practice moves from relative apathy to more thorough political screening of the candidates. With the increasing importance of the Constitutional Court, political institutions want to influence its composition (chapter 4) more actively.

Chapter 5 helps to understand the relationship between the Constitutional Court and political actors bringing constitutional complaints to the Court. Important political issues often appear before the Court due to the distribution of political forces in both chambers of parliament.

The strategic model presented in chapter 6 is an extension of the general model of judicial decision-making. The current conditions are favourable for the Constitutional Court in the sense that constitutional judges do not have to take steps to avert the risk of retaliation of political actors or face the acute threat of losing public trust. This contextual fact limits the scope for strategic behaviour to the level of individual judges, who can act strategically to avert the damage they associate with the possible outcome of a trial in a senate or plenary. Strategic decision-making of Czech constitutional judges manifests itself primarily in the three-member senates, which deal with a clear majority of cases and highly rely on a judge-rapporteur's opinion.

Chapter 7 deals with collegiality. It shows the importance of deliberative practices in the decision-making formations – senates and the plenary. The plenary's deliberations are more formalized. They create space for deliberation, but at the same time, judges find themselves under heightened pressure. Plenary discussions of 15 judges are much longer than often informal decision-making of senates composed of 3 judges. In addition, given the more diverse composition of the plenary, more diverse perspectives appear there than in senates. However, the more diverse and more numerous composition of the plenary means that it is not always possible to find consensus.

Chapter 8 focuses on the relationship between judges and public opinion, usually interconnected through the media. This issue is crucial mainly because the legitimacy of judicial decisions also largely depends on how clearly and transparently judges can present their decisions to the public. This chapter reveals that judges differ significantly in their perceptions of the influence of public opinion and the role of the media. While some judges are more opened towards media, other judges refuse to speak out, claiming that the text of the decisions speaks for itself.

Different perceptions of judges concerning their relation to media cause internal tensions in the Czech Constitutional Court. While the media-friendly

judges note that the other group helps create an image of judges as arrogant or conceited, the media-timid judges accuse the others of self-promotion.

Chapter 9 assesses how macro-, meso- and micro-level factors influence the Czech Constitutional Court's decision-making. In particular, it seeks to point out the similarities and differences in the perceptions of individual factors by constitutional judges. Polarizing topics include the influence of politics on judicial decision-making or the extent to which the judges should consider the consequences of their decisions or public opinion. Some judges do not admit political influence on decision-making at all; others are aware of the political context of the Constitutional Court's decision-making but try to filter it out. Judges jointly criticize the possibility of a repeated mandate, in which they see a risk of politicization. There are significant differences between judges not only in the real (practical) approach to the media but also in the awareness of the mutual relationship between judges and the media: the media not only shape the image of the court and its judges to the public, but the judges themselves can significantly influence this image through appropriate communication. Finally, judges differ in their emphasis on the different audiences they focus on when communicating through their decisions or subsequent communication.

Finally, in chapter 10, the book uses the findings to update the existing models of judicial decision-making. Compared to the existing literature, we enrich the model by adding different phases of court proceedings in which various extra-legal influences manifest themselves prominently. The resulting model integrates both the attitudinal and strategic model, as well as Dyevre's hierarchy of factors and collegiality. This more comprehensive model should better capture the essence of judicial decision.

LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE

- ALMOND, Gabriel A. *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Science*. Newbury Park/Calif.: Sage Publications, 1997, 352 s.
- ALTER, Karen J., Renaud DEHOUSSE a Georg VANBERG. Law, Political Science and EU Legal Studies: An Interdisciplinary Project? *European Union Politics*, 2002, roč. 3, č. 1, s. 113–136. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116502003001006>
- ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou: příběh rodiny Míldy Horákové*. Praha: Zed', 2020, 360 s.
- ARGUELHES, Diego Werneck a Ivar A. HARTMANN. Timing Control without Docket Control: How Individual Justices Shape the Brazilian Supreme Court's Agenda. *Journal of Law and Courts*, 2017, roč. 5, č. 1, s. 105–140. DOI: <https://doi.org/10.1086/690195>
- ASKARI, Daniel, Kristina BLAŽKOVÁ, Jan CHMEL a Kristina RADEMACHEROVÁ. Communicating Judicial Decisions: Stepping out of the Black Box. *The Lawyer Quarterly*, 2018, roč. 8, č. 2, s. 142–164.
- BAETENS, Freya (ed.). *Legitimacy of unseen actors in international adjudication*. Cambridge, United Kingdom; New York, NY: Cambridge University Press, 2019, 626 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108641685>
- BAILEY, Michael A. Measuring Ideology on the Courts. In: HOWARD, Robert M. a Kirk A. RANDAZZO (eds.). *The Routledge Handbook of Judicial Behavior*. New York: Routledge, 2018, s. 62–83. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315691527-5>
- BAIRD, Vanessa A. a Amy GANGL. Shattering the Myth of Legality: The Impact of the Media's Framing of Supreme Court Procedures on Perceptions of Fairness. *Political Psychology*, 2006, roč. 27, č. 4, s. 597–614. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2006.00518.x>
- BAKINER, Onur. Endogenous Sources of Judicial Power: Parapolitics and the Supreme Court of Colombia. *Comparative Politics*, 2020, roč. 52, č. 4, s. 603–624. DOI: <https://doi.org/10.5129/001041520X15743890683814>

- BARNES, Jeb. Bringing the Courts Back In: Interbranch Perspectives on the Role of Courts in American Politics and Policy Making. *Annual Review of Political Science*, 2007, roč. 10, č. 1, s. 25–43. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.080505.101210>
- BAROŠ, Jiří (ed.). *Vladimír Čermák: člověk – filozof – soudce*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 292 s.
- BARTELS, Brandon L. The Constraining Capacity of Legal Doctrine on the U.S. Supreme Court. *American Political Science Review*, 2009, roč. 103, č. 3, s. 474–495. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055409990049>
- BAUM, Lawrence. *Ideology in the Supreme Court*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2017, 288 s. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400885367>
- BAUM, Lawrence. *Judges and Their Audiences: A Perspective on Judicial Behavior*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2006, 240 s. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400827541>
- BAXA, Josef. Nezávislost soudů – kdo a proč ji má bránit, aneb kdo jsou ti útočníci. *Právní prostor* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/nezavislost-soudu-kdo-a-proc-ji-ma-branit-aneb-kdo-jsou-ti-utocnici>
- BENÁK, Jaroslav. Mají soudci českého Ústavního soudu prostor pro strategický výběr případů k projednání? *Jurisprudence*, 2018, roč. 27, č. 2, s. 32–38.
- Benátská komise. CDL-STD(1997)020 The composition of constitutional courts – Science and Technique of Democracy, no. 20(1997). Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-STD\(1997\)020.aspx](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-STD(1997)020.aspx)
- Benátská komise. CDL-AD(2008)030 Opinion on the Draft Law on the Constitutional Court of Montenegro, 2008. DOI: <https://doi.org/10.1088/1126-6708/2008/12/030>. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2008\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2008)030-e)
- Benátská komise. CDL-AD(2009)042 Opinion on Draft Amendments to the Law on the Constitutional Court of Latvia, 2009. DOI: <https://doi.org/10.1088/1126-6708/2009/03/042>. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)042](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)042)

- Benátská komise. CDL-AD(2013)028 Opinion on the draft amendments to three constitutional provisions relating to the Constitutional Court, the Supreme State Prosecutor and the Judicial Council of Montenegro, 2013. Dostupné z: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2013\)028](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2013)028)
- BERGIUS, My et al. Are judges influenced by legally irrelevant circumstances? *Law, Probability and Risk*, 2020, roč. 19, č. 2, s. 157–164. DOI: <https://doi.org/10.1093/lpr/mgaa008>
- BLACK, Ryan C. a Ryan J. OWENS. The Influence of Personalized Knowledge at the Supreme Court: How (Some) Former Law Clerks Have the Inside Track. *Political Research Quarterly*, 2020, s. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1177/1065912920948138>
- BLAKE, William. God Save This Honorable Court: Religion as a Source of Judicial Policy Preferences. *Political Research Quarterly*, 2012, roč. 65, č. 4, s. 814–826. DOI: <https://doi.org/10.1177/1065912911421015>
- BLAUBERGER, Michael a R. Daniel KELEMEN. Can courts rescue national democracy? Judicial safeguards against democratic backsliding in the EU. *Journal of European Public Policy*, 2017, roč. 24, č. 3, s. 321–336. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1229357>
- BLAUBERGER, Michael et al. ECJ Judges read the morning papers. Explaining the turnaround of European citizenship jurisprudence. *Journal of European Public Policy*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 1422–1441. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1488880>
- BLEICH, Erik. Historical Institutionalism and Judicial Decision-making: Ideas, Institutions, and Actors in French High Court Hate Speech Rulings. *World Politics*, 2018, roč. 70, č. 1, s. 53–85. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0043887117000272>
- BOBÁK, Martin. Mimoprávní aspekty trestání dopravních deliktů. In: KYSELOVSKÁ, Tereza et al. (eds.). *COFOLA 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 270–290.
- BOBEK, Michal. Výzkum v právu: reklama na Nike anebo kvantová fyzika? *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 3–10.

- BOGDANDY, Armin von a Luke Dimitrios SPIEKER. Countering the Judicial Silencing of Critics: Article 2 TEU Values, Reverse Solange, and the Responsibilities of National Judges. *European Constitutional Law Review*, 2019, roč. 15, č. 3, s. 391–426. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1574019619000324>
- BONICA, Adam a Michael J. WOODRUFF. A Common-Space Measure of State Supreme Court Ideology. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2015, roč. 31, č. 3, s. 472–498. DOI: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewu016>
- BONICA, Adam et al. Measuring Judicial Ideology Using Law Clerk Hiring. *American Law and Economics Review*, 2017, roč. 19, č. 1, s. 129–161. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2808200>
- BOUCHER, Robert L. a Jeffrey A. SEGAL. Supreme Court Justices as Strategic Decision Makers: Aggressive Grants and Defensive Denials on the Vinson Court. *The Journal of Politics*, 1995, roč. 57, č. 3, s. 824–837. DOI: <https://doi.org/10.2307/2960195>
- BOYD, Christina L., Lee EPSTEIN a Andrew D. MARTIN. Untangling the Causal Effects of Sex on Judging. *American Journal of Political Science*, 2010, roč. 54, č. 2, s. 389–411. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00437.x>
- BRADNOVÁ, Hana. *Ilustrovaná encyklopedie*. Praha: Encyklopedický dům, 1995, 518 s.
- BRICKER, Benjamin. *Visions of judicial review a comparative examination of courts and policy in democracies*. Colchester: ECPR Press, 2016, 188 s.
- BUGARIČ, Bojan a Tom GINSBURG. The Assault on Postcommunist Courts. *Journal of Democracy*, 2016, roč. 27, č. 3, s. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0047>
- BUREŠOVÁ, Zdeňka. Spirála mlčení. In: PROKOPOVÁ, Kateřina (ed.). *Encyklopedie lingvistiky* [online]. 2014 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z: http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Spir%C3%A1la_ml%C4%8Den%C3%AD

- CALDEIRA, Gregory A. On the reputation of state supreme courts. *Political Behavior*, 1983, roč. 5, č. 1, s. 83–108. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00989987>
- CALDEIRA, Gregory A. Neither the Purse Nor the Sword: Dynamics of Public Confidence in the Supreme Court. *The American Political Science Review*, 1986, roč. 80, č. 4, s. 1209–1226. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055400185077>
- CALDEIRA, Gregory A. a James L. GIBSON. The Legitimacy of the Court of Justice in the European Union: Models of Institutional Support. *The American Political Science Review*, 1995, roč. 89, č. 2, s. 356–376. DOI: <https://doi.org/10.2307/2082430>
- CALDEIRA, Gregory A., John R. WRIGHT a Christopher J. W. ZORN. Sophisticated voting and gate-keeping in the Supreme court. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 1999, roč. 15, č. 3, s. 549–572. DOI: <https://doi.org/10.1093/jleo/15.3.549>
- CAMINKER, Evan H. Sincere and Strategic Voting Norms on Multimember Courts. *Michigan Law Review*, 1999, roč. 97, č. 8, s. 2297–2380. DOI: <https://doi.org/10.2307/1290189>
- CARMAN, Raymond. *Making Good Law or Good Policy? The Causes and Effects of State Supreme Court Judges' Role Orientations*. Cham: Springer, 2017, 140 s. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-53381-0>
- CASILLAS, Christopher J., Peter K. ENNS a Patrick C. WOHLFARTH. How Public Opinion Constrains the U.S. Supreme Court. *American Journal of Political Science*, 2011, roč. 55, č. 1, s. 74–88. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2010.00485.x>
- Česká televize. Otázky Václava Moravce s Pavlem Rychetským. *Otázky Václava Moravce* [online]. 2013 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/213411030500428/titulky#t=30m40s>
- CIANETTI, Licia, James DAWSON a Seán HANLEY. Rethinking “democratic backsliding” in Central and Eastern Europe – looking beyond Hungary and Poland. *East European Politics*, 2018, roč. 34, č. 3, s. 243–256. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2018.1491401>

- CLARK, Tom S. *The Limits of Judicial Independence*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 356 s.
- CLAWSON, Rosalee A. a Eric N. WALTENBURG. Support For A Supreme Court Affirmative Action Decision: A Story in Black and White. *American Politics Research*, 2003, roč. 31, č. 3, s. 251–279. DOI: <https://doi.org/10.1177/1532673X03251197>
- COHEN, Jonathan Matthew. *Inside appellate courts: The impact of court organization on judicial decision making in the United States Courts of Appeals*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002, 248 s. DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.17111>
- Committee on Legal Affairs and Human Rights. Need to reinforce the independence of the European Court of Human Rights, *AS/Jur* [online]. 2013, 34. 2013. Dostupné z: http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2013/ajdoc34_2013.pdf
- COMPTON, John, W. What Is Originalism Good For? *Tulsa Law Review*, roč. 50, č. 2, s. 427–440.
- Confirmation Hearing on the Nomination of John G. Roberts, Jr. to Be Chief Justice of the United States. *U.S. Government Printing Office* [online]. 2005 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CHRG-ROBERTS/pdf/GPO-CHRG-ROBERTS.pdf>
- COOTER, Robert D. a Tom GINSBURG. Comparative judicial discretion: An empirical test of economic models. *International Review of Law and Economics*, 1996, roč. 16, č. 3, s. 295–313. DOI: [https://doi.org/10.1016/0144-8188\(96\)00018-X](https://doi.org/10.1016/0144-8188(96)00018-X)
- CROSS, Frank B. a Emerson H. TILER. Understanding Collegiality on the Court. Symposium: Positive Approaches to Constitutional Law and Theory. *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 257–271.
- CROSS, Frank, Michael HEISE a Gregory C. SISK. Above the Rules: A Response to Epstein and King. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 135–151. DOI: <https://doi.org/10.2307/1600350>

- DA SILVA, Virgílio Alfonso. Deciding without Deliberating. *International Journal of Constitutional Law*, 2013, roč. 11, č. 3, s. 557–584. DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/mot019>
- DAVIS, Richard a David TARAS (eds.). *Justices and Journalists. The Global Perspective*. Cambridge, Mass.:Cambridge University Press, 2017, 312 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316672228>
- DE JAEGERE, Josephine. *Judicial review and strategic behaviour: an empirical case law analysis of the Belgian Constitutional Court*. Cambridge, Chicago: Intersentia, 2019, 368 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781780688619>
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002, 374 s.
- DOTAN, Yoav a Menachem HOFNUNG. Legal Defeats–Political Wins: Why Do Elected Representatives Go to Court? *Comparative Political Studies*, 2005, roč. 38, č. 1, s. 75–103. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414004270969>
- DRDA, Adam. Klausova zdržovací taktika. *BBCčech.com* [online]. 2004 [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/04/040402_analyza.shtml
- DRESSEL, Björn, Raul SANCHEZ-URRIBARRI a Alexander STROH. The Informal Dimension of Judicial Politics: A Relational Perspective. *Annual Review of Law and Social Science*, 2017, roč. 13, č. 1, s. 413–430. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-110316-113750>
- DRESSEL, Björn, Raul SANCHEZ-URRIBARRI a Alexander STROH. Courts and informal networks: Towards a relational perspective on judicial politics outside Western democracies. *International Political Science Review*, 2018, roč. 39, č. 5, s. 573–584. DOI: <https://doi.org/10.1177/0192512118807065>
- DUNOFF, Jeffrey L. a Mark A. POLLACK. The Judicial Trilemma. *American Journal of International Law*, 2017, roč. 111, č. 2, s. 225–276. DOI: <https://doi.org/10.1017/ajil.2017.23>
- Důvěra vybraným institucím v červnu 2019. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4974/f9/pi190711.pdf

- Důvěra ústavním institucím. *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR* [online]. 2019. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/institute-a-politici>
- DWORKIN, Ronald. Hard Cases. *Harvard Law Review*, 1975, roč. 88, č. 6, s. 1057–1109. DOI: <https://doi.org/10.2307/1340249>
- DWORKIN, Ronald M. *Když se práva berou vážně*. Praha: Oikoymenh, 2001, 456 s.
- DYEVRE, Arthur. Unifying the field of comparative judicial politics: towards a general theory of judicial behaviour. *European Political Science Review*, 2010, roč. 2, č. 2, s. 297–327. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1755773910000044>
- EASTON, David. A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 1975, roč. 5, č. 4, s. 435–457. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123400008309>
- EDWARDS, Harry T. Collegiality and Decision Making on the D. C. Circuit. *Virginia Law Review*, 1998, roč. 84, č. 7, s. 1335–1370. DOI: <https://doi.org/10.2307/1073674>
- EDWARDS, Harry T. The effects of collegiality on judicial decision making. *University of Pennsylvania Law Review*, 2003, roč. 151, č. 5, s. 1639–1690. DOI: <https://doi.org/10.2307/3313001>
- EDWARDS, Harry T. a Michael A. LIVERMORE. Pitfalls of Empirical Studies that Attempt to Understand the Factors Affecting Appellate Decisionmaking. *Duke Law Journal*, 2009, roč. 58, č. 8, s. 1895–1990.
- EISGRUBER, Christopher L. *The Next Justice: Repairing the Supreme Court Appointments Process*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010, 256 s.
- EPSTEIN, Lee a Tonja JACOBI. The Strategic Analysis of Judicial Decisions. *Annual Review of Law and Social Science*, 2010, roč. 6, č. 1, s. 341–358. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-102209-152921>
- EPSTEIN, Lee a Gary KING. The Rules of Inference. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 1–133. DOI: <https://doi.org/10.2307/1600349>

- EPSTEIN, Lee a Gary KING. A Defense of Empirical Legal Scholarship: A Reply. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 191–209. DOI: <https://doi.org/10.2307/1600353>
- EPSTEIN, Lee a Jack KNIGHT. Reconsidering Judicial Preferences. *Annual Review of Political Science*, 2013, roč. 16, č. 1, s. 11–31. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-032211-214229>
- EPSTEIN, Lee a Stefanie A. LINDQUIST (eds.). *The Oxford handbook of U.S. judicial behavior*. New York: Oxford University Press, 2017, 592 s. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199579891.001.0001>
- EPSTEIN, Lee a Andrew D. MARTIN. Does Public Opinion Influence the Supreme Court - Possibly Yes (But We're Not Sure Why). *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2010, roč. 13, č. 2, s. 263–281.
- EPSTEIN, Lee a Carol MERSHON. Measuring political preferences. *American Journal of Political Science*, 1996, roč. 40, č. 1, s. 261–294. DOI: <https://doi.org/10.2307/2111702>
- EPSTEIN, Lee a Eric A. POSNER. Supreme Court Justices' Loyalty to the President. *The Journal of Legal Studies*, 2016, roč. 45, č. 2, s. 401–436. DOI: <https://doi.org/10.1086/688395>
- EPSTEIN, Lee, Barry FRIEDMAN a Geoffrey R. STONE. Testing the Constitution Symposium: Foreword. *New York University Law Review*, 2015, roč. 90, č. 4, s. 1001–1040.
- EPSTEIN, Lee, Jack KNIGHT a Olga SHVETSOVA. The Role of Constitutional Courts in the Establishment and Maintenance of Democratic Systems of Government. *Law & Society Review*, 2001, roč. 35, č. 1, s. 117–164. DOI: <https://doi.org/10.2307/3185388>
- EPSTEIN, Lee, William M. LANDES a Richard A. POSNER. When It Comes to Business, the Right and Left Sides of the Court Agree Judicial Behavior of the Roberts Court. *Washington University Journal of Law & Policy*, 2017, roč. 54, s. 33–56.
- EPSTEIN, Lee, René LINDSTÄDR, Jeffrey A. SEGAL a Chad WESTERLAND. The Changing Dynamics of Senate Voting on Supreme Court Nominees. *Journal of Politics*, 2006, roč. 68, č. 2, s. 296–307. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2006.00407.x>

- EPSTEIN, Lee, Andrew D. MARTIN, Jeffrey A. SEGAL, a Chad WESTERLAND. The Judicial Common Space. *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2007, roč. 23, č. 2, s. 303–325. DOI: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewm024>
- EPSTEIN, Lee et al. Ideology and the Study of Judicial Behavior. In: HANSON, Jon (ed.). *Ideology, Psychology, and Law*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2012, s. 705–728. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199737512.003.0027>
- EREN, Ozkan a Naci H. MOCAN. Judge Peer Effects in the Courthouse. *National Bureau of Economic Research, Working Paper 27713*, 2020, s. 1–46. DOI: <https://doi.org/10.3386/w27713>
- FARINA, Francisca, Ramón ARCE a Mercedes NOVO. Anchoring in Judicial Decision-making. *Psychology in Spain*, 2003, roč. 7, č. 1, s. 56–65.
- FARNSWORTH, Ward. The Use and Limits of Martin-Quinn Scores to Assess Supreme Court Justices, with Special Attention to the Problem of Ideological Drift. *Northwestern University Law Review*, 2007, roč. 101, č. 4, s. 1891–1904.
- FEREJOHN, John a Pascale PASQUINIO. Constitutional Adjudication: Lessons from Europe. *Texas Law Review*, 2004, roč. 82, č. 7, s. 1671–1705.
- FILIP, Jan. Čl. 87 In: BAHÝLOVÁ, Lenka et al. *Ústava České republiky: komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1060–1194.
- FILIP, Jan. Komenář k čl. 84 Ústavy. In: BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky – Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 1035–1049.
- FILIP, Jan, Vojtěch ŠIMÍČEK a Pavel HOLLÄNDER. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007.
- FIX-FIERRO, Héctor. *Courts, justice and efficiency: a socio-legal study of economic rationality in adjudication*. Portland: Hart Publishing, 2003, 288 s.
- FOREJTOVÁ, Natálie. Masmediální obraz českých soudů. 2015, bakalářská práce, Univerzita Karlova.
- FRANK, Jerome. *Law and the Modern Mind*. 6. vyd. Londýn: Steven & Sons Limited, 1949.

- FRANKLIN, Charles A. H. a Liane C. KOSAKI. Republican schoolmaster: the U.S. Supreme Court, public opinion, and abortion. *The American political science review*, 1989, roč. 83, č. 3, s. 751–771. DOI: <https://doi.org/10.2307/1962059>
- FRIEDMAN, Barry. *The Will of the People: How Public Opinion Has Influenced the Supreme Court and Shaped the Meaning of the Constitution*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2009, 614 s.
- GADAMER, Hans-Georg. *Truth and Method*. New York: Crossroad Publishing, 1989, 594 s.
- GAROUPA, Nuno a Tom GINSBURG. Judicial Audiences and Reputation: Perspectives from Comparative Law. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2009, roč. 47, č. 3, s. 451–490.
- GAROUPA, Nuno a Tom GINSBURG. *Judicial Reputation: A Comparative Theory*. Chicago: University of Chicago Press, 2015, 272 s. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226290621.001.0001>
- GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 520 s.
- GÉRYK, Jan. Typy diskurzu v rozhodování Ústavního soudu o „reformních“ zákonech v kontextu judicializace politiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 415–438. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2016-3-7>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6157>
- GIBSON, James L. From Simplicity to Complexity: The Development of Theory in the Study of Judicial Behavior. *Political Behavior*, 1983, roč. 5, č. 1, s. 7–49. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00989985>
- GIBSON, James L. Campaigning for the Bench: The Corrosive Effects of Campaign Speech? *Law & Society Review*, 2008, roč. 42, č. 4, s. 899–928. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5893.2008.00362.x>
- GIBSON, James L. a Gregory A. CALDEIRA. *Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2009, 200 s. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400830602>

- GIBSON, James L., Gregory A. CALDEIRA a Vanessa A. BAIRD. On the Legitimacy of National High Courts. *The American Political Science Review*, 1998, roč. 92, č. 2, s. 343–358. DOI: <https://doi.org/10.2307/2585668>
- GIES, Lieve. The Empire Strikes Back: Press Judges and Communication Advisers in Dutch Courts. *Journal of Law and Society*, 2005, roč. 43, č. 3, s. 450–472. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2005.00332.x>
- GILLMAN, Howard. What's Law Got to Do with It? Judicial Behavioralists Test the “Legal Model” of Judicial Decision Making. *Law & Social Inquiry*, 2001, roč. 26, č. 2, s. 465–504. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2001.tb00185.x>
- GILLMAN, Howard. Courts and the Politics of Partisan Coalitions. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 644–662.
- GINSBURG, Tom a Mila VERSTEEG. Why Do Countries Adopt Constitutional Review? *Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper Series*, 2013, č. 29, s. 1–50. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2102307>
- GINSBURG, Tom a Mila VERSTEEG. Why Do Countries Adopt Constitutional Review? *The Journal of Law, Economics, and Organization*, 2014, roč. 30, č. 3, s. 587–622. DOI: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewt008>
- GLYNN, Adam a Maya SENN. Identifying Judicial Empathy: Does Having Daughters Cause Judges to Rule for Women's Issues? *American Journal of Political Science*, 2015, roč. 59, č. 1, s. 37–54. DOI: <https://doi.org/10.1111/ajps.12118>
- GOLDSMITH, Jack a Adrian VERMEULE. Empirical Methodology and Legal Scholarship. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 153–167. DOI: <https://doi.org/10.2307/1600351>
- GREY, Thomas C. Langdell's Orthodoxy. *University of Pittsburgh Law Review*, 1983, roč. 45, č. 1, s. 1–54.
- GRIBNAU, J. L. M. Legitimacy of the Judiciary. *Electronic Journal of Comparative Law* [online]. 2002, č. 6.4. Dostupné z: <http://www.ejcl.org/64/art64-3.html>

- GRIMM, Dieter. How BVerfG Works. Příspěvek na konferenci *How the Constitutional Courts decide. Descriptive and normative perspectives*, Milán, 25. 5. 2007. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/el/law/jaro2019/SOC042/um/GRIMM_-_How_BVerfG_Works.pdf
- GRINC, Jan a Kristina BLAŽKOVÁ. Ústavní soud a zákonodárce v hospodářských a sociálních otázkách: Ochrana ústavnosti, nebo přetahovaná o politice? *Jurisprudence*, 2019, č. 3, s. 6–15.
- GROSSMAN, Joel B. Judicial legitimacy and the Role of Courts: Shapiro's Courts. *Law & Social Inquiry*, 1984, roč. 9, č. 1, s. 214–222. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.1984.tb00903.x>
- HAJNÝ, Pavel. *Tomáš Baťa zblízka*. Praha: Dobrovský, 2016, 304 s.
- HAMMOND, Thomas H., Chris W. BONNEAU a Reginald S. SHEEHAN. *Strategic behavior and policy choice on the U.S. Supreme Court*. Stanford: Stanford University Press, 2005, 328 s.
- HANLEY, Seán a Milada Anna VACHUDOVA. Understanding the illiberal turn: democratic backsliding in the Czech Republic. *East European Politics*, 2018, roč. 34, č. 3, s. 276–296. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2018.1493457>
- HANRETTY, Chris. Dissent in Iberia: The ideal points of justices on the Spanish and Portuguese Constitutional Tribunals. *European Journal of Political Research*, 2012, roč. 51, č. 5, s. 671–692. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2012.02056.x>
- HANYCH, Monika. Vliv veřejného mínění na rozhodování soudců Ústavního soudu. In: KYSELOVSKÁ, Tereza et al. (eds.). *COFOLA 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 358–376.
- HANYCH, Monika. *Judicial Independence and Media Relationship in the European Context: An analysis of the European case-law and empirical qualitative research on the relation of judicial independence vis-à-vis the media*. Magisterská práce. Tilburg University, 2018.
- HANYCH, Monika. Mediální reprezentace českého vrcholného soudnictví a vliv soudce na medializaci soudních rozhodnutí / Media Representation of the Czech Judiciary & Judge's Influence on Media Coverage of Court Decisions. *Media Studies*, 2018, č. 1, s. 86–114.

- HANYCH, Monika. *Zobrazování práva v médiích: Mediální reprezentace rozhodování vrcholných českých soudů ve vybraných médiích*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2020.
- HARRIS, Allison P. a Maya SEN. Bias and Judging. *Annual Review of Political Science*, 2019, roč. 22, č. 1, s. 241–259. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051617-090650>
- HART, Herbert L. A. *The Concept of Law*. 2. vyd. Oxford: Clarendon Press, 1994, 328 s.
- HAVELKOVÁ, Barbara. Co a jak psát aneb obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 11–17.
- HEIDEBACH, Martin, The election of the German Federal Constitutional Court's judges— A lack of democracy? *Ritsumeikan Law Review*, 2014, roč. 31, č. 1, s. 153–160.
- HELMKE, Gretchen. The Logic of Strategic Defection: Court–Executive Relations in Argentina Under Dictatorship and Democracy. *American Political Science Review*, 2002, roč. 96, č. 2, s. 291–303. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055402000175>
- HELMKE, Gretchen a Steven LEVITSKY. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics*, 2004, roč. 2, č. 4, s. 725–740. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592704040472>
- HELMKE, Gretchen a Frances ROSENBLUTH. Regimes and the Rule of Law: Judicial Independence in Comparative Perspective. *Annual Review of Political Science*, 2009, roč. 12, č. 1, s. 345–366. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.12.040907.121521>
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, 407 s.
- HIRSCHL, Ran. The Political Origins of Judicial Empowerment through Constitutionalization: Lessons from Four Constitutional Revolutions. *Law & Social Inquiry: Journal of the American Bar Foundation*, 2000, roč. 25, č. 1, s. 91–149. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2000.tb00152.x>
- HIRSCHL, Ran. *Towards Juristocracy: The Origins and Consequences of the New Constitutionalism*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2007, 296 s.

- HIRSCHL, Ran. The Judicialization of Mega-Politics and the Rise of Political Courts. *Annual Review of Political Science*, 2008, roč. 11, č. 1, s. 93–118. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.053006.183906>
- HIRSCHL, Ran. The Judicialization of Politics? In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 119–141.
- HO, Daniel E. a Kevin M. QUINN. How Not to Lie with Judicial Votes: Misconceptions, Measurement, and Models. *California Law Review*, 2010, roč. 98, č. 3, s. 813–876.
- HOLMES, Oliver Wendell Jr. Privilege Malice and Intent. *Harvard Law Review*, 1894, roč. 8, č. 1, s. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.2307/1322381>
- HÖNNIGE, Christoph. The Electoral Connection: How the Pivotal Judge Affects Oppositional Success at European Constitutional Courts. *West European Politics*, 2009, roč. 32, č. 5, s. 963–984. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402380903064937>
- HÖNNIGE, Christoph. Beyond Judicialization: Why We Need More Comparative Research About Constitutional Courts. *European Political Science*, 2011, roč. 10, č. 3, s. 346–358. DOI: <https://doi.org/10.1057/eps.2010.51>
- HORÁK, Filip. *Lidská důstojnost: kritická relexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu*. Praha: Leges, 2019.
- HOŘEŇOVSKÝ, Jan a Jan CHMEL. Proces vzniku rozhodnutí Ústavního soudu ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 3, s. 302–311. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5299>
- HRUBEŠOVÁ, Sára. Veřejné mínění jako mimoprávní vliv na rozhodování soud(c)ů a pojistka jejich nezávislosti. In: BENÁK, Jaroslav a Zuzana VIKARSKÁ (eds.). *DOUPě: Diskutujeme o ústavním právu*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 201–209.
- HUME, Robert J. *Judicial behavior and policymaking. An introduction*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2018, 264 s.

- CHILTON, Adam S. a Míla VERSTEEG. Courts' Limited Ability to Protect Constitutional Rights. *University of Chicago Law Review*, 2018, roč. 85, s. 293–335.
- CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. 1. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, roč. 21, č. 2, s. 178–185. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5767>
- CHMEL, Jan. Politika na Ústavním soudě? Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu. 2. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, roč. 21, č. 4, s. 475–483. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5661>
- CHMEL, Jan. Kdo tvoří Judikaturu Ústavního soudu? *Právní prostor* [online]. 2016 [cit. 3. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/kdo-tvori-judikaturu-ustavniho-soudu>
- CHMEL, Jan. Vliv politické ideologie na rozhodování Ústavního soudu ČR. In: BROZ, Jan a Jan CHMEL (eds.). *Pohled za oponu: studie o vzniku Ústavy České republiky a o kontextu její interpretace*. Praha: Leges, 2016, s. 66–117.
- CHMEL, Jan. Zpravodajové a senáty: Vliv složení senátu na rozhodování Ústavního soudu České republiky o ústavních stížnostech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, roč. 25, č. 4, s. 739–758. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2017-4-9>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/8163>
- CHMEL, Jan. Parlament a judicializace politiky: Reflexe rozhodovací činnosti Ústavního soudu České republiky v poslaneckých debatách. *Jurisprudence*, 2018, č. 5, s. 3–14.
- CHMEL, Jan. Postoje soudců a jejich vliv na senátní rozhodnutí Ústavního soudu ČR. In: ONDŘEJKOVÁ, Jana a Jan MALÍŘ (eds.). *Ústavní soud ČR: strážce ústavy nad politikou nebo v politice?* Praha: Leges, 2020, s. 128–159.
- CHMEL, Jan. Tiskové zprávy jako nástroj tvorby reputace ústavního soudu ČR a jeho soudců. *Jurisprudence*, 2020, č. 1, s. 25–35.
- CHRASTILOVÁ, Brigita a Petr MIKEŠ. *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI, 2003, 586 s.

- ISSACHAROFF, Samuel. Constitutional Courts and Democratic Hedging. *Georgetown Law Journal*, 2010, č. 4, s. 961–1012.
- ISSACHAROFF, Samuel. Constitutional Courts and Consolidated Power. *The American Journal of Comparative Law*, 2014, roč. 62, č. 3, s. 585–612.
- ISSACHAROFF, Samuel. What Does the Supreme Court Do? In: KAISER, Anna-Bettina, Niels PETERSEN a Johannes SAURER (eds.). *The U.S. Supreme Court and contemporary constitutional law. The Obama era and its legacy*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2018, s. 19–40. DOI: <https://doi.org/10.5771/9783845289496-19>
- IULIANO, Jason. The Supreme Court's Noble Lie. *U.C. Davis Law Review*, 2018, roč. 51, č. 3, s. 911–978.
- JACCARD, James a Jacob JACOBY. *Theory construction and model-building skills: a practical guide for social scientists*. New York: Guilford Press, 2010, 522 s.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007, 286 s.
- JANDOVÁ, Lucie. *Online sociální sítě jako platformy veřejného mínění: příklad facebooku*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003, 206 s.
- JOHNSON, Ben a Logan STROTHER. The Supreme Court's (Surprising?) Indifference to Public Opinion. *Social Science Research Network* [online]. 2019 [cit. 21. 8. 2019]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=3261668>
- JOHNSON, Ben a Logan STROTHER. The Supreme Court's (Surprising?) Indifference to Public Opinion. *Political Research Quarterly*, 2021, roč. 74, č. 1, s. 18–34. DOI: <https://doi.org/10.1177/1065912920958080>
- JONES, Craig E. The Troubling New Science of Legal Persuasion: Heuristics and Biases in Judicial Decision-making. *Advocates' Quarterly*, 2013, roč. 41, č. 1, s. 49–122.
- JUST, Petr. Český bikameralismus v období inkongruence. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 104–112.

- KASTELLEC, Jonathan P. Racial Diversity and Judicial Influence on Appellate Courts. *American Journal of Political Science*, 2013, roč. 57, č. 1, s. 167–183. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2012.00618.x>
- KAUFMAN-OSBORN, Timothy V. Dividing the Domain of Political Science: On the Fetishism of Subfields. *Polity*, 2006, roč. 38, č. 1, s. 41–71. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.polity.2300035>
- KEITH, Linda Camp. *The U.S. Supreme Court and the judicial review of Congress: two hundred years in the exercise of the court's most potent power*. New York: P. Lang, 2008, 199 s.
- KENNAMER, David J. (ed.). *Public opinion, the press, and public policy*. Westport: Praeger, 1992, 216 s.
- KIM, Pauline T. Lower Court Discretion. *New York University Law Review*, 2007, roč. 82, č. 2, s. 383–442.
- KIM, Pauline T. Deliberation and Strategy on the United States Courts of Appeals: An Empirical Exploration of Panel Effects. *University of Pennsylvania Law Review*, 2009, roč. 157, č. 5, s. 1319–1381.
- Klaus má nového koně na ústavního soudce: Koudelku. *E15.cz* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <https://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/klaus-ma-noveho-kone-na-ustavniho-soudce-koudelku-748221>
- KLOKOČKA, Vladimír. Cesty české ústavnosti. In: KOKEŠ, Marian a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *In dubio pro libertate: úvahy nad ústavními hodnotami a právem: pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 15–21.
- KNIGHT, Jack. Are Empiricists Asking the Right Questions About Judicial Decisionmaking? *Duke Law Journal*, 2009, roč. 58, č. 7, s. 1531–1556.
- KOKEŠ, Marian. Soudcovské platy 2013 aneb prozatímní vrchol českého zákonodárného kutilství v kontextu judikatury Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2013, č. 3, s. 3–9.
- KOKEŠ, Marian a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *In dubio pro libertate: úvahy nad ústavními hodnotami a právem: pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 311 s.

- KOPEČEK, Lubomír a Jan PETROV. From Parliament to Courtroom: Judicial Review of Legislation as a Political Tool in the Czech Republic. *East European Politics and Societies*, 2016, roč. 30, č. 1, s. 120–146. DOI: <https://doi.org/10.1177/0888325414561784>
- KORNHAUSER, Lewis A. Adjudication by a Resource-Constrained Team: Hierarchy and Precedent in a Judicial System. *Southern California Law Review*, 1995, roč. 68, č. 6, s. 1605–1630.
- KORNHAUSER, Lewis A. a Lawrence G. SAGER. The One and the Many: Adjudication in Collegial Courts. *California Law Review*, 1993, roč. 81 č. 1, s. 1–59. DOI: <https://doi.org/10.2307/3480783>
- KOSAŘ, David. *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies*. New York: Cambridge University Press, 2016, 488 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781316282519>
- KOSAŘ, David. Proč nedoufat v „druhý term“ Jana Filipa? In: ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Pocta Janu Filipovi*. Brno: 2020.
- KOSAŘ, David. Selecting Strasbourg Judges: A Critique. In: BOBEK, Michal (ed.). *Selecting Europe's judges: a critical review of the appointment procedures to the European Courts*. Oxford, UK: Oxford University Press, 2015, s. 120–161. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198727781.003.0007>
- KOSAŘ, David a Ladislav VYHNÁNEK. Senát a výběr soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 187–210.
- KOSATÍK, Pavel. *Emil Běžec*. Praha: Prostor – architektura, interiér, design, 2015, 376 s.
- KOZUBÍK, Jan a Jan WINTR. Ústavní soudy a práva gayů a leseb – veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů? *Jurisprudence*, 2016, č. 5, s. 34–46.
- KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech: k úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, 419 s.
- KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace*. Praha: C. H. Beck, 2005, 201 s.

- KÜHN, Zdeněk. The Constitutional Court of the Czech Republic. In: JAKAB, András, Arthur DYEYRE a Giulo ITZCOVICH (eds.). *Comparative Constitutional Reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 199–236. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316084281.008>
- KYSELA, Jan. Reflexe způsobu konstituování „druhého“ Ústavního soudu ČR. In: HLOUŠEK, Vít a Vojtěch ŠIMÍČEK (eds.). *Dělbá soudní moci v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004, s. 134–147.
- KYSELA, Jan. Komentář k čl. 84 Ústavy. In: KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 651–658.
- KYSELA, Jan. *Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie*. Praha: Leges, 2014, 352 s.
- KYSELA, Jan. Metodologie v právnickém psaní: Dobrý sluha, špatný pán. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 18–30.
- KYSELA, Jan. Užitečné zastřešování na cíl. *Jurisprudence*, 2017, roč. 26, č. 4, s. 41–42.
- KYSELA, Jan, Kristina BLAŽKOVÁ a Jan CHMEL (eds.). *Právnícký Olymp: portréty vybraných soudců Ústavního soudu ČR*. Praha: Leges, 2015, 256 s.
- LANDAU, David a Rosalind DIXON. Abusive Judicial Review: Courts Against Democracy. *UC Davis Law Review* [online]. 2020, roč. 53 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3366602
- LANGÁŠEK, Tomáš. *Ústavní soud Československé republiky a jeho osudy v letech 1920–1948*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 319 s.
- LANGÁŠEK, Tomáš. Komentář k čl. 84. In: RYCHETSKÝ, Pavel et al. *Ústava České republiky; Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 824–838.
- LAX, Jeffrey R. The New Judicial Politics of Legal Doctrine. *Annual Review of Political Science*, 2011, roč. 14, č. 1, s. 131–157. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.042108.134842>

- LEITER, Brian. Legal formalism and legal realism: What is the issue? *Legal Theory*, 2010, roč. 16, č. 2, s. 111–133. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1352325210000121>
- LÉKO, István. Levicový prezident. Levicový senát. Jaký bude Ústavní soud? *Česká pozice* [online]. 2013 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/levicovy-prezident-levicovy-senat-jaky-bude-ustavni-soud.A130330_100826_pozice_108558
- LÉKO, Kristián. Na Ústavní soud nejsou nominováni jen lidé s levicovými názory. *Lidovky.cz* [online]. 2015 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/na-ustavni-soud-nejsou-nominovani-jen-lide-s-levicovymi-nazory-psz-/tema.aspx?c=A150824_175508_pozice-tema_lube
- LIM, Claire S. H. Media Influence on Courts: Evidence from Civil Case Adjudication. *American Law and Economics Review*, 2015, roč. 17, č. 1, s. 87–126. DOI: <https://doi.org/10.1093/aler/ahv005>
- LÜBBE-WOLFF, Gertrude. Cultures of deliberation in constitutional courts. *Revista Argentina de Justicia Constitucional* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/320918386_Cultures_of_deliberation_in_constitutional_courts
- MA, David K. Explaining Judicial Authority in Dominant-Party Democracies: The Case of the Constitutional Court of South Africa. *Comparative Politics*, 2020, roč. 52, č. 4, s. 625–664. DOI: <https://doi.org/10.5129/001041520X15746999371646>
- MACFARLANE, Emmett. *Governing from the bench: the Supreme Court of Canada and the judicial role*. Vancouver: UBC Press, 2013, 264 s.
- MACHÁČEK, David. Přes pochybnosti má Formánková úspěch. *Hospodářské noviny* [online]. 2005 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <https://ihned.cz/c1-16516010-pres-pochybnosti-ma-formankova-uspech>
- MACHÁLEK, Vít. *Prezident lidskosti: životní příběh Emila Háchy*. Praha: Academia, 2020, 860 s.

- MACKOVÁ, Martina. Adamová: Ombudsman by neměl mít stejnou pravomoc jako prezident. *top09.cz* [online]. 2015 [cit. 12.4.2021]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/adamova-ombudsman-by-nemel-mit-stejnou-pravomoc-jako-prezident-17673.html>
- MALTZMAN, Forrest, James F. SPRIGGS a Paul J. WAHLBECK. *Crafting law on the Supreme Court: the collegial game*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, 224 s.
- MARSHALL, Gordon a John SCOTT. *A Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 816.
- MARTIN, Andrew D. a Kevin M. QUINN. Martin-Quinn Scores. *Martin-Quinn Scores* [online]. 2019 [cit. 4.10.2019]. Dostupné z: <https://mqscores.lsa.umich.edu/>
- MATINEK, Wendy, L. Judges as Members of Small Groups. In: KLEIN, David E. a Gregory MITCHELL (eds.). *The Psychology of Judicial Decision Making*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 73–84. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195367584.003.0005>
- MCCOMBS, Maxwell. *Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion*. 2. vyd. Cambridge: Polity, 2014, 208 s.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009, 640 s.
- MERRILL, Thomas W. The Making of the Second Rehnquist Court: A Preliminary Analysis. *Saint Louis University Law Journal*, 2003, roč. 47, č. 3, s. 569–658.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Praha: Oikoymenth, 2010, 380 s.
- MUDDE, Cas. Are populists friends or foes of constitutionalism? *The Foundation for Law, Justice and Society* [online]. 2013 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:fc657de0-ab0c-4911-8d2b-646101599b65>
- MUNGIU-PIPPIDI, Alina. EU Accession Is No “End of History”. *Journal of Democracy*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 8–16.

- NEGOWETTI, Nicole. Judicial Decisionmaking, Empathy, and the Limits of Perception. *Akron Law Review*, 2014, roč. 47, č. 3, s. 693–751.
- NĚMECĚK, Tomáš. *Vojtěch Cegl: život právníka ve 20. století*. Praha: Leges, 2010, 168 s.
- NĚMECĚK, Tomáš. *Padni komu padni: život a případy Elišky Wagnerové*. Praha: Leges, 2014, 160 s.
- NĚMECĚK, Tomáš a Pavel RYCHETSKÝ. *Diskrétní zóna*. Praha: Vyšehrad, Rozhovory, 2011, 272 s.
- NG, Kwai Hang a Xin HE. *Embedded Courts Judicial Decision-making in China*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 258 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108339117>
- NOELLE-NEUMANN, Elisabeth. *Die Schweigespirale: Öffentliche Meinung-unsere soziale Haut*. Mnichov: Ullstein Sachbuch, 1980.
- ONDŘEJKOVÁ, Jana. Výběr soudců Ústavního soudu ČR. *Právník*, 2016, roč. 155, č. 11, s. 945–958.
- ONDŘEJKOVÁ, Jana. *Vnější limity soudcovské interpretace a argumentace*. Praha: Leges, 2017, 176 s.
- OSTBERG, C. L. a Matthew WETSTEIN. *Attitudinal decision making in the Supreme Court of Canada*. Vancouver: UBC Press, 2008, 288 s.
- O Ústavním soudu. *Ústavní soud České republiky* [online]. 2015 [cit. 3. 10. 2019]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/o-ustavnim-soudu/>
- PACELLE, Richard L., Brett W. CURRY a Bryan W. MARSHALL. *Decision making by the modern Supreme Court*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 279 s.
- PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Advokáti před Ústavním soudem: za jakých okolností se na něj obrací? *Jurisprudence*, 2018, č. 1, s. 28–41.
- PAPOUŠKOVÁ, Tereza. Nastolování agendy u Ústavního soudu: kdo a na základě čeho vybírá, které případy projednat a které odmítnout? *Jurisprudence*, 2018, č. 6, s. 3–21.
- PAPOUŠKOVÁ, Tereza. *Nastolování soudní agendy: případová studie Ústavního soudu České republiky*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2019.

- PAPOUŠKOVÁ, Tereza a Jan PAPOUŠEK. Ústavní soudci v kvantitativní perspektivě. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, roč. 25, č. 1, s. 73–92. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2017-1-5>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6657>
- PELT, Wim. When Court Criticism Threatens the Rule of Law: A Three-Part Test. *I-CONnect Blog* [online]. 2018 [cit. 9. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.iconnectblog.com/2018/09/when-court-criticism-threatens-the-rule-of-law-a-three-part-test/>
- PERJU, Vlad. Constitutional Transplants, Borrowing, and Migrations. In: ROSENFELD, Michel a András SAJÓ (eds.). *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law* [online]. 2012 [19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199578610.001.0001/oxfordhb-9780199578610-e-65>
- PERRY, H. W. Jr. Taking Political Science Seriously. *Saint Louis University Law Journal*, 2003, roč. 47, č. 3, s. 889–898.
- PETROV, Jan. Parlamenty, ústavní soudnictví a judicializace politiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 149–154. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5581>
- PINELLO, Daniel R. Linking Party to Judicial Ideology in American Courts: A Meta-analysis. *The Justice System Journal*, 1999, roč. 20, č. 3, s. 219–254.
- PÍŠA, Radek. *Soudcokraté, zachránci a byrokrati: soudy a soudci v USA, Izraeli a České republice*. Praha: Leges, 2018, 184 s.
- PÓCZA, Kálmán (ed.). *Constitutional Politics and the Judiciary: Decision-making in Central and Eastern Europe*. Abingdon, New York: Routledge, 2019, 274 s. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429467097>
- PÓCZA, Kálmán, Gábor DOBOS a Attila GYULAI. How to Measure the Strength of Judicial Decisions: A Methodological Framework. *German Law Journal*, 2017, č. 6, s. 1557–1586. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2071832200022422>

- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Stenozáznam z 11. schůze jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 8. 7. 1993 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Ivy Brožové, Vojtěcha Cepla, Vladimíra Čermáka, Vojena Güttlera, Miloše Holečka, Pavla Holländera, Vladimíra Jurky, Zdeňka Kesslera, Vladimíra Klokočky, Pavla Matese, Vladimíra Paula, Ireny Pelikánové, Antoníny Procházky a Vlastimila Ševčíka). *PSP.cz* [online]. 1993 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/011schuz/s011011.htm>
- POSNER, Richard A. *The Problems of Jurisprudence*. Londýn: Harvard University Press, 1993, 512 s.
- POSNER, Richard A. What Do Judges and Justices Maximize? (The Same Thing Everybody Else Does). *Supreme Court Economic Review*, 1993, roč. 3, s. 1–41. DOI: <https://doi.org/10.1086/scer.3.1147064>
- POSNER, Richard A. *How Judges Think*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2010, 400 s. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjk2w91>
- POSNER, Richard A. Some Realism about Judges: A Reply to Edwards and Livermore. *Duke Law Journal*, 2010, roč. 59, č. 6, s. 1177–1186.
- POSNER, Richard A. Realism about Judges. *Northwestern University Law Review*, 2011, roč. 105, č. 2, s. 577–586.
- POSPÍŠIL, Ivo a Eliška WAGNEROVÁ (eds.). *Vladimír Klokočka Liber Amicorum: in memoriam emeritního soudce Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2009, 316 s.
- POUND, Roscoe. Mechanical Jurisprudence. *Columbia Law Review*, 1908, roč. 8, č. 8, s. 605–623. DOI: <https://doi.org/10.2307/1108954>
- PROCHÁZKA, Antonín. *V boji za ústavnost: ze vzpomínek bývalého ústavního soudce*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 216 s.
- RACHLINSKI, Jeffrey J. a Andrew J. WISTRICH. Judging the Judiciary by the Numbers: Empirical Research on Judges. *Annual Review of Law and Social Science*, 2017, roč. 13, č. 1, s. 203–229. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-110615-085032>
- RACHLINSKI, Jeffrey J., Andrew J. WISTRICH a Chris GUTHRIE. Judicial Politics and Decisionmaking: A New Approach. *Vanderbilt Law Review*, 2017, roč. 70, č. 6, s. 2051–2104.

- RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003, 232 s.
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace: agenda-setting, bulvár, dezinformace, kulturní průmysl, masová komunikace, manipulace, novinářská etika, reklama, spirála mlčení, účinky médií, žurnalistika*. Praha: Portál, 2004, 327 s.
- REVESZ, Richard L. Environmental Regulation, Ideology, and the D. C. Circuit. *Virginia Law Review*, 1997, roč. 83, č. 8, s. 1717–1772. DOI: <https://doi.org/10.2307/1073657>
- REVESZ, Richard L. A Defense of Empirical Legal Scholarship. *The University of Chicago Law Review*, 2002, roč. 69, č. 1, s. 169–189. DOI: <https://doi.org/10.2307/1600352>
- RÍOS-FIGUEROA, Julio. Fragmentation of Power and the Emergence of an Effective Judiciary in Mexico, 1994–2002. *Latin American Politics and Society*, 2007, roč. 49, č. 1, s. 31–57.
- ROSENBERG, Gerald. The Supreme Court and the Attitudinal Model. *Law and Courts*, 1994, roč. 4, s. 6–8.
- ROUX, Theunis. American ideas abroad: Comparative implications of US Supreme Court decision-making models. *International Journal of Constitutional Law*, 2015, roč. 13, č. 1, s. 90–118. DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/mov002>
- ROZEHNAL, Aleš. Novodobá bitva u Thermopyl. Soudci versus autokracie. *Media Network, s. r. o.* [online]. 2015 [cit. 16. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/blog/novodoba-bitva-u-thermopyl-soudci-versus-autokracie/>
- Rozhovor s Dagmar Lastoveckou. *BBCČech.com* [online]. 2003 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/interview/030717_lastovecka.shtml
- Rozhovor s Václavem Havlem. *vaclavhavel.cz* [online]. 2004 [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=1557_rozhovory.html&typ=HTML%3E
- Rozhovor s Václavem Klausem. *BBCČech.com* [online]. 2003 [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/czech/interview/story/2003/12/031218_klaus.shtml

- RUPNIK, Jacques. From Democracy Fatigue to Populist Backlash. *Journal of Democracy*, 2007, roč. 18, č. 4, s. 17–25.
- SEGAL, Jeffrey A. Judicial Behavior. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 19–33.
- SEGAL, Jeffrey A. All Relationships Dissipate Except This: The Attitude-Behavior Link on the Roberts Court Judicial Behavior of the Roberts Court. *Washington University Journal of Law & Policy*, 2017, roč. 54, s. 181–194.
- SEGAL, Jeffrey A. a Alan J. CHAMPLIN. The Attitudinal Model. In: HOWARD, Robert M. a Kirk A. RANDAZZO (eds.). *The Routledge Handbook of Judicial Behavior*. New York: Routledge, 2018, s. 17–33. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315691527-2>
- SEGAL, Jeffrey A. a Harold J. SPAETH. *The Supreme Court and the Attitudinal Model*. New York: Cambridge University Press, 1993, 480 s.
- SEGAL, Jeffrey A. a Harold J. SPAETH. *The Supreme Court and the Attitudinal Model Revisited*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2002, 459 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511615696>
- SEINFELD, Gil. The Good, the Bad, and the Ugly: Reflections of a Counterclerk. *Michigan Law Review First Impressions*, 2016, roč. 114, s. 111–123.
- Senát opět odmítl pustit Pejchala do Brna. *iDNES.cz* [online]. 2003 [cit. 21. 2. 2018]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/senat-opet-odmitl-pustit-pejchala-do-brna-f1k-/domaci.aspx?c=A030807_134016_domaci_has
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznám z 3. dne 15. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 14. 3. 2002 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Elišky Wagnerové). *Senat.cz* [online] [cit. 22. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=3&IS=88&T=181#st181>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznám z 3. dne 6. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29. 5. 2003 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Miloslava Výborného). *Senat.cz* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2534&T=95#st95>

- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 3. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 23.1.2003 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Jiřího Muchy). *Senat.cz* [online]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2445&T=17#st17>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 8. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 16.7.2003 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Vojena Güttlera, Pavla Holländera, Aleše Pejchala a Pavla Rychetského). *Senat.cz* [online]. 1.1.2012 [cit. 21.2.2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2579&T=100#st100>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 4. dne 7. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 4.8.2005 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Vlasty Formánkové). *Senat.cz* [online]. 1.1.2012 [cit. 15.2.2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=5&IS=3208&T=95>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 25.4.2012 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Zdeňka Koudelky). *Senat.cz* [online]. 1.1.2012 [cit. 23.2.2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=8&IS=4786&D=25.04.2012>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 11. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 20.6.2013 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Kateřiny Šimáčkové, Ludvíka Davida, Pavla Rychetského a Miloslava Výborného). *Senat.cz* [online]. 1.1.2012 [cit. 14.2.2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=9&IS=5094&D=20.06.2013#b14143>
- Senát Parlamentu ČR. Stenozáznam z 1. dne 21. schůze jednání Senátu Parlamentu ČR ze dne 29.5.2014 (Jednání o vyslovení souhlasu s jmenováním Jiřího Nykodýma, Vojtěcha Šimíček, Tomáše Lichovníka). *Senat.cz* [online]. 1.1.2012 [cit. 14.2.2018]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=9&IS=5293&D=29.05.2014#b15005>

- Senátoři se zachovali nedůstojně, zlobí se kvůli Koudelkovi prezident. *iROZHLAS.cz* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/senatori-se-zachovali-nedustojne-zlobi-se-kvuli-koudelkovi-prezident_201204252111_mtaborska
- ŠEVČÍK, Vlastimil. *Právo a ústavnost v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 357 s.
- SHAPIRO, Martin M. *Courts: A Comparative and Political Analysis*. Chicago: University of Chicago Press, 1986, 256 s.
- SHAPIRO, Martin M. Judges As Liars. *Harvard Journal of Law & Public Policy*, 1994, roč. 17, č. 1, s. 155–156.
- SHAPIRO, Martin M. Law and Politics: The Problem of Boundaries. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 767–774.
- SHAPIRO, Martin M. a Alec STONE SWEET. *On law, politics, and judicialization*. New York: Oxford University Press, 2002, 410 s. DOI: <https://doi.org/10.1093/019256489.001.0001>
- SHAVELL, Steven. The appeals process as a means of error correction. *The Journal of Legal Studies*, 1995, roč. 24, č. 2, s. 379–426. DOI: <https://doi.org/10.1086/467963>
- SILVERMAN, David (ed.). *Qualitative research: theory, method and practice*. Londýn: SAGE, 2011, 450 s.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. vyd. Praha: Linde, 2005, 360 s.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. Výběr kandidátů na soudce Ústavního soudu a jejich schvalování Senátem. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 225–240.
- ŠIPULOVÁ, Katarína. The Czech Constitutional Court: Far away from political influence. In: PÓCZA, Kálmán (ed.). *Constitutional politics and the judiciary: decision-making in Central and Eastern Europe*. Abingdon, New York: Routledge, 2019, s. 32–60. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429467097-3>

- SITTER, Nick a Elisabeth BAKKE. Democratic Backsliding in the European Union. *Oxford Research Encyclopedia of Politics* [online]. 2019 [cit. 19. 8. 2020]. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1476>. Dostupné z: <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1476>
- SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 252 s.
- Slovník cizích slov. Pojem strategie. *SCS.ABZ.CZ* [online]. 2021 [cit. 19. 8. 2020]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/strategie>
- SMEKAL, Hubert. Soudcokracie, nebo judicializace politiky? In: SMEKAL, Hubert a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *Soudcokracie, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 12–33.
- SMEKAL, Hubert a Ivo POSPÍŠIL (eds.). *Soudcokracie, nebo judicializace politiky? Vztah práva a politiky (nejen) v časech krize*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 216 s.
- SMEKAL, Hubert a Katarína ŠIPULOVÁ. Empirický právní výzkum. *Jurisprudence*, 2016, roč. 25, č. 6, s. 31–38.
- SMEKAL, Hubert a Ladislav VYHNÁNEK. Determinants of Judicial Decisionmaking: The State of the Art and the Czech Republic. *The Lawyer Quarterly*, 2020, roč. 10, č. 2, s. 106–129.
- SOLBERG, Rorie Spill a Eric N. WALTENBURG. *The Media, the Court, and the Misrepresentation: The New Myth of the Court*. 1. vyd. New York: Routledge, 2014, 131 s. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203551721>
- SOMEKH, Bridget a Cathy LEWIN. *Theory and methods in social research*. Londýn: SAGE, 2011, 368 s.
- SOMMER, Udi. *Supreme Court agenda setting: strategic behavior during case selection*. New York: Palgrave Macmillan, 2014, 186 s. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137398642>

- SONGER, Donald R., Susan JOHNSON, C.L. OSTBERG, a Matthew WETSTEIN. *Law, ideology, and collegiality. Judicial behaviour in the Supreme Court of Canada*. Montréal, Kingston: McGill-Queen's University Press, 2012, 240 s.
- SPAETH, Harold J. Reflections about Judicial Politics. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 752–766.
- SPILLER, Pablo T. a Rafael GELY. Strategic Judicial Decision-making. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 34–45.
- STACHOŇOVÁ, Monika. Vliv médií na současné soudní rozhodování. In: VEČEŘA, Miloš, Jan HURDÍK a Martin HAPLA et al. (eds.). *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 221–238.
- Stanovisko IVK ke dni 26. 7. 2017: Pozor na Ústavní soud. *Klaus.cz* [online]. 2017 [cit. 2. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/4143>
- STATON, Jeffrey K. *Judicial Power and Strategic Communication in Mexico*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2010, 236 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511750632>
- STONE SWEET, Alec. Constitutional Courts and Parliamentary Democracy. *West European Politics*, 2002, roč. 25, č. 1, s. 77–100. DOI: <https://doi.org/10.1080/713601586>
- STROTHER, Logan. How Expected Political and Legal Impact Drive Media Coverage of Supreme Court Cases. *Political Communication*, 2017, roč. 34, č. 4, s. 571–589. DOI: <https://doi.org/10.1080/10584609.2017.1306817>
- ŠULCOVÁ, Helena. Pavel Rychetský ve Dvaceti minutách Radiožurnálu. *Rozhlas.cz* [online]. 2016 [cit. 9. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/1580968
- SUNSTEIN, Cass R., David SCHKADE, Lisa M. ELLMAN, a Andres SAWICKI. *Are Judges Political?: An Empirical Analysis of the Federal Judiciary*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2006, 177 s.

- Supreme Court of the United States. Justices 1789 to Present [online]. 2019 [cit. 3. 10. 2019]. Dostupné z: https://www.supremecourt.gov/about/members_text.aspx
- SVOBODA, Veronika. *Vězník Ústavy České republiky*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2018.
- SVOBODOVÁ, Ivana. Zkouška Koudelkou. *Respekt.cz* [online]. 2012 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2012/11/zkouška-koudelkou>
- SYLVESTROVÁ, Tereza. Ideologie vs. kolegiální při soudcovském rozhodování. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/ideologie-vs-kolegialita-pri-soudcovskem-rozhodovani>
- TAMANAH, Brian Z. The Mounting Evidence against the Formalist Age Response. *Texas Law Review*, 2013, roč. 92, č. 6, s. 1667–1684.
- TÉGL, Petr a Filip MELZER. Glosa: Problematická judikatura ÚS k vyloučení materiální publicity obchodního rejstříku v procesu nabytí vlastnického práva k nemovitosti. *Bulletin advokacie*, 2020, č. 5, s. 65–72.
- TIEDE, Lydia Brashear. Mixed Judicial Selection and Constitutional Review. *Comparative Political Studies*, 2020, roč. 53, č. 7, s. 1092–1123. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414019879961>
- TOMOSZEK. Maxim. Senát a legitimita soudců Ústavního soudu. In: KYSELA, Jan (ed.). *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 212–224.
- URBÁNIKOVÁ, Marína a Hubert SMEKAL. Právní věda a právní psaní: Postačí vždy jako výzkumná metoda „číst, přemýšlet a psát“? *Jurisprudence*, 2017, roč. 26, č. 4, s. 37–41.
- NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky. *Ústavní soud České republiky* [online]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>
- Ústavním soudcem jen jednou, zato na 12 let, navrhuji poslanci TOP 09. *iDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/top-09-chce-ustavni-soudce-volit-jen-jednou-a-prodlouzit-jejich-mandat-1jt-/domaci.aspx?c=A140613_110548_domaci_jpl

- Václav Havel. *www.vaclavhavel.cz* [online]. 2004 [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=1557_rozhovory.html&typ=HTML%3E
- VALLINDER, Torbjörn. When the Courts Go Marching. In: TATE, Chester Neal a Torbjörn VALLINDER (eds.). *The global expansion of judicial power*. New York: New York University Press, 1995, s. 13–26.
- VANBERG, Georg. Legislative-judicial relations: A game-theoretic approach to constitutional review. *American Journal of Political Science*, 2001, roč. 45, č. 2, s. 346–361. DOI: <https://doi.org/10.2307/2669345>
- VANBERG, Georg. *The Politics of Constitutional Review in Germany*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 208 s. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511510427>
- VANDUCHOVÁ, Marie a Jaromír HOŘÁK. *Na křižovatkách práva: pocta Janu Musilovi ke sedmdesátým narozeninám*. Praha: C. H. Beck, 2011, 568 s.
- Věřejnost proti korupci vyzývá senátory, aby nesouhlasili se jmenováním Zdeňka Koudelky ústavním soudcem. *Britské listy* [online]. 2012 [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/63165-verejnost-proti-korupci-vyzyva-senatory-aby-nesouhlasili-se-jmenovanim-zdenka-koudelky-ustavnim-soudcem.html>
- VOETEN, Erik. The Impartiality of International Judges: Evidence from the European Court of Human Rights. *American Political Science Review*, 2008, roč. 102, č. 4, s. 417–433. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055408080398>
- VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura: výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky: judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku*. 2. vyd. Praha: Linde, 2005, 1295 s.
- VYHNÁNEK, Ladislav. Judikatura v ústavním právu. In: BOBEK, Michal a Zdeněk KÜHN (eds.). *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 333–375.
- WAGNEROVÁ, Eliška. Reflexe práce v Senátu. In: KYSELA, Jan. *Dvacet let Senátu Parlamentu České republiky v souvislostech*. Praha: Leges, 2016, s. 39–45.

- WEDEKING, Justin a Michael A. ZILIS. Disagreeable Rhetoric and the Prospect of Public Opposition: Opinion Moderation on the U.S. Supreme Court. *Political Research Quarterly*, 2018, roč. 71, č. 2, s. 380–394. DOI: <https://doi.org/10.1177/1065912917738578>
- WEINSHALL-MARGEL, Keren. Attitudinal and Neo-Institutional Models of Supreme Court Decision Making: An Empirical and Comparative Perspective from Israel. *Journal of Empirical Legal Studies*, 2011, roč. 8, č. 3, s. 556–586. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1740-1461.2011.01220.x>
- WHITTINGTON, Keith E. Once More Unto the Breach: PostBehavioralist Approaches to Judicial Politics. *Law & Social Inquiry*, 2000, roč. 25, č. 2, s. 601–634.
- WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 828 s. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2000.tb00974.x>
- WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA. The Study of Law and Politics. In: WHITTINGTON, Keith E., R. Daniel KELEMEN a Gregory A. CALDEIRA (eds.). *The Oxford Handbook of Law and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 3–18.
- WINTR, Jan. Dvacet let fungování Ústavního soudu České republiky. *Právněhistorické studie*, 2014, roč. 44, č. 2, s. 82–96.
- ZBÍRAL, Robert. Volání po posílení empirie: Jak (ne)měnit českou Ústavu. *Jurisprudence*, 2015, č. 4, s. 10–15.
- ZILIS, Michael A. *The Limits of Legitimacy: Dissenting Opinions, Media Coverage, and Public Responses to Supreme Court Decisions*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2015, 296 s. DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.7835032>

PŘÍLOHA Č. 1: PRŮVODCE ROZHOVOREM

Formát

Hlubkový rozhovor, cca 60–75 minut, cca 12–14 hlavních otázek s případnými doplňujícími dotazy

Respondenti

Soudci ÚS

Cíl výzkumu

Vysvětlit vztah mezi proměnnými – tj. určit, jaké faktory mají vliv na stanovisko soudce a na rozhodnutí soudu v daném případě.

Cíl rozhovorů

Porozumět percepčním aktérů ohledně vlivu právních a neprávních faktorů na rozhodování soudců ÚS a soudních formací + porozumět (percepce) procesu soudního rozhodování.

Snaha získat porozumění, jak o daných záležitostech aktéři uvažují. Nevnucovat náš pohled.

Výzkumné otázky

Jak aktéři chápou roli ústavních soudců a ÚS v politickém systému ČR?

Jaký vliv mají na rozhodování soudce právní a mimoprávní faktory?

Jaký vliv mají na výsledné rozhodnutí právní a mimoprávní faktory?

Úvod rozhovoru

Vysvětlit účel rozhovoru – popsat, co a proč zkoumáme. Záznam rozhovoru v hlasové podobě nebude zveřejněn, pouze textový přepis. Slibujeme soudcům anonymitu.

Otázky pro rozhovory

1. Můžete prosím popsat, jak chápete své poslání soudce na ÚS? Jaký byste chtěl/a, aby Vaše práce na ÚS zanechala odkaz?

Možné podotázky:

- Jakou roli má podle vás hrát ÚS v ústavním systému?
 - Myslíte si, že ostatní soudci ÚS vnímají svou roli podobně jako Vy?
2. ÚS v nálezu Pl. ÚS 39/08 ÚS (*vždy doplnit: NA KTERÉM JSTE SE NE/PODÍLEL*), řekl, že opakovaný mandát funkcionářů soudů je protiústavní, protože poskytuje prostor pro personální korupci.

Měli by být soudní funkcionáři znovujmenováni do svých funkcí?

Cítíte to stejně u soudců ÚS? Proč?

3. Každé rozhodnutí ÚS má zásadní dopady (různé – ekonomické, politické, společenské). Jak se s tímto vypořádáváte v odůvodnění svých rozhodnutí?

(Zvažujete takové dopady rozhodnutí?)

4. Stane se Vám někdy, že do odůvodnění nenapíšete vše, všechny důvody, které zvažujete a vedou k rozhodnutí? Jak se rozhodujete, které do odůvodnění zařadíte a které ne?

(Stane se Vám někdy, že v odůvodnění uvedete jen některé argumenty?)

5. Můžete prosím zkusit popsat, jak byste postupoval/a v následující situaci?

...V civilním řízení před odvolacím soudem došlo ke zjevné nespravedlnosti, která je zároveň podle judikatury ÚS i ESLP porušením základních práv. Dotčený účastník podal proti rozhodnutí odvolacího soudu dovolání, učinil tak ovšem zcela nekvalifikovaně a Nejvyšší soud oprávněně dovolání odmítl jako vadné. Jak by měl podle Vás rozhodnout ÚS o ústavní stížnosti proti rozhodnutím NS a odvolacího soudu?

Pokud řekne respondent cokoliv jiného než odmítnout, tak je potřeba se zeptat: ...V takovém případě, snažil/a byste se změnit stanovisko pléna Pl. ÚS-st 45/16, v němž ÚS vyslovil, že v situacích, kdy stěžovatel řádně nevyčerpal dovolání, je ústavní stížnost nepřijatelná (což je i výše popsaný případ)?

6. Poslední dobou se předseda Rychetský výrazněji vyslovoval k tuzemské politické situaci a kultuře.

Nehrozí třeba nějaká odvetná akce ostatních aktérů politického systému, kteří nebudou kooperativní při uvádění nálezů Ústavního soudu do praxe?

Sledujete Vy osobně preference politických stran k otázkám, které projednáváte? Vybaví se Vám nějaký příklad legislativní reakce, která šla proti nálezů Ústavního soudu? Jak dosáhnout toho, aby se podobné situace nestávaly?

7. SLOVENSKÉ AMNESTIE – stručně shrnout případ:

V roce 2017 slovenský Ústavní soud rozhodl ve věci Mečiarových amnestií – amnestií vyhlášených původně v roce 1998 pro pachatele únosu. V roce 2017 ještě před rozhodnutím slovenského ÚS se veřejnost vyjádřila pro zrušení amnestií 63 % dotázaných, proti zrušení bylo 20 %. Jak Národní rada SR, tak i slovenský ÚS následně zrušili, resp. potvrdili zrušení amnestií.

Předsedkyně Macejková ve svém konkurenčním stanovisku k rozhodnutí ÚS řekla:

„...Žádný soudce nežije v izolovaném světě, proto vnímám průzkumy veřejného mínění, petice, novinové články, diskuze, prohlášení... které žádají, zdůrazňují, aby byly amnestie zrušené.

Zároveň si však soudce nezíská důvěru veřejnosti tím, že se snaží o popularitu a sledují nálady společnosti...Veřejnost musí vědět, že soudce je nezávislý, nestranný, objektivní, a potom může přijmout i rozhodnutí, které bude možná nepopulární, avšak respektované.“

V tomto či obdobném případě, je podle Vás důležité zvážit i výsledek průzkumu veřejného mínění či petic, článků, zkrátka názoru veřejnosti? Jak by měl soudce k takovému případu přistupovat? Měl by vážit názory veřejnosti a dalších aktérů?

8. Můžete prosím zkusit popsat, která média nejčastěji sledujete? Sledujete denní monitoring tisku? (rozesílaný tiskovou mluvčí Ústavního soudu) Sledujete, jak média referují konkrétně o Vašich případech? A obecně jak informují o ÚS?

Sledujete, jak Vaše rozhodnutí reflektuje odborná obec?

9. Která odborná periodika Vám přijdou nejrelevantnější (pro Vaši práci)?

10. Jaký je Váš názor na situace, když soudci komentují do médií své vlastní případy? *A doplnit ve stylu:* Všimli jsme si, že právě Vy své případy komentujete ve srovnání s ostatními soudci poměrně často/zřídka.

Konzultujete předem svá mediální vystoupení (s tiskovou mluvčí či s někým jiným)? Vybíráte si média, ve kterých vystoupíte?

11. Stává se Vám, že připravíte koncept rozhodnutí a po projednání v senátu/plénu věc skončí tak, že je jiný výrok rozhodnutí, než jaký jste navrhol/a, popřípadě výrok sice zůstane stejný, ale odůvodnění se zásadně změní (tj. výrok je podpořen jinými argumenty)?

Možné podotázky:

▫ *Pokud o tom respondent nezačne mluvit sám, je dobré ho vést k tomu, aby se pokusil kvantifikovat:* „Jak často se Vám něco takového stává a zda se to liší v plénu a v senátu?“

▫ Jak často se Vám stane, že:

» Navrhnete stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost, ale nakonec je přijat vyhovující nález?

» Navrhnete stížnosti vyhovět, ale nakonec je stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná?

▫ Jak k takovým změnám dochází? (*Případně nabídnout níže popsané varianty*):

» Někdo z ostatních upozorní na určitý aspekt problému, kterého si respondent nevšiml (nějaký detail ve spise; nějaká právní otázka, kterou stěžovatel nevznesl; nová judikatura ESLP apod.).

» Ostatní členové senátu mají odlišný názor na řešení právních otázek.

12. Souhlasíte s názorem, že pokud soudce ÚS nesouhlasí s rozhodnutím, které přijal senát / plénum, má vždy zveřejnit své odlišné stanovisko?

Možné podotázky, pokud soudce řekne něco jiného než, že dává dissent vždy, když nesouhlasí:

▫ Podle čeho se rozhodujete, zda budete publikovat odlišné stanovisko?

» Vzpomenete si na nějaké případy, kdy jste sice hlasoval proti, ale nezveřejnil jste odlišné stanovisko? Mají ty případy podle Vás něco společného?

- Myslíte si, že zveřejnění odlišného stanoviska snižuje legitimitu většinového rozhodnutí?
13. Popište prosím, jak postupujete, když Vám napadne nová věc.
- Podle vývoje se lze doptat na níže uvedené věci, pokud o nich respondent nemluvil:*
- Jak rozdělujete věci mezi své asistenty?
 - » Mají asistenti nějakou specializaci?
 - » Čtete napřed podání a dáváte ho již asistentům s nějakým pokynem, jak byste si asi rozhodnutí představoval?
 - Liší se postup v případě plenárních věcí?
 - » Připravujete si plenární věci sám?
 - » Využíváte možnost vyžádat si rešerši od Oddělení dokumentace a analytiky?
 - Konzultujete s někým zpravodajská usnesení?
 - Jak Váš senát projednává jednotlivé věci?
 - » Schází se členové fyzicky?
 - » Posílají si dopředu e-mailem koncepty?
 - » Schvaluje se oběžníkem?
 - » Liší se projednání v některých případech?
 - Jak se zapojujete do projednávání senátních věcí, které připravil jiný zpravodaj?
 - » Liší se to v případě, že je navrhováno vydání nálezu?
 - » Čte si soudce spis ÚS?
 - » Čte si soudce soudní spis či další materiály, byly-li vyžádány?
 - Konzultujete s někým plenární věci před tím, než je rozešlete pro projednání v plénu?
14. Je nějaká otázka, kterou jste očekával/a, ale která nezazněla? Cítíte za potřebné či vhodné něco doplnit?

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. RNDr. Petra Bořilová Linhartová, Ph.D., MBA;
prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.; Mgr. Michaela Hanousková;
doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.; prof. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.;
prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.; prof. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr. rer. nat.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.;
Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.; Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.;
prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.; doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.;
Mgr. Pavel Žára, M.A.

Ediční rada PrF MU

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

MIMOPRÁVNÍ VLIVY NA ROZHODOVÁNÍ ČESKÉHO ÚSTAVNÍHO SOUDU

**Mgr. Hubert Smekal, Ph.D., Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D.,
Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.,
JUDr. Ladislav Vyhnanek, Ph.D., LL.M., Štěpán Janků**

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2021

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Scientia, sv. č. 710

1., elektronické vydání, 2021

ISBN 978-80-210-9884-8 (online ; pdf)
DOI <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9884-2021>
www.law.muni.cz

MUNI
PRESS

MUNI
LAW

ISBN 978-80-210-9884-8

9 788021 098848